UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00010876 1

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

TRACTAT
SOBRE
SCIPIO Y ANIBAL

L V. 3

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 2'40 pessetes.

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de computar-se per més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes. No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca*. Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existencia de coleccions completes. Hi ha, donchs, ventatge en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; així y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esserlos entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben be l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

LLOCHS DE VENDA Y SUSCRIPCIO

La BIBLIOTECA CATALANA se trobarà de venda, a Barcelona, en les llibreríes de *Verdaguer*, Rambla del Mitg, 5, enfront del Liceu; de «*L'Avenç*», Rambla de Catalunya, 24; de «*L'Arxiu*», carrer de l'Argenteria, 66; y de *Antoni Palau*, carrer de Sant Pau, 42.

Pera tot lo relatiu a la *Direcció, Redacció* y *Administració* de la BIBLIOTECA CATALANA caldrà dirigir-se: Carrer de Mallorca, 207, Barcelona; a nom de R. Miquel y Planas.

PC
3925
N6
1908
v. 3

LIBRARY
JUL 27 1962
UNIVERSITY OF TORONTO
S03795

TRACTAT

SOBRE

SCIPIÓ Y ANÍBAL

[*U 1*]*TRACTAT DIRIGIT AL MOLT [*A 20 a*]

alt Senyor lo senyor don Alfonso,
Duch de Gandia; reduhit de lati en vulgar,
sobra lo rahonament fet entre Scipio Affrica
5 e Anibal, e la batalla entre ells seguida;
en lo principi del qual es mostrade la
instabilitat e pocha permanencia
de fortune e altres cosas
seguents.

10
L molt alt Senyor lo senyor
don Alfonso, Duch de Gan-
dia, ffrare Anthoni Canals,
del orde dels frares prehica-
15 dors, en la sancta Theolo-
gia mestra indigna, humil
reuerencia subiectiua. Per lo
gran plaer que vostre senyo-
ria trobaua en hauer lo par-
lament de Scipio e de Anibal, e la batalle seguent
20 en la qual Scipio Affrica fou vençedor, volent seruir
a la dita vostra senyoria, som studiat de traura lo
dit parlament axi planerament com millor he pugut;

---

* En les indicacions marginals y en les variants *U* indica'l ms. de la Universitat de Barcelona; *A*, el de la Reyal Academia de Bones Lletres de la meteixa ciutat; aquest darrer es escrit a dues columnes, denominant-se aquí *a, b, c, d* les quatre compreses en el devant y el darrera d'un meteix full.

1-9 *Aquestes nou ratlles de U se redueixen en A als sols conceptes següents:* En nom de nostre Senyor Deu...[1] fet comensa lo preambol a la obra deius scrita. 15 maestre indigne *A*. 20 qual lo dit Scipio *A*. 21 *manca* vostra *U*. 22 planariament *A manca* millor *U*.

[1] Mot illegible del ms. *A*.

perque, legint de vna part Tito Liuio, quil posa
assats largament, e daltra part Ffrancesch Patrar-
[*U 1 v*] cha, qui, en lo seu libra * apellat *Affrica*, lo tracta 25
bellament e difusa, he arromansat lo dit parlament
segons mon petit enginy. E apres de voler ne fer
seruici a vostra Altesa, han me mogut tres rahons:
La primera es per mostrar la fortuna temporal com
es allenagosa e instable. La segona es per notar la 30
victoria campal com es dubtosa e variable. La ter-
ça es per prouar la fi del guerreyar mundanal com
es vituperosa e miserable.

La variacio de la fortuna appar en Anibal e Sci-
pio, car: com per gran temps la fortuna hagues fauo- 35
rayat al dit Anibal en gents e en armas e en grans
stucias, lo qual, segons que diu Valeri, tota la caua-
llaria del çel hauia singularment armat contra los
Romans, dels quals feu tan gran destruccio en la
batalla ques dona en Cannas, que posa Roma a 40
perill de esser despoblada; apres de las grans stu-
[*U 2*] cias de que vsa molt arterosament, car vna * vega-
da feu que lo sol e la pols vench al encontra a la
fas dels Romans ab quis combatia; altra vegade,
com se metes en fuyta, ordena vna emboscada ab 45
que gonya la batalla; altra vegada ordena que gran
multitud de sos cauallers sen passassen a la host
[*A 20 b*] dels * Romans, e feu los portar vestiduras largas,
sots les quals aportauen armas amagades, e com
los Romans, segons la custuma de aquell temps, los 50
reebessen a merçe tolent los les armedures que en

---

23 perque he legit - part de Tito *U*. 24 leugerament - part de Ffrancesch *U* Patracha *A*. 26 fort bellament - *manca* he arromansat lo dit parlament *A*. 28 fer seruir - Altea an mi *A*. 32 guerrer *A*. 33 vituperosa e variable miserable *A*. 47 dels seus cauallers sen passa *A*. 48 vestidures longues *A*. 51-52 que

maniffest aportauen, metent los se detras, com los dits Romans se combatessen ab Anibal, los cauallers combatent detras ab les armes que hauian por-
55 tades amagadament e Anibal deuant, foren vençuts los Romans; e com en totas les dites precedents cosas la dita fortuna lo hagues axi eleuat, e per lonch temps fauoreyat, soptosament lo lexa caura exalsant Scipio son enamich; hon appar * mani- [U 2 v]
60 ffestament la instabilitat o estat incert de la dita fortuna. E perco deya Ffrancesch Patrarcha en persona de Paulo Emilio: « Ay las! ¿e perque cri-
» des? Certes perço com veig abaxar e caure les
» altituds sobiranes. ¿E quem val hauer posada la
65 » mia cadira en la sobirana part de las honors,
» pusque la fortuna es axi variable, mudant sobtosa-
» ment ses fauors? Car en vn punt les sobiranes
» cosas aguala ab les jusanas, e les minuas cosas e
» baxas munta a les sobiranes, la terra aguala ab lo
70 » çel, e la erba petita dita ysop ab lo cedre. O for-
» tuna! pus que no romans tostemps vna, ¿per quem
» son esforçat de retenir forsiuolment la tua roda?
» Digues me hon es la corona reyal. Certes, ab tu
» cau sobtosament e sercha en qual esquex de rocha
75 » o en qual coua se pora mils amagar. E ¿hon son les
» multituds dels pobles quens soplicauen? ¿hon son
» les ciutats que hauem subjugades *affer nos trahut? [U 3]
» ¿hon son los seruidors qui volian besar nostras
» petyades? Ja ses partida de nos la fortuna cruel e
80 » falça, la qual ab sos blandiments e adolçiments

---

a manifest portauen *A*. 55 Anibal combatent deuant *A*. 56 los dits Romans *A*. 57-58 e lonch *U*. 60 o instant incert *U*. 62-63 perque crida *U*. 63 per tal com *A*. 71 romans per totstemps *A*. 72 esforçat fortiuolment la tua roda obtenir *U*. 80 e ab dolsiments *A*.

» angana les penses flachas dels homens. Ara veig
» per cert que no era ferma la cadira, la qual tant
» facilment es cayguda. » Molt alt Senyor: nons cal
legir en altres libres si volem gordar los casos de
nostres temps, hon veem reys desgradats, exellats, 85
[*A* 20 *c*] atterrats, e grans homens desheretats. *Creu que asso
permet la sobirane prouidencia per mostrar nos que
nons deuem apropriar asso que no es nostre, car
pusque atorgam que son bens de fortuna nols deuem
conuertir en bens de natura, los quals han certs, de- 90
termenats e segurs possehidors, qui en los bens de
fortuna son incerts. E perço diu Valeri, en lo .vj.e li-
bre, en lo titol de *Mutaciv de Fortuna*, que molt
[*U* 3 *v*] son allenegables e freuols los *bens de fortuna, e son
fets semblants a les calçes dels minyons, les quals no 95
sap hom de quin peu se son. Axi matex los bens
de fortuna son fort dubtosos, e qui sobtosament
allenegan e sen van, e no poden apregonar ne fer-
mar lurs raells; car son posats al fat e buffament
de la dita fortuna, quils gita, ades a vna part, ades 100
a altra, lexant caure sobtosament los homens que
hauia collocats en la sobirana altesa de la rode va-
riable e voluble, acabussant los en la pregonesa de
las miserias. Perque no deuen esser jutyats bens,
pus no han perseueranse ne duracio ni certenitat, 105
car aquesta es lur natura. E perço diu Boeci, que
lauores la fortuna mostra lo seu poder, com dins
vna hora fa lom esser beneuenturat e miserable; de
la qual fortuna fa gran sermo Anibal a Scipio, se-

---

86 Creu yo que *A*. 87 providencia de mostrar a nos *A*. 93 que molts *A*. 95 minyons de les quals *A*. 96 peu son *A*. 97 dubtosos qui *A*. 98 van car no *A*. 99 flat o bufament *A*. 100 quens gita *A*. 02 altea *A*. 03 pregonea *A*. 04 esser jutyats esser bens *U*. 07 lo seu gran poder *A*.

110 gons apar en lo .v.e capitol del seguent tractat. E
com de *la dita fortuna hage feta gran mencio, [U 4]
rahonablament poria yo esser interrogat per vostra
senyoria ¿e ya quina cosa es fortuna? A la qual ques-
tio respon Seneca, en lo tercer libra dels *Benifets*,
115 e diu que fortuna es Deu, quins dona les cosas deli-
tables de aquest mon variablement e instable, car
a la hu les dona e al altre les tol, a qui les ha toltas
les dona e a qui les ha dades les tol, ades ne dona
molt, ades poch, ades no res; a vns les dona per
120 lonch temps, a altres per poch, segons lo beniplacit
de la sua voluntat. E axi diem que Deu no es dit
fortuna si no com diuersament dona les ditas cosas,
axi com no fou Senyor sino com hac *seruents. Per [A 20 d]
que, apres del derrer juy, Deu no sera fortuna, car
125 no variara sos bens tolent e donant los. Mas poria
hom rahonar contra Senecha, dient: « ¿Com se pot
» fer que Deu sia fortuna? Car nos diem que la for-
» tuna es instable e variable, mutabla, enganadora,
» iniqua, cruel, desconaxent, ades mala, ades bona,
130 » ades * per hom, ades contra hom, les quals cosas [U 4 v]
» dir de Deu seria gran error e blasfemia singular. »
Respon Senecha que, com nos diem fortuna instable
e variable, que assi prenem fortuna per lo contrari
del primer; car primerament prenem per fortuna
135 Deu quins dona les cosas plasents, mutables e varia-
bles, e Deu tostemps es en si inmutable e inuariable,
mas com diem que la fortuna es variable e insta-
ble, prenem per la fortuna les cosas delitables e

---

11 aia yo feta *A*. 12 *manca* rahonablament *U* poria esser *A*. 14 *manca* dels Benifets *U*. 17 dona al *U*. 18 dona a qui *U*. 19 *manca* ades no res *A*. 21 Deus *A*. 24 Deus *A*. 25 varieiara *A*. 28 *manca* e *A*. 30 ades per contra hom *A*. 32 dehim *A*. 36 e Deus totstemps *A*.

variables que Deu nos done, qui son honors, riquesas e delectacions carnals; les quals cosas son molt 140
instables, car muden se de vns en altres; e son variables, car ades son pochas, ades son grans, ades nullas a forma de luna. E axi diem que la fortuna, en quant ha esguard a Deu, es inuariable, mas en quant ha esguard a les cosas delitables, es mutable 145
e incostant. On, axi com diu Boeci, que Deu estant inmoble fa moure totas les cosas, axi matex Deu,
[*U* 5] com *es dit fortuna stant inmoble, dona les cosas que de lur natura son variables, mutables e instables. Mas com diem que la fortuna es anganado- 150
ra, iniqua, cruel e desconaxent, asso ve de part nostre, qui rebent les delectacions qui son apellades bens de fortuna, aduenticis, som anganats; quins pensam que tostemps deuen romanir ab nos
e som ne fets inichs, cruels e desconaxents; qui per 155
los dits bens comatem iniquitats, crueltats, engans, e som fets ingrats a Deu, nens conaxem com som en la sobirana part dels dits bens. Hoc encara: som
[*A* 21 *a*] enganats dient la fortuna esser cruel, *iniqua, irosa,
terribla e desconaxent; car per la mutacio de las 160
ditas delectacions cahem en gran error, creents e auerants que Deu se hage enuers nos cruelment e irosa ab terribla rigorositat, e quens gir la cara ens desconega lauors com nos tol los dits bens e nols nos dona segons nostre inflamat desig. Com, 165
[*U* 5 *v*] empero, diga Sanct Gregori que algunes cosas *nos

---

39 Deus nos dona axi com son *A*. 41 de vnes en *A*. 42 ades grans *A*. 46 Deus *A*. 47 inmutable fa *A*. 49 de que llur *A*. 52 les dites delectacions *A*. 54 que per totstemps deien - ab nosaltres *A*. 57 en som fets desconexents a Deu *A*. 59 dients *A*. 62 envers nosaltros *A*. 64 e quens desconega *A*. 65 nols dona *U*. 66 Sent *A*.

nega Deu misericordiosament, les quals per sobre de nostra importunitat dona ab la sua ma irada. E asso appar en lo libra dels *Nombres*, en lo .xje. ca-
170 pitol, on se lig que com los fills de Israel demenassen habundancia de carns ab gran instancia e importuna, prenent en fastig la manna, Deu los trames innumerable multitud de gualles; e com les menyassen e tenguessen lo boçi en la bocha, la ira
175 diuinal deualla sobtosament sobre ells quils mata. E com diem que la dita fortuna ades es bona, ades es mala, asso es vici de nostra parlar, qui les delectacions diem bens e les tribulacions diem mals, com, empero, moralment res no sia bo sino virtut, ne mal
180 sino vici. E com Anibal se fias masse en les victorias que hauia obtengudes, a la fi se troba enganat per la fortuna volubla, instable e inconstant.

La segona raho perque he tractat de la dita batalla, es per notar la victoria campal com es dubtosa
185 e variable. No trop, entre totas quantes *cosas son [U 6]
deius Deu, materia mes inçerta que compendre la raho e causa de la victoria en les batallas. Car en vna batalla se lig que son estats vencedors los christians, en altra los infels; en vna los mes, en altra los
190 menys; en vna los requirents, en altra los desaffiats; en vna aquells qui hauian feta la injuria, en altra los injuriats; en vna lo just, en altre lo peccador. En les quals victorias no es hom viuent qui puscha be assignar la raho. E com ¿qui dara raho e causa
195 sufficient per que Sanct Luys, rey de Ffransa, com-

---

67 Deus *A*. 71 gran instancia importuna *A*. 73 guatles *A*. 74 com ne meniassen en tinguessen *A*. 75 *manca* sobre ells *U*. 78 tribulacions mals *A*. 83 he treta la dita *A*. 86 ius *A*. 89 e en altra *A*. 91 hauia feta *A*. 92 lo injuriat *A*. 93 quey puscha *A*. 95 per Sanct Luys *U* per que Sent Loys-comba-

[*A 21 b*] batent contra los infeels *fou pres en Egipta, e mori
en la preso? Deu es aquell qui sap les causas e les
rahons, lo qual dona consell duas vegades als fills
de Israel, que hisquessen a combatre contra los de
Benyamin, e los dits fills de Israel foren vençuts en 200
la primera e segona batalla, e no hagueren victoria
fins a la tercera. Adons, sis fa en aquesta, ¿perque
Anibal, qui fo axi victorios en moltas batalles, fo
vençut en aquesta? Noy ha millor resposta sino que
[*U 6 v*] Deu ho sap clarament; *si ya no dehiam que, per 205
ventura, li deffalliren algunes cosas que solen donar
gran speransa de obtenir victoria en les batallas:
La primera es auctoritat de princep, sens la qual
no deu algu combatre; car al dit princep es coma-
nada la cura del ben publich, a qui pertany extirpar 210
ab guerra o batalla los enamichs de la cosa publi
cha. La segona cosa es causa justa, car diu Sanct
Augusti que aquellas batallas e guerras son justas
qui punexen les injurias e fan tornar a justicia la
injuria culpablement comesa. La tercera cosa es in 215
tencio dreta, la qual deu hauer esguard a vna de
duas cosas, ço es: o quel be sia promogut, o quel
mal sia esquiuat. Perço diu Sanct Augusti quels ver-
taders christians mouen les guerras e batallas, no pas
per cobeyanse de riquesas ni per crueltat de ven- 220
yanse, sino solament per reffrenar los mals e per pro-
moura los bons e per metra e conseruar la terra en
pau. Car esdeues que la auctoritat del princep sera
vera, la causa justa, empero, per la praua e mala

---

tent se *A*. 96 fo pres *A*. 97 Deus *A*. 200 Beniamin *A*. 02 A donchs *A*. 03 qui fou - fou vensut *A*. 05 Deus *A*. 07 *manca* victoria *A*. 08 del princep *U*. 09 nos deu - acomanada *A*. 10 al qual pertay de extirpar *A*. 21 *manca* solament *U* los mals per *A*. 24 vera e la *A*.

225 in*tencio quey concorre, la batalla sera feta injusta. [U 7]
Perço diu Sanct Augusti que, cobeyanse de noure, crueltat de venyanse, coratge imflamat e superbios, iniquitat de rebellio e desig de senyoria, fan culpables e injustas les batalles. La quarta cosa es
230 folla presumpcio, car Deu tol lo cor als qui massa presumexen de lur força. E perço diu Sanct Augusti: « Sapias, caualler, que perço no has vensut » com has presumit de tu matex. Car aquell pert la » batalla qui presumex de ses for*ces ans ques com- [A 21 c]
235 » bate. » La quinta cosa es descarregar se de peccats, car [de] anar carregat en lo cors de ferre e dins la anima de plom es de tot apregonat a terra lo hom. En lo fet de las armes se deu entendre vn eximpli qui diu: « Gara de peccats veylls. » E perço
240 dien los doctors que los fills de Israel, exint a la batalla per conseyll diuinal, foren vençuts duas vegades e perderen .xxxx. milia homens, car feu si purgacio dels peccadors qui eren entre ells. Adonchs si Anibal deffalli en al*gune de las .v. cosas, aquella [U 7 v]
245 creu que sia la raho perque fou vensut.

La terça raho quem ha mogut a traure la dita batalla, es per prouar la fi del guerreyar mundanal com es vituperosa e miserable. Mereuell me fort de Anibal, qui fonch axi glorios en armes, com feu la fi
250 tant miserable, matant si matex ab veri; en la qual cosa mostra gran flaquesa de cor. E apparexeria que mes vencian les suas stucias e enginys que la sua vigor, com en la sua fi hage vsat de tanta flaque-

---

26 Per tal diu-moure *A*. 27 inflat *A*. 29 es la folla *A*. 30 Deus *A*. 37-38 apregonat lom a terra *A*. 38 entendre aquell proverbi *A*. 40 diu los doctos queis *A*. 42 .xl. milia *A*. 44 de les dites .v. *A*. 46 quens ha *A*. 47 del guerrer *A*. 48 vituperosa e variable *U*. 49 qui fou *A*. 50 veri la qual *A*. 51 flaquea *A*.

sa. Car matar si matex, de flaquesa procehex de
cor, lo qual no ha virtut per sostenir lo mal, per lo 255
qual esquiuant, se mata. E per ço diu Aristotil, en
lo ters libre de las *Etiques*, que aquell qui matara si
matex es flach e moll, que no ha cor per sostenir
la pena que li ve al deuant, ans, per fugir a aquella,
se mata Major fortalesa haguera mostrade Anibal 260
matant se ab aquells quil volian presonar, o, si fos
pres, de sostenir la mort que li hagueren dada los
[*U 8*] Romans, on se mostrare *pus virtuos ab se ferma
pasciencia que com se mata ell matex. E si Sampso,
com se mata, nou hagues fet per inspiracio diuinal, 265
hom lo jutyara per flach. Semblantment dich de
Rachies, de la mort del qual se lig en lo segon libre
dels *Machabeus*, a .xiiij. capitols. E no solament los
doctors catholichs son de aquesta oppinio, ans en-
care Plato, qui, en vn libre apellat *Phedro*, posa que 270
algun no deu auciura si matex, car la anima deu
axir de aquest mon purgada de totas malas pas-
sions; la qual cosa no fa la persona quis mata, car
[*A 21 d*] ho se oçiu per tristor, o per temor, o per oy, o *per
speranse de major be, so es, de fama o de inmor- 275
talitat; e totes aquestas cosas son passions, per que
mal es fet de matar si matex. Perço diu Plato, que
Deu es punicio del dit mal e fa que las animas de
aquells quis maten van per gran temps entorn del
cors e engir del loch hon la persona se mata. Mas 280
[*U 8 v*] posa lo dit Plato que aquella mort * es bona com
la persona mata en si les passions e delectacions

---

54 matex flaquea *A*. 56 esquiuar - dix Aristotil *A*. 57 qui mata *A*. 59 a lendeuant - fogir aquella *A*. 60 fortalea hagra *A*. 61 apresonar *A*. 62 prest *U* agren donada *A*. 63 mostrare virtuos *A*. 65 *manca* fet *U*. 66 lom *A* me dich *U*. 71 algu no deu ociure *A*. 74 hoc ociu *A*. 77 E per so *A*.

carnals, car la anima de aquell, estant en lo cors, sen puge en lo cel per pura contemplacio, cedades
285 e reposades les passions; per les quals cosas appar que Cato, qui mata si matex, es desrahonablement loat en la sua mort, per Senecha, en les suas *Epistolas*, e en lo libre de *Prouidencia*. Adonchs, com Anibal, trahent la sua anima del cors ab cruel veri,
290 no sia mort gloriosament, ans viciosa; e, segons que posa Sanct Agusti, les obres viciosas sian signifficades per nombre de .xj., car es nombre qui primerament se lunya de compte de deu, qui signiffica la obseruancia dels deu manaments; perço
295 lo seguent tractat es departit en .xj. capitols, en los quals tot caualler pot esser instruhit en quina forma es perillosa cosa voler massa affectadement star, viure e perseuerar en diuisions, bregas, guerras e batalles.

84 sedades *A*. 86 matex in desrahonablement *A*. 93 comte *A*. 95 es de partir *A*.

Rubrica dels capitols del present tractat. 300

[*U* 9] *Primer capitol es com Anibal trames spias per mirar la host dels Romans, de la qual era capita Scipio Affrica, en cartes[1].

Segon capitol, com Anibal tracta que vengues a parlament ab Scipio. 305

Ters capitol, com Scipio, dins si matex, loa molt Anibal.

Quart capitol, com Anibal, per semblant forma, loa a Scipio Affrica.

Quint capitol, com Anibal parla largament ab Scipio. 310

Sisen capitol, com Scipio respos al dit Anibal.

Seten capitol, com Scipio ordena la sua batalla.

Vuyten capitol, com Scipio feu gran sermo a la
[*U* 9 *v*] sua host.* 315

Nouen capitol, com Anibal ordena la sua host.

[*A* 22 *a*] Deen capitol, com Anibal feu gran *e merauellos sermo als de la sua host.

Onzen capitol, com la batalle se dona, en la qual Scipio Affrica fou vençedor. 320

---

300 *manca aquesta linea en U.* 01 capitol com-aspies a mirar *A.* 03 *manca* en cartes *A.* 04 que Anibal *A.* 06 Tercer-que Scipio *A.* 08 que Anibal *A.* 10 que Anibal *A.* 11 Scipio africa *A.* 13 que Scipio *A.* 14 que Scipio-als de la sua *A.* 16 que Anibal ordona *A.* 17 que Anibal *A.* 19 que la batallas dona en la *A manca* en *U.*

[1] Se veu que la intenció del copista autor del manuscrit *U* era de continuar en aquesta taula la foliació de les planes de cada capítol; emperò's quedà sense posar.

Capitol primer, qui mostra com Anibal trames spias per mirar la host dels Romans.

COM Anibal veu lo gran poder de Scipio, qui li era molt soberch en gent darmes, pensant lo perill en que era posat, trames spias que veessen la host de Scipio, e ya quin capteniment feyan los Romans. Les quals spies foren preses per aquells qui goytauen la host dels Romans, e foren manats deuant Scipio. E tantost mana lo dit Scipio que no prenguessen dampnatge, ans volch que los sia mostrada tota la host com es ordenade * e armada, [*U 10*] les palissades, les diuersitats de les armes, les gents a cauall, los homens a peu e lo nombre dels combatents, la fortalesa dels cossos, la ardor dels coratges e la promtitud que hauian de morir. E dix los Scipio: « Nous cal hauer paor; pus sots venguts per goytar la mia host, cercats la, circuits la, no sia cosa quius hic sia amagada. » Adonchs les spias de Anibal guarden la host e mereuellen se del coratge imflamat dels combatents, de las leys de la caualleria fort estretas, de las mans dures dels cauallers, e dels cossos tant abtes a trebayll que nos poden afflequir ab glas, ne ab flamas del sol, ni ab forçe darmes. E mereuellense mes com * veen tots los [*A 22 b*] cossos dels Romans esser plens de naffres, que han rebudes en diuerses batalles. E com los veen ab los vlls tots inflamats, qui mostren de si coratges

---

21 Primer capitol com Anibal *A*. 22 spias a mirar la host dels Romans de la qual era capita Scipio Africa *A*. 23 Anibal vee *A*. 24 que hera molt en gents *A*. 28 menades *A*. 30 ans vol *A*. 36 pus que sots *A*. 38 queus hi sia *A*. 41 e de les mans *A*. 46 rehebudes *A*.

alts e generosos, ab les paraules que ressonen axi quasi com vna trompa, hixen fora si quasi tots esbalayts. Adonchs, apres que les dites spias hagueran vist *tota la host, vengueran deuant Scipio, [U 10 v] qui ab la cara riallosa los dix si hauian ben vista e incercade la sua host: « ¿Hauets » ço dix « assats mirat? ¿sots contents de veura la mia host? ¿hauets vist tot nostre aparell? Si ha naguna cosa queus placia mirar, veyats la segurament e fets ne relacio al vostre capita. » Adonchs axi benignament los reebe e los parla, que dubtoses eren les ditas spias si hauian oyda parlar veu diuinal o humanal; e stauen tots stuporosos e admiratius dasso que hauian vist. Adonchs, Scipio, los enyoya, donant los caualls e peccunia ab que sen tornassen, e segure companyia per que no reebessen dampnatge. E mentre ques partian de la presencia de Scipio, aueus que ve vn gran capita dels Romans, apellat Massinissa, ab gran multitud de gents de peu e de cauall, e venian tots alegres, ab gran brogit que menauen de si mateys. Anaren sen, donchs, les spias deuant Anibal, e recitaren li tot quant hagueren vist. E no ha res que axi spordis lo tant aspre Anibal, com feu la gran confianse de Scipio, enamich seu, e la sperança [U 11] *de la victoria, que no hauia temor pocha ni molta de venir a la batalla.

---

49 quax tots esbaits *A*. 51 vist tots tote tota *U*. 52 ab cara *A*. 53 e escodriyada la host sua - ço dix ell *A*. 55 sly ha neguna cosa que vos placia *A*. 57-58 rebe els parla Scipio que *A* dubtosos *U*. 60 etuporoses admiratius *A*. 61 los en joya *A*. 62 peccunias *U* pecunia *A*. 63 per so que *A*. 64 aueus que hun *A*. 65 Massenissa *A*. 67 manauen *U*. 69 quant auien vist *A*. 70 espaordis *A*. 72 qui no *U*.

Capitol segon, qui mostra com Anibal tracta que vingues a rahonament ab Scipio.

VEHENT se, donchs, Anibal, axi en pas estret, e que ya se acostaua lo dia de la batalla, e que la sua host era fort perillosa, e per fugir al perill en que era, tempta de parlar ab Scipio, ymaginant que, per ventura, lo poria inclinar a pau, parlant li axi dolçament com poria, mostrant li senyal de amor en son parlar: ades loant lo dolçament de las suas grans virtuts e de la alta sanch de son linat*ge; [A 22 c] ades promouent lo a por per la fortuna esdeuenidora, que sol esser fort dubtosa e falsa; ades proposant li los grans treballs e anuygs que ha sostenguts e les grans victorias que ha obtengudes, les quals de present porian perdre lur fama; ades mesclant hi fraus de grans promatenses ab les ditas paraules; ades faent li consciencia proposant li deuant la voluntat dels deus. E ymagina, Anibal, e ya *ab asso si li poria posar alguns aguayts. [U 11 v] Adonchs, Anibal, tramet son missatger a Scipio, denunciant li que vol parlar ab ell, la qual cosa atorga Scipio molt volenterosament. Perque cascu mou la sua host, acostant se los vns als altres; e assetiaren se en loch fort prop. E Scipio attendas en vn coll qui era molt habundos en aygas fontals, hon hauia sufficiencia de viandes per als caualls e als homens. Mas, en mig de aquestas duas hosts, hauia vn puig petit, qui fonch sporgat de tots los arbres qui alli

74 Segon capitol que Anibal *A*. 75 vingues a parlament ab *A*. 78 la sua sort era *A* perillosa per *U*. 84 a pahor *A*. 86 e enugs *A*. 87 victories que a sostengudes *A*. 89 mesclant fraus *A*. 90 faent la conciencia *A*. 96 asseiarense *A*. 01 fou

eren, en guisa que, com los Capitans parlarien ensemps, no si pugues fer algun aguayt e trahicio. Adonchs, com lo dit puig fou ben escombrat e deneiat, acostaren se les hosts al peu del puig, quescuna host asse part. E Anibal e Scipio elegiren vn torçimany qui hagues la lenga de abduys. Pugen sen en aquell puig los sobirans Capitans de tot lo mon e los majors guerrers de la terra, car ni en la primera ni
[*U 12*] en la derrera edat, ni en disposicio qui sia stade *en lo cel, no foren ne seran tant grans dos cauallers. Car si ara se renouellaua la guerra que los gigants faheren als deus, e Jupiter venia ab tota se cauallarie (ab que no volgues vsar de trametre lamps del cel), e venia acompanyat ab Mercurius, e tots quants homens darmes seus venien (ab que la furor dels deus reposas), e Phebus hi era carregat de sagetas, nos farian acomparar a aquests. Tremol la terra, cruxen los fochs e lo cel git lamps, moguen se totas
[*A 22 d*] quantes gents son en la terra, *nulltemps faran que semblants dos homens se ajusten ne sian conuenguts en vn loch. Callen tots los noms dels passats, car tot hom dira que nulltemps fortuna ajusta en vn camp aytals dos Capitans. E com los dos Capitans se veeren, cascu estech fermat e quasi inmoble, com, empero, abdosos comoguessen tot lo mon; e la hu estech fort admiratiu del altre, e callaren per vn bon espay.

---

esporgat - que alli *A*. 03 negun aguayt ni traycio *A*. 04 fou ben sporgat acostaren *U*. 05 peu del dit puig *U*. 06 quescuna cosa a sa part *A*. 07 trugiman qui entengues llengua de abduy - Adonchs pugen sen *A*. 09 car en la primera ni derrera *U*. 10 en la disposicio *A*. 19 gite *A*.

Capitol .iij., com Scipio dins si matex loa molt les noblesas de Anibal.

* ADONCHS, Scipio, vehent Anibal e mirant lo en la cara, que era tota inflamada e los vlls molt ardents ab lo esguard fort espauentable, dix entre si matex: « Aquest es aquell Jupiter, la presencia del qual temen totas les legions de caualleria! Aquest es terror de tota Italia, mur e deffencio de Cartayne! Aquest es subjugador de Espanya, qui, anant per Ffrançe, trancha e rompe monts sobiranement alts, e feu hi cami ampla, luytant ab natura que ordenaua lo contrari! Aquest es qui ha talats e morts tants cauallers Romans, qui ha vensuts e allenseyats tants capitans nostres, qui ha ensutzits diuerses camps ab la nostra sanch romana! Aquest es qui en camp de batalla sobra e vençe mon pare qui era dels grans cauallers del mon, qui vençe a mi com era pus joua, e tots los limdars de Roma posa en gran pahor! E no sen parti pas de aquell setge per pahor de nostras armas, mas per so com senti quels deus nos venian molt fauorables, vessants grans aygas ab habundosa pluge sobra lo terma de nostra ciutat; * per la qual cosa ell hac a lexar lo setge. Perque la nostra salut no deu esser atribuida a nostres coratges, ne a nostres virtuts, ni als fets de nostres armes, sino solament a la tempestat de la plu- [U 12 v] [U 13]

29 Ters capitol que Scipio *A*. 30 *manca* les noblesas de *A*. 32 *manca* que era - inflamada ab los hulls *A*. 40 natura la qual ordenava - es aquell qui *A*. 42 allanseiats - ensutzehits *A*. 44 es aqueil qui *A*. 46 los liuidas de Roma *A*. 48 mas senti *U*. 51 cosa Anibal hac *U*. 52 als nostres *A*.

ge e a les ones de les aygas quins saluaren.» Aques- 455
tas e semblants paraules deya Scipio entre si matex.

[*A* 23 *a*] * *Capitol quart, com Anibal loa molt dins si matex les noblesas de Scipio Affrica.*

MAS, Anibal, daltra part parla dins si matex,
dient: « Aquest es qui en la sua tendra jo- 460
uentut penetra en sa virtut terras de pobles molt separats, la fama del qual sera diuulgada per los deus en gran duracio de segles o de centenars de anys, la virtut del qual comensa axir en molt grans victorias. Aquest es qui no ha temut de scampar la sua 465
propria sanch en camps de batalla. Aquest es qui ha venyades les injurias que han rebudes los Romans en los fets de les armes. Aquest es qui assota
[*U* 13 *v*] ardentment * los qui eren vençedors, e foragita de
Espanya nos, quiy hauem obtengudas tantas bata- 470
llas. Aquest es qui torne a no res tots nostres treballs. Aquest es qui sol regira los consells que tot lo Senat haura determenats; e com tots los del conseyll stigan dubtosos e temorosos, aquest sol
esta inmoble, ferm e constant en bon proposit e 475
victoriosa esperanse. No ere en Roma quins gosas deffendre los camps, ni les alcarias qui stauen fora la ciutat, e aquest esuaex les nostres hosts. Aquest, abans que hage dita paraule, ha humiliat e baxat lo
Rey, en lo qual tota nostra esperanse e totas nos- 480

---

56 *manca* entre si matex *U*. 57-58 *manca la rúbrica del capitol A*. 60 es aquell qui *A*. 63 centenas *A*. 64 comensa de axir *A*. 65 es que no *A*. 66 camp *U*. 68 qui acassa ardentment *A*. 73 determenat *A*. 76 quis gosas *U*. 77 alqueries que estauen *A*. 78 esuehia *A*.

tres ançias se reffermauen: en vn moment lo ha desberatat e posat en vincles o ligams, car a mi ha vençut ans que hage vist, e arem gite de Italia. ¿Quem cal tant parlar? O no deig hauer por a hom del
485 mon, o aquest sol es aquell que yo deg tembre! »

Capitol quint, com Anibal parla largament ab Scipio.

*E com aquestas duas lums de tota cauallaria, [U 14]
mirant se de fit en fit, girassen e regirassen les ditas cosas en lur pense, e cascu esperas parau-
490 le del altre, rompent Anibal lo scilenci, parla en la seguent forma: « Si los meus fats, ab ma maligna costillacio, me son axi contraris e tant dampnosos, que apres de tantes batalles per mi vensudes,
*apres de tantes açes de gents mortes e discipades, [A 23 b]
495 apres de tanta sanch escampade e de tants millers de gents desbaratades e gitades en fuyta, jo sol, sens armes, ab lo cap cli tractant la fortuna qui variege la sua fauor, era forçat de venir a vosaltres demanant, ab gran humilitat, pau, suplicant quem
500 fos atorgada, vna cosa me aconsolaria, e aquest be sol me hauria reseruat fortuna: so es, quem ha donat tu en sort qui es noble e generos. E gran reffrigeri me seria de hauer tal vençedor, e sol nom daria a vergonya de morir sots hom de tanta e tant
505 gloriosa fama. E certes, si la mia propria oppinio

---

81 lo ha debelitat desbaratat *A*. 83 quen aia *A*. 84 cal parlar *A*. 85 es aquell que yo desig *U* es aquest qui yo deg *A*. 86 Quint capitol que Anibal - Scipio Africa *A*. 87 dos lums *A*. 91 ab la maligna *A*. 92 son ara contraris *A*. 94 azes *A*. 97 ab lo cap ell tractant *A*. 98 venir a nosaltros *A*. 504 daria vergoya a morir *A*.

[U 14 v] nom angane, puch * dir a tu, Scipio, que not sera pocha gloria si Anibal, al qual los fats han donades tantes victorias de tant grans ciutats e batalles, al qual tants capitans dels Romans vensuts e desbaratats han fet loch, a tu sol fa loch; atorgant, sino esser vensut per força darmes, ne per batalla campal, sino solament per la fama del teu nom en tot lo mon diuulgada. O, engan manifest de la fortune, la qual les batalles que comensa lo teu pare, de qui hagui victoria, ha reseruades a tu, fill seu, les quals fenesques e termens gloriosament ab la sola por que les gents han de tu! O, fortune, e quet dire, que fare indignar me contra tu, o merauellar me de las tuas obres axi diuerses e instables! Car aquell Scipio antich, capita valent e vigoros, victorios, fort e robust, com fos en la plenitud dels seus anys feu loch a mi, qui era joue, car fou vensut per mi en la guerra latina; e tu are, per lo contrari, en los teus anys juuenils me vençes dins ma casa matexa, sens
[U 15] naffra, sens batalla, sens *colp e sens costada. Com, empero, yo per raho del temps, en lo qual he vist molt, e per raho de las diuersas batalles en que so stat capita vencedor, hage lo coratge tot endurit e los membres del cors axi durs e forts com null temps hagui, dich te, Scipio, que fort fora stade
[A 23 c] bella cosa si haguessem hauda cura de * hauer pau entre nos; car, dich te, que ni Scicilia, ni la terra de Cerdenya, fera e cruel, ne la gran tenguda de tota Espanya, no son premis sufficients que valegan a tantas morts de tantas gents darmes, ni a la sanch, tan habundantment scampada en les guerras que

---

13 Dengan *A*. 16 *manca* fenesques e *A*. 24 me venras dins *A*. 30 fort era estada *A*. 31 aguessen agut cura *A*. 32 entre nosaltres *A*. 34 que valguen *A*. 35 ni la sanch *U*. 36 tant

hauem haudas. Mas, condicio e natura es de las cosas passades que les podem rependre e inculpar, mas no corregir ni mudar. Sce be que la rabia de
540 auaricia fa errar los camins als homens mortals. Yo anaue sercant asso daltri e are ço constret en ço del meu. Sce que la espe*ranse e lo desig inmo- [U 15 v]
derat me han anganat. E asso es que no permet als coratges dels homens hauer segura pau, e faho
545 la fortuna plasent e prospera; la qual, en los casos majors, pus estrets e mes necessaris, gira la cara al hom, enganant lo ab ses amargas dolçors. Adonchs ya te assats mostrat que no es cosa ben segura al hom donar fe a la dita fortuna, e perço com are la
550 conech, volent yo atemprar mos fets e donar fi a mos trebaylls, comense de sercar pau e amor. Mas creu yo be que la tua jouentut feruent e ardent, e la fortuna bona quet seguex, te inclinaran et daran consell que sies contrarios a la dita pau, e que no
555 vulles hauer repos darmes en tanta jouentut. Car com me esmegine qui era yo en lo mig de la mia jouentut, e si sabias nem lexaues recitar quin fuy en la batalla de Trebias e en la de Cannas, tal me pens que sias tu * ara. E no dubta que la tua edat e vi- [U 16]
560 gor gran e la fama amplament diuulgada, e la honre del pare que vols venyar, e tantes batalles que has vençudes en Africa e en Spanya, ensemps ab la fortuna dolça e bona que null temps te ha mentit ni anganat, te donen audacia e imflamament de cor. En
565 ot asso me son vist, tot ho sçe, e per gran e soui-

---

habundosament *A*. 39 inculpar no pas coregir *A*. 43 ma enganat e aquesta es *A*. 44 al coratge - e raho *A*. 56 en mig *A*. 57 nim lexa mes recitar - fuy yo en *A*. 59 e la vigor tan gran *A*. 60 e la honta *A*. 62 vençudes en Ffranse e en Spanya *U*. 65 me se yo vist *A*.

neyada experiencia sce que molt es gran la cobeyanse de vençre la batalla, e que es fort gloriosa cosa la victoria, e atorch e dich que no ha tan dolça cosa al mon com la dita victoria, si era certa e no fos en res dubtosa. Mas, ¿quin Deu leus ha axi certament promesa que nous puxe enganar? Creu a mi, [A 23 d] *Scipio, que si are no reffrenam les nostres ires, que de cascuna part de la batalle haura corssos, armes coratges, mans e esguarts terribles dels homens qui en tot loch serian vigorosos. E aquest que veus ab tu, qui ara es desarmat, altre sera, altre virtut reebra, [U 16 v] * altra cara mostrara, e lo so de la veu no sera aquest que ara hous, ni les paraules no seran de pau amigable. Perque, donchs, prech te que mudes ton proposit; reeb nouell coratge, e lo nom de la pau not sia vil ne menyspresat. Dirmas tu: « Molt es bella e gloriosa cosa la victoria. » Hoc, mes la esperanse del vençre es molt congoxosa. Entre totas les cosas del mon, la pus bella es la pau, la qual es a tu certa e manifesta, sino la menyspresas. Guarda e considera be totas les cosas que sen poden esdeuenir, e tota vegada que los bens prosperants quis offiren en te presencia axalsen lo teu coratge el promouen a gran oppinio de tu matex, no vulles mirar solament los bens plasents que la fortuna joyosa e riallosa te fa ballar deuant, ans, si saui est, offerras deuant los vylls de la tua consideracio la aduersitat que pot esdeuenir, mudant la fortuna lo goig en plor, lo delit en dolor, e la honor e gloria en confusio. No fas res si, com les grans speranses te venen de vna part, not fan exir daltra

---

67 que fort es gloriosa *A*. 71 *manca* certament – nous puxqua *A*. 75 qui veus *A*. 82 es bella cosa e gloriosa *A*. 83 de venscre *A*. 96 fas exir *A*.

* part les greus temors. E si per ventura la fortuna [U 17]
en aquesta batalla te dona victoria, ¿quina gran
laor ten seguira? Vençras e seras vençedor de mil
600 trihumphes; enuides ni ajusteras hu. Mas si, per
ventura, la prospera fortuna que tant de temps te
ha seguit e acompanyat, els fats quit fauorexen te
lexen sobtosament, perdut est; e perexen innume-
rables treballs que has sostenguds, e la gran e am-
605 pla esperanse que has de obtenir la victoria. Con-
sidera be, Scipio, que deuant te esta ton enamich
e ton consellador; prech te que cesse loy. Lo millor
consell es que abdosos fermem assi la pau. E si, per
ventura, not spordexen los perills presents, almenys
610 mouret deu a pau e retraure de guerra lo gran nom
e fama que de tu per tot lo mon es diuulgada, la
qual no pots mils conseruar. On, sapias que ab so-
berch trebayll *se conserua la gran fama, car gran [A 24 a]
affany es retenir la gran fama que nos perde. ¿E
615 com vols tu comanar al arbitre de vn cas infortu-
nat tants fets generosos e tanta honor conquesta
en tanta diuersitat de temps? ¿Vols que vn sol
die destruesca tanta bellesa de anys? No ha con-
sell * al mon millor que reffrenar la fortuna pros- [U 17 v]
620 pera, donant fi als perills en que lom es posat. E
no es pocha sauiesa seruar e tenir manera e tem-
pranse en la gran fauor de la fortuna, plasent e joyo-
sa, car, si li soltes les regnas, portar te ha al espa-
nyador. En moltas guisas te poria informar e amo-
625 nestar de aquesta materia, car gran e copiosa mul-
titud de eximplis me occorren al present proposit.
¿Saps com fou gran hom Cirus, lo qual, com seguis
la fortuna fauorable, no posant fi ni manera en sos

607 ton bon consellador *A*. 08 finem assi *U*. 17 que en vn sol *U*.

desiygs, caygue lejament de la alta cadira? Be li
fo gran confusio e soberga vergonya morir per ma 630
de fembra. Be fou glorios capita Pirrus, e bes par-
ti de se terra ab gloriosa honor e ab gent darmes
molt eleta, e sis volgues ab gran laor sen puguera
tornar en son regna, e pens me que fora romas
amich ab nosaltres, ab gran dolçor de coratge, fet 635
digna de tant gran amistat; mas, pusque no volch
tirar les regnas de fortuna, ne retenir lo seu excessiu
decorriment, caygue miserable ment en gran vitu-
peri, derrochat de se honor e gitat en menyspreu.
[*U 18*] *Lo qual Pirrus, si hagues tengut lo mig, no posant 640
se en lo extrem de fortuna, haguera apagada per
secula seculorum la fama gloriosa del rey Pirrus. Mas
per tal com, per ventura, mes te mouran los exim-
plis dels teus Romans, be saps tu que en aquesta
terra la fortuna plasent e fauorable hauia egualat 645
Regulo ab los sobirans capitans, mas tantost que
ell sen volch pujar a les stelas del cel, caygue bocha
terrosa, termenant se gloria ab fi molt vituperosa.
¿Vols que no vage massa luny per sercar eximplis?
Volenter men callaria, mas dir to he de mi matex qui 650
son stat gitat a cascun fat de la fortuna. Be veus
[*A 24 b*] qui so e qui so estat: no trobaras * per ventura pus
maniffest eximpli en lo qual la fortuna volubla e
instable hage mes gradayat ne fauoreyat. Ffort es
segura cosa lunyar se, apoch, apoch, de la falda de la 655
dita fortuna, e no fiar se massa en sos blandiments.
¿E com hi vols donar tu fe e creense a la fortuna
qui nulltemps cessa de moure en torn ab mouiment
[*U 18 v*] sobtos la roda * instable? La qual fortuna, no sola-

---

29 caygue leugerament *U*. 32 gens darmes molt eletes *A*. 33 gran honor sen *A*. 42 del rey e Pirro *A*. 46 als sobirans *A*. 57 vols tu donar fe ni crehensa *A*. 59 roda ab rode instable *U*.

660 ment es sega, ans encara fa cechs tots aquells los
quals abrassa e reeb dins lo seu si, e no exalsa ne
dota de sos falsos dons sino aquells qui de loch alt
de les grans honors deuen caure en molt pregona
ruhina. E per ventura, Scipio, a tu sera dubtosa la
665 pau dels de Cartayna, per tal com te han trancha-
de la fe; mas ya per ço no temas, car lo temps de
la pau no era vengut encare, qui ara es present, e,
si nom es falsament recitat, tan be me han dit que
en lo temps antich semblant ment vos tranchas les
670 treuas posades entre nos e vos; empero aquells qui
ho faheren no faeran promenia. E si, per venture,
te done viyares que fortuna nos comensa de perse-
guir e atterrar, not penses que axi de tot hayam
perdut tot conseyll, ne los deus nos hayan acoma-
675 nats axi a minua costillacio, quens miren ab la pus
pocha * stela que sia en lo çel; be que atorch que [U 19]
los fats no fauorexen a tots agualment, perque volen-
terosament no dare ni moure primer la batalla.
Mas noy calra asso, pus que are tractam de pau,
680 la qual se tracta entre aquells, lo primer dels quals
en voler e requerir la son jo, qui fuy lo primer en
moure la guerra e les batalles, fins quels fats mo
han vedat, per tal que la fi sia de la pau gloriosa.
E, certes, dich que la dita pau qui sera fermade
685 per consell meu, tendre leyalment e ferma. La qual
pau a nosaltres de Cartayna es molt desonesta e vi-
tuperosa, per tal com es necessari de voler la, e
a vosaltres, Romans, es molt gloriosa. E perco com
als vençedors se pertany de ordonar los capitols de
690 la pau, e posar leys e manaments, tu ab te propria

---

60 *manca* encara *U.* 71 promonia *A.* 72 veiares *A.* 74 deus nons an *A.* 75 axi com a minua *A.* 76 sia al cel *A.* 83 de pau *A.* 88 e perco als *A.*

bocha ordona la pau e posa les penes quet seran
[A 24 c] ben vistas per assegurar te de nos, les quals * sian
correspondents a nostres errors, e perço que de qui
auant no hage occasio de hauer guerra entre nos.
[U 19 v] Vostra sia tota Espanya e les derreres * parts del 695
mon, ab la regio de Eolio qui es departida en tres
parts, e la ylla de Cerdenya, e ab aquestas coses conquerits los altres regnas. Anats vos ne per les derreres partides del mon; fets carreras publichas per les
montanyes ab ferre e ab foch; calçigats los reys 700
superbiosos; les vostres vanderes vençedores vagen
a les parts occidentals, e de qui conuertesquen se al
Orient, e nos restrenyer e tanchar nos hem dins los
termas de Libia, e de aqui mirarem ab gran admi-
racio vosaltres qui regirets los grans imperis, stants 705
molt poderosos en mar e en terra, temuts per totas
les gents del mon. » Apres, donchs, que Anibal hac
parlat axi sauiament e pesada, calla, esperant resposta de Scipio; al qual Anibal responent, Scipio
parla en la seguent manera: 710

Capitol .vj., com Scipio respos a la raho de Anibal.

[U 20] * CERT son yo, e no dubta en res, que tot quant
me seria promes de part dels de Cartayna se
torbaria en lo aueniment e entreueniment teu. Sce
de cert que los Cartaginesos son aparellats de no 715
seruar fe, pactes ni dret, a Deu, als homens ni a les

---

93 sien corresponen *A*. 95 les derres parts *A*. 96 Collo *U*. 97 *manca* coses *U*. 98 anatsvosen *A*. 707 de tot lo mon *A* (*Aquí s'anticipa, en A, la rúbrica:* Sisen capitol com Scipio respos al dit Anibal) 09 al qual responent parla *U*. 10 seguent forma *A*. 11 (*La rúbrica, en A, se troba abans.*) 16 a

cosas sagrades, sino forsats per sola por. E dich te
que, abans aquest cauall sen pujaria volant en la
sobirane altitud del aer, e aquesta montanya, en lo
720 coll de la qual tu e yo com, se exalsaria sobre lo
cel, e lo dit cel deuallaria es clouria dins les entra-
menes de la terra, que vosaltres seruassets fe ne ha-
guessets a nos leyal amistat. Mas la justa venyanse
dels deus perseguex los inichs, assota e fer la gent
725 maluada; e, jatsessia que Deus, com a coxo per la
cama de misericordia que ha major que la de justicia,
vage encalsant los fugitius, empero a la fi aconse-
guex los aquell qui del sobiran çel mira los pecca-
dors: Deus, qui veu *la maluestat dels homens, jat- [A 24 d]
730 sessia, Anibal, que a tu sia faula e ficcio *dir que [U 20 v]
Deu sia en lo mon jutge agual dels homens. O Ani-
bal! membret com has vista la mar tota sangonosa,
les ones de la qual eren vermellas, escampants sanch
per la riba de la dita mar, que hauia beguda la vida
735 de innumerables gents tuas, les quals ab tot lur na-
uili en la mar foren tallades. O, e quantes entrame-
nes de cauallers dispergides vists nadar sobre la
mar, e quantes naus vbertas, desgauallades! Quan-
tas galeas desarmades, plenas de sanch humanal!
740 Quants nauilis cremats, quants scuts vists nadar, e
quantes posts sangonosas surar sobre la mar! Em-
pero, ab tot asso, no creus esser Deu. E no ha rasa
la memoria de nostres pits la batalla de Egates, e la
antiquitat no molt annosa o vella, en quina forma

---

deus ha homens *A*. 21 es enclouria *A*. 24 e fir la gent *A*. 25 E jat sia *A*. 26 que la justicia *U*. 28 cel mi mira *A*. 29 la multitut dels homens *A*. 31 *manca* en lo mon *A*. 33 eren vermens escapans *A*. 34 beguda vida *U*. 35 e innumerables *A*. 38 hubertes e desgauellades *A*. 43 la balla de Egathes *A*. 44 *manca* annosa o *A*.

vosaltres hauets presas armas contra nos duas ve- 745
gades. E nosaltres, fauoreyants nostres amichs las-
sats en los fets de las armas, posam nos contra vos-
[U 21] altres forçats de combatreus. La pietat * nos ha
moguts en temps passats de soccorrer als Cicilians;
e ara soccorrem e ajudam als Espanyols, contra los 750
quals com ni quant se es imflamada la tua dura
crueltat, dolor e vergonya es de reçitar ho; los quals
foren miserables sol per tal com fort tard hagueren
soccors e ajude dels Romans. Be sce que gran infa-
mia es nostra lo fet de la ciutat de Segunt[1], mas 755
aquell Deu que vosaltres menyspresats done penas
eguals als merits de cascun hom. Be sabets, vosal-
tres, quina fi e quina exida hac la primera guerra;
ab semblant fi sera termenada la seguent batalla, si
ya no es fatigat e anuyat Deu de fer justas venyan- 760
ses. Empero, si nos, axi com atorgam, hauem en
temps entre miga rebudes moltas naffras, asso per
ventura ha permes lo just e dreturer punidor qui
purga e exercita los justs. Mas lexem de recitar les
cosas passades, e, com tu has gran ancia de fer pau, 765
[U 21 v] la qual vingue en proffit teu e de tos ciu*tadans,
[A 25 a] dich te quel *meu coratge es que del mal que haueu
fet nous en reportets premis ni honors. Maniffest
es a tot lo mon en quina forma vosaltes hauets tran-
chats pactes, conuinenses, juraments e tota spe- 770
ranse de vera pau; e are demanats altre vegada
que leugerament vos sia atorgada la segona pau,
com la primera injuria vos ne hage fets indignes.
Sapias, Anibal, que nom do a vergonya conside-
rar la fortune en quants casos se gira es regira: has 775

---

[1] Are es dita Muruedre. (*Nota marginal.*)

63 just dreturer *U.* 65 tu aies gran *A.* 66 profit tua *A.* 68 premis ni amor *A.*

me amonestat en quina forma la carrera de la gran fortuna es molt allenagosa e perillosa; dius me quem recorde en quina forma la dita fortuna, mudant lo escalo, quants reys e quants capitans ha gitats sob-
780 tosament del sobiran loch a terra; e de asso me dones mols eximplis. Dich te, Anibal, que yo son cert en quina guisa nosaltres hauem corssos mortals e animas eternals; sce de cert que molts son morts qui apres de aquesta vida han greus penas * e pas- [U 22]
785 sen forts dolors; sce, aximatex, que als bons resta fama en lo mon e premis eternals en lo cel. ¿Vols me donchs en altres cosas adoctrinar? Sce de cert que yo so subjugat als casos de fortuna; sce que tu est tot poderos en fets darmes; atorch que est
790 molt generos e glorios capita. Lexet de manassar, car sabem que de assi esperen nostres armes obtenir gran e soberga honor e fama, car tant com es gran la tua excellencia, tant les nostres armes reebran major honor, laor e gloria. No ignore jo lo
795 regna de la fortune ques juga de las cosas humanals: sce que no es potencia ques pusque agolar a Deu, qui es subira; lo qual custuma de fermar e enfortir ab se ajuda los qui fauorexen justas batallas. Mas, Anibal, ¿perque metem nostre fet en paraules? no
800 tengam en asso lo present die; strengam lo fet. Si a vosaltres plaen los primers pactes e couinenses, e podets purgar * la injuria que faes a nostres le- [U 22 v]
gats e a nostres nauilis queus tramatiem * per atrac- [A 25 b]
tar dels dits pactes, tantost haurets ço que dema-
805 nats, e no qual prometre altres grans dons per ob-

---

89 est poderos *A* en fet *U*. 91 nostres animes *A*. 93 tant les vostres animes *A*. 94 *manca* honor *A*. 98 ab la sua ajuda *A*. 99 nostron fet *A*. 800 no detengam *A*. 02 que fets a nostres *A*. 04 hauets ço *U* aurets asso *A*. 05 e no cal *A*.

tenir nouella pau. Tu, Anibal, conexs e veus be la vostra fortuna en quin cars es venguda, la qual te forçe de demanar e requerir pau. Si en aquell temps com la tua gran fama ressonaua per tot lo mon, per la gran tempestat de las guerras e batalles, la haguessas demanada benignament, gran superbia fora nostra de negar te la dita pau. Mas are, com te veus prop de esser vençut e foragitat de tota Italia, demanes la dita pau, mes per paor que per amor, ab dret front te pot esser denegada. Empero, per tal que tot lo mon vege que la fortune aspre e contrariose no aterra nostres coratges, ni la fortune plasent nons promou a superbia (la qual fortuna no esta tostemps en vn esser, e tots los nostres succehidors noten que no mo*gam guerras ni treballs [U 23] per dolçor de rapina o de la despuylla, ni per oy ne ranchor, sino solament per amor de pau), la dita pau vos sera donada, si en vosaltres es atrobada pura e leyal voluntat. Mas per que tu, Anibal, te mets a dir cosas tant vanes, dient: « Auet que a la dreta » part sta Espanya, la qual yo he conquistada ab » molta sanch dels meus habundantment scampa- » de; e ya veus les altres terras nostras », les quals dius quens dones, responch te que vana cosa es jactar se de donar cosa que hom no pot retenir: segons me appar tu fenys dons de asso que ya es nostre. Adonchs, done altres cosas per obtenir pau e pactes ab nosaltres, e nons dons nostres bens, ab los quals dretament no pots fer paga, e si, per ventura,

07 a quin cas *A*. 09 com tota la tua *A manca* ressonaua *U*. 10 batalles era diuulgada la haguesses *U*. 13 *manca* prop de esser *U* vensut fora gitat per tota *A*. 17 fortuna present *U*. 20 guerres ni bathalles *A*. 22 ni per ranchor *A*. 29 hi dius quem dones *A*. 30 jactar se donar *U*. 31 tu feyes dons *A*.

835 aquestas cosas te semblen massa importunas, aperellats les armes e los coltells, e no parlem pus de fer pau; prengam les armes, e veyam * Deu a qui [U 23 v]
donara la fortuna. » Apres que Scipio hac parlat feri la terra ab la lançe, la qual fortment verdugaya
840 e apparech molt tremolosa.

Capitol .vij., com Scipio ordona son camp de batalla.

SCIPIO ordena son camp de batalla, lo qual posa abtament *e distincta en diuerses ordens [A 25 c]
de açes, sauiament ordenades. Posa en lo costat
845 dret Massinissa, qui fou instruit en Numidia; fal muntar sobre caualls espanyols ab tots los de la sua aç; fals portar bacinets qui son diuisats de cresta. Lo costat sinistre comena a Lelio, sobreuestit de porpra, lo qual seguex Apulo, acompanyat de gran
850 cauallaria; lo qual va engir e entorn, de la dreta part a la sinistra, ab caualls leugers, quasi voladors. E los pits dels caualles resplendexen per lo ferre, forts dur e tot febrit: en mig de aquests flameya la jouentut * romana. Sobre tots aquests resplandex aquell me- [U 24]
855 rauellos Emparador e Capita de tota la host, lo gran Scipio; lo qual resplandeix en aur, resplandex en terra, resplandeix en mar; e qui appar molt guerrer e resplendent als coratges dels seus, e molt pus generos es atrobat en ampla esperanse, entant
860 que tots los altres escureix. On, axi com les stelas

---

37 Deus a qui dara *A*. 39 ab la sua llança-verduguela *A*. 41 Seten capitol que Scipio ordena la sua bathalla *A*. 44 atzes *A*. 47 atz *A*. 52 dels caualls *U* per lo fer e dur e forts e tot febrit *A*. 57 mar lo qual apar *A*, 58 molt generos e resplandent *A*. 60 los altres instruex *U*.

no poden sostenir la lum del sol qui hix apres del alba, per semblant forma tots quants eran en la host del dit Scipio no apparexian res en la presencia sua. Aquest es aquell sol qui tots los altres raigs apaga; en presencia de aquest aquell tan bell hom, Cillemo, es tot groch e demudat; totas bellesas en presencia de aquest fugen, axi com totas les planetas se amagan com lo sol se mostre al mon. Aquest Scipio desperta los alts e generosos coratges; e volant per mig de la sua host, ferme totas les pen-
[*U* 24 *v*] *ses; apparex als vylls dels seus, axi com vn sobtos lamp clar e molt resplendent, lo qual mirant, tots los de la sua host reben cor ardent, e singular doctrina totas les suas legions; car ab ses virtuosas paraules refferme los temorosos, dresse los pahoruchs e dubtosos, los vns repren, los altres prega, e en migs dells recita los bells fats de lur linatge e de ells meteixs, e mescley lo renom de lurs auis. Vns
[*A* 25 *d*] lohe, altres castiga ab dolças paraules, repren *les trigas, e ab colps amigables excita los pererosos. Aquest qui es bellesa del mon, mostre la ballesa de la victoria, mostre los derrers premis de la batalla, mostra com esta prop la vergonyosa destrucio de son enamich: ab aquests agullons empeny los coratges inflamant los a la batalle. Aquest Capita ordona que cascu cuyta de anar asson loch, e no permet que si perde vn sol moment de temps.

---

63 en la sua presencia *A*. 66 Tillemo *A*. 79 Los vns loa los altres *A*. 80 amigables exercita *U*.

** Capitol .viij., com Scipio feu gran sermo a la sua host.* [U 25]

890 APRES quel Capita merauellos hac vista la sua host ben ordenada, les açes ben arenglades e los coratges fermats e assegurats, ell estant sobre vn cauall tot blanch, parla a la sua host en la seguent forma: « Si lo deu Jupiter volgues maniffestar a
895 vosaltres aquest coratge qui mou e inflama nostres entramenes e la audacia de cor, vergonya haurieu de sol dubtar quina fi ne quina honor deu hauer nostre fortune. Null temps apparech lo sol pus clar als vlls dels homens, que appar a mi la victoria
900 maniffesta. Ja veig e conech molt prop lo murmur dels homens apeu de mon enamich, qui ya comense a tremolar. Ja veig les suas açes plenas de temor, dassi veig los coratges tremolosos, e deuant mos *vlls es posada la cruel strages o mort de homens: [U 25 v]
905 e veig vn gran e habundos riu corrent de la sanch de nostres enemichs. En maniffest mire les forçes innumerables dels Cartaginesos qui morran. Ja veig aquell tant gran capita Anibal, qui, lexant legement les armes, fuig de la batalle e serca les coues per
910 amagar se. O, e ya fossen plenes les orellas de las gents stranyes del parlar ques fara per tot lo mon de Anibal, com fugira axi com a hom escoart e confus! « ¿E no es aquest aquell princep tant glorios › Anibal? › « Certes, direm nos, aquest es aquell si

---

88 Vyten capitol que Scipio - als de la sua *A*. 91 arreglades *A*. 93 parlant *A*. 900 murmurament *A*. 01 comensen *U* comence *A*. 04 *manca* strages o *A*. 12 com fugira hom escoart *U* com fugira axi com a hom astorat et confus dient *A*. 13 tan generos *A*. 14 direm no es aquest aquell *U*.

» ya lo seu nom no espordeix assi matex. » Mas axi 915
[*A 26 a*] com *a capita enganador e astut, tem nostres armes,
car sent que altres brassos e altres vigors les tracten, les quals son mogudes ab imperi e conseyll de nouell Capita. No haura aquest camp temerari e foll
capita, axi com hac la batalla de Cannas, hont fou 920
[*U 26*] de part del nostre *capita vn Consol, hom de pocha
discrecio, al qual vedaue de combatres Deu ab maniffests senyals que li donaue, los quals haguera seguits si hagues sauia pensa; e no es capita ensemps
ab mi aquell Simpronio. Nos pense Anibal que li 925
aiuden les astucias que hac vencent los nostres, ordenant quels fos al endeuant pols, vent e al sol quils empetxaua els esuahie la vista. No detendra les spias tanchant los les vias ab canyes, en temps
nuuolos e escur, les quals cahien dins les couas. No 930
vençra la nostra gent en temps de soberga neu. Lo pits de aquest prouara la punta del meu coltell, lo seu costat sentra la mia spasa rigorosa, e lo seu cor sera encontrat ab la mia lançe valerosa. Asso
ha temut ell cada vegade que ha demanada la pau 935
per por, rompent la ab sos angans astuciosos. Si menyspresam los nostres enamichs, hayam los tambe en oy. Adonchs, vosaltres, mouets vostres mans e armes gloriosas a la batalla. Jo sere lo primer
entre vosaltres, e veurets vostres enamichs fugir 940
[*U 26 v*] plens de pahor: * axins ho prometen los deus. Sia, donchs, en vosaltres la pensa virtuosa e sauia; la vostra man dreta sia animosa de estrenyer les armes,

---

18 mogudes e regides *A*. 22 ab los manifests *A*. 25 *manca* nos pense Anibal que li aiuden *U*. 29 tanchant nos les *U*. 29-30 canyes e nuuols escurs *U*. 32 los pits *U*. 34 lo seu cors *U* lo seu cor *A*. 35 cascuna vegada *A*. 42 en nos pensa victoriosa e sauia *U* en vosaltres la pensa virtuosa e sauia *A*. 43 nostra

e en los pits ardor generosa, inperterrita e no spauen-
945 table. Offerets deuant vostres vlls, eus moga, Espanya calcigada e correguda, e la ballesa de la jouentut romana, e tantas batalles reyals de Cartanya, cremants ab perpetuals flamas. La nostra plena edat comensa actas vigorosos e desige gloriosas
950 victorias. Anibal, rael de tots mals, es a mi stimol e aguyllo de batalles, de las quals sper major gloria. Tostemps me ha desplagut perdre temps, majorment com se trac*ten grans cosas. Ffuge, donchs, [A 26 b] de nos la pahor, car certa es la victoria; venits a mi,
955 e apres la victoria irem a veure nostra terra, e veurem nostres fills e la ballea de nostres cares mullers. Aquest es lo cami per anar en Roma. » Apres que Scipio hac ditas semblants nouas, posa scilenci asses paraules. E tota la host, ab cara molt alegra, respon-
960 gueran ab vn coratge e ab vna veu, axi com si lo dit Scipio tingues la sobirane honor del Capitoli, e tots * lo seguissen, cantant e cridant, anant sobre [U 27] carros bells e resplandents.

Capitol nohe, com Anibal ordena la sua host.

965 VEHENT, Anibal, que la hora del temps del seu ignominios fat se cuytaua, lexant lo elefant hon caualcaue, sobtosament sen puya en son cauall molt leuger e gran corredor; mostrant la cara plena

---

via dreta *U* vostra man dreta *A*. 44 pits sia ardor *A* generosa inperterrita e spauentable *U* generosa e no espauentable *A*. 45 Osiras dauant *A*. 48 vostra *A*. 49 actas victoriosos *U*. 50 rahil *A*. 54 la pahor de nos car scrita es *A*. 55 irem e veurem nostra terra nostres *U*. 63 bells resplendents *U*. 64 Noven capitol que Anibal *A*. 66 ignominos *A*.

de manasses, aparaxent axi terrible com Polifemo
exint de la coua fo orrible als grechs; e axi com la 970
cometa que aparex en lo çel es trista als grans reys
e emparadors, axi Anibal se mostra terrible e tor-
bat. Ordena açes molt grans; posa en lo primer
front de la batalla tots los elephans, per ço que ab
cruels e speuentables bestias estramordesca son 975
enamich; demunt la esquena dels quals elephants
hediffica torres tremolosas, que apparaxian esser
[U 27 v] grans montanyes quis moguessan, e altes * torres
hedifficades sobre roques. Aquests eleffants ha po-
sats, Anibal, per fer escut a deffenssar la sua host. 980
Tantost ordona e posa en la primera aç los Ligu-
rres e los Ffranceses, e vmpli la de gent balear e de
Maures. En la segona aç colloca los Cartaginesos
e los Affres. La terça aç es plena de cauallers de
Brucia, los quals ab gran desplaer, en major lur part, 985
e forçats seguian la host del dit Anibal. Adonchs
la host del dit Anibal, stenent sos brassos, occupa
los camps, circuhint gran multitud de gents. E or-
dena que a la dreta part stiguessan los Cartaginesos,
e la sinistra part comena als Numides rebelles, qui 990
[A 26 c] eran molt coratyosos de exercitar lurs armes * con-
tra lur contrari Scipio, capita dels Romans. Apres
que hac dispostes les demunt ditas cosas, com la
sua host fos plena de moltas gents, les quals eren
de diuersas lengas, parlaue als vns ab torcimanys, 995
als altres ab se propria lenga, inflamant los a la ba-

96 Poleffeimo *U* Polifemo *A*. 71 cometa aparelx *A*. 72 mostraua *A*. 73 atzes *A* molts *U*. 76 dels elephants *A*. 78 altres torres *A*. 80 per fort esqut - *manca* la sua host *A*. 81 *manca* ordona e - atz *A*. 83 atz *A*. 84 tercera atz *A*. 89 estiguen *A*. 90 e la dreta part comana *A* Rumides *U*. 91 eren coratjosos - ses armes contra lur *A*. 93 que Anibal hac dispostes e ordenades totes les damunt *A*. 95 a huns *A*.

talla. Adonchs,ençen los, puny los, ni es pas pus negligent * que son enamich; complex tota cosa [U 28]
quis pertany a generos e saui capita, car instruex
1000 les primeras açes e aquells qui porten les banderes. Apres amonesta les altres açes, e corre del comensament de la host fins a la fi; va dassa e dalla, mesclant paraules aspres ab dolçes, parlant als de la sua host en la seguent forma:

1005 *Capitol dee, com Anibal feu gran sermo a la sua host.*

SI la mia fortuna es a nos ben manifesta, la victoria es ya nostra, e no solament som vençedors, ans encare hauem desbostat nostre enemich e rasa del mon la sua memoria. O poble roma! o gent
1010 desbaratada! E com hix de la memoria del teu pits la batalla que perdits en Cannas e la fuyta que fits en Terbia! No fou hom ni terra que venguts sian contra aquesta host, de la sanch dels quals nostres armes no sien sullades, naffrant los cossos en
1015 mil lochs, escampant la sanch axi com a ayga. * E [U 28 v]
com ¿qui es en Roma al qual la nostra host no hage tolt pare, fill o frare? Lo capita e pare de Roma, Ffabio, lo nom del qual era molt glorios, stant en la sua plena edat hac temor de las mias armes, e les
1020 suas banderas foren suyllades de la sanch per nos escampade, e fugi no gosant retornar a esperimentar nostres espases. Nom sce si aquest nostre enamich

1000 atzes *A*. 01 atzes e core *A*. 05 Desen capitol que Anibal - gran e marauellos sermo als de la sua *A*. 06 a nos maniffestada *U*. 08 desbost nostra *A*. 10 dels teus pits *U*. 12 hom en terra *U* que sien venguts contra *A*. 14 sien sadollats nafrant *A*. 17 pare e fill o frare *A*. 21 gosant tornar *A*

lunyat de la sua terra ha millors senyals que nos en
les batalles, e sil deu seguir millor fortuna. Ja pas
no vegen nostres vlls que aquest stiga deuant les 1025
portas de la gloriosa nostra ciutat de Cartayna. Bens
haurian oblidats los deus, que aquells qui nons han
[*A 26 d*] gosat deffendre ab *armes los forts murs de Roma,
manassen de fer insult contra la nostra muralla.
Sens tot dubta la furor quils destruhira los ha tirats 1030
assi, e la poderosa fortuna los ha tramesos per esser
admiratiua despuylla al poble affrica, on, com en
vna batalla que vençem, fos tant gran la presa e la
despuylla tan habundosa, que dels anells daur ne om-
plim .vij. almuts, los quals tramatem a nostra ciutat 1035
[*U 29*] * de Cartayna per denunciar la fama de la batalle.
No resta pus sino que la nostra ciutat de Carta-
yna vençedora; vege los colls dels cauallers Romans
tanchats dins grans cadenas en gran honor mia e
de tots quants sots, e veuran nostres ciutadans los 1040
pobles Romans anants exerrats axi com a bestiar
qui no ha pastor. E lauors veurets Lelio, gran par-
ler, e Massinissa, qui no poran tenir care a nostres
armes. Adonchs, jo requir de part de Deu a vosal-
tres, Maures e Numides, queus descarreguets lo jou 1045
superbios; sapiats que Massinissa ab assots regeix
los seus, axi com a catius. Mas vosaltres, Ffrancesos,
combatets ab oys, imflamats e contrestats al ena-
mich capital ab vostres nouelles armes. Aquest
camp purgara moltas iras collides e ajustades en 1050
diuerses parts del mon. Vosaltres, Ligurres, qui, se-
guint los meus fats per mar e per terra, no lassats
per greus treballs, prech vos que combatats vigoro-

---

35 omplim muygs *U*. 36 *manca* de Cartayna *A*. 37 sino aquella nostra ciutat *U* sino que la dita ciutat nostra *A*. 41 anar exerrats *A*. 43 tenir cura *A*.

sament: si sots vençedors, reebrets dignas premis;
1055 no sera vostre habitacio, ne tendrets vostres heretatges en valls aspres ni en espanyadors de roques, ans possehirets *los camps graxosos e los masos [U 29 v]
richs de Italia; e callara Roma, cruel veri e agullo vostre. O, la mia cara host! Valents cauallers e molt
1060 amats ciutadans: no es necessari de empenyer vos a la batalla, no es obs de amonestar vos. Mirats la vostra terra tota tremolosa, la qual tem los fochs dels enemichs e lurs armes cruels. Mi*rats los murs [A 27 a]
dins los quals se nodri vostra infantea; hon hauets
1065 rebudes tantes honors; hon hauets celebrades tant alegras festas; on son les sepultures e la cendra de vostres pares, la memoria dels quals sta en laors scritas en los marbres. Sapiats que tota la confianse de la vostre terra sta en les vostres mans dretas
1070 armades e en la vostra virtut. Socorrets, donchs, e exits a carrera a vostres dolçes mullers, als fills e a les mares, donas veyllas, totas tremolosas; a les canes blanchas de vostres pares, la salut dels quals esta en les vostres armes vigorosas. »

---

55 eretats *A*. 58 callara cruel pahor e agullo *A*. 62-63 *manca* la qual tem los fochs dels enemichs e lurs armes cruels mirats los murs *U*. 64 dins la qual *U*. 65-66 hauets rebudes tantes alegras festes *U*. 66 los sepulcres e la cendra de nostres *A* e la terra de vostres *U*. 67 en les laors *A*. 68-69 tota confianse de la vostre victoria sta *U* tota la confiansa de la vostra terra esta *A*. 69 mans de tres armades *A*. 71 fills en les mares e dones *A*. 72 e a les canes *A*. 74 rigorosas *U* vigoroses *A*.

Capitol .xj., qui mostre com la batalla se dona entre Scipio Affrica e Anibal, en la qual fou vençedor lo dit Scipio. 1075

[U 30] * ENCARA no hauia finit Anibal son prouocatiu sermo en lo qual mostra son spirit e lo cor tot flamayant, aveus que sobtosament sonaren a gran 1080 clasch tots los anafils romans; e fou axi gran lo crit que gita la host romane, e tant tremolos, que tot lo cel ne ressona e lo ayre sen ompli. E fou axi terribla e spauentable, que los oçells qui volauen caygueran sobra la host. Ab lo qual brogit de veus e 1085 de crits foren esuahides e esbalaydes les açes de Anibal, e los elefants ne foren axi spaordits que giraren se contra la sua host matexa, ço es, contra la host de Anibal, e mudants lo loch e los corns, que giraren contra los seus tornants tots horats, 1090 torbaren tota la batalla de Anibal. O, sega pensa dels homens, plena de ignorancia, enganade en tos conseylls! car, com tota la major fortalesa que la gran cura e ancia del sobiran Capita hauia po-
[U 30 v] sade en lo primer * front de la batalla fos collocade 1095 en los elephants, foren axi a la sua host destruccio e primera ruhina. Aquests crits, aquests brogits esbalahiren Anibal, qui ya parlaue a mige veu. On, axi com si algu cantant suaument e dolça, sobtosament

75-77 Onzen capitol que bathallas dona en la qual Scipio Affrica fon vensedor *A*. 80 veus que *A*. 81 totes les nafils romanes *A*. 82 e tant temoros *A*. 86 foren esvaydes les atzes *A*. 89 e mudaren *A*. 90 tornants atras tots irats *U*. 91 axi que torbaren *A*. 92 ignorancias *U*. 93 major fortuna que *A*. 94 gran cura e ansia gran *A*. 96 en los helefants los dits helefants foren a la sua *A*. 98 esvairen Anibal *A*. 99 com algun *U* com si algu *A*.

1100 ou vn gran brogit, e mira lo *deu Jupiter, qui, sca- [A 27 b]
xant lo cel, deualla ab grans trons e nuuols tenebro-
sos, aquest aytal qui cantaue, calla e trenca e for-
ma sots la sua gola tremolosos punts de cants, e
leuant los vlls mira lo cel tot negra e scur. Axiu
1105 pres al aspre Anibal. Empero aquest Capita, qui de
primer fou posat e gitat a tants casos e tan diuer-
sos de la fortuna aduersa, com fos exercitat en mol-
tas dubtosas armes, ja per asso no tem, ans se re-
fferma ab la cara furiosa, mira tots sos aduersaris,
1110 e reprenent la por dels seus, cull totas ses forçes,
les quals eran dispergides; corra tot inflamat * per [U 31]
la sua host, e posas tot furios deuant sos enamichs.
On, axi com lo porch saluatge, com sent als cans
ledrants, cobeyosos de naffrar lo ab les lurs dents
1115 afilades, lo aconseguexen, e veu los homens de prop
si ab lo mortal venable, lauors se ferma, aparella
la dent, arises tot e lanços lla hon veu los venables,
les lanços e los darts, per semblant forma lo molt
imflamat Anibal se lansaue en la batalla, e a grans
1120 veus cridaua la anima del seu pare que li tramates
ajuda. Mas a la part contraria staua Massinissa,
hom joua, ardent, de imflamat coratge; lo qual,
veent quels corns de la host de Anibal se descap-
delauen, esuahi sobtosament sos enamichs tremo-
1125 losos e spahordits, e en tot loch hon anaua lo dit
Massinissa lo seguien los eleffants. E Lelio, veent
que Massinissa combatia tant vigorosament, lan-
ças en mig de las armas dels enemichs, occupa lo
temps, tol terra als aduersaris, taylle e spessege
1130 los qui li contrasten, e enseguex * o encalse als qui [U 31 v]

1102 e ferma *A*. 09 e ab cara *A*. 13 com sent quels ladrants *A*. 14 ab lurs *A*. 15 aconsegueix e veu *A*. 16 lauos referma *A*. 17 arrisques tot *U* hon veu los *repetit A*.

fugen. Mas lo coratyos Scipio, semblant a leo fort
e vigoros, per ço que cuyte ajudar als cadells fills
seus, e que derroque les silues e destrouescha les
bestias feras, trau la espase, met se en mig de la
host e trauersa los enamichs. Mirel tota la sua host, 1135
gordel e remirel Jupiter de la subirane part del
cel, e no li veu par ne semblant en tot lo mon.
[*A* 27 *c*] *Stech aquest Scipio axi com a sol, lo qual resplan-
deix com a aur molt bell e tot radios en la veste-
dure de porpre, axi lo dit Scipio, hom joua, tot 1140
rotilant, resplandia en les suas armes. Adonchs,
com la batalla vench als vertaders enemichs, e los
Romans comensaren de metre les mans en los Car-
taginesos, gran sanch brolla de cada part. La ira
cruel e terrible se met entre los dos Capitans, e los 1145
dos Pobles contraris se desigen la mort, e tots
assedegats de vessar habundantment la sanch, se
baten orreament. Null temps lo deu Mars feu tan
[*U* 32] aspra brega, ne fou en lo * mon pus amarga bata-
lla que fou aquesta, car la gent quis combatia no 1150
era assoldeyada, la qual combates per auaricia del
diner, ans ab lur propria sanch volian apagar les
flamas dels oys que ells hauian encesas. Tots los de
cade host hauian vna amor, e les legions dels ho-
mens darmes hauian vna penssa, vn proposit, vna 1155
voluntat; so es, venyar ab propria mort lurs justas
dolors. La dura porfidia dels Cartaginesos e la su-
perbia dels Romans se lancen es vessen a tota crueltat de naffres. Car les baralles, les infamias, les

---

32 cuyte per ajudar *A*. 34 al mig *A*. 38 E estech *A*. 39 com aur *A*. 43 metre mans *A*. 44 de cascuna part *A*. 46 se designen la mort *U*. 47 habundosament *A*. 54 cascuna host *A* 55-56 una pensa a hun proposit so es venjar *A*. 59 bathalles *A*.

1160 morts, los improperis, los auars trahuts ques hauian subjugats los Cartaginesos ab lurs fraus, e la cruel destruccio que faheren com prengueren la ciutat de Segunt[1], e tota quanta rabia inflamada ab oy antigat sol promoure los homens armats a scam-
1165 par la sanch, tot fonch ajustat en aquesta batalla. Aquils vench en memoria la gran multitud de las offenses e la multiplicada injuria de moltes guerras. * Adonchs encontren se pits per pits, spases ab spa- [*U 32 v*]
ses, naffres ab naffres, e mesclan si morts feres e
1170 cruels; com se han dispergides les entramenes deuallen a les ombres infernals, e ab nouell brogit torben los diables exequdors de las penas, e combatents vnas animas ab altres passen al infern perpetual. Ay, greu furor! com fore millor cosa que
1175 cascun de aquests pobles hagues viscut en sos ter- [*A 27 d*]
mens segurament *e reposada! Be ho pugueren fer sis volguessen. Mas, empatxa ho la ambicio e la superbia del cor, orb e çech, e la cet eternal de mes hauer que inflama la esperanse, la qual pose los
1180 coratges mortals en la punta de la spase. Adonchs, les hosts de Anibal e Scipio se combaten agrament e nols mouen solament oys per lo mal que han fet al ben publich, ans cascu hi es per son propri interes; car no es qui no vulle venyar la mort de
1185 pare, de fill, de germa o de acostat parent; perque la offense antiga embrauex les * pensses e fa les [*U 33*]
combatre ab oy nouell e molt ardent. Adonchs,

---

[1] Muruedre. (*Nota marginal.*)

60 los imperis *U.* 63 ciutat dita Segunt *A.* 67 de longues guerres *A.* 73 al infern pena perpetual *U.* 79-80 e la qual cosa los coratges mortals son en la punta *A.* 81 e de Scipio *A.* 82 nols mouian *U.* 84 propri interesser *U.* 85 e de acostat *U.*

aquests dos Capitans, empenyen lurs hosts ab grans crits, inflamen los coratges e mostren e sostenen honests perills. Jutyat han esser bella e gloriosa manera de morir, offerir la sua vida per la propria patria. Adonchs la fortalesa de las greus furors e de las armes feya gran brogit ensemps ab los gemechs de aquells qui morien. Aqui hauia sons e crits de gran dissonancia; aqui ha vn gran flum o riu de sanch qui corre e discorre e rega los camps ab ones fumants; aqui ha vn torrent alt e ampla, tot ple de cossos morts, e vn mont fet e leuat de cossos de caualls espesseyats; on, tanta era la eleuacio e altea dels corsos morts qui stauen vns sobre altres, que apparaxia que vn gran mur e alt se fos posat entre les ditas hosts. No creu quels mariners qui vingueren a la riba dita Eges, los quals veren que sobtosament hisque vna illa prop de Tarasia, [U 33 v] en que lo adeuinador *determena que significaua lo eternal Imperi de Roma e la destruccio dels de Massedonia, fossen axi espaordits ni esbalayts com eren aquells qui veyen aquesta batalla tan mortal. En la qual hac tan gran mont de homens morts, que com los de Cartayne comensassen de fugir e los Romans los volguessen seguir, axi los era difficil de passar per la gran multitud dels [A 28 a] morts, com los era dura cosa passar per *les armes dels enemichs. Adonchs, com la host dels Cartaginesos se desbaratas e comensas fugir del camp, la

91 morir e offerir *A*. 92 propria terra *A*. 95 aqui auia hun gran flum *A*. 98 fet e ben alt de cosos *A*. 1200 eleuacio dels cossos o altea del corsos morts *U*. 01 que aparia *A*. 02 que als mariners *U*. 04 Terrasia *A*. 05 determenaua *A*. 07 esbalts *A*. 09 tant munt *A*. 10 comensaren *A*. 14-15 com los carthaginesos se desbaratassen e comensassen a fugir *A*.

host romane los va datras tallant e matant. E com, perseguint lurs enemichs, la vna part dels Romans sen puyas en los munts alts e laltre romangues bax en lo pla e circuis los camps, per la qual raho se
1220 comensas ya descapdellar, e los senyalers qui portauen les banderes ab los mestres de las armes se desjunyissen, per la qual raho lo caualler, vegabunt, puguere perdre la batalle ab soptoses impetuositats e po*sar macula en lo die tant glorios, [U 34]
1225 Scipio, capita saui e de gran consell, torna a degut orde tota la host sua, donant certs senyals. Car tantost quel trompeta hac sonat, tot hom se refferma, e cascu tornant asse bandera, ordonaren se tots en se aç primera, e concorrent en aquell orde per fer
1230 altre batalle, dispergiren se en destruccio de lurs enemichs. On, axi com lo vent austral, qui es terbolos, constreny les aygas de la pluge en los nuuols e apres que ha tronat gita dessi pluge mesclada ab calabruxs e tempestat enemiga de terra, axi matex
1235 Scipio, com la sua host fos escampada en munts e en plans, hon feyan gran dissipacio de gents, collils e restrench los cascu en son senyal e bandera; e apres dispergiren se per hauer la victoria. Jo creu que Deu tot ancios miraua tants cossors morts
1240 de gent fera e cruel, e tants trebaylls sots lo deu Mars en aquella hora molt furios, e gordaua quina exida e fi deuian hauer aquestas * armes axi vigorosas. [U 34 v] En aquest dia de aquesta axi forts e dura

---

23 ab suspitoses impetuositats *U*. 26 la sua host *A*. 30 *manca* en destruccio de lurs enemichs *U*. 31 qui es tribulos *U*. 33 pluge ab calabruxs *U* pluge mesclada ab calabruxo *A*. 35-36 en moltes planicias hon feyan *U*. 37 e constrench los a cascu *A*. 38 per obtenir la victoria *A*. 39 mira tants *A* 43 aquesta tan forta *A*.

batalla dubtaua la fortuna e ya qui haura lo dret
del sobiran imperi e qui tindra lo ceptra e lo sobi- 1245
ran grau. E si per venture la derrera sort hagues
fauoreyat a Cartayne, ¿qui dubta que la cruel ciu-
tat demunt dita no hagues senyoreyat tot lo mon
e no hagues tengudes les regnas de tota la terra, e
quel nom de Roma no fos ras de la memoria dels 1250
homens? Lauors, Italia, esquexada ab habitadors
[*A 28 b*] stranys * e cruels, haguera mudat son linatge alt
e generos, e Affrica fore estada molt major. Car si
Grecia desarmade se ha pugut vsurpar lo seu nom,
quant mes haguera fet Affrica en tants casos vic- 1255
toriosa! Mas la diuinal potencia, hauent merçe dels
justs, ha soccorregut a nos, e Italia nos ha donat
tal hom en temps axi cruel, qui axi com a forts e
vigoros rebia e emparaue les forts dures batalles;
qui fos vn solament qui foragitas dels Romans tots 1260
[*U 35*] los infortunis esdeue*nidors, en temps del qual
la libertat fos e romangues segura per tots los anys
seguents. Ja lo sol sen puyaue al mig jorn, e Sci-
pio, tot ançios, qui hauia spaordides tantes ires es-
peraue lo pus fort de la batalla, lo qual no era gens 1265
huyat, ni cascat en lo cors, ni per calor, ni per
naffres, ni per pols ques leua molt calenta e ar-
dent; ans cridaue continuament que Anibal e ell se
veessen ensemps es combatessen. Axi com la flam-
ma qui deualla de Montgibell crema les pedres dels 1270
monts qui li stan prop, e trenqua les rochas qui

---

44 qui hauia *A*. 48-49 *manca* senyoreyat tot lo mon e no hagues *U*. 54 se a pogues osurpar *A*. 55 casos de victoria *U*. 59 rigoros - forts e dures *A*. 62 romanga segura *U* romangues entegra e segura *A*. 66 *manca* ni per calor *A*. 69 es batessen e axi *A*. 70 qui deuallaua *U* de munt Gibell *A*. 71 prop creu que les rochas *U*.

li contrasten, crema los arbres qui li venen al encontra, e les valls qui li stan al entorn cruxen totes de foch de soffre, axi matex, lo fer Scipio, aterre e
1275 destrouex, talle e mata tot quant li ve deuant, amoneste los seus, e cride, dient: « O cauallers romans: prech vos que siats vençedors o morts, e fets are tot quant porets. Aquesta batalla es carrera per anar a Roma o al cel. » Aquestas paraules cridaue Sci-
1280 *pio als de la sua host. Mas, Anibal, hom sens tota [U 35 v]
pahor, empara tota la força romana. E axis combaten ensemps los dos lamps del deu Mars: de la vna part sta Scipio e de la altre Anibal; e merauellas lo deu Mars de las batalles, que en la terra sian roma-
1285 sos tals dos mestres de cauallaria e tals ministres de armes. Prech a tots aquells qui volran dir que lo mon hage possehits semblants dos capitans de aquests, que callen sino volen esser atrobats maniffests mantiders; e hagen vergonya de fer mencio
1290 dels pobles de Asia, qui no saben que volen dir batalles. * Tingan scilenci los reys dels Partos, ni [A 28 c]
presta en asso la sua ma la gran Troya, ni la casa de Priamo, de la qual los poetas han cantats grans dictats. Car en lo camp de batalla de Scipio e de
1295 Anibal la host no era nuha darmes, no eren vestits de porpre delicade los combatents qui fugien, no eren naffrats de leugeres e flaques sagetas; ans la jouentut romane, forts e robusta, pres armes aspres e vigo*roses contra la host de Anibal, exercitade [U 36]
1300 en diuerses guerres. A la qual host fa testimoni tota Espanya e la vigor de Italia, car lo dit Anibal hauia

---

72 *manca* crema *U*. 82 de vna *U*. 83 Scipio del altre *A*. 84 lo Mars deu *A*. 87 posseits tals dos *A*. 88 atrobats mentidors *A*. 93 an tanquats grans *A*. 94 de la bathalla *A*. 97 nafrats ab leugeres *A*.

ya quax atterrats ab mil fets darmes los Romans, vençedors dels homens qui auenturauen totas cosas. Mas en aquesta batalla altre combatiment es estat e altres coratges. La vna host ha gran forta- 1305
lea, laltre gran temprament, e abdues han egual oy; empero la host de Anibal acomulade comensa de fer loch e tornar atras. E lauores, Anibal, tot inflamat, crida altes veus: « O senyaler: not hauia yo donades aquestas banderas per tornar atras! 1310
¿On ne vas? Mes val que les lexes esquinsades en mig dels enemichs. Aylas! ¿e ahon fugits? Aquesta carrere no es dreta. Venits; car anant per aquest cami trobarem nostres enemichs! Membreus que vosaltres sots de Cartayna! ¿e com vos pensats tor- 1315
nar a vostres cases, fugint? Errats, errats la via,
[U 36 v] *miserables ciutadans! Aquesta carrera que tenits, per la qual fogits, cami es quius porte a exili e carcer perpetual. » Dient asso, lo dit Anibal, anaue contra sos enemichs; hom imperterrit, tot furios, 1320
lo qual, fahent vergonya als de la sua host, ferma altre vegada la sua gent, e comensa nouella e derrere batalle, on se renouella gran mort e destruccio de homens. Mas Scipio se estrenyia e atterraue sos aduersaris, e sembraue cossos morts sobra 1325
la terra. O, forts perfidia e maluade! ¿E veure yo
[A 28 d] nulltemps que tantes e tan longas *batalles se fassen per deffencio e amor de virtut? No pens quels deus hagen axi oblidada la pietat quils es connatural que

1305 en altres *A*. 06 laltra a gran *A* e abdosos *U* an par e egual hoy *A*. 07 Anibal que aucom huyade comensa *U* Anibal a acom hulade comensa *A*. 08 Se lauores *U* Ce llauors *A*. 11 lexes esquexades esquincades en *A*. 14 nostres aduersaris *A*. 16 fugint errats la via *A*. 18 es qui porta *A*. 19 e a carrere perpetual Dient Anibal asso anaue *A*. 29 es com

1330 permeten lo mon perir per sola iniquitat. Vehent Anibal que los seus cobrauen cor, cridaue: « O cauallers: forts occorrets, occorrets, car fort prop es nostra victoria! » Dient asso meties en mig dels aduersaris ab la sua espase espauentable. Empero
1335 *los de la sua host, spordits, comensaren a tornar [U 37] atras, poch apoch, e puys mes e mes, e nols poch retenir reuerencia de lur Capita que no fugissen. Adonchs, com se metessen en fuyta, Lelius Roma, los enseguex, e fir los en les spatles. E los Cartagi-
1340 nesos solten les regnas als caualls, e nols poch retenir que no fugissen, la pietat de lur propria terra, ne la cura e ancia de lur singular vergonya, ni les pregaries, ni la honor de lur Capita. Adonchs, veent Anibal rompudes totas les suas açes e de tot des-
1345 capdellades, e que los seus, spaordits, donauen la esquena, gira son cauall, e tot ploros fuig del camp. Obri la bocha e accusa deus e homens. E ve a vn loch dit Armetum, lo qual hauia amistat ab Cartayna, del qual loch se parti apellat per lo Senat
1350 de Cartayna. E apres de aquesta batalla lo dit Anibal no apparaxia en lochs publichs, axi com en los templas, ni en los mercats; * mas, furtant lochs se- [U 37 v] crets, tot trist e ploros, tanchas en vna casa escura e molt ceparada. Empero, com no pugues portar tan
1355 gran vergonya publichament ni amagada, anassen al rey de Ciria, dit Anthiocus, qui en aquell temps aperellaua gran guerra contra los Romans. Lo qual, com vehes Anibal, reebel axi com a joyell singular que Deu li hauia trames, e hac lo en molta honor.

---

natural *A*. 31 seus reebien cor *A*. 32 forts o correts car *A*. 37 la reuerencia *A*. 38 Lelio Roma *A*. 46 donassen la esquena a fuyta gira *A*. 48 Armentum *A*. 53 *manca* vna *U*. 54 escura molt separada *A*. 58 com vehe *A*. 59 Deus *A*.

Empero, a la derreria, per lo gran enginy e astucia 1360
sua e per les detraccions dels enueyosos qui habun-
den molt en les cases dels reys, fou tengut per suspi-
[A 29 a] tos. Empero, tostemps consella lealment al dit *Rey,
fermant lo en vna sentencia; so es, que per res no
esperas venir a les hosts dels Romans, nils lexas cu- 1365
llir lurs forçes, mas quels hisques a carrera e quels
donas la batalle en Italia; dient, que ni Roma ni
Italia no poden esser venssudes sino ab vigor de
Italia. E si lo dit Rey hagues tengut lo conseyll de
Anibal, haguera pugut fer gran guerra als dits Ro- 1370
mans. Mas, com menyspreant lo seu conseyll, los
[U 38] * Romans passassen en Grecia e en Asia, tantost se
comensaren de afflequir les forçes del dit Rey. E
com lo conseyll que apres demana fos massa tar-
dat, lo dit Rey hac la fortuna contrariosa en algu- 1375
nes batalles que hac ab los Romans, la error de las
quals fou atribuida a Anibal injustament. Mas, com
a la derreria lo dit Rey fos venssut, e entre les con-
dicions de la pau fos la pus principal que Anibal
fos liurat als Romans, sabut asso lo dit Anibal, quin 1380
fo certifficat per lo Rey Anthiocus, partis de aque-
llas encontrades. E menal la fortuna al Rey de Ba-
ticimia dit Purcia, qui era gran amich seu, al qual
conquista merauellosa victoria contra son enamich
dit Eumenes ab lo qual guerreiaua en la mar; car 1385
lo dit Anibal carrega lo nauili del dit Rey de olles,
canters, gerres e diuersos vaxells de terra, qui eren
plens de serps, scursons, calapets, vipares e de tots

---

63 per sospitosos *A* consella leyaltat al dit *U*. 64 so es per que res *A*. 81 Antiocho *A*. 83 Becimia dit Prusia *A*. 85 dit E Meues *A* *manca* ab lo qual guerreiaua en la mar *U*. 87 e de diuersos *A*. 88 escurpions - vibres *A* vipares e de altres feres *U*.

affarams; e com comensas la batalla e los enemichs
1390 veessen queis tirauen los dits vaxells, menyspresa-
ren ho al comensament; mas apres quels vexells
foren * tranchats, e las serps ab les affarams corre- [U 38 v]
gueran de popa a proa, obtengue lo dit Rey vic-
toria molt espauentable. Lo qual Rey Purcia fou
1395 molt inich e desconaxent; car com los Romans li
tramattessen missatgers requirents quels liuras Ani-
bal, no li dona loch e temps de fugir, semblant que
feu lo Rey Anthiocus, ans, per obtenir gracia del
dit poble vençedor, trames gents darmes quil pren-
1400 guessen. La qual cosa sentint Anibal, tempta * de [A 29 b]
fugir per vns lochs subterraris, per vias amagades
que hauia fetas jus la terra, tement se ya de la pocha
fe del dit Rey. E com hagues trobats aquells lochs
circuhits de gents darmes, tornassen a la sua cam-
1405 bra. E aqui, querimoniayant moltas cosas del dit
Rey maluat, hoste cruel, e dient algunes pochas
cosas contra los Romans, qui axi anauen detras la
sua mort com fos ya home vell, vehent quels caua-
llers armats se leuauen per pendrel e matar lo, com
1410 no hagues es*peranse de la sua salut, arrancha vna [U 39]
pedra preciosa que tenia en lo seu anell, jus la qual
hauia veri inclus. E aquest anell portaua per soc-
correr asse honor lla hont fortuna ho raqueris, e
semblant anell portauen los reys. Adonchs, beuent
1415 Anibal lo dit veri, caygue mort sobtosament. E com
aquells qui eren venguts per pendrel, ab temor si

---

91 comensament apres *U*. 92 eren trenquats *A* ab les feres corregueran *U*. 93 e obtengue *A*. 94 Rey Prusia *A*. 98-99 gracia del poble *A*. 1401 llochs soterranis *A*. 05-06 aqui complayent se de moltes cosas del Rey maluat *A*. 07 anauen contra la sua *U*. 11 en lo anell *U*. 13 honor com la fortuna *A*.

acostassen, trobaren lo que ya hac liurada la anima a qui millor dret hi hauia. Ffou soterrat en vna ciutat dita Libissa, e sobre lo sepulcre seu es scrit: « Assi jau Anibal lo gran guerrer. » 1420

FI

17 que hac liurada la sua anima *A*

El present TRACTAT SOBRE SCIPIÓ Y ANÍBAL *compost per frare Antoni Canals, ab materials de l'historiador Tito Livi y del poema «Africa» d'en Francesch Petrarca, se'ns ha conservat en dos manuscrits del XV.^en^ segle:*

MANUSCRIT *A. Pertany a la Reyal Academia de Bones Lletres, de Barcelona; conté diferents altres opúscols catalans que foren publicats (comprenent-hi'l de* SCIPIÓ Y ANÍBAL) *per don A. de B(ofarull), en 1862, dintre'l volúm segón de «Memories» d'aquella docta institució.*

MANUSCRIT *U. Se conserva en la Biblioteca de la Universitat de Barcelona; ademés del tractat qui'ns ocupa, el qual hi figura en primer lloch, conté'l «Somni» d'en Bernat Metge, un breu tractat de la creació de l'hom y de l'ànima, una disputa entre l'esperit de Guido del Corvo, ciutadà de Bolunya, y'l prior del convent de predicadors, un altre escrit en llatí sobre'l meteix assumpte, y la traducció de «Valter y Griselda» deguda al ja esmentat Bernat Metge.*

El manuscrit A es el més antich dels dos, emperò presenta l'angle superior, a la part del llom, molt deteriorat, lo qui fa impossible la lectura del text manuscrit en aquell indret: aixi l'editor primer del TRACTAT SOBRE SCIPIÓ Y ANÍBAL, *qui probablement desconeixía l'existencia de l'altre manuscrit, no pogué fer una feyna de gran lluhiment, havent de deixar en molts indrets de la seva impressió espays en blanch qui indiquessin l'ausencia dels fragments illegibles; en aquestes condicions resulta fins a cert punt dificil d'assaborir el text d'en Canals.*

Al tractar de suplir aytals inconvenients ab una nova edició del TRACTAT SOBRE SCIPIÓ Y ANÍBAL *hem pres com a base de la nostra impressió'l text U; hem fet un minuciós coteig dels dos manuscrits, anotant al peu de les nostres planes totes les variants de certa importancia que presenten, y escullint en aquests casos la lliçó que'ns ha semblat més llògica pera obtenir un text del* TRACTAT *qui'ns beneficia de les ventatges d'abdós manuscrits y obvia els inconvenients que l'un y l'altre ofereixen. En general el ms. A dóna la lliçó més correcta, emperò hi ha indrets en que'l rectifica útilment el text U; apart de les llacunes de que hem parlat en que sols aquest restableix la unitat dels paragrafs truncats del primer.*

R. M. P.

Estampat el dia 25 de juny de 1910 per Borràs y Mestres, de Barcelona, aquest fascicle forma part del Novelari Catalá *que publica en R. Miquel y Planas.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.ên segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.
Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. ... ... 6'40 pessetes.

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*
A punt de sortir el primer fascic e ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines ... 10 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines. ...	4'60	pessetes.
JACOB XALABÍN.—64 pàgines	3'20	—
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.—36 pàgines	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA.—32 pàgines... ...	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA.—64 pàgines.	3'20	—
PARIS Y VIANA.—64 pàgines	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE.—24 pàgs...	1'40	—

RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA. — 8 pàgines...	0'50	pessetes.
PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER. — 12 pàgines	1	—
DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL. 12 pàgines.	1	—
TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL, PER FRARE ANTONI CANALS	2'40	—

NOTES: Els fascicles del NOVELARI poden ésser adquirits separadament, exceptuat el del *Pierres de Provença* que sols podem servir-lo a qui adquireixi la serie dels dotze fascicles publicats.

Els dos volums ja complets de la BIBLIOTECA CATALANA (a saber, l'*Isop* y la *Fiameta)* porten un elegant cartonatge de percalina vermella a manera d'enquadernació provisional. Els suscriptors qui tinguin el volum de *La Fiameta* en rústega, podràn cambiarlo, si'l conserven sense tallar, per un exemplar enquadernat, y no hauran d'abonar res pel cambi. Si l'exemplar es ja tallat, podran fer-lo enquadernar abonant *una pesseta*. Tant pera'ls exemplars de cambi com pera'ls que's vulguin fer enquadernar de *La Fiameta* l'editor ofereix, de franch, una portada complementaria destinada a fer entrar aquest volum dintre la coleccio de la BIBLIOTECA CATALANA.

Aquesta operació de cambi pot fer-se desd'ara en la nostra Administració, carrer de Mallorca, 207.

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA
DELS SEGLES XIV A XVIII

JACOB XALABIN

ADMINISTRACIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

HISTORIA

DE

JACOB XALABÍN

* AÇI COMENSSA LA ISTORIA DE [*f.* 1.]
Jacob Xalabin ffill del Almorat senyor
de la Turquia, on se conte quines auentures
li uengueren en la sua vida ne con ne en
5 qual manera fina sos dies per mans de
Beseyt Bey son frare bastart, qui
axi mateix aucis son pare, se-
gons que hoyrets.

10 DEUETS saber e cosa notoria
que es que en lany de nos-
tro Senyor M. ccc. lxxxvij.
en les partides de Orient, ço
es la on era la gran Troya
edifficada, qui are es appe-
15 llada la Turquia, la terra que
senyorege l Amorat Turch e
com lo dit Amorat per nom
Elbay Morat stant en gran prosperitat de la sua
senyoría en vna ciutat de la sua terra molt gran
20 appellada Borsa. E aquest hauent .ij. fills mascles,
la j. ladesma e laltre bastart. E com la .j. dels dos
fills ço es lo bastard per nom Beseyt Bey lo dit
Amorat pare seu lo dit Beseyt Bey fahes star con-
tinuadament en la frontera del gran Caramany.
25 E lo dit altre fill seu per nom Jacob Xalabin qui
era ladesma, present continuadament stigues ab lo
seu pare en la ciutat de Borsa, axi com cell quil
amaua molt e fer que ho deuia com era son primo-
genit; e stant axí com a senyor se pertany delitantse
30 en anar a cassar axi com cell qui hi trobaua gran
pler axi com senyor deu fer. E lo dit Amorat si ha-

---

* Foliació del ms. original, conservat en la Biblioteca Nacional de París.

uia muller madrastre daquest Jacob Xalabin, la qual era fembra molt joua e de linatge de Grechs la qual hauia nom Issa Xalabina. E com cella qui continuadament staua en grans balls e de ssolassos 35 axi com dona de gran stament se pertany. E aquesta tots jorns appellaua e feya venir son fillastre Jacob Xalabin, axi com cell qui era hom molt bell e gracios de edat de .xxij. anys e cell qui en totes bontats era complit. E la dita Issa Xalabina continuant 40 ab aquest seu fillastre Jacob Xalabin tant e tan fort que no podia estar .j. quart dora que aquest no li fos denant que de present ella nol fahes venir. E .j. jorn stant ella en la sua cambra e la dita dona ella no vahent negu en la dita sua cambra sino 45 Jacob Xalabin fillastre seu, ella axi con aquella que amor la destrenyhia, no poch pus soferir si sabes esser morta, ans axi com adesesperada e auorrint lo seu senyor e marit e no anant li lo cor en ell, sis leua en peus e ab los brassos estesos abrassa e besa 50 molt stretament lo dit seu fillastre dient: « O amich, » jo son morta, si nom compleys a la mia uoluntat. » E dementre que aquesta axi strenyent e besant desordonadament lo seu fillastre Jacob Xalabin e no [v.] mollant * lo ne membrant li de la amor de son ma- 55 rit, lo qual vltra mesura la amaua, lo dit seu fillastre no sabe ques digues ne ques fahes, per que ab bella care e molt plasent e molt graciosa ab dolces paraules a ella respos e dixli: « Dolsa mare mia, jo » son sclau e seruent vostro per que jo son prest e 60 » apparellat de seruir e complir a tota vostra voluntat » en tot ço e quant a la vostra senyoria plaura; e no » tant solament en aço mas en molt maior cosa que » no es aço, pus que fos adelit de la vostra persona. » E ella uahent la tant graciosa resposta que lo dit seu 65 fillastre li hauia feta, de present totes les sues junc-

tures e mouiments de la sua persona li abandonaren en abundancia desordonada en compliment de desig. E lo dit Jacob Xalabin vahent la mala uolentat desordonada de la sua madrastre, decontinent axi com acell qui era molt discret e saui, sis desexí della e sis isque de la sua cambra, e crida .j. seu gran companyo qui hauia nom Ali Baxa, lo qual ell molt amaua axi com se feya a ell laltre. E aquest Ali Baxa si era homa joua de edat de .xxiiij. anys e era molt gracios, e homa fort saui, lo qual era fill de .j. prohom qui hauia nom Ali Baxa axi com ell mateix, lo qual era gouernador e conseller maior del Almorat. E aquest Jacob Xalabin hauia pres en tanta damor aquest joue Ali Baxa que abdosos nos podian partir en anar ne en meniar ne en beuent ne en dormint, ans tots temps continuadament estauen ensemps en casa del prohom Ali Baxa pare del dit joue; e lo dit Jacob Xalabin hauer cridat son compayo Ali Baxa si li dix quel seguis e isqueren se del palau e faheren la uia del dit Ali Baxa, la hon hauien acostumat de meniar e de dormir, e de present si prengueren lurs falcons e lurs cans e si isqueren de la ciutat de Borsa e anaren a lur cassa, axi com aquells qui eren molt vsats, e stigeren tant fins al uespre. E apres lendema gran mati aquest [e] Jacob Xalabin sis leuaren e anaren a la dita cassa. E aço feya Jacob Xalabin pertal ques lunyas de la dita madrastra, la qual veya molt folla e desuergonyada. Per que ell volent guordar la honor de son pare, segons ques pertanyhia de fill, lunyauas aytant com mes podia que no li fos denant. E la dita Issa Xalabina vahent que lo dit seu fillastre no venia en lo palau axi con solia, de present si li trames missatge que vingues, e lo missatge ja may no li podia atrobar aquest Jacob

Xalabin, com enuides era leuat si anaua a la dita cassa e venia [*e venia*] gran nit. E la madrastre qui viu aço, decontinent se penssa que aquest li diffugia e si dix en si matexa: « Ay daquest traydor deslayal 105 » que jo tant amaua e axi fuig de mi. » Es samagua per que .j. poch no cuydaua esclatar lo cor. E penssant se que negun remey no podia donar a la sua uoluntat, si perde lo meniar e lo dormir tant que caygue en gran malaltia de desplaer e de ira. E l Amorat 110 son marit vahent la dona que ell tant amaua cayguda en tant gran malaltia, si nach lo maior dol del mon e si li dix: « Ay bella dona muller mia, e que [*f.* 2.] » hauets vos ne que * es aço? » E la dona li respos que verament era morta. E lo dit Amorat no sabent 115 ques fahes de la sua muller que ell tant amaua, de present feu venir metges de totes parts dient los: « Mestres, gordats uos be la mia dona ma muller ja » quin mal ha e aportats la a guario; e penssats de » demanar del or e del argent que jous ne donare 120 » aytant com ne querets. » E fer que ho podia. E com los dits metges guordaren la dita dona e la sua orina e palparenla, no hac mal al mon que li coneguessen, hans ne estauen molt mareuellats, e si digueren: « Verament, senyor, nos no hauem ne cone- 125 » xem quin mal ha aquesta dona. » L Amorat qui hoy dir tals paraules als metges, per .j. poch no isque de son seny. E si dix: « Ho mestres, vosaltres qui » sots tant sients e tant solempnes, com se pot fer » que vosaltres no podets conexer lo mal de aquesta 130 » dona? » E ells tots li respongueren que ells verament no li conexien nagun mal. Per que l Amorat, axi con aquell qui era molt torbat de la sua muller, si trames sos missatges en Contastinoble, ço es a lamperador, e altre al batla dels Venecians, dient e 135 fahent assaber a lemperador que ell lo pregaua que

decontinent vist los missatges fahes fer crida per tota la sua terra que tots quants metges hi hagues deguessen anar a la ciutat de Bossa, ell prometent
140 en aquells grans dons e grans hauers si donar podien guario a la sua muller; no res menys preguant lo batle dels Venecians que de present degues tremetre missatge en Vanecia per aquella matexa rao que si negun bon metge hi hauia que degues
145 venir a ell. E de present que los missatges foren en Contastinoble lamperador feu fer la dita crida, que tots quants homens hi hagues qui sabessen dart de medecina que deguessen anar sots pena de cors e de hauer en la ciutat de Borssa. E axi mateix lo
150 batle dels Vanecians trames en Vanecia .j. grip armat, e faheren semblant crida de part del comu de Vanecia preguant los metges que per honor del Almorat deguessen anar a Borssa, e que si podien retre guario a la muller del Almorat que naurien
155 grans remuneracions vltre lur salari. E con en totes aquestes parts fo feta la dita crida, molts metges e solempnes vingueren en la ciutat de Borssa e vahent la dona fort passionada jaent en son lit, guardant e palpant aquella e la sua aygua, negun daquests no
160 conexia ne sabia ja quin mal hauia. E l Almorat vahent aço mogut de gran bascha e angoxa de son cor envers la sua muller ja quen era. E los metges digueren: « Senyor, no ha remey al mon que li pu- » guam donar. » E la dona axi com aquella qui no
165 desijaua sino la mort, per ço com no podia complir a la sua voluntat, no meniaua ni beuia, ans tots jorns se aprohismaua a la mort. E sdeuenchsa que entre los altres metges siy ve.ch .j. metge Juheu nadiu de Contastinoble qui hauia nom en gre-
170 guesch Quir Mosse. Aquest Quir Mosse era fort home subtil e agut e entes en tots sos fets; e com

sia cosa notoria que tota complida penssa de trahi-
cio e de falssia e de barataria sia en Juheus, e
aquest si era .j. daquella en qui gran barataria
abundaua, e con aquest fos deuant aquesta dona 175
Issa Xalabina mirant la e guardant la sua orina
[v.] .j. .ij. e .iij. vegades * no podia conexer lo mal de la
dita dona. E sis penssa e dix en si mateix que no
ha persona en lo mon qui mils sapia lo seu mal
con fa ella mateixa. E sis penssa de pendra la en 180
paraules. E si la enterrogua dient li tot en rient:
« Senyora, yo conech quin mal haueta e jous ne
» guorre si guayre mo grahita. » E la folla de ffembra,
axi com aquella qui ha lo cor mogut, no metent sa-
bor en sos mouiments, de present hoynt dir les pa- 185
raules al dit metge Juheu, sis dressa e sient en son
lit on jahia si reguarda lo Juheu e si li dix: « O metge,
» ja tagues jo donat tot ço que tu sabesses demanar
» e quem aiudasses en les grans angoxes mies. » E lo
dit Juheu vahent la dita dona e hauent conexença 190
del seu mouiment si li dix: « Senyora, haiats bon cor
» que de cert jo sere aquell quius guarire heus aiu-
» dare en vostres necessitats. » E la dona hoynt dir
aquelles paraules al metge Juheu, penssant se ella
que ell ho saben, prea a gitar hu gran sospir. E si 195
li dix: « Mestre, sapiats que si yo no he mon cor
» complit de mon fillastre Jacob Xalabin, jo sens na-
» guna falla son morta. » E lo Juheu qui hoy dir
semblants paraules a la dona, de present li dix:
« Senyora, de cert estats ab bon cor car yo sere 200
» aquell qui en breu temps haure donat acabament
» a vostron desig. » E la folla de dona de present que
hoy perlar lo dit metge, tantost voluntat la adolci e
comenssa de pendra tant fort speranssa en si mateixa
que mantinent mana donar del aur e del argent al 205
dit Juheu assats. En tant que en la dita cort Quir

Mosse anaua e Quir Mosse venia deuant tots los altres metges, per que l Amorat decontinent dona a tots los altres metges comiat, vahent que la sua
210 dona .j. poch hauia pres de mellorament deuers que soha. E si dix al dit metge Juheu ja con li anaua. E lo dit Quir Mosse li dix: « Senyor, stats ab » bon cor com ab Deu jo la guorre. » E l Amorat, axi con aquell qui molt la amaua, fo molt alegra de les
215 paraules que lo Juheu li hauia dites. E de present si fou manament a son tresorer e a tots sos homens e officials que tot ço que mestre Quir Mosse volgues li fos de present donat. E lauors uaherets lo Juheu gran senyor e tenir gran stat, per ço com
220 hauia tot so que queria. ¿E que feu aquest traydor? Axi com cell qui tot tractament de falssia era en aquell encorporada, si sesmagina que prengues gran amistat ab Jacob Xalabin, en guisa que com fos en gran amistat ab ell que ell tractas e fahes en
225 guisa que ell fahes ço que la madrastra volia. E a poch a poch, vuy donaua .j. bell cauall a Jacob Xalabin e dema vna joya e ades vna cosa, ades vna altre, si que ell entra en tan gran amistat ab aquest Jacob Xalabin que tots jorus stauen en-
230 semps, tant que quant vench que lo Juheu viu que foren ben domestichs, lo Juheu si li dix .j. jorn: « O se- » nyor, de vna questio vos vull demanar. » « ¿E quina, » mestre? » dix Jacob Xalabin. « Jo, senyor, » dix Quir Mosse, « vos ho dire: .j. hom es qui per pocha
235 » cosa pot donar gran restaurament de vida e no ho » fa, ans lo jaqueix morir no volent aiudar a aquell; » aquest aytal ¿pecca o no? » Respos* lo fill del Amo- [f. 3.]
rat: « Temieste que pech, och encare que deuria mo- » rir si ell pot altre restaurar de mort, sens fer dan ne
240 » cosa no leguda asi mateix. » « Per ma fe, senyor, » dix lo Juheu, « vos haueta dita gran veritat; e sapiats

» que vos sots aquell qui la pus noble e la pus exce-
» llent criatura del mon lexats morir e languir.» «¿Con
jo?» dix lo fill del Almorat, «¿e nagu mor per culpa
mía?» «Och cert, senyor,» dix lo Juheu, «la senyora 245
» Issa Xalabina mor que res al mon no la pot estorcre
» sino solament vos, senyor; de que fets gran peccat
» com no li aiudats, con no ha hom al mon qui ho
» sabes sino ella e uos.» Decontinent que Jacob Xa-
labin hoy aquestes paraules, de present li ana lo cor 250
en sa madrastre, e respos e dix: «¿E con? ca, fill de ca,
» veten e perteix te de mi e jamay no sies en loch on
» jot vege; com sapies que si tu mes jamay deuant,
» jot fare meniar a cans; ¿com? ca, fill de ca, ¿e tum
» goses dir aytals peraules de la mia madrastre? ¿e 255
» qual pare seria al mon qui confias del fill e qual fill
» seria al mon qui fos ten desleal ni tant maluat qui
» fes semblant cosa ne les meses dins son cor nes
» penssas? ¿de quis poran confiar les gents del mon e
» maiorment los pares que no puguen confiar dels 260
» fills? o traydor maluat, plen de tota malicia, parteix
» te denant mi e nom sies deuant.» E lo dit Joheu
hoynt les paraules que aquest li hac dites, ple de
confusio sis parti deuant ell e de present sen ana al
palau hon la dona jahia, e si sen entra en la cam- 265
bra, axi com cell qui tot hom li feya gran honor.
E com fou dins la cambra, la dona quil viu venir si
fou molt alegre e nach molt gran plaer, axi com
aquella qui staua en sperança de la sua folla volun-
tat; e de present la dona dressant en son lit li dix: 270
«Donchs, mestre, ¿haura acabament mon desig?»
E lo dit Juheu, ple de mal ayre e de mal talent, li res-
pos: «Senyora, no ha remey al mon que uos pugats
» hauer, neus cal alegrar de Jacob Xalabin.» «¿Com,
» mestre?» dix la dona, «¿e quina sera la consolacio 275
» ne la sperança que vos ma darets ne jo sper de vos,

» [si] axi es del fet ne altre remey al mon donar si
» pot? » E la desestruga de dona, axi com aquella qui
era enclinada a la sua mala uoluntat, vahent que de
280 aquell no podia hauer remey, si cuyda exir de seny
e si jaqui anar lo seu cap sobre aquells delitables
coxins que tenia en son lit, axi com a senyora sem-
blant se pertanyhia e comença a dir: « Are es fet
» deuuy mes de mi e no ha res al mon quim puscha
285 » estorcre de mort; ay, mestre, ¿e con lo primer jorn
» que jot conegui nom diguist aquestes paraules? car
» siu haguesses [dit] are no fora jo en aquesta dolor.
» O mort, ¿e com no vinguist lo primer jorn? o mort,
» prech te que nom faces penar: vine car .j. dia mes
290 » .j. any.» E fahent la molt noble dona aquest dol, si
entra per la cambra l Amorat marit e senyor seu,
axi con aquell qui era molt angoxat de la sua mu-
ller que tant amaua. E con viu ella jaura axi e fer
mal capteniment, .j. poch no cuyda exir de son
295 seny. E si dix a mestre Quir Mosse: « ¿E on es la
» uostra sciencia, e on es la uostra medecina, e que
» es aço que guario nos puscha atrobar en aquesta
» mia dona?» E aço deya ell per la gran amor que li
aportaua, no penssant ne albirant en la uolen*tat fo- [v.]
300 lla que ella hauia tan desordonada. Mas axi con
cell qui coralment la amaua, axi com se pertany de
marit a muller, hauia gran compassio del seu mal.
O con lo maluat de Juheu, vahent axi l Amorat
destribanat e cuytat de la sua muller, vahent la axi
305 aprohismada a la sua mort, veiats [la] cruel e maluada
penssa ques pensa lo maluat traydor de Juheu. Ell
sesmagina e dix en si mateix: « Jo son en desgrat de
» Jacob Xalabin, que per paor dell jo no hic gosare
» aturar; e jo are son gran senyor; e tot ço que vull;
310 » coue que prengua qualque concell e manera ab que
» puscha star e perseuerar en la prosperitat, axi ma-

» teix que cerch que la dona hage gorio.» E sis sesmagina que concellas a la dona que fahes matar Jacob Xalabin, en guisa hi en manera que pusque lo fill del Amorat fos mort, que ell no hauria paor de nengu. E pusque la dona sabes que ell fos mort, si li exiria la amor del cor. E axi com hac penssat en si mateix aquesta mala penssa si se acosta a la dona e si li dix: «Senyora, ueus ho, del fet es » aquest: uos sots morta e siuos uos uolets uos » podets restaurar.» «¿E com,» dix la dona, «me » pots tu dir axo que no ha res en lo mon quim » pugua restaurar de mort?» Dix lo Juheu: «Si » uos uos uolets, si farets, e jo dir uos ho he: no » ha res al mon qui tant bastant sia de traure la » amor del vostro cor com es la mort; car sapiats » de cert que si Jacob Xalabin mor, uos de present » haurets guario; e axi veiats si ual molt mes que ell » muyra que si vos moriets, qui sots tan notable » dona e cella en qui tota aquesta prouincia penja e » cella que lo senyor Amorat ama mes que si mateix. » E donchs, senyora, dats vos confort e penssats uos » en aquesta cosa.» Hon com la dona hoys aytals paraules molt altament pronunciades e dites per lo dit Quir Mosse, ella axi com cella qui hauia lo cor molt freuol donant fe a les paraules que lo Juheu li hac dites, si respos e dix que bo seria que son fillastre moris, pero dix la dona: «¿En quina guisa se » pora fer?» Lo dit Juheu li respos e dix: «Senyora, » lexats fer a mi.» E de mantinent lo Juheu sino ana al Amorat, qui no era molt luny de la cambra e si li dix fahent molt trista cara: «Senyor, jo vench apen» dre comiat de vos e men vull anar.» On com l Amorat hoys aytals paraules del mestre Juheu, en qui ell tant confiaua de donar guario a la sua dona, si dix de present: «¿E com, mestre, e que es aço? ¿e es

» aquest lo confort que vos ma darets de la mia dona
» ma muller?» «Senyor,» dix lo Juheu, «no ha res
» en lo mon qui puscha escapar la senyora de mort.»
350 «O mestre,» dix l Amorat, «¿e tan fort manera es
» aquesta? Are conech jo que nostro Senyor me uol
» mal em uol punir, car verament los meus dies son
» breus si aquesta que jo tant am mor. O mestre,
» prech que tum digues ¿quin mal tant desauenturat
355 » es aquest que no puscha hauer remey?» «Senyor,»
dix lo Juheu, «aquest mal que aquesta dona ha es
» fort estrany mal engenrat dins lo cors, lo qual mal,
» senyor, ha nom xamxa, lo qual, senyor, vos li ha-
» uets engenrat.» «¿Com jo?» dix l Amorat, «nos pot
360 » ser.» «Senyor,» * dix lo Juheu, «ver dich e si axi no [f. 4.]
» es vull quem tolguats la lengua; car la dona aius-
» tantsa ab vos e vos ab ella, de sobres de amor que
» ella ha hauda a uos ha concebuda dins son cors e
» ha engenrat lo mal que ha.» E l Amorat, axi com
365 aquell qui amaua sa muller, hoynt les paraules que
aquest li deya si cuyda exir de seny. E si dix:
«Donchs, mestre, ¿nos pot donar negun remey en
» aquest mal?» «No senyor,» dix lo Juheu, «sino
» solament .j.» E dix tantost l Amorat: «Prech te
370 » que mo digues.» «Senyor,» dix lo Juheu, «jo
» beus ho diria, mas he gran pahor de la vostra
» senyoria.» «¿E com?» dix l Amorat, «mestre, di-
» guats so queus vullats.» «Senyor, merce vos de-
» man,» dix lo Juheu, «de aço que jous dire: vera-
375 » ment, senyor, no ha res al mon qui puscha restaurar
» aquesta dona sino .j. cosa, ço es, lo fetge vostro o
» de vostro fill, que lo vostro e lo seu es tot hu, e per
» ço com jo he conegut aquest mal, ja que be ha pe-
» ssa que ho sabia, mas yo hi cuydaua donar remey
380 » ab algunes medecines, e per ço nou hauia volgut
» dir; de que, senyor, per ço jo vinch pendre comjat

» de vos heus dich lo fet de la veritat. E si axi,
» senyor, no es com jous dich, vull quem tolgats lo
» cap. Perque, senyor, la vostra merce! » L Amorat,
hoynt axi perlar lo Juheu, si sen entra dins en la 385
cambra e alli si comenssa de fer lo maior dol del
mon smaginantse en les paraules que lo traydor de
Juheu li hauia dites. E esmaginant en la sua muller
que ell tant amaua e penssant se en lo seu fill tant
gracios primogenit seu qui ell molt amaua, ell si 390
delibera en si mateix per ço com no ha tant alta
cosa al mon con es lamor de dos quis amen.
E com sia certa cosa que diu en .j. loch del Euan-
geli que sant Matheu feu, « que pare e mare e fill ja-
» quiras per ta companyhia, » e aquest senyor de 395
Amorat fo .j. de aquells, que abans delibera es mete
en son cor que fahes matar son fill Jacob Xalabin,
que no si la sua muller muris, per dar restauracio
a la sua muller. Per que ell de present estant en la
sua cambra crida .j. missatge e si li dix: « Sus are 400
» fem venir Ali Baxa lo nostro gouernador. » E depre-
sent lo missatge o ana dir a Ali Baxa que lo senyor
lo demanaua. E de present Ali Baxa vench deuant
lo Amorat. E con li fou denant, que negu no hac
en la cambra, si li dix: « Prech te que de present fa- 405
» ces so que jot manare. » E Ali Baxa qui hoy axi
perlar l Amorat quel pregaua si ficha los genolls en
terra, e si li dix: « O senyor, ¿e com se aue aço que
» vos pregats a mi? ¿e no sabets jo tots temps si son
» stat obedient al vostro manament? donchs, senyor, 410
» ¿com si aue are que vos pregats a mi? penssats de
» manar, senyor, tot so que a vos placia, car jo
» sclau e seruent son vostro. » Pero no sa-
bia ell nes penssaua qual manament
li deuia fer, segons que veurets. 415

Com l Amorat mana Ali Baxa que matas son fill Jacob Xalabin.

L Amorat qui en aquell punt se pudia reputar fora de son * enteniment, ab la cara falssant [v.]
420 deuant Ali Baxa, si li dix: « Veten e de present mata » mon fill Jacob Xalabin e apres obril e aportam lo » fetge seu, e tost e nomi contrasts sit plau, e feu » de present. » Perque, are podem dir: homa sens negun enteniment e sens neguna discrecio, ¿ab quals
425 entraments se podia esmaginar aytals coses ne ab quals labis podia pronunciar aytals paraules? ¿e quals fills seran qui puguen confiar de homa del mon si de lur pare no confien? que aquest pare qui hauie aquest fill tant gracios lo qual era lo seu pri-
430 mogenit consentis que moris! o tan cruel cosa era aquesta que tant solament per donar guario a .jª. dona ell consentis a tan cruel cosa que fahes matar a son fill! pero perço com amor segons dit es lo destrenyhia el força que ell mana aço en aquest seu
435 gouernador Ali Baxa. E ell hoint tant cruel paraula con aquesta era que lo seu senyor li hauia manada, per poch nos cuyda esmortir deuant son senyor. Pero ell qui viu que axi lo soptaua l Amorat, leuas deuant ell e axis de la cambra penssant
440 se quel Amorat fos exit de son senny. Si caualca e anassen a casa sua e messe en la sua cambra e tanchas dintre e aqui ell molt tenrament plora tot aquell jorn e de tot aquell jorn ell no volch meniar ne beura esmaginantse en la paraulo del Almorat,
445 dient en si mateix: « No pot esser que mon senyor » no sia fora de son senny, com aquest tan dolç don- » zell e tan amat de totes gents e cell en qui totes » bontats son complides e cell en qui es tot acaba-

» ment de gentilesa man alciure: ¿que pot esser aço
» ne que vol dir? » E en apres con entre si mateix 450
se era propensat gitaua lo seu cap en terra e ab
habundancia de moltes lagrames que dels hulls li
exien. E en aquesta forma passa tot aquell jorn e la
nit que vench. Planyhia axi mateix daltre part lo
seu fill qui era tan gran amich e companyo seu e en 455
tan gran gracia del dit Jacob Xalabin. E al mati axí
tost con fou jorn, l Amorat, axi com aquell qui era
molt cuytat de la abominable voluntat trames mis-
satge a Ali Baxa que de present li fos denant. E lo
missatge vench denant a Ali Baxa lo qual atroba 460
molt ploros, e si li dix: « Mon senyor me tremet a
» vos que tantost de present vingats a ell. » E Ali
Baxa, axi com aquell qui no volia tardar al manament
de son senyor e penssantse que les paraules del dia
passat no fossen fermetiues, si ana de present 465
deuers l Amorat. E l Amorat de present quel viu si
li dix: « E donchs, Ali, ¿has donat compliment en aço
» que yo tauia manat? » E de present Ali Baxa torna
tan mort con vna cenrra. E si li dix: « Senyor, no. »
E l Amorat li torna de present a dir: « Sus are feu 470
» sit plau, e no mi torns paraula. » E Ali Baxa, qui viu
axi tant enfortidament manar e fer tan cruel cosa,
si sen torna a la sua casa plorant molt tenra-
[f. 5.] ment. E con molt se fou comba*tut, es-
magina que vna vegada li valia mes 475
que faes lo manament de son
Senyor que si venia en son
desgrat, e sis penssa
en qual manera lo
alciuria. 480

Com Ali Baxa penssa en quina manera mataria Jacob Xalabin.

DEUETS saber que aquest Jacob Xalabin si era joua tàn gracios e tant ple de totes beutats e perfeccions que era vna gran marauella. E aquest si era de edat de qualsque .xxvj. anys e lo seu viure si era en cassar e en caualcar e en dançar e en saltar e en fer moltes gentileses segons se pertany a ffill de gran senyor. E per ço com es vsança que .j. hom met sa amor en .j. altre e specialment hom joue, per que aquest Jacob Xalabin si hauia sa amor mesa en Ali Baxa fill del dit gouernador; lo qual Ali Baxa era home joue de edat de .xxv. anys, no molt alt de persona e era hom molt saui e molt discret en sos fets. E amauen se axi abdosos de coral amor, e no era pas marauella car tots temps se eren nodrits ensemps de poquesa ença, en tant que la .j. no meniaua sens laltre axi com cells qui eren jouens e trempats. E aquell jorn hagueren saltat e fets de lurs trempaments e solaços, e aço fo apres que hagueren meniat. E si sen entraren en la lur cambre axi com cascun jorn acustumauen en la cesta e en aquell delitable lit ells se reposaren e despullades totes lurs vestadures exceptades les lurs camises e posaren se damunt lo lit per reposar e per do[r]mir. E lo pare de Ali Baxa, axi com aquell qui staua sperant e propenssant en qual manera mataria lo fill del Amorat e sabia be que cascun jorn en la festa que aquests dos dormien ensemps. E Ali Baxa sperant la ora ques penssaua que aquests dormirien, si hac ja haut .j. coltellas be esmolat e be affinat de tall molt prim e ab los brassos be aremengats e ab lo coltell en la ma ell entra

dins la porta de la cambra, la qual atroba vberta axi com cella qui de jorn no era acustumada de 515 tancar. E entrant per la cambra tot esmortit, lo seu fill Ali Baxa staua lauores desobinens que no dormia e Jacob Xalabin dormia. E quant Ali Baxa viu axi entrar son pare arremangat e mudat de color e ab lo coltell en la ma, decontinent si turti del lit e 520 si dix al seu pare: «¿Que es aço que volets fer?» E Ali Baxa dix: «No digues res, fill: que sapies que » de manament he de mon senyor que sus are que » deguoll Jacob Xalabin e que decontinent li aport » lo seu fetge.» Ó tant amargosa e tant cruel e tant 525 haboninable paraula fou aquesta que aquest tant fel [v.] e tant car companyo hoy de son senyor e * companyo! Per que decontinent dix al pare: «Car pare, » no sia per res.» «¿E com,» dix lo pare, «e com ho » fare donchs?» «Jous ho dire,» dix lo fill, «¿lo senyor 530 » vos mana que li aportets lo fetge?» «Hoc,» dix lo pare. «Per co, pare, anats deuall en lo verger e pre» nets vna seruia e matast la e trets li lo fetge e digats » que de Jacob Xalabin es; que no ha al mon hom » quin conegua res; e jo despertare a Jacob Xalabin 535 » e caualcarem e irem nosen per lo mon que ja may » serem coneguts ne serem en aquesta terra ne hom » no sabra res de nosaltres fins tant que Deus vulla » que sia altre cosa daquest fet.» E lo prohom Ali Baxa hoint lo consell que li donaua son fill, dix 540 que molt era bo. E si deualla al verger seu e pres vna grossa seruia e trach li lo fetge e calt calt lo aporta al palau al Amorat qui lestaua sperant. E de present fou sa reuerencia al Amorat e dix li: «Senyor, la vostra merce, aveus aci lo fetge de 545 » Jacob Xalabin vostro fill.» E l Amorat qui viu lo fetge, de les sues mans propies lo pres e sil mes en la cambra on sa muller jahia, on lo metge Juheu

estaua continuadament sperant. E quant l Amo-
550 rat fou dins, si dix: « Mestre, aueus aci lo fetge que
» vos demanas. » E lo Juheu qui viu lo fetge, si li dix:
« Senyor, ¿e es aquest lo fetge de Jacob Xalabin? »
« Och, » dix l Amorat. « Guardats hi, senyor, que sia
» aquest del vostro fill propri, sino seria gran perill. »
555 E l Amorat si li respos: « Vda, mestre, ¿e nom
» creets vos a mi? » Lauors lo Juheu ple de tota ma-
licia demostrant e donant antendre que ab lo fetge
fahent medecina lo donas a meniar a la dona, si
sen intra en la cambra on la dona jahia e apres
560 que fou dins sin fou axir tot hom que noy lexa ro-
mandra nengu. E apres si sacosta a la dona qui
jahia en lo lit. E si li dix: « Senyora, sapiats si
» deuets star ab bon cor, de cert que aueus aci lo
» fetge de Jacob, lo qual ha fet matar vostro senyor
565 » l Amorat. » E la dona, axi com aquella menys de
tota discrecio, donant fe a les paraules que lo
Juheu li hac dites e uahent lo fetge, de present se
ymagina que daquell tan gran desig que ella hauia
tant mes dins son cor no podia hauer acabanssa e
570 esmaginantse en la mort qui es tan principal cosa
a desiunyir e partir dues amors, si sesmagina que
de aquell deiunymens no li calia hauer speranssa,
e respos al dit Juheu: « Mestre, pusque fet ses, fet se
» sia. » E de present pres confort en si mateixa. E lo
575 Juheu penssant la molt, feu li fer de diuerses vian-
des segons que ell sabia diuisar, perço que la
dona hagues apetit de meniar e que tornas.
E de present la dona hac gorio; de la qual
guorio lo Amorat, axi com aquell
580 qui molt la amaua, hac gran
goig e gran consolacio e
fou gran mestre lo dit
Juheu Mosse.

Com Jacob Xalabin e Ali Baxa sen fugiren de tota la cort del Amorat. 585

E per ço com los homens qui son en aquest mon posats en algunes persequcions o per [*f. 6.*] tractaments que contre aquells son fets ne han * nos deuen desesperar de la gracia de Deu e de la gran misericordia sua, car Ell e no altre es bastant de 590 dar copia de be als seus, e per ço com aquest Jacob Xalabin, segons que demunt hauets hoyt, lo maluat Juheu hauia tractat que moris, e no volent nostro Senyor que aquest moris, ans matent al cor en aquest joua Ali Baxa al seu para que matas vna 595 seruia, aquella hora per aquella Ali Baxa desperta son senyor e compayo Jacob Xalabin dient li: « Senyor, sus are de present calualquem e partiam » de aquesta terra; car sapiats que vostra madrastre » cerca per queus puscha fer matar, e mon pare ha ja 600 » be dos jorns que ha manament del senyor Amorat » pare vostro queus matas. » On con Jacob Xalabin hoynt dir aquestes paraules a son companyo, si dix: « Donchs pusque axi es, fugiam a furor. » O discrecio dom e paciencia daquest qui era primogenit de tot lo Regna tant gracios e tant amoros de 605 totes gents! E sabent que per no complir a la mala uoluntat de la madrastre sua, ella tractaua que moris, hi ell no uolent diuulgar semblant cosa, ans tinent ho secret, si delibera de jaquir tot lo Regne 610 e de anarsen per lo mon ribalt e soferint desayre o en qualque part on auentura lo amenas! O homa ple de tota perfeta caritat, com volguist e deliberist de jaquir ton Regna e tan gran senyoria e sostmetiste no tan solament a hom per ton desanamich 615 quit tractaua de ociuret! Lo ver Deus qui sab et viu

de totes aquestes coses ten reta lo guardo e seruara. E havent deliberat Jacob Xalabin ab son compayo Ali Baxa que partintse de la ciutat de
620 Borça, si prengueren dos bons pelafrens, axi com aquells qui hauien assats de bons, e si prengueren de lurs joyes e de llurs tesaurs, axi com cells qui assats nauien, e axi caualcaren es hisqueren de la ciutat de Borça tots desfressats per tal que null
625 hom nols conegues. E com hagueren caualcat .j. tros fora los murs de la ciutat si acordaren que faessen la uia de Palacia e per conseguent de Setalia e que sen anassen en la Soria en la terra del Solda en guisa que james no fossen coneguts. E no
630 hagueren caualcat pus de .vj. jornades que foren en la terra de .j. senyor Turch qui sepellaua Serca, en .j. castell qui ha nom Policassio, hon hagueren dormit la nit. E lo matí no hagueren caualcat lesme de .xv. milles que ells encontraren en .j.
635 bosch qui era molt spes, quels isqueren homens ladres e de mala vida quils prengueren e los robaren fins a lurs camises e hagueren prou afer que campassen la lur persona de mort. E com Jacob Xalabin e son companyo se viren axi despullats de lurs
640 coses, pensar vos podets quina dolor podia esser aquesta; que ells qui eren homens delicats e viscuts en grans ayres, trobant se descalsos e despullats, los couench de anar a peu e los lurs peus eren tant delicats que jamay no eren vsats sino de estar
645 sobre estreps daurats e no anar per terra sino per gran delit, are los coue de anar sobre pedres tayllants * e agudes. O quina compassio daquest qui era [v.] senyor es volch sotsmetre a sofferir aquest desayre. E uahent se axi desbaratats, aconortaren se e so
650 prengueren en paciencia al mils que pogueren e sis meseren en lur cami e penssaren de anar. E per

lurs jornades anant demanant, con eren en loch de poblacio, per amor de Deu, e si trobaren assats que meniar e tant anaren que foren en vna ciutat qui ha nom la Palacia, on con aquests dos fossen en la Palacia si sen anaren a casa de vna profembra assats vella a la qual pregaren quels acullis per amor de Deu. On con la dona vahes aquests dos jouens qui parien homens de cami e nuus e despullats, dix los que molt volentera e que penssassen de entrar; e de present que foren dins la casa, la dona penssa de fer bon foch, que bes pensaue que mes fret hauian que calor, axi com cells qui no tenien sino les camises; e hauent fet lo foch la dona, aquests si posaren de prop e la dona sils dona pa e rayms e let e de aço que hauia; aquests menjaren e la nit qui vench dormiren e apres lendema axi con fou jorn Ali Baxa si dix a son companyo Jacob Xalabin: « Companyo. » E per ço lo appella companyo, que no hagues a dir senyor, per ço que null hom no sen adonas. E si li dix: «Jo ire » per la ciutat acaptant ja si trobare res en guisa que » haiam que menjar.» E dix Jacob Xalabin: «Sperat, » que jo vull anar ab tu.» «Certes,» dix Ali Baxa, «no » farets pas: stats vos aci.» «Certes,» dix Jacob, «si » fare.» O bontat de hom qui no volia hauer auentatge, ans volia esser agual ab lo companyo en la miseria, anar demanar per amor de Deu, en tant que aquest Ali Baxa ana per la ciutat no volent que Jacob Xalabin hi anas! E Deu qui no fa sino tot be, de present troba molts diners que li donaren per amor de Deu e apres anasen a la plassa e compra pa e let e fruyta e fon a la casa e dix: « Companyo, auet » aquests diners que man donats per amor de Deu e » vet que he comprat.» E si comensaren de meniar. E apres lendema e laltre jorn apres aquest Ali

Baxa ana tant per la ciutat fins que atroba tot lo mon de diners. De aquella moneda si que ells se compraren sengles vestadures de cothonina, ja que
690 ells no eren vesats sino de draps daur e de seda; pero lauores hagueren goig quen haguessen de cothonina. E con Jacob Xalabin fill del Amorat hac la vestadura e Ali Baxa per semblant, sis meteren de anar per la ciutat. E axi con cells quin venien
695 de loch, sin feyen atret en lurs comportaments, si que ells sen anauen es deportauen al palau del senyor. E los seus cauallers qui feyen de llurs cauallaries e de lurs trempaments, e aquells, axi com aquells qui neren v[es]ats, nos pogueren star de no
700 pendre si aquest Jacob Xalabin, e son companyo axi mateix * mes si. E special Jacob era tant valent [*f.* 7.] hom de sa persona e tan trempat que noy ach caualler negu ne altre que li pogues metre lo peu deuant, volgues de torneig o de força de trempa-
705 ment o de ques volgues. Aquests faheren tantes de cauallaries de lurs perssones que tots cells de la cort ne stigueren marauellats, tant que vench a hoyda del senyor daquell loch dient li: « Senyor, sa» piats que aci ha .ij. jouens strangers qui fan deles
710 » pus stranyes merauelles del mon, ço es totes caua» llaries e en special la .j. dells. » E lo dit senyor de la Palacia qui hoy aço, volch los veura; per que li foren amenats deuant e si los demana e los interroga ja don eren ni de qual terra, e Jacob Xalabin res-
715 pos axi con aquell qui era molt saui e discret e dix: « Senyor, nosaltres som homens qui vem per lo » mon sercant la nostra ventura. » E lo dit senyor qui hoy axi aquest parlar ab aquelles paraules tan discretes e tant plenes de discrecio e de perfeccio, si
720 dix en si mateix: «No ha gentilesa en lo mon que en » aquest no sia.» E de present li feu gran honor e sils

pregua que deguessen aturar en la sua cort e que
ells los daria tot so que haguessen mester e de aço
los preguaua. E Jacob Xalabin respos: «Senyor, la
» uostra merce: nosaltros noy som per aturar; 725
» homens som viandans, per que per res no hic atu-
» rariem.» Lo senyor de la Palacia qui hoy que ells
sen volien anar si esmagina que per ço com ell espe-
raua son genrre qui tots jorns deuia venir per pen-
dra sa filla per muller, e sesperaua de fer li bella 730
festa, e que si aquests dos ell podia hauer ab si
que li adobarien la festa e que tota la sua cort ne
seria preada; per que sils dix: «O bells amichs, jous
» prech eus deman en gracia special que vosaltres
» vullats aturar açi ab mi fins a tant que mon genre 735
» hic sia; aqui jo apparell bella festa per ço con sen
» deu amenar la mia filla esposa sua. E jo hauent
» vosaltres aci en la mia cort seram molt gran honor
» e plaer; per queus prech de aturar açi ab mi fins
» que hic sia e jo dar vos he cosa de que vosaltres 740
» vos tendrets per pagats.» E Jacob Xalabin respos:
«Per ma fe, senyor, pusque a vos plau ne ho volets,
» jo e mon companyo som prests de seguir vostro
» manament e volentat de star açi fins tant que auos
» placia.» Ab tant lo senyor de la Palacia hac gran 745
goig e gran plaer e de present los feu donar sen-
gles bells dos rocins e diners assats, de que aquest
Jacob Xalabin e Ali Baxa se meteren molt alta-
ment encurs axi com aquells quin eren vsats; e
tots jorns fahien lurs trempaments e lurs proeses, si 750
que feyen molt parlar de ells mateys e de lurs ca-
uallaries. E si ana la anomenada tant gran per la
terra que tot hom parlaua daquests dos jouens, si
que vench assabuda de la ffilla del senyor de la Pa-
lacia qui hauia nom Nerguis, la qual era molt gras- 755
[v.] siosa e sabia molt. E vahent * ella aquest Jacob

Xalabin moltes e diuerses vegades e vahent li fer aquellas tan grans marauellas, si sen anamora e enclina son cor enuers ell, tant que tots jorns no
760 sesmaginaua ne trobaua pler sino que pogues veura aquest Jacob Xalabin. E mes tant sa amor en son cor en ell, que meniar ne beura ne dormir no podia la nit ne lo jorn si ella nol veya, ne no hauia goig ne alegria, ans tot aquell jorn ella staua ab sa
765 cara tota desconsolada, tant que lo cor no liu poch soferir, axi com aquella que amor la sobreprenia. E .j. jorn si dix a vna sua cambrera qui tots temps la hauia seruida en qui ella molt sa fiaua e si li dix: « Ara uets, jo nom pusch star que no to digua: sa-
770 » pies de cert que no ha res en aquest mon que jo » tant am ne tengua en mon cor con fas aquells .ij. » cauallers companyons qui hic son, e sobra tot lo » maior; sapieste que jo fare totes coses ab que jo » puscha parlar ab ell e hauer la sua amistat e apres
775 » la sua amor.» La cambrera qui hoy axi parlar la sua dona, axi com aquella qui tot temps lauia nudrida, e volent complaura al seu desig e volentat, si respos e dix: « En ueritat jo no se lo joue caualler qui » ses ne con ha nom; mas ell es axi prous e ple de
780 » tota proesa, segons que demostra, que jo no son » pas marauellada si hauets mesa amor en ell, car no » se dona ne donzella al mon qui nol volgues amar.» E la senyora Nerguis hoynt dir tals paraules a la sua cambrera, si dabans hauia lo cor devers Jacob
785 Xalabin, sin hac en aquella hora molt mes. E no passa guayre que aquesta Nerguis crida la sua cambrera, e si li dix: « Veten per la ciutat sacretament » e sapies me dir aquests en qual loch habiten ne » dormen. » E la cambrera ab gran goig de present
790 volent suplir al manament de la sua senyora, si ana per la terra e no hac guayre anat, axi com aquella

qui era discreta, que ella hac sabut aquests dos
jouens hon posauen e troba que posauen en casa
de la profembra, segons que demunt hauets hoit.
E si torna a la sua dona e si li dix: «Senyora, jo he 795
» fet ço que vos mauets manat, e sapiats que ells
» posen en aytal loch en casa de vna profembra. »
E la senyora Nerguis hoynt ço que la sua cambrera
li hac dit, sin hac gran plaer. E .j. jorn aquesta si
pres .j. bell mandil obrat molt altament, lo qual ella 800
de les sues mans propries hauia fet, lo qual dona a
la sua cambrera, dient li: « Veten alla hon aquests
» dos cauallers habiten, e con li sies denant, saludal
» ma molt de la mia part e diguesli que jo lam molt
» leyalment dins mon cor; e que jol supplich que ell 805
» prengua aquest mandil que jo de mes mans he fet
» e quel aport per amor de mi; e que no guarde lo
[*f. 8.*] » present mas sella quil li tramet, qui ha son * cor in-
» clinat enuers ell; e sapies me dir ço quet dira. »
La cambrera de present feu lo manament que la 810
sua dona li feu, e si sen ana alla on lo fill del Amo-
rat posaua; e sil atroba dins la sua casa stant ab
son companyo, e si li dix: «Bell amich, Deus te sal:
» la senyora Nerguis me tramet aci a tu saludant te
» tant com en ella es; e preguet et demana en do 815
» special que tu prengues aquest mandil quet tramet,
» e diu que no guarts lo present mas la bona amor e
» la gran affeccio que ha enuers tu.» E Jacob Xala-
bin qui viu aquesta dona qui venia deuant ell de
part del senyor de la Palacia dient li tals paraules e 820
esguardant lo mandil que li aportaua, si estech ma-
rauellat; pero segons aquell qui en sa dignitat nera
ben digna, no era imposible cosa que aytal donze-
lla senclinas deuers ell que molt maior nera digne
esser ell conegut. E ell axi con aquell qui nera cert 825
e saui, non res appares ans molt graciosament pres

la cambrera per la ma e abrassant la e dient li:
« Ay missatge ple de tot delit e de tot goig complit,
» beneyta sia la ora que aci venguist! e com son
830 » molt plasents e humils les tues paraules e plenes de
» molt gran alegria! e com es gran la humilitat e no-
» blesa de la tua senyora, que a mi qui son .j. sotil
» scuder vengut de ventura de longues terres e no
» sabent jo qui son, la senyora hage trames a mi
835 » dient semblants paraules e mes trametrem deles
» sues joyes e pregant me que aquelles port! o se-
» nyora gentil, e quant sots tota plena de gentilesa e
» abundada de tota gentilesa que a .j. pobre hom
» e no sabent jo quim son tu te humilies e tramets
840 » present, e tamiats que jo refusas semblant cosa ne
» joya de tant gentil dona! ans jo hauria gran pahor
» que [no] fos digna de descalssar la tua delicada sa-
» bata! » E con Jacob hac dites totes aquestes parau-
les e hoynt de la dita cambrera, si li dix molt gracio-
845 sament e ab gran humilitat: « Sor mia, sor mia, tu
» sies la benuenguda, e prench ab humil cor e deuot
» ço que tum aportes axi com se pertany de semblant
» senyor; e prech te que tu digues a la mia senyora
» Nerguis, que no ha res en aquest mon en que yo
850 » trop tan gran desplaer com fas en aquest spay
» que stich com no la veig, que a mi appar que
» passen .M. anys de vna ora que stigua que no la
» vege; are almenys haure repos com haure aquest
» delitos mandil, lo qual per la sua humilitat li ha
855 » plagut trametre, lo qual jo reeb no pas quen sia
» digna mas axi com .j. pobre seruent e sclau que
» son seu. » E la cambrera hoynt axi parlar aquest tan
altament, no viu dies ni ores que hagues portada
aquesta noua a la sua dona. E si pres comiat de
860 Jacob Xalabin e si sentorna al palau e atroba aqui
la senyora ab gran desig que la speraua; e quant

[*v.* ella fou denant la senyora * si li dix: «E donchs que
» ta dit?» E la cambrera si li respos: «O senyora, sa-
» piats que ja may no fo ne habita tanta gentilesa en
» cors de homa; e si goig era perdut ne alegria, si 865
» seria atrobada en aquell beneuenturat caualler; si
» beneyt sia lo ventre quil aporta e les mamelles quil
» alletaren; car sapiats, senyora, que en uides me
» son poguda partir dell hoynt les paraules tan gra-
» cioses sues; e sapiats, senyora, que tan altes e tan 870
» gracioses son les sues leors, que no ha lengua al
» mon quin ho pogues comptar ne dir.» E si li
compta les paraules que ell li hauia dites ne la res-
posta. E quant la senyora Nerguis hoy la relacio que
la cambrera li hac feta, si debans era scalfada deuers 875
aquell Jacob, lauors si li dobla la sua amor; e si de-
libera en si mateixa, que si ella ne sabia venir en
perill de morir que ella vna vegada volia hauer .j.
desig a la sua volentat de Jacob Xalabin, ne nit ne
jorn no sesmaginaua sino en qual manera ella pen- 880
dria loch que hagues laer de fer ho. E stant en
aquesta smeginacio si vench noua que lo senyor de
Satalia venia aqui, lo qual si deuia esser marit seu
e per menar la sen en la sua terra.

Del matrimoni que lo senyor de la Palacia hauia fet 885
ab lo senyor de Satalia, ne com los auench.

DEUETS saber que per ço com raho ho dicta
si perlare del senyor de la Palacia com
hauia fet matrimoni ab lo senyor de Satalia. E des-
puys vos tornare a la senyora Nerguis e a Jacob 890
Xalabin fill del Amorat e a son companyo con
mester sera. Aquest senyor de la Palacia si hauia
nom Hocman Bey, lo qual si hauia vna filla qui

hauia nom Nerguis, axi com dèmunt hauets hoyt,
895 la qual era de edat de .xvij. anys fort graciosa, e
be hauia .vj. mesos que hauia fet matrimoni ab lo
senyor de Setalia, no pas que lo senyor de Setalia
hi fos vengut, mas ab missatges hauien fets lurs
contractes e conuinences. E per ço con se acustu-
900 maua que los homens uan la hon les dones son, a
la vsança de la terra, e specialment filles de grans
senyors, aquest senyor de Setalia sis mes apunt
per anar en la terra de la Palacia a son sogra per
pendra la muller e per menar la sen a Setalia.
905 E sis appella al mils que poch ab molta de cauallaria. Aquest senyor de Satalia si hauia vna germana donzella qui era de edat de .xviiij. anys, a la qual son frare dix: « Bella sor, jo men vaig a la terra de
» la Palacia per menarmen * ma muller, per que jous [*f.* 9.]
910 » jaquesch tota la terra e prech vos que per vos sia
» ben regida e ben guouernada. » E apres si dix a tots los altros seus homens e barons e prohomens: « Aueus aci la mia sor queus jaquesch en loch meu;
» prech vos que ella e la terra vos sia recomenada,
915 » com si a Deu plau jo en breu sere aci ab ma muller
» que amenare. » E apres hauer dites aquestes paraules e ordonada la sua terra, si pres comiat de la sua germana e apres de tot lo poble e mes se al camí per venir a la Palacia. E per tant Hocman
920 Bey de la Palacia qui sabe que lo senyor de Setalia gendre seu venia, sis apparella ell e tot lo seu palau per fer li solempna festa segons de gran senyor se pertanyhia. Aquesta Nerguis filla sua qui sabe que son marit venia per menar la sen en la sua terra, a
925 la qual si a ella fos nou volguera ne que jamay vingues, axi com cella qui hauia pocha volentat ne amor a ell, ans tot lo seu desig e cor era inclinat en lo seu gracios Jacob Xalabin, segons demunt

hauets hoyt. E per ses jornades lo senyor de Setalia fou apres de la ciutat. E lo senyor de la Palacia qui sabe que son genre era pres de la ciutat, ab gran [goig] si li exi de fora la ciutat per rebrel, e ab gran goig e festa ells entraren en la ciutat e sen vingueren al palau e apres que foren al palau reposaren e stigueren en gran delit e en gran festa. E tots jorns hi uerets fer de grans proheses a Jacob Xalabin e Ali Baxa e tant faheren que no hac caualler de daquells qui de la vna part e de la altre qui eren venguts aqui gosassen gordar les proheses que aquests fahien, en tant que era vna gran marauella; lo goig e lo plaer que la senyora Nerguis hauia, penssar uos ho podets. En tant que aquesta festa dura ben xv. dies, e per ço con en algunes terres se acustumaua, specialment en la terra de la Turquia en los grans senyors, que si .j. pren muller jamay no sacosta a ella fins que la sen ha amenada en la sua terra, e lla ell fa gran festa ab les sues gents. E con aquest senyor de Satalia hagues stat .xv. dies en la ciutat de la Palacia ab son sogra en gran solas e deports, si dix que de vuymes que ell sen volia anar. E la senyora Nerguis qui tots jorns staua esmaginant e pensant en qual manera poria donar loch entre Jacob Xalabin e ella, e si sesmagina que lla on lo cors de sa mare jahia, que alla poria soplir a la sua voluntat; e si pres .iij. muls carregats de vanoues e mathalaffs e pa e carn e ordi e paylla e tota prouisio que ha homens ne a caualls son necessaris. E si dix a la sua cambrera
[v.] que prengues aquells * tres muls e que sen anas al seu car senyor que ella tant amaua e que anas en aytal torra on lo cors de sa mare jahia e quels metes dins e puys quels tencas demunt e que sen tornas la clau. E de present la cambrera fou lo ma-

nament de la sua senyora e a hora de mige nit
965 aquesta cambrera ab los dits .iij. muls carregats de roba e de vitualla si sen ana a casa de la profembra on atroba Jacob Xalabin e si li dix: «Bell amich, » la senyora me tramet aci a vos e diu quem seguis- » cats.» E com Jacob hoy aço, axi com aquell qui en
970 res no ne hauia tant gran sperança sino en soplir a la volentat de la sua senyora Nerguis, sens negun lagui ne pesa de present ell e son companyo pensen de caualcar en lurs pelafrens que hauien bons e bells; e ensemps ab la cambrera isqueren de la
975 ciutat e tots .iij. ab los muls comenssen de fer la uia la on la cambrera los amenaua, ço es la via de la torra. On con foren a la torra, la cambrera trasch la clau que tenia e comenssa de obrir e de descarregar la roba e mes la dins la torra. E la
980 cambrera si los dix: « Aueus aci prou vianda a uos- » altros e a vostros caualls per queus placia de star » aci e nous enugets que ans que vingua guayre la » senyora sera aci. » E si pres comiat dells e ab los .iij. muls si sen torna en la ciutat secretament e si
985 uench deuant la sua dona Nerguis la qual la speraua ab gran desig, e con la viu si li dix siy eren, e la cambrera li dix: « Senyora, la son e aueus aci » la clau. » E la senyora si nach gran pler.

Com lo senyor de Satalia vench per menar sen sa
990 *muller de la Palacia.*

ARE diu la present istoria que en la terra de la Turquia de cert si ha vna custuma e vsança en los grans senyors e en les grans dones que com .j. passa de aquesta vida, so es ques mor, si es
995 hom, si es fembra, sis fan fer a vna jornada o a .j.

e mige de la ciutat vna torra qui sta no molt luny del cami reyal en .j. puget, e dins aquella torra ells se fan sebullir lo lur cors per que de luny sia mirada e les gents qui per lo cami passen e van e uenen que puguen dir: «Alla jau aytal senyor o aytal » senyora.» E trobarets que cada senyor o cada senyora que com mor se fa fer la sua sepultura per aquesta forma. E no hauia lonch de temps que la muller del senyor de la Palacia, mare de aquesta [*f. 10.*] donzella Nerguis, era morta, * e lo seu cors hauien sebullit a vna jornada e mige de la ciutat de la Palacia en vna torra en .j. puig prop del camí; e aquesta donzella Nerguis axi com aquella qui sabia molt, nit e dia staua studiant com pogues donar loch al seu desig, sis propensa, amenant la sen son marit en Satalia, si hauien a passar per aquell loch on aquesta torra era edifficada, com lo cami era aquell, e que com fos prop la torra que ella que demanas a son marit que ell la jaquis veura e anar al moniment de la sua mare, e que en aquell spay ella trobaria ab aquest Jacob Xalabin que tant desigaua dins la torra, ella poria fer a la sua voluntat; e per aquesta rao aquesta Nerguis hauia fet anar aquests en la dita torra axi com hoyt hauets.

Com lo senyor de Satalia sen manaua la filla del senyor de la Palacia per muller.

E apres que les grans festes foren passades dins la ciutat de la Palacia segons que demunt hauets hoyt, lo senyor de Satalia tardaua la sua partida e sis apparella danar sen ab la sua donzella muller sua per selebrar les sues noces en la ciutat de Setalia e si dix a son sogre que ell sen volia

anar, per que hoynt lo senyor de Setalia que son
genrre sen volia anar, si apparella aquesta sua filla
1030 Nerguis al mils que poch, segons que filla de gran
senyor se pertanyia. E ab gran cauallaria de homens
e de dones e de donzelles si caualcaren e sis-
queren defora la ciutat e prengueren comiat los vns
dels altres, e puys si dona lo senyor de Setalia a la
1035 sua filla la sua gracia segons que pare deu donar a
la sua filla e puys si sen pensa de tornar a la sua
ciutat. E lo senyor de Setalia ab la sua muller si
penssa de caualcar e de tenir lur via; e com vench
lo sendema en vers ora de mig jorn de gran tros
1040 luny ells veren la torra. E la donzella Nerguis axi
com aquella qui era molt cuytada de anar a la
torra si crida la sua cambrera, axi com aquella en
qui ella molt se fiaua, e la cambrera de present li
fou apres axi com aquella qui poch ne molt nos
1045 partia del seu costat e dix li: « Veten a mon senyor
» e diguesli que per tal com jo are partesc daquesta
» terra e men vaig en altre terra e nom se si * mich [v.]
» tornare jamay, que jol prech per sa noblesa que ell
» se uulla acostar enuers la torra on jau lo cors de la
1050 » mia mare e pendren comiat, e que de aço jol
» suplich. » E de present la cambrera supli al mana-
ment de la sua dona e dix liu, e com ell ho hoy ço
que la sua dona li demanaua si liu atorga. E de-
mantinent tota la cauallaria feu la via de la torra on
1055 era la sepultura. E quant ells foren al peu del puig
on la torra era en .j. bell prat, si descaualcaren e
decontinent ells aqui meteren lurs tendes axi com
aquells qui acustumauen de aportar lurs tendes
mes que gent del mon. E apres que foren aqui, lo
1060 senyor de Setalia sis mes dins la sua e sis feu la
donzella en la sua, per ço com es de costuma que
los grans senyors van sparssos de les dones.

E apres lo senyor sis feu donar a mengar a ell e a tota la sua cauallaria e aytal mateix se feu la donzella Nerguis sa muller ab les dones e donzelles, e ella axi com aquella qui era molt desijosa de anar a la torra, no li anaua lo cor en mengar ne en beura. Per que ella si pres la cambrera sens plus e si fou la uia del puig on la torra era e dementre que hi volien anar dones e donzelles la volien seguir, ella nou volch, ans los dix que nos moguessen de la tenda e que penssassen de mengar, que de present ella seria aqui. Per que ella sens plus ab la sua cambrera, mentre que tot hom meniaua, si sen puga en la torra e ab la clau que tenia aprop si obri la porta, e si sen entraren dins; e quant foren dins si tencaren be la porta.

Com la senyora Nerguis intra dins la torra on era Jacob Xalabin e Ali Baxa.

E Jacob Xalabin, fill del Almorat, qui hauia aqui estat ben dos jorns ab son companyo dins la torra sperant la lur ventura, quant viu aquesta tant graciosa donzella la qual ell tant amaua, lo goig que hac cascu so pot esmaginar si en tal cars se veya ja quin lauria. E la donzella Nerguis qui viu aquella res que ella mes amaua en aquest mon e lo seu joyell que ella perseguia ab tant gran desig e molt desigat, ells se acostaren la .j. e laltre es abrassaren es besaren, e de molt gran goig e amor que la .j. al altre sauia nos pogueren res dir ne parlar, ans axi abrassats caygueren en terra estramordits de fina amor * que la .j. se aportaua al altre. [*f. 11.*] E Ali Baxa e la cambrera qui cascu viren lur senyor e lur dona en tal manera ab tan gran amor

1095 abrassats e vaheren que no parlauen ans geyen en terra, Ali Baxa dix a Jacob Xalabin: «Companyo, ¿e » que fets? Fets ço que afer hauets e espetxats, que » no hauem temps.» E quant Ali Baxa viu que Jacob Xalabin no li responia ne li deya res, Ali Baxa si dix:
1100 «Aço poria massa durar.» E si pres Jacob Xalabin per les axelles cridant: «Companyo, sus.» E Jacob Xalabin, axi com aquell qui era stramordit e fora de seny, lo guardaua ab los vlls vberts e li reya en la cara e per semblantment feya la cambrera a la
1105 sua donzella. E quant Ali Baxa e la cambrera vaeren que aquests dos no podien tornar en lur seny ne tenir se en peus, si comensaren de fer lo maior dol del mon e si digueren: «O mesquins, en mal » punt nos som leuats que tots serem morts, que lo
1110 » senyor ha ja meniat e marauellar sa com stam tant » aci.» Cascun se pot pensar que fos en semblant pars ne perill ja que faria, per que Ali Baxa e la cambrera hauian sobirana bascha e dolor e no sens merauella e tant nols donauen daygua ne de res
1115 quels poguessen tornar. Per que en aquest endemig tota la cauellaria hac mengat e faeren gran remor e meteren apunt lurs caualls. E lauors dix Ali Baxa a la cambrera: «A la fe, no es a nos aci; fa » apendre qualque remey o consell que no siam des-
1120 » cuberts ne morts.» E axi com aquell qui era molt cert e saui, e hay aparagut be en sos fets com vuy en dia Ali Baxa regeix e te en poder tot lo regne del Amorat, que vuy es e no si fa sino ço que ell vol ne mana; e per la sua discrecio e saber si dix a la cam-
1125 brera: «*Aneco* [En aço?] nosaltros som morts, per » que hauem apendra qualque manera.» E Ali Baxa de present se despulla les sues vestadures e apres despullaren la donzella Nerguis, e sis vesti les sues vestadures, e apres ligars los ligars que la donzella

ligaua e enborrossas la cara, car sapiats que en 1130
aquella terra han tal vsança que totes les dones van
ab les cares cubertes e null hom no les pot veura
ne conexer. E per semblantment pres aquest Ali
Baxa los ligars e les vestadures de la donzella Ner-
guis. E apres si dix a la cambrera: « Anem defora 1135
» e isquam hic e not pertesques del meu costat e si
» negu se acostaua a mi per perlarme scusases me, e
» anem que pora esser que en la nit o qualque hora
» nos no pugam fugir e tornarem aci en aquests e
» seran regoneguts, per que stoiats be la clau. » E de 1140
present aueus Ali Baxi qui ach preses les vestadu-
res de la donzella e la forma, e la cambrera en-
semps sen isqueren de la torra e tancaren la be e
de present com tota la cauallaria viu que aquestes
venien si digueren: « La senyora ve. » E aquest Ali 1145
Baxa ab la cambrera ensemps quil guiaua anaren
[v.] a la tenda de la sen*yora Nerguis. E aqui se assi-
gueren e aqui virets de present les dones e donze-
lles venir deuant Ali Baxa, faent li reuerencia que
hauien acustumada de fer penssant se que fos lur 1150
senyora e si li dehien: « Senyora, ¿e hauets vist lo
» cors de vostra mare? » E de present la cambrera
parlaua e deya: « Per amor de Deu, no li digats res,
» que tant ha plorat sobre lo moniment de sa mare
» que enuides la ne poguda leuar. » E en aquesta ma- 1155
nera la cambrera scusaua que Ali Baxa no gosaua
perlar. E de present lo senyor feu tocar la trompeta
e muntaren a cauall, e tot hom caualca, e Ali Baxa
axi mateix e la cambrera tots temps al seu costat e
materen se en la via. Penssats vos que aquest Ali 1160
Baxa staua en gran pensament e pahor que no fos
descubert, e moltes vegades de jorn e de nit men-
tre que caualcauen ell se esmeginaue si poguera
fugir, mas axi com aquell qui era cert e saui e sabia

1165 molt, neguna vegada no hac auinentesa ne loch que pogues fogir, e la cosa que mes lon feya star siu feya per ço com ell no caualcaua cauall ans caualcaua mula qui amblaua, per ço com es leguda cosa que fembra caualch semblant bestia per ço 1170 que vage pus posada. E per aquesta rao Ali Baxa no caualcaua cauall ne roci, car siu fahes, qualque ora de la nit hagueren assegat de fugir. E per aquesta raho ell no hac loch ne auinentesa de fugir, ans per lurs jornades caualcaren tant entro que 1175 vingueren prop de la ciutat de Satalia. Are si tornarem a Jacob Xalabin e la donzella Nerguis qui eren romasos en la torra, e puys con mester sera nos tornarem a Ali Baxa e a la cambrera.

Con Jacob Xalabin e la senyora Nerguis se rego-
1180 *nagueren es marauellaren con eren romasos tots sols.*

COM la amor, la qual es sobirana cosa de totes les altres, fos abundada en aquest Jacob Xalabin e a la senyora Nerguis segons hoit hauets, ells 1185 stigueren per spay de .iij. hores .j. abraçat ab laltre, que no eren en lur seny ne en lur enteniment. E apres cascu se regonech e mereuallaren se molt com se viren sols e regonegueren la torra e trobaren la porta tencada de part de fora ab clau. 1190 E apres la senyora Nerguis quis viu despullada de les sues vestadures e dels seus ligars tan richs que tenia, *acceptat la sua pura alcandora e .j. sotil façol [*f.* 12.] que tenia desobre sos cabells purs e nets, en aquesta manera ella staua, apres viren aqui prop en 1195 terra les vestadures de Ali Baxa. E de present que Jacob Xalabin viu aquesta forma de la donzella

despullada e les vestadures de son companyo Ali Baxa e viu la porta tencada, de present se esmagina e pensa que allo era stat tractament de Ali Baxa qui molt sabia, e si dix: «No pot esser que 1200 » en breu mon companyo no vingua aci.» E de present que sach esmaginat aço, giras enues aquella angelical figura que ell tant amaua de amor coral e ab les sues mans e brasos molt dolssament ell pres aquell delitable cors cubert de la alcandora 1205 prima e la besa molt graciosament la .j. al altre e aqui verets .ij. coratges coniunts en vna voluntat de fer aquella cosa que ades no fa açi a pronunciar, pero cascu e cascuna meta en sa penssa si en semblant cas se veya ja que faria. E estant aquests 1210 dos en aquesta manera que damunt hauets hoit, e stigueren en aquesta manera .viiij°. jorns dins la torra, e apres dels .viiij°. jorns vench Ali Baxa, segons que hoyrets.

Com la germana del senyor de Satalia isque a rebre son frare qui venia ab sa muller. 1215

DIU la present istoria que axi com demunt hauets hoyt caualca lo senyor de Setalia ab la donzella que cuydaua tenir, ço era Ali Baxa. E apres que foren partits de la torra hon eren ro- 1220 masos Jacob Xalabin e la donzella Nerguis, caualcaren .vj. jorns fins que foren a la ciutat de Setalia, e axi con foren prop de la ciutat de Setalia, si saberen la noua aquells de la ciutat, en special la germana del senyor com senti que lo germa venia 1225 ab sa muller, per que si se apparella ab los pus honrats barons e honrades gents de la terra per axir arrebre son germa ab la sua muller que ame-

naua, e ab gran so de trompetes e de anafils
1230 aquesta isque de la ciutat .j. tros fora de la ciutat
hon atroba son frare Ocman Bey ab tota la sua
cauallaria e ab Ali Baxa en forma de dona.
E aquesta germana si se acosta a son germa e si li
dix que ben fos vengut, e lo germa li dix que
1235 ben fos trobada. E apres se acosta a Ali Baxa e
si li pres la man dreta,* pero Ali Baxa tenia .j. guant [v.]
molt prim e apres si la abrassa e la basa, pero
sobre lo vel per ço com anaua embossada que axi
era de costuma. E apres que la ach acompayada,
1240 si li comenssa a parlar dient li que be fos venguda;
e penssaua de demanar alsgunes coses segons que
de dones se pertany de demanar. E la cambrera,
axi com aquella qui hauia gran pahor e nos partia
del seu costat, de present parla e dix: « A se-
1245 » nyora, e no li digats res, que ma senyora no era
» vesada de caualcar tan lonch cami, e sapiats que
» es regeu vgada e cascada. » E ab aquesta manera
la cambrera cessaua aytant com podia que Ali
Baxa no hagues a parlar per ço que no fos cone-
1250 gut. E ma per ma anaren la germana del senyor de
Satalia e Ali Baxa penssant se que fos se cunyada,
e axi sen entraren dins la ciutat e ab gran festa e
alegria que tota la gent de la ciutat feya de lur
senyor qui venia ab la sua dona dient: « Senyora
1255 » nostra, placia a nostro Senyor que en bon punt
» hic puxats entrar e tu sies la ben venguda. »
E axi si faeren la via del palau, qui era molt be
arreat e empaliat, penssar vos ho podets. E quant
hagueren descaualcat, lo senyor de Satalia dix a la
1260 sua germana: « Germana, la donzella vos coman
» per que penssats ne be car ella es molt vgada del
» caualcar. » E la germana del senyor de Satalia
pres la per la ma, e si la mes en la sua cambra qui

era molt bella e resplandent e molt plasent, la qual
era molt be ornada de draps e de ço que mester li 1265
feya. E de present que Ali Baxa fo dins, axi com
aquell qui hauia mes pahor que vergonya, sis gita
sobre lo lit donant semblant que fos molt vgada, e
la cambrera se assigue decosta lo lit. E la germana
del senyor de Satalia li dix si uolia beura ni meniar, 1270
e de present la cambrera li respos e dix que no
volia meniar ni boura car fort era vgada; e a pocha
hora axi con lo vespra venia, lo sopar fo molt ri-
chament apparellat, e lo senyor de Sathalia axi
com aquell qui bes penssaua que la donzella deuia 1275
esser vgada, si dix a la sua germana que sopas-
sen ab dues dins la cambra e quen penssas be; e con
vench a cap de pessa la germana del senyor de
Satalia dix: « E donchs, la mia cunyada, ¿sopa-
» rem? » E decontinent la cambrera respos e dix 1280
que la senyora no volia sopar, ans se volia metra
al lit per ço com era molt vgada; e la cunyada qui
viu que no volia sopar, sopa. E apres lo lit fou
[*f.* 13.] molt be arreat. E Ali Baxa mes * se dins lo lit ab sa
camisa vestida e ab lo cap e cara enberuçat, e la 1285
cambrera qui staua aqui present al balcal del lit.
E apres que fou dins lo lit si dix a la cambrera
ques prengues be esment del palau e de la porta e
de la stable ne de qual part stauen los bons caualls,
en guisa que com tot hom dormis si poguessen 1290
fugir, e la cambrera sis pres guarda e esment.
En pocha dora que Ali Baxa se fou mes en lo lit, si
vench la germana del senyor de Satalia per fer
companyhia a la sua cunyada la nit e per parlar ab
ella, e quant fou en la cambra si dix: « Adonchs, 1295
» cunyada, ¿e dormits? » E decontinent la cam-
brera si li dix: « A senyora, per amor de Deu no
» façats brogit, que la mia dona dorm, que be ha

» .v. nits que no ha dormit. » E la germana del
1300 senyor de Sathalia si dona fe a les paraules de la
cambrera e no dix res sino ques penssa de despu-
lar e gitas al costat de Ali Baxa. E quant fo al lit,
Ali Baxa, axi com aquell qui poch dormia ne nauia
volentat, tota la sanch li escalfa per ço com lo foch
1305 sta molt perillos stant prop la palla, que coue que
si sacosta que per forssa sa apendra. E aquest Ali
Baxa quis viu al costat de aquesta, noy poch tenir
sin sabes morir, ans de present si acosta e la co-
mensa de abrassar e de besar molt stretament.
1310 E la donzella qui viu aquest tan fort strenyer la,
marauellassen fort e tota estranyent en si mateixa.
E Ali Baxa axi com aquell qui era molt joúa e
trempat, comensa de fer en ella tal cosa qui no es
leguda de dir, e la donzella qui viu aço nou tench
1315 en joch, ans volch cridar, e decontinent Ali Baxa
posali la ma en la bocha e dix: « No digats res,
» sino vos sou morta. » E la donzella qui hoy perlar
aquest e senti que era homa, no gosa res dir, e Ali
Baxa procehia fer sos plers della, los quals lo
1320 senyor de Satalia hac a pendre en paciencia.
E apres que Ali Baxa ach fet sos fets, si dix a la
donzella: « Aueus ho, donzella, del fet aquest, jo
» sus are men vaig e no hic pusch pus aturar: per
» que veiats sius ne volets venir ab mi. » Al qual la
1325 donzella de present respos sens negun acord que
nagues e si dix: « Hay senyor, hoc, jo anar e nous
» vull per res jaquir sin sabia morir ne sim sabiets
» menar al cap del mon, e de aço no duptets en
» res. » E certes no era marauella si li responia axi
1330 ne sil volia seguir, com sa virginitat li hauia liurada
e ella quin era molt contenta e pas no sen penedia,
exceptat que li dix: « Lo meu senyor, jous prech
» quem diguats vos qui sots. » A la qual demanda

Ali Baxa respos: « Donzella, prech vos nous des-
[v.] » placia * com al present vos nou podets saber jo 1335
» qui son, mas quens spetxem. » E de present sa vestiren, e açò podia esser en torn ora del prim son. E la donzella, axi com aquella qui hauia moltes joyes e riques, si les pres ensemps ab Ali Baxa e ab la cambrera, sin faeren .j. plech, e tots tres tot 1340 sacretament ab .j. brandonet si sen entraren en lo stable e si prengueren .iiij. caualls dels millors que hi trobaren e ensellaren los e los enfrenaren e a la .j. dels caualls si li posaren lo trocell de les joyes e en los altres .iij. caualls, Ali Baxa e la donzella e la 1345 cambrera caualcaren; e sis isqueren sacretament del palau que nengu no ho senti que tot hom dormia en aquella ora e per conseguent isqueren de la ciutat. E apres con foren fora de la ciutat podia esser mige nit, e faheren la via de la torra hon hauien le- 1350 xat Jacob Xalabin e la donzella Nerguis. E si caualcaren dos jorns e .iij. nits, que jamay no posaren fins que foren a la torra.

Com Ali Baxa jague ab la germana del senyor de Satalia ne con ella sen ana ab ell. 1355

ARA diu la istoria present que lo senyor Hocmany Bey, senyor de Satalia, apres que fou arribat en la sua ciutat segons hauets hoyt, con hac sopat si crida los seus officials e si los se feu venir deuant si e si mana a cascu ço que hauien a 1360 fer lo sendema: ço es, que apparellasen viandes e les coses quis pertanyhien ne eren necessaries a la festa, per ço com lo sendema ell volia esser noui. E apres com ell hac parlat ab sos officials e ordonat co que lo cendema hauien affer, si dona part 1365

a la nit e gitas en son lit. E axi com cell qui no vehia dies ni horas que fos jorn e que la festa de les noces se fahes per amor de sa muller, e axi tost com fou jorn sis leua de son lit hon jayhia e sis va
1370 arrear molt altament de ses uestadures. E per semblantment tots los seu[s] barons e cauallers o faheren e vingueren al palau, e aqui virets sons de anafils e datzemares e de moltes maneres desturments segons que alla acustumauen. E tota la [*la*] ciutat qui
1375 feya gran festa e grans jochs esperant la lur dona e senyora quant caualcaria per la terra, e lo senyor Hocmany axi con aquell qui staua ab tots sos barons e cauallers en lo palau dins vna gran cambra o sala, e bes penssaua * e sesmaginaua en la sua ger- [*f.* 14.]
1380 mana que arreas la donzella de tot ço que mester li feya en sos vestits e ligars. E stant lo senyor de Satalia ab sos barons e ab grans sons fo passada ora de tercia, deuuymes dix ell: « La hora sacosta » de fer la solempnitat. » E si trames missatge assa
1385 germana dientli que sespatxas car gran dia era; e lo missatge si ana de mantinent de vers la cambra de les dues donzelles la hon la nit se eran colgades, e quant fo a la porta no gosa entrar dins, ans a dones e donzelles qui stauen defora la porta ell
1390 demana que feyen les seyores, e vna daquelles donzelles li dix que encare no eren leuades ne hauien hoyt negun per la cambra. E lo missatge aquest no gosa tocar a la porta, ans sen torna a son senyor Hocman e dix li: « Senyor, jo son estat a la
1395 » cambra e encare les senyores no son leuades. » E Hocmany ymaginas que la sua donzella era molt hujada del caualcar e de les nits que hauia haudas e que per ço dormien tan gran dia. Hon con Hocman hac stat vna bona stona que ja la hora del
1400 mig jorn sa acostaua, ell si dix a vn missatge:

« Ve tost e digues los que sespatxen e que vinguen
» de present. » Lo missatge sen ana deuers la cambra, e com fo a la porta, les dones e les donzelles li digueren que encare no eren leuades. E lauores
dix lo missatge: « Despertem les, que lo senyor o 1405
» diu; ¿no vahets que gran dia es? » E si comesa a tocar a la porta de la cambra e de empenyer la, e la porta se obri e la donzella entra dins la cambra e con fo dins noy atroba res e merauellasen
molt e si sisque de la cambra, e dix ho a totes les 1410
dones e donzelles qui aqui eren. E totes de present intraren dins e no atrobaren vna ne altre, de la qual cosa stigueren molt marauellades, e si gordaren deça e della e jamay non atrobaren res: tant que
lo misatge que Ochman hauia trames no gosaua 1415
tornar a son senyor. E aço acostant si sacosta la hora del mig jorn, e lo senyor qui viu que tan gran dia era e que lo missatge que hauia trames no venia, si ni trames daltros dient los que en bona
hora o en altre que vinguesen. Con los missatges 1420
saberen la noua, negun no loy gosaua dir, tant que lo senyor qui viu que aço duraua massa, si feu la via de la cambra e si dix a les dones e a les donzelles quey eren, ¿que feyen les senyores? E vna
[v.] de les donzelles si parla e dix: * « Ay senyor, ¿e que 1425
» farem ne quin consell pendrem que ne la senyora
» Nerguis ne vostra sor no atrobam nens sabem
» ques son fetes? » Lauors dix lo dit Hocmany:
« ¿E com axo? ¿e que poria esser stat aço? » Lauors
ell ab molt gran remor fou cercar tot lo palau, e 1430
per la gran remor e crits que faheren en lo palau tota la ciutat se aualota e si mes molt gran remor; e si cercaren deça e della e debades se cercaren que ja may no les trobaren ne senya nenguna, sino
aytant com atrobaren .iiij. caualls menys; e lo dol 1435

e la ira que aquest Hocman hac, cascu so pot penssar. Ne en neguna manera del mon aquests no podien penssar ne esmaginar aço com se era esdeuengut, ne aquests com podien esser fuyts ne deuers qual part ne ab qui, con no atrobaren negun caualler ne hom menys sino elles abdues e la cambrera qui eren .iij.; per que decontinent enuia cauallers de totes parts. E Ali Baxa ab la donzella hagueran ja haut spay de mige nit fins a mig jorn, si que hauien gran auantatge, per que non pogueren hauer noues ne ensenyes negunes; per que Hocman, qui ab tots sos cauallers e barons staua apparellat de fer la festa tant notable qui era apparellada, sen hagueren a tornar cascuns molts dolents e descapdellats e ab gran confusio; pensar vos ho podeu de que hagueren dinar sens neguna sabor. E en aquesta manera romas Hocman senyor de Satalia fort desconsolat, no sabent com ne en qual manera li era auengut aço de la sua muller qui deuia esser e de sa germana, de que no poch entrar en nagunes senyes al present, mas despuys ho sabe segons que demunt hoyrets, de que hac gran alegría.

Com Ali Baxa e la germana del senyor de Satalia fugiren.

APRES que Ali Baxa e la germana del senyor de Satalia foren fora la ciutat de Satalia segons que hauets hoyt, si caualcaren tant per lurs jornades entro fins que foren venguts a la torra hon era Jacob Xalabin e la * senyora Nerguis. E apres que foren a la torra si descalualcaren, e Ali Baxa, qui tenia la clau de la torra la qual hauia ben [*f.* 15.]

gordada, si la obri e aqui atroba Jacob Xalabin ab
la donzella, los quals com uiren Ali Baxa, pugats
dir sin hagueren gran goig e gran plaer e alegria. 1470
E Ali Baxa si se genolla deuant Jacob Xalabin
fahentli gran reuerencia, e de gran goig sis besa-
ren e sabrassaren. E apres Ali Baxa si feu reueren-
cia a la senyora Nerguis e reteli les sues vestadures
e ligars que sen hauia aportades, les quals encare 1475
aportaua vestides; e apres la cambrera qui viu la
sua dona Nerguis, pensar vos podets quin goig
hac. E apres Jacob Xalabin si demana a Ali Baxa
com li hauia pres ne quina donzella era aquella
que hauia amenada, e de present Ali Baxa li dix 1480
que aquella era germana del senyor de Satalia, de
la qual hauia hauda la pus gran ventura del mon; e
va loy comptar tot mot a mot axi com li era pres
depuys que parti dell. E apres les dues donzelles
ab la cambrera de present, dix la cambrera a la 1485
senyora Nerguis: « Aueus aci la vostra cunyada
» qui deuia esser. » E con la germana del senyor
de Setalia viu la sua cunyada qui deuia esser,
abdues se comensaren de abrasar e de demanar de
noues, si que los vlls los vengueren en lagrames 1490
dient: « Ay laces, e quines auentures nos han apor-
» tades en aytal cars com som en poder de aquests
» dos homens que non sabem quis son: nosaltres
» eram en nostra gran prosperitat e are anam ab
» homens que no sabem quis son ne conexem 1495
» ne a hon nos menan. » En aquesta gran ancia e
pensament aquestes dues donzelles estauen, pero
tant se tania cascuna delles per pegada dels jouens
qui eren tant gracioses e temprats, que aquella
penssa depresent los passa. E de present que 1500
Jacob Xalabin veya que la senyora Nerguis estaua
en negun penssament, anaua deues ella prenent la

molt dolçament e graciosa ab los seus brassos molt agradables. E de present la senyora Nerguis era
1505 axi aconsolada e confortada que no hauia res en aquest mon en que li anas lo cor sino en lo seu senyor solament que tenia deuant, e per semblant feya Jacob Xalabin. E si aquests estauen en aquesta amor tant gran, per semblant eren Ali
1510 Baxa e la * sua donzella germana del senyor de [v.] Satalia. E en aquesta manera ells passaren llur temps. Apres dix Jacob Xalabin a Ali Baxa: « Companyo, ¿que farem? » « A la fe, » dix Ali Baxa « que partiam daci de present que sia jorn, e que
1515 » caualquem e que iscam de aquesta torra, car » nons es sa de aturar aci. » « Be dius, » dix Jacob Xalabin. E de present que fo jorn si encellaren llurs caualls e de fet si caualcaren e sisqueren de la torra e si sacordaren que fessan la uia de la terra
1520 del Almorat, ço es de la terra lur, per anarsen en la ciutat de Bossa e que en res no rebugassen, car com serien lla haurien acort que deurien fer; e axiu faheren e per llurs jornades ells isqueren de la terra del senyor de la Palacia. E quant foren dins
1525 la terra, anaren la via de la ciutat de Borssa tots jorns fahent lurs jornades delicades e poques per amor de les dones, e cada hora del jorn que ells atrobauen fontana ells descaualcauen e donauen a mengar a lurs caualls; e apres ells estenien lurs ta-
1530 pits e seyen cascuns ab la sua dona, e aqui ells refrescauen e meniauen ab gran delit e solaç. E .j. jorn entre los altres, aquests a hora de mig jorn atrobaren vna bella fontana quis es entre dos castells per nom Carasar e Cotey, assats a mige via, la
1535 qual font esta en .j. bell prat; e aqui ells descaualcaren e tragueren llurs frens a llurs caualls e lexaren los anar pexer al prat, qui era aqui mateix, e apres

ells esteneren llurs tapits e tragueren de aquella vianda que aportauen, e aqui tots .v. comensen a mengar e a refrescar. E apres que hagueren 1540 meniat, la calor era molt gran per lo sol qui era molt calt, e Jacob Xalabin hac posat lo cap sobre la falda de la senyora Nerguis quil esplugaua, e Ali Baxa axi mateix jeya prop la sua senyora. E stauen axi en aquest dellit e parlament cascu ab la sua, 1545 entant que a la germana del senyor de Satalia lo cor no li ho poch soferir, si dressa la sua humil cara deuers lo seu senyor Ali Baxa, e molt humilment si li dix: « O gracios senyor meu e cell que jo » ham mes que res que en aquest mon sia, placiat 1550 » que tu quem dons .j. do, lo qual es la primera » cosa que yo taya demanada, del qual te prech » que no men digues de no. » E Ali Baxa, qui viu axi graciosament perlar la donzella quil supplicaua tan graciosament, de present se esmagina la don- 1555 zella que volia. E si li respos: « Donzella mia, no » ha res en aquest mon que yo no faça ne digue [*f. 16.*] » per amor de * vos. » E la donzella de present li dix: « Senyor meu molt amat, jous dire yo que » vull: solament saber deuets que yo volria de vos 1560 » molt saber vna cosa, lo meu senyor, ja sabets » vos jo qui son ne com es stada nostra ventura ne » com nos som atrobats ensemps; no ha res en » aquest mon que yo no hage axoblidat per la » vostra amor; per que, senyor meu, vos supplich 1565 » que yo sapia lo vostro nom ne don sots ne en » qual part nos amenats. » E Ali Baxa, qui ach enteses les paraules que la donzella li ach dites, sin fou .j. somris e si rerpos a la donzella: « Per ma » fe, donzella, vos hauets raho de demanar ho. » 1570 E axi Ali Baxa sis gira deuers Jacob Xalabin e si li dix: « Senyor, bo sera deuuy mes que les senyores

» qui son aci sapien nos qui som, car yo conech
» que elles stan totes entre si matexes, per que es
1575 » bo que ho sapien. » E Jacob Xalabin respos que
hora era deuuymes que ho sabessen. E en aço sis
leua Ali Baxa de peus e si sacosta a la senyora
Nerguis e sis agenolla denant ella e si li dix:
« Senyora, aueus aci mon senyor Jacob Xalabin fill
1580 » del senyor Amorat. » Don, con la senyora Ner-
guis entes que lo seu senyor era Jacob Xalabin, de
present fica los genolls en terra deuant Jacob Xa-
labin e si li dix: « Adonchs, senyor, ¿ vos sots Jacob
» Xalabin fill del Amorat? » Lauores ella li uolch
1585 besar lòs peus. E Jacob la pres decontinent per los
braços e leualla de peus e molt graciosament la
abrassa e la dreça. E apres Jacob Xalabin si parla
e dix a la germana del senyor de Satalia: « Na don-
» zella, aueus aci Ali Baxa ffill de Ali Baxa. »
1590 E con la donzella hoy dir que aquell era Ali Baxa
fill de Ali Baxa tan gran baro e cell qui regia lo
Amorat, podets penssar ja quin goig hac que pus
altament ella nos poguera maridar. E decontinent
virets aqui les dues donzelles que si dabans eren
1595 alegres de dos senyors aytals com elles hauien con-
quistats, que lauores ho foren molt mes com elles
saberen qui eren, e elles mateixes deyhien que en
bon punt eren nades con semblants homens
hauien conquerits e que beneyta fo la ora que elles
1600 los viren e pus beneyta fo aquella font hon elles sa-
beren lo lur nom con elles hauien complit lo lur.
* E com la festa fou passada, ells meteren los frens [*v.*]
a lurs caualls e plegaren lurs tapits e pugaren en
lurs caualls. E per lurs jornades foren a la ciutat de
1605 Bossa e faeren per guisa que entraren de nits a
hora de prim son e si sen anaren a casa de Ali
Baxa, que solament aquella ora era vengut de cort.

E aquests comenssaren dentrar per la casa, e lo prom Ali Baxa, qui era muntat alt, senti lo brogit dels caualls e deualla deuall e de present conech son fill e si li dix: « O fill meu, tu sies lo ben uen- » gut: ¿e que es de mon senyor Jacob Xalabin? » « Pare, » dix Ali Baxa, « veluos aci. » E decontinent lo prom acostas a ell e agenollas als seus peus ab fort gran alegra, e con lo viu Jacob Xalabin, li dix que be fos ell atrobat. Apres lo prom demana quines donzelles eren aquelles, e Ali Baxa li respos: « Pare, aueus aci la filla del senyor de Palacia e » aueus aci la germana del senyor de Sathalia, qui » per nostra ventura lo meu senyor Jacob Xalabin » ha conquerida la senyora Nerguis filla del senyor » de Palacia, e jo, mon senyor, per auentura la » germana del senyor de Satalia. » E si li ho compta tot largament. Lo prom Ali Baxa, qui hac hoit aço, no viu dies ni ores que ho anas dir al Amorat, per que de present aquella hora ell se isque de casa sua e fou la via del palau.

Com Jacob Xalabin torna en la cort del seu pare ab Ali Baxa e ab les dues donzelles, ço es la filla del senyor de la Palacia e germana del senyor de Satalia.

E per ço com nostro Senyor fa venir les coses a perfeccio, aquests dos per compte estigueren depuys que partiren de Borssa .xiiij. mesos e .vij. jorns e dins aquest temps la muller del Amorat dona Issa Xalabina fou passade de aquesta vida e lo metge Juheu si sen era anat en vna illa del Xiu, per que en aquest cars que aquests dos tornaren a Borssa noy eren neguns daquests dos, per ço com

1640 la .j. * era mort e lo Juheu qui noy era, segons hauets [*f.* 17.]
hoit dessus. Per que com Ali Baxa lo prom fou al
palau si sen entra en la cambra del Amorat qui ja
era colgat e quant fo deuant l Amorat qui jahia en
lo seu lit si li dix: « Senyor, per Deu merce vos
1645 » deman. » « Huda! Ali Baxa, » dix l Amorat, « fe e
» digues ço quet vulles. » « Senyor, » dix li Ali,
« aueus aci mon senyor Jacob Xalabin ab mon fill
» qui son venguts. » «¿E com, Jacob Xalabin? ¿com
» se pot fer axo? ¿e no lauciest tu? » « Senyor, » dix
1650 Ali Baxa, « verament no, que lauores com vos mo
» digues quel matas e queus portas lo fetge, yo nou
» fiu mas portius lo fetge de vna seruia, e en aque-
» lla ora Jacob e mon fill sen fugiren; per que,
» senyor, are son tornats e ab ells ensemps han
1655 » amenada la filla del senyor de la Palacia e la ger-
» mana del senyor de Satalia. » Per que de present
lo prom Amorat qui hoi dir aço a Ali Baxa nou
creya, sis leua de present de son lit hon jahia e
aquella ora per aquella ell mateix si sen ana a casa
1660 de Ali Baxa a peu. E fo cosa que james no hauia
feta, com james no era entrat en casa daquest;
pero no era marauella si hi anaua per veura aytal
fill al qual se pensaue que fos mort. E quant
l Amorat fo a casa de Ali Baxa si viu Jacob Xala-
1665 bin son fill, e lo cor no li ho poch soferir que los
seus vlls no li habundassen en lagrames, e molt
tenrament plorant ell ab sos brassos estesos correch
abrassar son fill Jacob Xalabin; e aqui poguerets
veure paraules piadoses que lo pare deya al fill les
1670 quals serien largues de recitar. E apres con hague-
ren axi stat vna gran pessa, lo prom Ali Baxa dix
al Amorat: « Senyor, entrats aci en aquesta cam-
» bra ». E com l Amorat fo dins la dita cambra si
viu les dues donzelles molt delicades qui sehien

sobre coxins molt richs. E com l Amorat viu 1675
aquestes donzelles si sen merauella molt e si de-
mana qui eren, en especial la senyora Nerguis qui
staua primera o paria pus digna de honor que lal-
tre. E de present Jacob Xalabin dix: « Pare e
[v.] » senyor, * aquesta es la filla del Senyor de la Pala- 1680
» cia, la qual, senyor, yo per ma uentura e per
» voler de Deu ella e yo nos som atrobats en aytal
» manera. » E si loy va tot recitar axi com lin era
pres ab Ali Baxa. E com lo Amorat hac vist lo seu
fill ab Ali Baxa e les dues donzelles, lo goig e la 1685
consolacio que hac penssar vos ho podets, e ab
alegria que hac si pres comiat de tots e sen torna
en son palau on ab molta de alegria dona repos a
la nit. E bon mati anans del jorn, l Amorat axi com
aquell qui no hauia gran voler de dormir ne hauia 1690
pogut dormir la nit de goig que hauia, si hauia
correus e homens qui no trigassen guayre; e si
trames al senyor de la Palacia e al senyor de Sata-
lia que decontinent vista la present deguessen
venir en la ciutat de Borssa; e los correus de pre- 1695
sent partiren qui anaren la .j. al senyor de la Pala-
cia e laltre al senyor de Satalia, hi en breu de
temps ells foren lla on anauen, per que con lo
senyor de Satalia vahes lo comendament del Amo-
rat, de present lo volch obehir axi com aquell qui 1700
no volia fer neguna cosa qui tornas a anuig al
Amorat, e aço per pahor. E lo senyor de la Palacia
per semblantment obehi lo manament del Amorat,
per que apochs de jorns tots foren arribats en la
ciutat de Borssa, hon con aquests dos no sabes- 1705
sen per que los demanaua ne que volia l Amorat,
si ach feta fer crida per tota la sua terra e per totes
les ciutats festes a .viij. jorns e vaherets la ciutat en
gran festa hi en gran solaç que tota la gent feya

1710 per Jacob Xalabin fill de lur senyor. Per que com
l Amorat viu lo senyor de la Palacia e lo senyor de
Satalia qui eren venguts, sils acompanya e los feu
molt bell acolliment. E puys los dix: « Si ja nous
» deya per queus he fets venir nou sabriets. »
1715 E si guarda lo senyor de la Palacia e si li dix:
« Sapiats vos tot primerament que axi com es voler
» de Deus nostre Senyor, vostra filla Nerguis es
» venguda aci ab mon fill Jacob Xalabin, per que
» pus lur ventura es, jo vull quen façam matri-
1720 » moni. » E axi mateix ho dix al senyor de Satalia
com sa germana era aqui e que volia que fos mu-
ller de Ali Baxa. E apres hauer dites l Amorat
aquestes paraules sils pres per les mans e si los
mes en vna cambra hon eren les donzelles molt ri-
1725 cament arreades. E con aquests viren la * hu la sua [*f. 18.*]
filla e laltre sa germana, hagueren fort aseyalat
plaer. E de present lo senyor de la Palacia ana
deuers la sua filla abrassarla e abesar, e per sem-
blant se feu lo senyor de Satalia la sua sor. Apres
1730 aquests qui vaheren aqui les donzelles e les parau-
les del Amorat quels hauia dites de fer lo matri-
moni, de goig que cascu ach no veyen dies ne
hores que la festa fos feta, com cascun de aquests
se tenia per gran senyor e per molt beneuenturats
1735 que semblants homens com eren Jacob Xalabin e
Ali Baxa haguessen per mullers aquelles donzelles.
E lo senyor de Satalia no fo en res de sa muller
qui deuia esser, ço es la senyora Nerguis, per ço
com feya tan bon matrimoni de sa germana qui en
1740 tant noble loch entraua con Ali Baxa era qui era
son marit. E per semblant lo senyor de la Palacia
se tenia molt per glorieiat com lo fill del Amorat
se era tant abaxat a pendra la sua filla per muller,
per la qual raho virets aqui gran goig hi alegria de

aquests dos. E con aquests hagueren vistes les 1745
donzelles, sis agenollaren deuant lo Amorat dient
li: « Senyor, nos te fem gracies com tan gran
» senyor que tu est te vols acostar a nos; e tamies
» te, senyor, que tu vulles que nostres filles e ger-
» manes se mesclen ab tu, oc nos e tot ço del nos- 1750
» tro som esclaus e seruents teus. » Per la qual cosa
l Amorat fou fer fort solempna festa e noces de son
fill e de Ali Baxa ab les .ij. donzelles en gran solas
e en gran festa. Aquests dos senyors stigueren en
la ciutat de Borssa .xlv. jorns; e en aquest temps 1755
foren nouis los dits Jacob Xalabin e Ali Baxa ab
les dites donzelles. Apres lo senyor de la Palacia e
lo senyor de Satalia prengueren comiat del Amorat
e de Jacob Xalabin e de Ali Baxa e de les donze-
lles e cascu sen torna en la sua terra, e Jacob Xa- 1760
labin ab la senyora Nerguis stigueren segons marit
deu estar ab sa muller e ab goig e ab consolacio; e
per semblantment Ali Baxa ab la germana del
senyor de Satalia.

De la noua qui vench al Amorat con lo cristia Bur- 1765
guar entraua en la sua terra.

Estant Jacob Xalabin en la ciutat de Borssa ab
la sua muller e Ali Baxa per semblant, no ana
molt de temps que lo pare de Ali Baxa mori e
[*v.*] l Amorat qui viu que lo prom Ali Baxa * era mort e 1770
per ço com lo fill era tant discret e tan marauellos,
volch de present que tingues en poder tot lo seu
regna e tot ço que som pare tenia. E .j. jorn stant
tots aquests en la ciutat de Borssa e lurs solaços e
lurs delits e deports segons que dells sa pertanyhia, 1775
si vingueren noues de la part de la Grecia que lo

cristia Burgar era intrat ab gran gent dins la sua terra e que li comensaua a barraiar tota la sua terra, hon con lo Amorat hoynt aquestes noues de pre-
1780 sent feu cridar les sues osts e trames per tots los seus barons de la sua terra. E trames per son fill Beseyt Bey lo bastart que de present que vingues a ell. E de present aquest seu fill vench e per semblantment tots los barons ab lurs gents e ab lurs
1785 armes en la ciutat de Borssa, e com tot hom fou en Borssa, l Amorat si tench consell ab sos fills abdosos e ab Ali Baxa e Anabechsu Bey e Seyn Bey, e aquests dos eren grans comtes e barons qui son en la terra de la Turquia. E si los dix com
1790 Latzer era entrat en la sua terra, per que volia que li aconsellassen ja que faria. E tots a .j^a^. veu consellaren que vna veguada quey anassen per combatres ab Latzer. E axi com ho agueran acordat axi ho faheren de fet, per que de present l Amorat
1795 parti de la ciutat de Borssa ab tot son poder e per ses jornades vench en .j. loch qui es en lo canal qui ha nom Lapsao e es en lo passatge de la Turquia en la Grecia. E ab tota la sua gent passa della Gallipoll qui es .j. fort castell. E apres que fou
1800 passat ab tota la sua gent en Grecia, si caualcaren tant per lurs jornades fins que foren a .j^a^. jornada della hon era Latzer. E con Latzer sabe que lo Amorat era alli ab tot son poder, si li trames missatge fahent li assaber ques apparellas de la batalla,
1805 que ell vna vegada se volia combatre ab ell. E com l Amorat viu lo missatger dix li: « Veten e digues a » ton senyor que de present que sespaig e que sis- » que de la terra, sino que jo fare tal cosa dell que » tots temps ne sera parlat. » Lo missatge sen
1810 torna a Latzer dient li les paraules que lo Amorat li hauia dites, hon con Latzer hac hoides les pa-

raules que lo Amorat li hauia trameses a dir, si fou
molt pus coratgos de acostar sa ab ell. E l Amorat
attendas en vna bella plana e ab tota sa ost stigue
aqui e esguarda e hauisa tota sa gent e atroba que 1815
per compte entre de peu e de cauall .c.xij.M.
homens combatents. E Latzer qui sabe quel Amo-
rat era en aquella plana comenssa de caualcar, e
.j. dimecres a hora de tercia que hauiem .xvij. de
[*f. 19.*] Satembra lany .M.ccc.lxxx.*vij. Latzer ab tota la sua 1820
gent sa acosta deuers la plana on l Amorat era.
Aquest Latzer hauia molta de bona gent e ab si
hauia molts Tudeschs e molts Ongresos e Ala-
manys e molta de bona gent darmes e podia esser
ab qualsque .xxx.M. combatents entre homens de 1825
peu e de cauall entre los quals hauia bons .iiij.M.
cauallers armats ells e lurs caualls, e aquests se
hauien mes al cor de ferir primers per ço com eren
tant be armats e per ço com tots los Turchs porten
fletxes. Hon com Latzer hagues ordonades totes 1830
lurs batalles e homens e dada la dauantera en
aquests qui eren ben armats, si li vench .j. caualler
gran hom Ongres qui era ensemps ab aquests
.iiij.M. capita de .cc. lances, pregant lo que li
donas la deuantera. E Latzer la li atorga e apres 1835
Latzer si fou tres parts de ses gents e de la vna
part feu regidor e capita aquest Ongres e dalaltre
feu capdellador vn seu gendra quey era e ab laltre
part Latzer stech son cors. E hauer ordonades
Latzer totes ses gents segons ques pertanyhia en 1840
batalla, e axi com en totes parts haspies, l Amorat
ho sabe de present com Latzer hauia fetes tres
parts de totes ses gents e com aquells .iiij.M.
homens armats ells e lurs caualls deuien ferir pri-
mer; e de present l Amorat feu cap e regidor son 1845
fill Jacob Xalabin e en altre part son fill Beseyt

Bey e en la terça part Ali Baxa e en la quarta Enabechsu Bey e en la .v^a^. Seyn Bey; e en la .iiij. stech l Amorat son cors ab molta gent de peu e de ca-
1850 uall. E apres si ach .vi.M. camells e tots aquells camells ell fou arrengar a tres tires .j. deuant altre encadenat ab grosses cadenas, e apres sils feu tots vmplir de squelles e de sembes, si que feyen la pus gran remor del mon, e sils feu estar en la deuantera
1855 en guisa que com la gent volgues ferir que los caualls se espaordissen de la remor dels camells e ques desuiassen. E apres com l Amorat ach fet aço si staua en fort gran ancia de la batalla e si li feya molt gran pahor, tant que lo cor no li ho poch [*lo*
1860 *cor*] soferir e si crida sos dos fills e Ali Baxa e Say Bey e Mabechsu Bey e quant tots .v. li foren denant aquest si los dix: « Aueus ho, jo vna vegada vull » veure aquesta gent de Latzer. » E tots .vj. si sen pugaren en [vn] puget quey hauia de pres e quant
1865 foren dalt si miraren a la lur guisa totes les osts de Latzer. E quant l Amorat ho hac vist, si gita .j. gran * sospir. E aquests si li digueren: « Huda, [*v.*] » senyor ¿e que es aço e per que sospirats? » E l Amorat respos: « Cert aueus ho, totes coses
1870 » faria que aquesta batalla nos fes, hoc encare com » mi cabes vna pocha de desonor. » E de present aquests resposeren: « O senyor, ¿e que uol dir aço » de vos? ¿e are serets coart? ¿e no sabets vos, » senyor, la vostra espasa si es tots temps anada
1875 » auant? » E Beseyt Bey lo bastart si parla mes que negun dient: « Huda, senyor, ¿e aquest sera lo co- » nort que vos darets a uos mateix e a nos? ¿E no » sabets vos, pare, quanta terra hauets conquistada » ne aytal cosa ne aytal que hauets feta? » E l Amo-
1880 rat si respos: « Tota quanta terra jo he conquistada » may no ne baudes sino les spatles e may jo no

» he encontrat quim sia vengut al encontre ne en
» camp, e perço ne jo gran ancia e faria, si fer se
» podia en neguna guisa, que aquesta batalla nos
» fahes. » E com aquests hagueren axi hoit parlar 1885
l Amorat, depresent tots a vna veu digueren:
« Com, senyor! lexats fer a nos, que ab Deu nos
» vencerem e nexirem be. » E lauores deuallaren
del puig e cascu sen ana lla hon ordonat era e fa-
heren refrescar totes les lurs gents e lurs caualls e 1890
stauen apparellats que si Latzer o ses gents ferissen
que dells se poguessen deffenssar.

Com se feu la bataylla dels Turchs e dels Cristians e con mori l Amorat.

E Latzer qui molt era desijos que la sua gent 1895
feris en contra de aquella del Amorat, enuers
ora de vespres lo caualler Tudesch comenssa a
brocar ab tota la sua gent e de fferir en tots los ca-
mells qui primers stauen, e pas los caualls no rebu-
garen ans ferian fortment si que los camells rom- 1900
peren e faheren loch, aquests tots temps ferint de
sperons los caualls si que entraren per mig de la
ost del Amorat tant que anaren fins a les tendes
dels alachas, so es daquells qui venien les viandes.
E quant aquests foren fins a les tendes, giraren 1905
llurs caualls e penssaren se de tornar vers aquella
part don eren venguts e tota la ost dels Turchs fa-
heren loch en aquesta flota de gent que viren que
axi eren entrats. E axi con laltre gent de Latzer
deguera entrar per socorrer a les spatles, penssaren 1910
[*f. 20.*] sa con viren que aquells tor*nauen que fugissen e
no gosaren entrar. E en aquelles sahons aquell ca-
ualler Ongres qui hauia jurat de combatres ab

l Almorat cors per cos, no ach cura de la sua gent,
1915 ans tot auançat dels altres broca son cauall de vers
aquella part on penssaua que l Amorat era qui
staua ab .j. panonet ab vna gran flota de gent e
aquest fou la via daquell ab lo glaui o lança ango-
çat. E l Amorat qui viu venir aquest caualler axi
1920 sols ab son glaui angossat, si ho tench en escarn e
dix a la gent [*a la gent*] que entorn hi stauen que tot
hom li fahes loch peu veura lo caualler que faria, e lo
caualler feu la via del Amorat e l Amorat qui viu
que la sua via feya, tirali vna fletxa e apres vna altra
1925 e lo caualler prehaua li ho poch, feu la sua via ab la
lança angossada e donali tal colp ab lo poder del
cauall que la dargua e vnes cuyraces quel Amorat
tenia tot ho passa e li mes lo ferro de la lança per
lo costat bons .iiij. dits e gital molt malament na-
1930 frat en terra com a mort, pero encare no mori de
tot. E la gent qui aqui eren qui viren lur senyor
que jahia mort, de present ach aqui gran brogit e
en .j. colp afletxaren lo caualler per la qual raho
per tota la ost ach gran remor e les osts totes quis
1935 mesclaren. E per semblant los primers colps que
faeren, Latzer mori qui sera mesclat en vna part de
la batalla contra Enabechsu Bey. E quant lo genre
de Latzer sabe que son sogre era mort, no hac
cura de ferir ne de procehir en la batalla ans mana
1940 que null hom nos mogues e de present feu se punya
de tornar sen en sa terra per esser senyor.

Com Beseyt Bey bastart acaba de matar son pare e offegua son frare.

E quant Beseyt Bey fill del Amorat bestart qui
1945 lauors era pus prop de son pare era stat axi

malament nafrat a mort, de present vench deuers aquella part e les sues gents hagueren lo mes dins la sua tenda, e fou fama que encare no era be mort, e aquest Beseyt Bey lespatxa de morir. Apres aço, fo lo sol post e aquest trames missatge a Jacob Xa- 1950
labin e Anabechsu Bey e Ali Baxa e Saym Bey, e tots vingueren veura l Amorat qui era ja mort.
[*v.*] E lauores en aquella hora aquest traydor de Be*seyt Bey aucis Jacob Xalabin, perço que ell fos senyor, e ab .j. mandill ell lo va scanyar aquella nit ma- 1955
teixa de present; e los altres barons no sgosaren res dir ne moures, ans de present lo obahiren per senyor. E en aço la nit ne vench e neguna de les parts no hac cura de leuar lo camp sino cascu de tornar sen en lur terra e per esser senyor. E en 1960
aquesta manera, segons hoit hauets, mori l Amorat e Jacob Xalabin son fill ladesma, del qual fo gran tala en aquella part. E per ço vuy en dia reig tota la terra aquest Beseyt Bey axi com a senyor qui es lo bastart. E lo maior hom 1965
que ell hage ne sia en la Turquia qui vuy reig per aquest si es aquest Ali Baxa, e encare es viua la sua muller germana del senyor de Sa- 1970
talia.

ESPLEGUADA ES LA DITA ISTORIA
A DEUS GRACIAS.

TAULA

DE LES RÚBRIQUES DE LA «ISTORIA DE JACOB XALABIN»

Pàgina

Açi comenssa la Istoria de Jacob Xalabin ffill del Almorat senyor de la Turquia, on se conte quines auentures li uengueren en la sua vida ne con ne en qual manera fina sos dies per mans de Beseyt Bey son frare bastart, qui axi mateix aucis son pare, segons que hoyrets.. ... 3

Com l Amorat mana Ali Baxa que matas son fill Jacob Xalabin 15

Com Ali Baxa penssa en quina manera mataria Jacob Xalabin 17

Com Jacob Xalabin e Ali Baxa sen fugiren de tota la cort del Amorat 20

Del matrimoni que lo senyor de la Palacia hauia fet ab lo senyor de Satalia, ne com los auench... 28

Com lo senyor de Satalia vench per menar sen sa muller de la Palacia... 31

Com lo senyor de Satalia sen manaua la filla del senyor de la Palacia per muller 32

Com la senyora Nerguis intra dins la torra on era Jacob Xalabin e Ali Baxa 34

Com Jacob Xalabin e la senyora Nerguis se reconagueren es marauellaren con eren romasos tots sols 37

Com la germana del senyor de Satalia isque a rebre son frare qui venia ab sa muller 38

Com Ali Baxa jague ab la germana del senyor de Satalia ne con ella sen ana ab ell... 42

Com Ali Baxa e la germana del senyor de Satalia fugiren. 45

Pàgina

Com Jacob Xalabin torna en la cort del seu pare ab Ali Baxa e ab les dues donzelles, ço es la filla del senyor de la Palacia e germana del senyor de Satalia. 50

De la noua qui vench al Amorat con lo cristia Burguar entraua en la sua terra... 54

Com se feu la bataylla dels Turchs e dels Cristians e con mori l Amorat 58

Com Beseyt Bey bastart acaba de matar son pare e offegua son frare,.. 59

La precedent ISTORIA DE JACOB XALABIN FILL DEL ALMORAT SENYOR DE LA TURQUIA *ens es pervinguda en un sol manuscrit del XV.^en^ segle, que, provinent de la Biblioteca Colombina de Sevilla de hont fou sustret, posseheix desde l'any 1885 la Biblioteca Nacional de París, duhent en aquesta última la sigla* «Fonds espagnol, 475»; *se'l troba descrit en el catàlech den Morel-Fatio sots el número 682 y conte, ademés de la obra susdita, una llegenda devota intitulada «La Istoria de la filla del Emperador Contasti»; en total, consta de 35 fulles de paper, de 268×200 millímetres.*

La present edició reproduheix ab tota exactitut el text del manuscrit de que hem parlat, haventnos procurades fotografíes de totes les planes d'aquell a fi de poder respondre de la fidelidad de la nostra transcripció y de l'esment ab que hem corretgides les probes d'imprempta. No més hi hem introduhit la indispensable puntuació, y hem distingit els diàlegs fent aixís més comprensible la redacció original, bastant confusa a causa d'aquestes deficiencies.

Del JACOB XALABIN *en feu ara fa tres anys una edició esplèndida, ab la lletra gòtica restaurada per en Canibell, la Societat Catalana de Bibliòfils de Barcelona, essent aleshores per primera volta estampat aquest text, que ara novament donem a llum pera formar part del nostre* NOVELARI CATALÁ.

R. M. P.

Acabat d'estampar el día 30 de juny de 1909 per Borràs y Mestres, impressors de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volúm de la «Biblioteca Catalana», que's completarà ab un estudi preliminar qui veurà la llum oportunament ab la portada y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, luxosament estampades sobre excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLÚM PUBLICAT

I. LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI+336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*

Surt a llum per fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera ésser després ordenats y enquadernats formant un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines.. ... 4'60 pessetes.
JACOB XALABÍN.—64 pàgines ... ... 3'20 —

EN PREMPSA

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

EN PREPARACIÓ

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

ANTICHS POEMES CATALANS.

Pera'ls encàrrechs y correspondencia de tota mena, dirigirse a R. Miquel y Planas, carrer de Mallorca, 207, Barcelona.

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA
DELS SEGLES XIV A XVIII

FRONDINO Y BRISONA

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 1'60 pessetes.

HISTORIA

DE

FRONDINO Y BRISONA

*STORIA DEL AMAT FRONDINO [f. 35]
e de Brisona on se contenen quatre letres de amors ab alguns cansons en frances.

5 Car es plasers dausir,
Vos vull comptar e dir
Mant bon dictat noell
Dun aymador isnell
E duna dona gaya
10 Cab finamor veraya
Samon trop lialments;
Qui per fals jutgaments
Dels maluats enuejos
Que fay los amadors
15 Per mantes vets doler
Agron man desplaser
E mants cruels destrets,
Si com apres veyrets
En lurs dictats gentils.
20 Vsatges e stils
Es damors e sera
Quelles met lay on ha
Cor franc a luy seruir,
E nol pot contradir
25 Staments ni rictats
Ne sens ne paubretats
Ne saubers quel mon sia,
Ans ha tal senyoria
Que plus aut senyoreja
30 Els plus saubents garreja

* Foliació del ms. original, pertanyent a la Biblioteca Nacional de París (espanyol, núm. 487).

E met en ses presos,
Els paubres sofretxos
Ffay en rich loch amar;
Ez axin volc mostrar
En aycest queus diray. 35
Entan, al mes de may,
Ffuy en vn gay pays
On fonc per amor pris
Vs scuders valents
Nomnats per motas gents 40
Ffrondino bon aman
Ab cor gay e presan
Ez ab paytit auer,
May sab gint mantener
[*v.*] *Bontat e gentilea, 45
Ez ha sa amor tant mesa
En vn[a] dona pros,
Daut stat e ricos
A cuy dizon Brizona,
Quel cor e la persona 50
E tota santendença
Met ab gran diligença
En luy seruir de grat
Ab ferma leyaltat,
Si cos tany deman fi, 55
Ez ella sens nulh si
Lam axi carament
Que per lonc stament
Que Dieus li poxes dar
Crey cautraman pus car 60
Nol semblaria ges.
E car lamar qui es
Daytal domna volguts
Es pus apercebuts
De far so camor vol, 65

Ffrondino qui nos dol
Si no cant be no fay,
Hac talen que dalay
Contra los Turcs anes,
70 Pero quen demandes
Brizona sil playra.
Per que tantost ana
[E] dix axi a Brizona:
« Senyora prous e bona,
75 Gentils, valents e gaya
Queu am de amor veraya
May que la mia vida,
Honor me vol em crida
Ez amors me conseylla
80 Que per vos, qui parella
Non auets en valor,
E per la vostra amor
Ffassa en breu vn viatge
Per veser lo carnatge
85 Ques fara lay dels Turcs,
On pro castells e burchs
Crey que veuray abatre
Per alguns qui combatre
Sen van ab lor breument;
90 Per queus prech humilment
*Me fassats tal valensa [f. 36]
Ques ab vostra licença
Eu puxa lay passar
Per honor conquistar
95 E per far so quis tany
Daycel qui tan presan
Dona, com vos seruex;
E si be no merex
Mon cor auer tal grat
100 De vostrauta rictat

Que vos lo gouernets,
Nel tingats nel amets,
Ab vostramistat pura,
Ajats de mi tal cura
Que nom oblidets ja; 105
Car si mon cors sen va,
A uos laix tot mon cor
Quem enuiu lo tresor
De joy e dardimen
Qel vostre ris plazent 110
Li dara tota via,
La qual sera ma guia
Totes vets, on queu vaia,
Car finamors veraya
Me fara souenir, 115
Ses jamay departir,
De sa dousor pensar
E de vos reclamar
Tostemps e tota hora. »
Ayso dits la tezora 120
De cruel desconort
Brisona pres tan fort
En axi la taylet
Que res nol respondet,
Ans cuget pel cor fendre 125
Sus Frondino lamat,
Ez ell tenc abraçat
Son gay cors dousamen
Brisona mout plasent,
E demanda lin do, 130
Ques dones[-s] confort bo
E que no sesmarris;
Mas cascus tenc son vis
Sfalbit, sperdut
El cor scomogut 135

Per greu dolor quels pren,
Ez ab gran marrimen
Mescleron lur sgart
*Tan trist que crey que part [*v.*]
140 Non hac en tot lur cors,
Que dedins e defors
No sentis dolor gran.
E Brisona ploran,
Ab vis mout doloros,
145 Ffech .j. plant angoxos
E respos en axi :
« Amics dous, pus de mi
Te vols axi lonyar
Per honor gasanyar
150 En pahis tan londa,
Dic te que mon cor *va* [n a]
Doloros marrimen
Qui, ploran e planyen,
Maucira de tristor.
155 Amics, tu as mamor,
No say quet vas sercan,
Queu tenc per tan presan
Lo tieu cors, per ma fe,
Que no volgra per me
160 Ffessets aytal assay;
Mas pus vey ca tu play
Tal honor conquerer
Dieu prec ten leix auer
Tot so que ton cor vol;
165 Mas, lassa, tant me dol,
Amics, sta partida,
Que cascun jorn marrida
Viuray tro queu te veya,
E no crey ja quenveye
170 De veer nul hom me prenda,

Ans te faray de renda
Mil sospirs cascun jorn,
Tro veyel teu retorn,
Lequals prech Dieu que sia
Breument, si com volria 175
Ton cor el meu desira.
Mas, per tal que delira
E del greu desconort
Quen axi mon cor mort
E met en amergor, 180
E per tal quel gran plor
On per tu eu viuray
Nom meten en smay,
Prec te quem vulles far
[f. 37] *Sagrament de seruar 185
Tostemps leyaltat ferme,
Car eu te jur que ferme
Te seray ses cor vari. »
E pres vn breuiari
On, axi com dit ha, 190
Juret, pausan la ma.
E Frondino apres
Ffet axi com ades
Brisona lach raquist.
Puys dix ab semblant trist, 195
Brisona : « Ayço faras:
Amics, tu portaras
Le neyr el vert per mi
Ez eu [per] tu axi. »
Frondino dix : « Quem plats, 200
Ayço e quant vullats,
Senyora, ben complir. »
Es ab mant greu sospir
Ellal det vn joyel
Gentil, ricos e beyll, 205

Que per samor portes;
Ez ell me par quel des
Vn joliu anell daur;
Mas li seu cabeyll saur
210 Que semblauon daurat
Eron tan scampat
E tirat e malmes
Sobrel seu vis, qui es
May pur que nuylla flor,
215 Que la pus gran dolor
Del mon me pres del veure,
Car no poriets creure
La pietat ques era.
Puys, ab dousa manera,
220 Cascun pres son comiat,
Lun ab lautrabrassat
Mas res nos pogren dir,
Car li coral sospir
El gran dol que fasia
225 Cascus los o toylia.
Mes anans que partis
Del tot li ach tremis
Ffrondino cest *ca*[co]miat
Per missatge celat,
230 Quil fayt saubia tot:

* *Virelay.* [*v.*]

La doleur gran que jay au departir
De uos veoyr, douce dame donour,
Me fayt muer tota ma joyan plor,
235 E le poo[y]r de mon las corps falir.

Las! je ne say quant reue[*n*]oyr poray

Vo gran biaute qui est toute ma joya
E vo dous vis tres amoros e gay
A .c. foys plus que dire no sauroy*t*[-e].

Ce me fara tous dis plaindre e gemir 240
E demorer en si dura langor;
Mes je veuill plus par vos, tres douce flor,
Auoyr tels mals que por autre playsir.

[E] Brisona, qui mot
Saubia ben dictar, 245
Ayco li fet portar
Per lo dit missatgier
Scrit sus neyr papier
Ab color de blau fi :

Rondeu. 250

Adieu mon dous amis e ma perfeta amour,
Lasseta! je nessay quant sera le retorn!
Vostre suy e seray, mes jay el cuer dolour,
Car vostre departie fayt de ma joy[e] plour,
Tant que, jusque vos voye, ja nauray bon sejorn. 255

E tantost se parti
Ffrondino, ez anech
Contrels Turchs, on mostrec
Quera fis amoros.
Ez apres dels ans dos 260
Tornet en son pahis
Mot desiros que vis
Ceyla quaymaua tan,

Questaue desiran
265 Cascun jorn sa venguda;
Mas car fazia ajuda
A .j. seu gran amich
*Sdevenc li destrich [f. 38]
Que no poc anar lay
270 On la dompnab cors gay
Ffasia son star.
May gen, quin [j] mal parlar
Tostemps [a]troba sabor
Difamech ab error
275 La prous dompna Brisona,
Dizen quez ella dona
Samor az .j. gay nobla,
E quaix trestot lo poble
Li deron mala fama;
280 Don Frondino qui lama
Ffonc dolents e marrits
E per tristor languits
May que dir nous poria,
Tant que la nuyt el dia,
285 Viuien trabayll greu.
E so don ell pus leu
Donet en ayco fe
Es car de costa se
Trobech .j. jorn scrita
290 Vna letra patita
Ques al dit noblanaua
Ffos per Brisona fayta,
Don entrech en tal gayta
Ffrondino en tal pena
295 Quez, axi com remena
Lauta mars ab forts onda
Lesquifet e la gronda
O la pauca tarida,

Axi, ses nuyla mida,
Remenech son coratge 300
Tristors, cab gran dampnatge
De son cors lo tenia.
E car may no podia
Soffrir son cruzel mal,
Si com ceylls cuy no val 305
Conort que puxauer,
Scrisch ab desplaser
A na Brizonayxi
Con trobarets aysi:

Letra que Ffrondino tremes a Brisona complayent se deyla, creent que per altra laja oblidat. 310

La mia ma scriu ab gran dolor a tu, e prech te
[v.] que sim *as oblidat, no vulles al menys, membrant
te de la mia amor, oblidar de legir esta letra, laqual
te tremet per dues rahons: la primera raho es per 315
so com hi dupte que amor qui liga les lengues dels
ferms amadors e la voluntat de aquells quant son
denant lurs amadores no ligas ma lenga e mon voler,
en tant que yo, vaent tu e no podent dir les coses
que he acordades, agues apres pus dura pena de 320
aquesta que soffir; la segona rao es que certificant
te pus clarament de so per que son en la pena, me
sia dat algun remey, si a tu aparra just, yo seruidor
teu, lo qual amor enlassa per la tua balea en la mia
tendre e pueril adat, e tal, las! que despuys que yo 325
axi per amor enlassat me done a tu, segons que tu
saps, no volent ne podent axir de aquell, mas ab ferm
voler seruin e aman tu, que yo creu esser noble, no
solament per natura mas encara per balea e per
moltes altres coses a perfeta noblea pertanyents, 330

he soferts per tu amár tots aquells trabaylls que amador pot soferir, e son per tu amar en greu pena, de la qual me planc a tu, pregan te que, si de aquella per amor nom vols aiudar, membrant te de la tua noblea, me vulles ajudar. Car nobla cor no deu soferir de fer morir a pena lo seu pres, molt menys lo seu seruidor leyal. Pena es a mi dolorosa hoyr de la tua noblea que oblidant los sagraments ab tanta feruor de amor entre nos fets, e auent en menys preu mi, leyal seruidor teu, e la tua honorabla fama per nobles obres al present conseruada, as en cor de seruar en amar la manera de les falses amadores, qui, gloriejant se en lurs falses maneres, enlassen ab lurs foylls semblants molts homens en lur amor, detinent aquells en foyla vida, a dan e derrisio lur. E pena es a mi sobres *dura, creent yo [*f.* 39] per aquesta manera esser oblidat de tu e perdre tanta gloria de amor com auia, cuydant esser amat de tu. E pena es a mi, ymaginan que la tua nobla persona scarnida per algun enganador, faent te semblant de amor, sia en greu diffamacio sdeuenguda. Totes stes penes ensemps vnides me tenen en dura e cruel pena. O, las! quantes vagades he yo sospirat per sta pena! e quant he tu planguda de tan greu dan, lo qual no es a mi manor que aquell que sostench en la mia persona, so es que la tua fama sia enlegida per veus o paraules de gents o per colpa tua. O, quantes vegades he desigat quem vengues dir lo meu cor, lo qual yo lexe a tu al nostre doloros departiment, que podia esser de tu e de les paraules que yo he oydes e de alguns senyals de aquelles quim an tengut longament en angoxosa e dolorosa sospita! E quantes vagades es fogida soptosament de mos vlls la voluntat del dormir! E tantes vagades ma suetlat ab dolor la ango-

xosa e dolorosa memoria de aquestes coses, ab tants amergoses sospirs ma feta mesclar la vianda en les hores de mon menjar! E tantes vagades man fet anar solitari e pensiu en diuerses locs les dolors que yo he per aquesta rao! Aylas! be creu que si les mies dolors se posquessen conuertir en lagrames, e yo posques molt plorar, gran aleujament fora stat a mi, o sim posques planyer algun quim sabes dar conseyll o remey. Mas no es costuma de ferm amador gosar dir sos mals, o sils dixes no fora per aço dat aleujament a les mies dolors. Tu sola, de qui yo son leyal e ferm seruidor, pots mi garir, si a tu plau, e aleujar de tantes penes, faent me cert si la
[*v.*] fermetat quis pertany en nostra segrament *es per tu en alguna cosa leza o del tot preterida. E siu es, so que no creu de la *mia* [tua] noblea, as a mi retut indigne gardo del meu leyal seruici e trebayll e de la ferma e imutabla amor que yo he a tu, car no abeylint als meus vylls ne al meu voler alguna balea de fembra ne alguna graciositat, riquea, amor o priuadea, e tota altra, sino tu auda en oblit e en menys preu. E aço per la continua memoria que he de la tua perfeta figura e de les tues agradables e amoroses maneres, les quals, ab los vylls de ma pensa, me fa souen leyal amor veser e remirar. On dic: apres de aquesta dolsa e amorosa visio e la ymage de perfeta dolsor, o vida e benanansa mia! ¿quan trauras tu, dolsa speransa e confort meu, la mia lassa pensa deste[*r*]s dolors? ¿E cant me trauras desta mortal pena per laqual oblit viure? ¿E cant me tornaras en ma benanança e confort, demostrant me si yo son encara teu? Sia doncs, si a tu plau, clarament certificat de la tua voluntat, e si ver es quem ages oblidat, vulles me tornar lo meu cor. Car be que yo nom posques de aquell en altre

[a]mar seruir, nom par lom degues pus retenir, si aquell as rebujat contra la primera empresa entre nos feta de les dues colors. E faras justa cosa en ton poder res de que not asauts. E yo, lexant la vna de les dites colors, retendrem laltra, so es lo negre, ferm e trist sens speransa, e manera ma trista e dolorosa vida, segons que permetra cruel fortuna, la qual pot a tu dar amador pus honorable, mas no pus leyal, e pot a tu dar altre seruidor, mas no pus ferm; e pot a mi donar tot compliment de angoxosa dolor e de pena, mas no plaser de amor, car la mia amor e los meus plers en tu *feniran, en ma de la qual Deus posa ma tribulacio e ma benenança. [*f.* 40]

Rondeyll.

Tristes suy en tel desconfort,
Que si ge nay aligement,
Certes, bone, beyle, playsent,
Par vos pendray briefment la mort.
Las! ie nay solas ne deport,
Ffors can je voy vo corps legent,
Mes cant si gran biaute recort
E poy[n]t ame ie ne me sent,
Pleindre me fayt si durament
Que morir de bon gre macort.

Brisona, qui saubia
Que Frondino venia
Quab gran joy speraua,
En pauc nos desperaua
Cant hac sa letra vista,
Don fech ab pensa trista

A Frondino resposta,
Qui de son cap li costa
Pro dayga damergura,
Car pensan, lamor pura
E leyal quel auia, 435
Claraments conexia
Catort era jutgada,
Mas car lo seu cor nada
Tostemps en leyaltat,
Ffec li aytal dictat 440
Con aysi vos he scrit
De leyaltat garnit.

Resposta de Brizona a la dite letra de Frondino, ab la qual se scusa auer fallit en amar.

Tant es de maiors penes lo cor del innocent afligit con es injustament de maiors fayliments incolpat. Don yo, ignocent de les colpes a mi per tu, senyor, posades, son dins mon cor aytant pus afligida [v.] *com la mia leyaltat es mes per grans fayliments no justament blasmada o incolpada. Car fort es a mi dura cosa hoyr que per tu, senyor, sia cregut e a mi posat e per les tues letres demostrat que la mia leyal e ferma amor sia vert tu variable. O lexan e oblidan los primers leyals comensaments de la ferma amistat que yo he a tu, sia per greu crim de desconexensa en alguna manera enlegida o diminuida, la qual es per fermatat purament conseruada e per leyaltat continuament multiplicada e conformada. Encara es a mi afliccio e pena que sapia tu, senyor, que per ocasio prospera ne aduersa yo aja delenquid en alguna part de leyaltat e de amor ferma vert tu; e tu, posant mutacio al propri

nom don yo, en temps de nostra amorosa conuersacio, yo solia per tu esser apeylada, me vulles
465 nomnar en altra manera a mi stranya, dient me falsa e desconexent amadora, e volent esser en la congregacio e manera de les falses, foyles e variables amadores, e dient que he meses en oblit los sagraments entre nos fets, los quals he tan purament
470 seruats que, si sabies quanta es la mia memoria ferme en aquelles e en souenir de tu, e com habita souin dins la cellula de la mia memoria la tua image, en la qual son a mi representats los teus loables fets e dits e les tues nobles, agradables e insignes con-
475 dicions e maneres, e com es souin mon cors desiros que yo posques vert tu anar, e com es la mia voluntat inclinada a demanar e ensercar noues de la tua nobla persona, per les quals se posques alagrar la mia anima de la tua absencia trista, no diries tu,
480 senyor, que yo son aquella qui meresch auer nom de falsa e desconexent amadora, ans mudant sta manera, *seria de scriure a mi agradable [e] volenteteros, en tal forma que fos per les tues letres confortada, yo leyal e ferma amiga tua, per la tua sinestra [*f.* 41]
485 intencio desolada e afligida, qui sperant lo teu gracios aueniment desir tu seruir ab ferma benuolensa, la qual encara, apres la mia mort, sera per tu ab la mia anima perdurablement trobada. Lexa, doncs, senyor, tota vana e sospitosa rancor que ages contra
490 mi auda, e no vulles pus ab aquelles cruels armes e doloroses turments de sospitosa manera afligir ne turmentar mi, amiga tua, ne rompra ne diuisir que les mies entramenes ab tan amargosos dits qui son mortal coltell per departir aquelles. E restituhint me a la
495 tua gracia e amor, confortem ab les tues acostumades e gracioses letres, manant me so quet sera agradable qui per mi puxa esser fet al teu pler e honor.

Ne penses pas que vous oblie,
Mes dous amis, car vroy[e]mment
Tous dis vos suy loyaus amie. 500
Seur moy aues le seignourie
E aures trestout mon viuent.
Mon cuer, mon voloir e ma vie
Seront a uo comandament
Sans fauser, de ce vos afie. 505

Ffrondino, cant hac lesta
Esta resposta presta
On Briso[*l*]nal tremes,
Fonch en tan gran joy mes
Cab sobres de dolsor 510
De joy cugech morir;
E pus no poc tenir.
Brizonan tal sospita,
Ans crezech quella [a]bita
Ab leyaltat mout fina; 515
Mas car amors afina
Tot cor leyal e clar.
Tant que li fay mostrar
Lo desir el voler,
[*v.*] *Quez au so que veser 520
Desira ne que vol,
Ffech pausar tot lo dol,
A na Brisona part,
E com ceylla ques art
Per Frondino lamat 525
Tantost lac enuiat
A dir so causirets,
Si sta letre ligets.

Letre de Brisona a Frondino reprenent lo com tant
530 *tarda de fer li saber son stament.*

Si la longa distancia qui es del loch on tu, senyor, abites, tro en aquell on yo son, departeix la amor de nostres coratges, no sens rao as mi mesa del teu departiment ensa en oblit. Car despuys nom es per
535 les tues letres o missatges [*es*] stat donat confort o consolacio alguna, mas com per semblant distancia o diuisio de lochs bona ne ferma amor no creu que puxa esser departida ne diuisida, [*tant que defaylida*] tant que defaylent la visitacio corporal aquella men-
540 tal per letres o missatges demostrada no particip entre los ferms amadors, creu yo, senyor, que sia poca amor que tu as a mi o necligencia quel teu cor ha en auer pensament o memoria de la ferma benuolensa que yo he a tu; e per la dita raho ha
545 cessat entre nos la visitacio deguda. Pero, posant yo a part la rancor e trabayll en que mon cor es, e que sofer per lo teu fayliment, no sperant quem sia per tu, senyor, demenat lo meu stament, certifich te de aquell. Sapies, senyor, que per la amor
550 quem destreny, stant axi en absencia de la tua graciosa presencia, vaig sercant locs separats on, departida de totes companyies o persones, pusque segurament perseuerar a la amorosa contemplacio qui delita lo meu cor pensant *en la tua balea. Mas, [*f. 42*]
555 jatsia que durant aquella a mi sia delitable lo temps el pensament quant mon cor excitat me fa gardar per totes parts aueure si atrobaria tu lo qual me imaginacio me mostra axi com a present, no podent te veure ne trobar, romanch soptosament desolada
560 e trista, en tant que, tot humenal repos per mi lexat e oblidat, lo meu cors es portat a dolor e langui-

ment, desiran te veure o al menys auer, en defayliment de la tua present visitacio, [*e de*] les tues gracioses letres ab les quals posques passar algun temps leument lo trebayll en que son per tu, senyor, amar. Doncs no auent en menys preu, mi, leyal e ferma amiga tua, prech te, senyor, que ab aquells remeys que amor mana fer en semblant cars, me vulles ajudar e valer, sabent que si per tu los dits remeys me seran denegats, lo meu cors vendra a mortal ffi e conclusio, la qual a mi, senyor, no sera leu de portar ne a tu honorable de soferir. Don prech Amor que ab semblant ligam qui te a mi presa per les tues voluntats obehir, vulla tu ligar e tenir en tal manera que la pena egualment partida sia per tu sentida, axi com per mi. Pregant te, senyor, que [si] a la tua molt nobla, bela e graciosa presencia pot esser agradable res que yo puxa fer, per aquella men vulla certificar, sabent que per sos manaments complir nom trobara necligent.

Rondeyll.

Penser me font loyaus amours tous dis
En vos, amis, e la douçe pensee
Regoir pas ne me puet ne magree.
Pus que veoir ne puys vo playsant vis
Joya ne sent, eins me tient le cuer pris
Tristeçe grant par dure destinee.
Voloyr, pooyr e cor[*ps*] oy tous pensis,
Raysons, espoyrs dou tout mont obliee,
Car avech moy ne font plus demouree;
Ayes pitie de moy, dous biaus amis.

*Adoncs le joy doblech [*v.*]
A Ffrondino que stech
Ligen e religen
595 Sta letra plasen
De na Brisona cara,
E desirs quis empara
De Frondino del tot
Ffech li desirar mot
600 Quez ell vege Brizona,
E com cell qui tensona
Ab lur de son desir
Tremet li clar a dir,
Per sta letra seua,
605 Desirs com fort lo greua.

Letre que Frondino tremes a Brisona, on li fa saber son stament e lo gran desir que ha de veser ella, scusant se de la triga de son scriure.

610 O molt graciosa e cara sor, prec te que si la mia tardiua letra ha faylit tart auisitar la tua molt amorosa presencia, que perdonan a mi e a ella vulles aquella gardar ab lo teu benigne sgart, no encolpant ella, ne mi de la sua triga, car ella desiran
615 venir denant la tua dolsa fas, ha sperat longament fael portador, ab lo qual segurament posques venir a esser legida per la tua voluntat, lo qual portador atrobat, ses molt alegrada, e molt curosament e continua ha mi raquest de esser iuasosament tremesa,
620 prometent me portar de tu amorosa consolacio e bones nouelles ab les quals pusque vn poch spirar lo meu trist cor engoxos e quaix enfogat per greu destreyiment de amoros desir quel te continuament

occupat, qui, axi com se solia delitar en plaser e goig de tota dolsor complit, se dol ab trists plants 625
e sospirs, los quals, algunes vagades per mi reten-
[*f.* 43] guts, per cobrir mos mals a les persones *a mi pre-
sents, me cuyden fer per diuerses parts del cor sclatar e fendre, don poden sentir aquells qui [*amon*]
son prop de mi en aquelles hores los greus trenca- 630
ments e crits de les mies entramenes cruxents axi com ondes de tempestosa mar sclafants en la riba de la terra. E las! he quant ha que a mi dura sta pena e aquest angoxos trabalh! Certes dir pux que
aytant ha com yo he stat luny de pendre ab los 635
meus vylls de tu aquella dolsa manera e amorosa vianda que solia pendre, mirant la tua balea ab la qual vianda sostenia mi e mon cors en gran sfors e virtut de bona speransa. E las! ara mon cor e yo
son tan languit per la gran fam e longa endura de 640
tu veure que apenes yo puix ell sostenir ne ell mi, ans quant me vull sforsar a pendre algun confort, fayll a mi la virtut e forsa de mos membres axi com al malalt languit per longa malaltia a qui faylen los
brasses, no podent alsar aquells quan vol metre la 645
vianda a la sua boca, yo, moltes vagades, volent menjar e stant en taula, per forsa del gran languiment e desir destret pert la forsa de mos brasses e lo apetit de mon menjar, e remembrant les tues
beutats strenyen se les mies barres e son fets a mi 650
los greus sospirs de mon cor vianda amergosa qui passa per mes stretes dents ab algunes sordes e tristes veus planyents. E las! de aquest aytal menjar e de aquesta vianda no poria mon cors auer longa-
ment sosteniment de vida ne sforsar mon cor, ne 655
yo poria ja mes, si axi molt staua, aconseguir viu denant tu, si per Amor e per tu no mes donat algun remey e confort, los quals a mi, durant la tua absen-

cia, no poden esser dats sino solament per la desi-
660 rada e agradable consolacio de les tues dolses pa-
raules a mi per la tua letra representades. * Aque- [v.]
lles seran a mi confort e salut e sosteniment de vida,
aquelles seran algun aleujament a la dolorosa pena
e trista angoxa de mon cor, e ab la dolsor de aque-
665 lles reposara .j. poch lo meu cap doloros qui per lon-
gues vigilies va. Doncs, molt dolsa sor, auent com-
pacio e pietat del teu las e afligit frare, no posant
en oblit les sues angoxes e doloroses penes a tu per
la present mostrades, sia per ta merce en ta gran
670 necessitat acorregut, e de present ab la tua graciosa
letre per lo portador de aquesta confortat.

Le grant desir que jay puyse veoyr
Ma douce dame,
Si duramant mon doulant cuer aflame
675 Que nuyt e jour me fayt playndre gemir;
Sans null sejour tous diz me fayt languir
Le corps e larme,
E cant je suy si lony de li, si lame,
Don pri a Diex le puyse reuoyr
680 Brieffment, sans blame
De son honour, car lenuejos difame
Les amoreus camou[r]s fayt rejoyr.

Cant Brisonac saubut
Caxi staua sperdut
685 Ffrondino per son mal
Qui per amor leyal
De luy vengut li es,
De continent se pres
En sta letre far
690 On dits que ses tardar

Hi vaja lieu, si vol
Quela no muyrab dol.

Letra que Brisona tremes a Frondino, pregant lo que anas a ella.

Frondino, prech te que moltes vagades liges aques- 695
[*f. 44*] tes letres. Yo he dupte que a tu no *oblit souen de
mi, e oblidant te de mi, la angoxa de ton desir
passa, e no as cura de venir. E si aquesta ligs,
molt creu que despertara lo teu voler adormit en
la tua triga. Les tues letres son a mi pler e conso- 700
lacio, car me demostren la tua benuolensa e ferma
amor. E sapies que per vn gran temps apres que
les he rebudes, son a mi axi com a vianda de molt
plasent sabor quim dona gran confort e ab aquelles
me fas axi apartar moltes hores en lo dia, posant 705
sobre elles los meus vylls qui nos sadoylen de aque-
lles veure. E legint les moltes vagades, encara sem-
blen a mi a cascuna hora noueylles, no per tal que
nom vaja lo cor a açò que he lest en aquelles, mas
lo plaer quen he mes nouell aytantes hores com les 710
gart. E sapies que no les puix lexar, ans per molts
dies port aquelles amagadement sobre mi. E cant
no he loch on les pusca legir, si les vull veser o
tenir entre les mies mans; pero moltes veus, cant
les he legides, me donen gran dolor, car se que tu 715
vius trist ab desir de mi, e les dolors que tum scrius
me fan doblar les mies. Cant yo sgart lanell que tu
mas dat, a mi fa gran goig, pensan com la tua ma
lo mes al dit on lo port; mas puys son molt trista
quant pens que ha molt que tu lo mas dat, e no te 720
vist. Gardan aquell apeyll tu, axi com si eres ab mi,
e fas sobre aquell les complantes mies de tu, e cant

me son molt complanta, la dolor que he me fa oblidar on son, e recorde me en mon cor moltes vagades, he dupte que no aja perdut lo seny, e torn en por entre mos seruidors e entre les mies companyes, gardan e scoltan aquelles sim conexen lo meu mal, o si es ver so quem pens de mi. Souen pug en los pus alts locs de mon castell, gardant tots los camins sit veuria venir, e axi stan me fastremir lo cor souen cant veig axir en alguns locs dels camins alguns caminants, e cant son pres, e nom par quey sies tu, tremet los meus missatges a saber quins gents passen. O Frondino! si tu comptaues axi los dies e les hores com yo he del temps ensa que tu est partit, pus lonc te semblaria lo temps. En totes aquelles festes on yo te vist o tu as parlat ab mi *he [v.] membransa de les coses quens auem dits; mas les festes qui despuys son passades nom semblen aytals con eren aquelles: totes me son tristes, car pus tu no veig nom pux de res alagrar. En aquelles festes les pus auols vestadures que he me plaen mes. E per so que puxa portar aquelles, stich en ma cambra axi com a freturosa de salut; bem deffayll salut souen ab los meus engoxoses trabaylls. Car mes vagades me git en mon lit per lo gran lassament quem sent que per talent de dormir, mas be es poch lo repos que yo he en aquell jaure, car si los membres an algun repos, lo meu cor ha lauors maior trabayll per diuerses e trists pensaments que yo he per tu. Pens e pens, e quant he prou pensat, tots mos pensaments trop anamichs de mi, car tots fan contra ma salut. E nagun dels nom dona confort, cant me penç esser tan luny de tu. Frondino, car senyor, fort as lexada asuetlada la mia pensa, car despuys que tu est partit de mi, pensament disseca mon cors e gasta mos membres, axi com la forts lima

de asser gasta lo ferre moyll. En les hores que hom deu reposar e dormir, lo meu pensament no reposa ne lexa a mi reposar. Tot lo jorn e tota la nit es 760 anamic de repos lo meu pensament, axi ma turmentada de greu traball que vans ha lexats tots mos membres, e sens algun sfors. Lo meu son es tan breu que no conec si he dormit. Les vigilies que fan los meus vylls lassen tots mos seruidors. Va 765 trop lo meu cap quant vaig dormir, e pus va quant men leu. Si per ventura dorm algun poc spay, fas trists sompnis de tu quim suetlen ab gran dolor, don trop moltes vagades lo coxi on pos lo cap banyat de les amares lagrames quels ploroses somp- 770 nis fan gitar als meus vlls. Tota la nit stich ab sperança de auer goig en lo dia seguent, despuys pens que tu vingues, e on mes sper, mes creix ma dolor, car acostant se lo dia a la sua fi, se acosta la dolor a mon cor, e defaylen la hora on yo cuydaue a tu 775 veure, defayll a mi la sperança que yo auia en aquell jorn. Si algun temps he atrobat pler en fer algunes obres de les mies mans per fogir a ocios anuig o despler, ara non puix fer naguna, car la gran cura del meu pensament quim te continuament ocupada 780 me toyll tota manera de obrar e ha fetes les mies [*f.* 45] mans grosseres e pereroses a comensar obra. * Lo meu pensament ha ligats tots mos membres e sentiments e tots an mi oblidada per seguir ell. En aquest mes de may, cant sol hom auer algun goig 785 e plaer per la dolsor que porta mostran fuyles e flors noueles e melodioses cants dels ocells qui entre les spessures dels arbres de mon verger solien venir a cantar, a mi dobla ma dolor, car yom solia alagrar de tu en aquell temps, e solia cuylir fuyles e 790 flors quet daue algunes vagades. E cant pens que tu est tan luny de mi, no vuyll entrar en aquell ne

res coylir, car nom fa res goig qui en ell sia, ne los deports que yo solia pendra en ell cant tu hi venies
795 ara nom plaen. Ay, Ffrondino! molts son los meus mals, e tots aquells quim veen los conexen per maiors. E per ço dien molts a mi tot jorn perque no serc ajuda de metges, extimants que medecyes posquessen a mi garir. E maiorment dien a mi souin
800 aço aquells quim seruexen a mon menjar, car tots dien que la substancia que reeb la mia boca nom pora sostenir a vida. Be se que la sobstancia que yo reeb nom soste, mas la sperança que yo he en la tua ferma amor e de la tua vista. Poca es la vianda
805 que yo pux rebre, car desir mestreny lo coll em fastige mon stomach, tant, que tota vianda li es odiosa. La mia boca ha prou que fer a donar passament als grans sospirs que mon cor hi tremet. Ffrondino, molt car senyor meu, los mals que yo he passats
810 e pas per tu son infinits. E be que ten aja dits molts, encara ten volria dir mes, sino quem vull gardar que not anujas la longuea de mon scriure, per que not scriure ara pus, mas sapies que volria que les tues letres demostrassen per obra so que dien per
815 scrit, car elles dien que tu as gran desir de mi, e quem ames molt. Prec te doncs que no ams mes so quet rete aqui, car a mi apar que mes ames aqueix amich ab qui est que mi; e yo no am res sino tu, e iria a tu, que not speraria, si ten leu
820 cosa era a la femenil vergonya lo meu anar com es a tu lo venir; e a mi vine doncs, senyor, desir de mon cors e consolacio de la mia anima. No vulles pus tardar, car si o fas, ja es vengut en aço mon cors que pus no pora soferir lo trabayll en que
825 ha tant viscut, yo, senyor, cobrare salut e goig e vida, car ara quaix no visch, ans muyr lo jorn mes de .c. vagades. Garda, senyor, quant es aço dura

cosa que axim fasses star. Prech te doncs que nom
[v.] tremetes res a dir per letres, *mas so quem deuries
scriure vine mo dir ab ta boca, car fort la desir 830
veure parlar, e les mies oreylles desiren oyr la tua
veu, en la qual troben maior sentiment de dolsor
que en alguna melodia que posquessen fer tots los
struments de musica. E prech te, quant vendras
denant mi, no vinyes tro a la nit, per tal que en la 835
mia cara no coneguen los senyals de amor aquells
qui seran pres de nos. Ffrondino, si lo dictat de
aquesta letra not sembla meu, per tal com no he
gardada en dictar alguna manera de retorica, se-
gons que he acostumat, creure pots que si es, mas 840
la gran cuyta ab quet volia scriure mos trabaylls ma
feyta venir en plor qui ma torbat lo cap tant que
no he gardada sciencia a fer ma letra. E si la trobes
tort scrita o pus mal que no solia scriure, no ten
mereueyles, car la multitut de layga quim axia plo- 845
ran dels vlls me torbaua la vista e anullava lo paper,
per que la tinta si stenia massa, mas bons me seran
aytals plors, ab quet veye. Doncs, vine, senyor, e si
res pore fer a tu agradable, manam, car desirosa
son molt de tu seruir e tostemps ab ferm voler e 850
vertadera amor, la qual te mostra que no te faylit
ne fare.

Ffrondino de present,
Saubut lo marriment
En que Brizona staua, 855
Lamic ab cuy anaua
Per gardar sa honor
Laysech ab valedor
Que li ach en son loc,
Es axi prest com poc 860

Az ella sen anech,
Que ja may no pausech
Entro que pres li fo;
E si nul aman fo
865 Lu per lautre joyos,
Dic vos quentrels abdos
Hac de joy compliment,
Ez ha vuy de presen
Ez aura tostemps may.
870 Veus tot lur proces gay
Els amoros dictats
Complits ez acabats
On podets veser be
Lengen quez an ab se,
875 E la maneyra bona
Ca finamors los dona
De gayament dictar
E gentilment pausar
Mots amorosament;
880 E podets hi tal sen
Apendre, sius volets,
Queus mostra cous devets
Gardar, si ets amats,
Que leument no cresats
885 Lo mal que molts diran
De ceyla don, aman,
Sperats ben auer
E don auets plaser.

EXPLICIT. DEO GRACIAS.

El manuscrit d'hont hem reproduhida la present narració es del XV.ên segle, y pertany, desde 1888, al fonds espagnol *de la Biblioteca Nacional de Paris, hont figura ab la sigla 487. M. Morel-Fatio l'ha descrit en son « Catalogue » (núm. 681): consta de 46 fulles, de 295 × 220 milimetres, contenint, ademés de la* HISTORIA DE FRONDINO Y BRISONA, *varies composicions poètiques en català. Se tracta aquí en realitat d'una porció del cèlebre cançoner de Carpentras; porció que fou sustreta pel coleccionista Libri y hagué de passar encara a mans de lord Ashburnham abans de poder ésser rescatada y reimportada a França en la època que deixèm dita.*

La narració, mixta de vers y prosa, de FRONDINO Y BRISONA *ocupa 11 fulles del manuscrit en qüestió (les numerades de 35 a 45) y fou donada a conèixer íntegrament per M. Paul Meyer en la « Romania », volúm XX (1891), pàgines 601 y següents.*

Nosaltres, al reproduhir-la ara, ens hem servit del meteix original del XV.ên segle, seguint la costúm de no oferir al públich sinó materials de primera mà; no hem pas pretès ab això esmenar la plana al docte editor qui'ns precedí en la tasca de reproducció d'aquest text, ans al contrari, devèm fer constar que'ns hem servit de quasi totes les encertades rectificacions proposades per aquell, reconeixent al seu trevall un valor que no hauría pas assolit el nostre si no'ns hagués estat possible comptar ab semblant guía.

Les rectificacions a que'ns referím van, segons la costúm nostra, intercalades en el meteix text: si comporten supressió de lletres, posèm aquestes en cursiva dintre claudàtors [ ]; *si creyèm haver-n'hi d'afegir, ho fem ab el tipo corrent, també dintre claudàtors; y, per fí, si's tracta de lletres o mots qui requereixen esmena, els posèm de cursiva, fent-los seguir inmediatament de la rectificació en lletra usual dintre claudàtors. Creyèm prou clar el procediment pera no insistir més sobre aquest punt.*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 21 de setembre de 1909 per Fidel Giró, impressor de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volúm de la «Biblioteca Catalana», que's completarà ab un estudi preliminar qui veurà la llum oportunament ab la portada y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliográfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*

Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera ésser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines.. ... 4 60 pessetes.
JACOB XALABÍN.—64 pàgines ... ... 3'20 —
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.—36 pàgines ... ... 1'80 —
FRONDINO Y BRISONA.—32 pàgines... ... 1'60 —
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA.. ... ... *(en prempsa).*

EN PREPARACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

ANTICHS POEMES CATALANS.

Direcció: R. Miquel y Planas; Mallorca, 207; Barcelona.

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

L. B. ALBERTI

DEIFIRA ECATHONFILA

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

L. B. ALBERTI

DEIFIRA
ECATHONFILA

PROLECH DEL TRADUCTOR

* I be lo manar uostre, senyora, mes [*f.* 1]
cosa soberga, en mi pero causa tant
desig de plaure a uos que, sens dila-
cio, so vengut al transferir de les
5 presents obres de thosca en nostra
cathalana lengua: ffent stima lo de-
lit que de aquelles pendreu, sera a
mi gracia ꝛ satisfacio de tant trebayll. E axi, senyora,
ab despertada pensa sien vostres hulls per la obra
10 primera passats: en la qual vn enamorat, pus leal que
beneuenturat, qui per amar la honor de sa enamo-
rada mes quel propi inters se manifesta, e mes
suspitant ella aquell lo voler en altre hauer mudat,
tenint a molt periudici lo seu cometre, a tant desdeny
15 ꝛ infortunil posa, com en lo present tractat se des-
criu; prou cosa de mereuellar a qui del ver iudici
nos desuia. Lo segon tractat conte lo parlar de
*vna vella spertissima en lart de les amors, fet a [*f.* 1 *v.*]
algunes enamorades ꝛ appassionades donzelles, en-
20 senyant los de qual edat e condicio lo perfet ena-
morat deu esser elegit; apres, ab quina manera ꝛ

* Foliació del manuscrit original, que·s conserva en la Biblioteca de l'Arsenal, a París.

ab qual art lo poran pendre ꝛ enamorar; e a la fi, lo orde, ab lo qual los lurs amors longuament poran triumphar, los demostra. Aquestes son les coses, en suma, que les dites obres contenen. Seria prou scusada cosa, en tan gentil orde de parlar, res qui fora del compost libre sia se aculla; mas, agut sguart entrar lo auctor sens preambol qui del contengut demostracio faça, he presa la ploma per auisacio de vos, senyora, pus lo amor queus port a tant no basta que de paraula sia.

*COMENÇA LO PROLECH DE [*f.* 2]

DEIFIRA

EGIUME, amants, ꝛ reconexent asi ab mi vostres erros, tornareu, o pus doctes a amar, o molt mes prudents a fugir amor. E si, legint, força algun sospir ꝛ lagrima uos recte, siaus confort, pus que altri encara ha prouat lo que uosaltres legiu; ne sia qui stim conexer amor, si pot tot legirme sens algun poch sospirar: encara sera quim legira lagrimant. Mas prouau, amants, ꝛ ab mi sculliu quant ne en uosaltres poch amor, ꝛ crech apendreu alguna vtilitat a viure amants ꝛ stimats de uostres ciutedans.

COMENÇA PARLAR PALLIMACRO

O quant stimes tu star dins mi greu aquell dolor, lo qual encara tant aturmenta qui de luny lo *mira! aquell jncendi, cert, coue sia pur [*f.* 2 *v.*] grandissim, lo qual dins molts murs es enclos: encara nou als acostats hedificis; ꝛ no vulles, Filarco meu, de mi ara lo que la fortuna mia tant iniga me ueda que yo pugua; a mi coue auesar mi mateix en lo que duy mes, mentre que yo viua, sera necessari continuu exercitarme, perço que, aquest hus, en mi recta menys aspres lo que ara mes massa amarch. Fugen los sospirs meus no en altre loch que aci,

sempre esser alla on en mi crema lo meu dolor; e
les mies lagremes, cahent per los pits, tornan de hon
foren premudes al cor. E aquest meu dolor, com 60
a cosa feroça ꝛ massa mordedora, quant mes dins lo
meu pits stara enclos ꝛ en scur amagat, tant, força,
alleugera lo seu jmpetu ꝛ rabia.

Ffilarco. Yo, veent te axi solo errar entre
[*f.* 3] aquestes *selues tant aflicte, no podia, Pallimacro 65
meu, no merauellarme molt, desijant saber de hon en
aquest front teu, sempre en altre temps letissim, ara
subitament axi fos tant indici de soberga dolor. Tu,
joue, bell, rich, gentil, destre, virtuos e, mas que tot
altre de la tua hedat ꝛ fortuna, amat de tots ꝛ reuerit; 70
conech te prudent, studios ꝛ en tota laor ꝛ gentilesa
tal, que yo en mi may sabria desijar felicitat altra,
que aquesta qual a tu ha la fortuna o la virtut tua
atorgat o aquistat. Se quant me stimes entre los
t[e]us fiats amichs: perço a mi paregue, o degut, o 75
licit requerir de tu, que tu a mi, com a amich, jmpo-
sasses part de aquest teu carrech qual en tal manera
te aterra en tristresa ꝛ miseria. E es me ab tu sdeuen-
gut, qual sol qui, prop lo ferrer, be duptaue quel
[*f.* 3 *v.*] *fferro fos ences, mes, per mes certificarse, lo pres ꝛ 80
molt se crema la ma. Axi a mi, hon yo pur extimaue
en tu esser alguna no poca molestia ꝛ ardentissima
cura danimo, ara yo la sent en aquesta tua resposta;
tal que ella massam cou ꝛ, quant ella sia maior, tant
mes a tu desig leuarla. No es sols vtil, mas, mes 85
virtud leuarse del animo les coses molestes, ꝛ avn lo
dolor sobergueix les nostres forças es de voler donar
lo loch, pus que axi sol lo dolor se venç fugint. E tu,
stima quant ajuda no tenir lo cors a aquella roda
dejus la qual sia lo teu peu premut. Mas, pus que 90
a tu james fon cosa axi cara, de la qual me neguasses
esserne, quant volgues, participant; e axi, si aquest

teu dolor a tu par car, feu, qual sols, a mi com a amich, part; z, si tes molest, no dupts * que força [*f.* 4]
95 nosaltres dos ensemps porem lo que tu sols no pots; per cert, yot sere, en aiuda, o a consell de alguna part, vtil a uencre la aduersitat o a soferir la.

Pallimacro. O, mesqui Ffilarco! ni or, ni pedres precioses, ni qual se vulla grandissima ri-
100 quesa, poden als mortals releuar lo dolor. E resta, Ffilarco, resta a mi fer com a qui cau lanell de la ma en aquell pelech, qual, cant mes se remescla, mes senterbola z menys se pot scullir a trobar lo. Quant mes sercaras coneixer les mies profundes miseries,
105 tant mes a mi remesclaras lanimo, z menys de mi les pores discernir, ni sercar aci esser me vtil en alre que en ajudarme planyer: pus que la fortuna axi de mi dispon.

Ffilarco. A, mesqui Pallimacro! no plors,
110 mes recort te en quantes maneres tu has altra uolta vençuda la fortuna * ab animo viril z fortissim; ¿z [*f.* 4 *v.*]
que ajuda tant dolerse dels casos aduerços sino en agreuiar z fer maior lo que molt te desplau? Leixa aquest ofici a les dones, les quals sols saben fingir z
115 lagrimar. Veges vna minima ferida no gouernada quant no a tart deue mortal; e qual se vulla ferida profunda, ab aiuda z studi de altri, souint se sana. Jo sent en les sues aduersitats los altres, per encobrir lo dolor seu z no parer danimo dibilitat z femenil,
120 acusar, o la iniquitat de sos enemichs, o la perfidia de quis vulla sia, o la jniuria de la fortuna, z molt hauer en car moltes z moltes perçones sapien quant son jndignes de tanta miseria: e, en tal modo, appaguen las flames de la sua encesa yra z coent dolor.
125 Tu ara ¿de quit clamas tu ofes? ¿qual jniuria * testa [*f.* 5]
aci ten molesta? ¿qual stimul te puny tant a urtar tu mateix ab axi obstinat desplaure z cruesa danimo?

PALLIMACRO. Mesqui de mi! mesqui de mi! quant los meus pençaments en mi son feixuchs, tant mes stan profundes ꝛ menys les puch reuelar. Lona que surt fora del scull descobre ꝛ mou les petites pedretes, les quals, stant en torn ꝛ quant maior hona sobraue, tant mes se cobren de menuda brossa. Tu, ab aquest argumentar, quant maior flum de eloquencia lançaras, tant mes me donaras materia de cobrir lo que yo no vull ne puch descobrir.

FFILARCO. ¿E qual sera en tu cosa de no poderla comunicar ab qui tama? ¿E qual secret sera axi duptos que nos degua obrir al amich? ¿Stima que [f. 5 v.] pore reputarte amich si tu mostraras poch fiarte *de mi? Qui nos fia, tem esser enganat, nes poch amar aquell en qui tu temps esser perfidia; e qui no ama, per cert no pot esser amat: lo sement de la amicicia sempre fon amar; hon apres se pren lo fruyt, quant egualment te sens amar esser amat. E quis coneix quant de mi te sens molt amat, per cert erra no donant se amich ꝛ hubert a qui lama. Lamicicia uol fe ꝛ merit; no manch en tu fe: tu james de mi hauras que desijar cosa qual yo per tu puga; sempre me hauras prompte a meritar de tu beniuolencia. O gracia! ara, o placiet ot desplacia, yo vull saber quin dolor te aturmenta: be que al malalt desplau lo quel sana, pur se uol primer satisfer se a la raho, que al seu judici ꝛ falç gust.

PALLIMACRO. Yo am, Ffilarco; yo crem, Ffilarco; yo spassme amant.

[f. 6] FFILARCO. Ara*be; en tot yo descobre esser ver lo ques diu: que home se troba may tant benauenturat en lo qual no sia molta ꝛ molta part de miseria. En tu tota cosa concorra a molt aormarte de felicitat: patria, parents, amichs, riquesa, gracia; e entre aço veu en quin modo la fortuna pora metre

algun destorb a tota la tua dolça vida ꝛ repos danimo, e fa en tu vn minim pencer tant esser greu ꝛ
165 molest, quet sobre puja net leixa gustar part alguna de la tua gran felicitat. ¿E qual error te tenia a no voler que yo sab[e]s lo que ara ajudara hauerme dit? Mes sempre fon lo comu primer error, en lo qual peccan tots los amants poch prudents, que, lo que
170 cercan mes occultar, allo mateix, ab lurs sguarts ꝛ sospirs, a tots descobren sempre avn no aiuda; ꝛ avn ajudaria *descobrirse, fuig en fiarse de qui a ells pot [*f. 6 v.*] esser molt vtil; ne se com a qui ama callant par dolç lo seu dolor. Lamor en vn joue nos blasma, ans, com
175 als nostres corsos humans, son veroles, roses ꝛ semblants mals, comuns ꝛ tant acostumats, que apenes trobaras negun enuellit sense hauer los en si prouats. Axi par a mi sia al animo destinada aquesta infirmitat, grauissima, cert, ꝛ molestissima, la qual pugua
180 negu, quant que sia, no sentir; ꝛ benauenturat qui proua la força damor en edat jouenil, sensa perdre les sues magnifiques empreses e bonissims principiats studis; beneuenturat qui, en los tendres anys prouant, apren fugir amor. Solen les voroles mes
185 noure als hulls diosos que als iouenets. Axi, per lamor mes part se absegua la pença *ferma ꝛ viril que [*f. 7*] la pueril, ꝛ laugerament vna matexa flama encen vn tronch vell qual apenes scalía vn ram vert; ꝛ volse, en aquesta edat amant, descobrirse honest enamorat,
190 pus que amor james fou ques pogues tenir amagat, nis troba que serch saber les coses paleses mes verament; cascu quasi de natura desige mes jnuestigar lo que es ocult, ne ajuda en si de tota minima cosa sospitar, perço que a les grans empreses poch
195 nouen los petits empatxes; ꝛ be que força de qual que part sia de sospitar, may pero se uol mostrar sospitos, perço que la tua sospita ensenya sospitar a

altri. Sempre fon la sospita indici de mala pença; mostrar damar dolç z honest, james fon nociu z may desplague; mes mostrarse vençut de molt amar 200
[f. 7 v.] *sempre fou dampnos, no tant apres los altres seus quant prop de qui tu amas: aquest costum trobaras en totes les dones, que james amaran qui molt am a elles. Stiman les dones seruidor no amant, qui molt a elles sia subiecte, z alegranse, no de la molta affi- 205 cion de aquells quils son obedients, mes del seruici. E per no perdre lo seruey james soferran lo deseuenturat amant isque de turment, ans, per be hauer lo subiecte, cascun dia li donen noues dolors. Mes, diguesme: aquesta qual tu amas ¿merita ella esser 210 amada de tu? perço que seria molt blasme amar perçona de qui tu hagueses enuergonyrte quant ella te fos em presencia loada.

Pallimacro. O, benauenturat qui pot amar z no amar, a sa voluntat! yo no poria fer que yo no 215
[f. 8] amas, ne puch restar de dolerme amant. *No, Deifira mia! no, Deifira! no meritas esser amada de mi; tu bella, tu gentil, tu agraciada, est mes massa desdenyosa, massa obstinada, massa sospitosa, poch piedosa. Vna petita glassa en vna preciosissima 220 pedra lenlegeix, z vna continença desdenyosa desonesta tota bella cara. E be que tu assi me sies enemiga, tu pur me est cara. E ab tot que yom dolgua esserte ab les mies lagremes subiugat, pur me plau contentar de tot lo meu mal. Tu axiu uols, 225 e yo tant puch soferir dolor quant a tu plau: axi amor ma ensenyat offerirme a qual se vulla vltratge. Quant que sia ploraras tu, Deifira mia, quant que sia plorares tu hauer mal menat a mi, en qui tu conexeras fe z amor mes que en perçona qual may fos, 230
[f. 8 v.] qual sia, qual james *puga esser: may fon, Deifira mia, may fon, may sera, qui tant z ab axi ferma fe

am, quant yo am a tu. Amarte, cert, mentra que yo vischa; encara mort seguire amant, mas tu tart plo-
235 raras esser tant temps en ua de mi stada amada. O, mesqui! ab quantes lagremes desijaras lo dolç perdut temps de solaç!

Ffilarco. E aquest altre error me par no poch en qui ama: que james restan entre si mateix pregar,
240 loar z dolerse a qui nol hou, e apres, en presencia, oblidan si mateix, z represos, tornan muts o sols diuhen coses de que apres se dolen hauerles dites; z uolse entre si primer pençar quines continences, quins sguarts, quines paraules, en quin modo tota
245 petita cosa sia millor z pus util a tu, z mes accepte a qui tu ames; z james esserli en cosalguna ben minima, sino gracios, * alegra, callat; no molt parlar, [*f. 9*] no massa demanar, gentil scoltar, gracios remirar, dolç moteiar, festeiar, solaçar donos; z tota cosa vsar
250 cortesía, costums z graciosa manera, z plaureli en qual se vulla virtud de tu li pugues mostrar; hoferirte tal, que ella not desdeny; partirse tal, que ellat desig; retornar tal, que ella se alegre veuret, hoyrte z remirarte; sempre leixarli qui pensar de tu, pus sia
255 cosa delitosa z amorosa; e, en tal manera, sempre seguir nodrint amor de dolços z alegres rahonaments. Mes, digues me, Pallimacro: ¿en quin modo cayguist tu en aquest amor? ¿cerquist tu lo mal teu com yo veig fan molts qui per tot possen los hulls
260 a qual se vulla noua ferida?

Pallimacro. Jo ne cercaua ni me pleya intrar de sots aquesta seruitut, qual ara proue z abans * de [*f. 9 v.*] tu hauia hoyt molt era grandissima. Mes, certes, los nostros animos alguna volta no son nostres; e
265 alguna uolta se coue uoler cosa ques dol. Quant es de mi, yo aferm aço: que forçat me coue amar a mi. Contra la mia voluntat, volgui lo quem despleya; e

despleyam aquella cosa qual al continuu prompte feya ꝛ deya, ni perço yo restaue de seguir avn la fortuna mia me conduya. En tanta miseria en quanta 270 aram trop, assi ma conduyt la fortuna mia. Mas ¿qual home fora axi dur, lo qual no amas sentintse esser amat, quant cert yo en moltes maneras conegui molt esser amat?

FFILARCO. E en aço encara peccan los jouens: 275 los quals, stimantse dignes de esser amats, subitament judiquen tot petit sguart venir de gran amor. Son les senyals de vertader amor, cambiar color, [*f.* 10] *remirar ferm, cahent ab lesguart dolç a terra, ꝛ de cor sospirant. 280

PALLIMACRO. Moltes mes que aquestes, eren vertaders senyals damor aquells los quals me venceren a amar. O, Deifira mia! a tu tota continença mia, tota paraula, tota cosa mia pleya; tu entre la gent ab los hulls me recercaues de luny; tu ja mes 285 eres saciada de loarme, a tots a preferirme. Tu, quant yo era en part hon tu fosses, james te semblaue sino poch guardarme en la cara rient, ꝛ rahonarte ab mi: ꝛ quant souint, trist me! viu tu restar adolorada avn yo de tu me departia; ꝛ quantes occasions no a tart 290 fingist per retrobarte hon yo fos; ꝛ quant sospitant spessament acusist a mi que yo axi tart fos a amarte. E yo, trist de mi! trist de mi! no se qual lauors presagi [*f.* 10*v.*] o senyal dels meus mals que ara sofir*me ampahoria, de hon força judiquist que yo fugis a tu, Deifira 295 mia, lo qual arat seguesch plorant. O, desauenturat de mi! yo donante moltes scuses, Deifira mia, axi te ensenyi quant ara sabs molt stracarme. O, Pallimacro fortunat! quina desauentura fon la tua, fabricar ꝛ posar les armes en ma de aquesta despiedada, ab 300 que era ella james desensaciada de acorarte. Aquests que sofir, tots son mos colps; aquestes plagues

mortals, son en mi de les mies primeres erros. Apreneu de mi, amants: no obeiscau al amor menys
305 queus deman; mes quels altres plau aquell cauall qui corra sens molt sporonejar; e qui fa lo que no uol sofferra dos mals, quant se fatigua e quant li desplau. Mas tu, Deifira mia, sabs be que yo de tu merite sino pietat: jo may fugi de amarte, ans cerqui
310 *quel amor nostre duras, sens hauerse a penedir de [*f. 11*]
cosa alguna.

FFILARCO. Cert, aquestes eren senyals de uer amor, hi era vilania la tua, vehente amar, sino acceptaues apertament lo que a tu tant era profert. Mas
315 sempre par (z no en amar sols, mes en tota cosa) que los dons molt proferits enfastigen, z los denegats delits solicitau a ferse desijar. Amant, aun ne hauria gran pler, be quem sacias; z, cert, hauria en hodi, qui a mi se mostras massa dura.

320 PALLIMACRO. Ay de mi! Ffilarco, benauenturat es qui pot de tot son pensament hauer raho. Stima que gran occasio en aço me feya esser axi aturat; aquel mateix sol qual tu ferm miraues aquest mati quant exia, ara entre lo dia, en alt crescut, enfalagua
325 quil sguarda: axi de primer sculli lo meu mal quant naxia, lo qual * mateix, fet gran, absegua tota la mia [*f. 11 v.*]
raho z concell; nom retengue muntar aquella costa, don ara causat puch ni deuallar ni fermarme.

FFILARCO. ¿Per que adonques no fugies tu, en
330 tot lo que tu tant preueyes esser dampnos?

PALLIMACRO. Preuiu, si, Deifira mia! tot ho conegui; tot de luny ho sculli, y, en part, primer ne fiu a tu certa del que apres mes ab tu sdeuengut. Mas si tu, Ffilarco meu, has de mi ara, quant has,
335 compacio veent a mi, perque yo am altri axi penos, ¿com podia yo no hauer pietat de qui amant me cremaue?

FFILARCO. Sempre fou deute de humanitat amar qui ama tu. Mes digues ¿hi es offici de prudencia hauerse en tota cosa tal que a neguna sia massa? 340

PALLIMACRO. Sabs tu com vna gran z pesada pedra ab mes fatiga z tardesa se mou; mas, apres [f. 12] que comença *a rodolar al deuallant, encontrant per moltes parts per res nos rete. Vna petita z leugera pedra poca cosa la mou, z poch encontre la atura. 345 Axi los animos nostres, quant mes son grans z pesats, tant be que tart moguts menys se poden en lo cors retenir. No, empero, romas de mi ab tota stucia z argument leuarli del animo aquel furor qual yo proue; que no es nostra libertat poder no 350 obeirli, e apres que yo del tot proui tota la mia jndustria esser alli perduda. Deifira mia: tu sabs, quant yo conexia, tant me disponia que tu amasses ab manera z raho. Ay de mi! que encara no sabia yo quant, amant, se puga may tenir en si raho alguna. 355 E com lo notxer, si ja mes vent soberch lo bat, per no correr ab aquell impectu en aquell scull, sol [f. 12 v.] acomenar a popa qualque pes, *lo qual rosegant retenga lo molt furios correr de la nau: axi yo a tu, Deifira mia, no per darte afany, mes per refrenar lo 360 teu desordenat amor, ara ab posarte vna z vn altra pur vtil sospita, ara ab mostrarte hu z vn altre perill, retardaue lo massa ardit correr teu ha amarme. Tu veus que yo he sofert lo meu mal sens descobrir, mas del sinistre teu cars molt men seria 365 dolgut; z per retre en tu menys ardents aquelles flames les quals ara consuman a mi, yot proferi fer z dir, quant apres sempre he fet, qual se vulla cosa a tu plagues.

FFILARCO. O, foll Pallimacro! tu adonques tant 370 poch stimist la libertat tua! tu, horat, axit fist seruidor duna dona! tu, en tot est ignocent, stimist pietat fer

a tu vn vil seruidor esser senyor! No es pietat * axi [*f. 13*]
noure a si per complaure a altri. ¿No sabies tu que les
375 coses promeses no son mes de qui les promet? No
donant lo que tu promets, aquistas odi; ꝛ, avn la
dons, no perço te creix gracia. Tu a donques en vna
volta perdist lo de que, moltes uoltes, a tu seria
donat o stada referida gracia.

380 PALLIMACRO. Perdi si, Deifira mia, tu axi perseueres de uers mi esser ingrata. E si en aquesta bellesa sta ten gran jmpietat, cert en tu comes lo cel gran error, posant entre tants bens vn mal axi gran. Mas yo pur conegui lo dan meu, ꝛ, saui ꝛ
385 prudent, entri jus lo jou; mas axi paregue a mi ofici danimo noble, avn deliberi amar, alli no posar altre terma al amor, sino quant yo podia.

FFILARCO. ¿Tu, adonques, stimist degut, a qui ama tornar seruidor?

390 PALLIMACRO. *O, desauenturats amants! apre- [*f. 13v.*]
neu de mi! no sia qui, amant, serch de si hauer libertat alguna. Qui no pot seruir no sab amar. Coue souint repregar, ab tot sies menys preat, ꝛ souint partit ab repulsa; be que en la uista ꝛ souint
395 picarte la cara ꝛ los pits, per moltes jniuries, ab tot que sens raho ꝛ occasio rebudes; e no atart plorar les tues ꝛ daltri errors ꝛ sdeues. O, miserables amants! com en la tarja, quant la stralla la troba mes doble ꝛ dura, tant mes si ferma hi fica, hi ab maior
400 treball se trau, axi lamor, quant mes troba lanimo ferm ꝛ obstinat a contrastarli, tant mes se asegura ꝛ reposa; no a donques sia qui ensuperbesca contra amor, perço que amor sab pus cruelment menysprear, e mes tart licenciar los seus rebells, que qui
405 humilment lo * segueix ha hobeyrlo. Hobeyu, [*f. 14*]
amants, hobeyu al amor; ne vullau mes combatre ab amor ꝛ ab uosaltres mateixs; no fassau les plagues

vostres mes profundes, carregant de sobre lo ferro queus nafre! placieus pus tost donar uosaltres mateixos a quius asetia que perdre combatuts. Tot be ꝛ grandissim do aquista poqua gracia quant tu ab mal voler lo dones; vn alegre ꝛ prompte seruici spera dos premis, dels quals no sera menor el ques referira a la voluntat, que aquell ques retra a la obra.

FFILARCO. Ni en aço a mi plau leixar a tu ꝛ als altres amants errar: los quals, poch conexent lo costum de les dones, subitament a elles se fan seruidors. Son les dones, com cascu palesament veu, de natura molt barallosa; ꝛ en tota cosa molt se alegran [*f. 14v.*] contra posar, ꝛ sober*gueiar contenent. De qui neix aquell antich prouerbi entre los comichs poetas, qual se diu: com tu uols, ella no vol; si tu no vols, ella per prouarte profereix. E aço, cert, no per donarte gracia de si alguna, mas per tu vencre debatent. Adonques aiuda saber, no dich menys prearles ne maldirles (perço que la dona offesa iames se recorda oblidar la injuria o gran o petita que la mogua) mas be aiuda, mostrant li danimo franch ꝛ a maiors coses occupat, ferse requerir. E recort uos, amants, que pendra pus facilment mes nonbre daucells qui sap agranarlos, que qui sap perseguirlos. E es necessari, ab los graciosos costums, ab tota virtut ꝛ gentilesa, auesar a pendre plaer de souint veuret, hon apoch apoch se encena ꝛ cresca en elles [*f. 15*] amor. E uosaltres, amants, feu com acostuma *lo cassador derrera les guatles, seguintles ab manera ꝛ mesura; que prou ve prest lo terme qual sia cert; ꝛ reteniu a uosaltres mateixos a fi que la molt seguida amada nos leu en superbia, hon apres, quant mes la seguiu seruint, ella tant mes uos fuga. E si pur, o uostra desauentura, o la lur jnconstant natura, com adoncs sempre aparellades a noues baralles, força se

encenen de leuarse, tirau uos arrera, amants, ꝛ lexau-
les primer be aconsellarse. Cosa per vil que ella sia,
445 pur dol a qui la pert; e neguna sera axi folla la qual no
stim vn amant entre les principals carissimes coses;
de hon haue que, qui primer se parteix, primer
es request. E si, per lur superbia ꝛ oradura, elles
falleixen en enujaruos, uosaltres fermau uos ꝛ
450 lexau les cançar debatent se ab sos laugeries ꝛ mu-
* dables pençaments, fins a tant que ellas posen tota [*f. 15 v.*]
altiuesa ꝛ superbo desdeny; ꝛ axi sopte en elles
veureu, mancat lo desdeny, retornat lamor.

Pallimacro. Tots aquests ꝛ semblants altres
455 documents hauria yo sabut ensenyar a altri. Mas
¿que ual saber sgremir a qui haia ligades les mans?
Yo axi aram trop jnfortunat, ligat en aquesta ser-
uitut, en la qual sol mes licit plorar la miseria mia; ꝛ
benauenturat, qui pot lo seu mal plorar palesament.

460 Ffilarco. Reputes tu miseria seruir aqui, quant
tu deyes «yo tam»: tota seruitut, cert, fon sempre ab
desplaer; mas, obeyr a qui tama, par ofici de liberali-
tat ꝛ cortesia mes tost que de seruitut; ꝛ beat aquell
lo qual, quant ell ama, se sent esser amat. Nis uol
465 de tot minim desestrat cars tant entristarse, vosaltres
amants, si a qui uosaltres amau, força se mostra
deuers * uosaltres menys graciosa quel vsat; sopte [*f. 16*]
vos adolorau, folls amadors, sino stimau tota stucia
ꝛ art ab les dones exercitar, sols per esser guardats
470 de moltes ꝛ lcats; ni sap amar qui no pot sostenir
dues celles fellones en vna bella cara.

Pallimacro. O, mesqui! desauenturat de mi!
mesqui! mesqui de mi! negu cars aduerç, neguna
jnfilicitat, negun dolor pot avenir a vn amant, qual
475 nom sia sdeuengut e qual yo, miserable de mi, no
haie molt sufert. Mas tant me coue, pus que tota
cosa, de mal voler principiada, mal feneix.

FFILARCO. May fou amant qui nos dolgues; may fou amor no plena de sospirs ꝛ lagrimes. Comu vici de qui ama, que sempre jnterpreta dits actes ꝛ fets pur en pijor part, ꝛ sempre argumenta pur contra si, ꝛ les mes uoltes creu lo que no es, e [*f. 16 v.*] de aquell que es cert* sempre dupta. Sou uosaltres, amants, ab la uoluntat molt ardits, ab lobra molt temerosos, ab lo pensament molt stucios, ab la stucia molt sospitosos, ab la sospita molt creents, ab lo creure molt obstinats. E uolse, del passat sols reduyr a memoria les coses prosperas ꝛ alegres, ꝛ al present pendre quant lo temps te concent, ꝛ de dia en dia sperar millor ꝛ sença molta solitut be sperar.

PALLIMACRO. O, Ffilarco! qui pot quant vol en lo amor, no ama. Coue voler lo ques pot: ¿ꝛ com puch yo del passat no dolerme, pus que, a tant gran tort, me trop hauer perdut lo tot quem feya amant esser beneuenturat? ¿E com puch ara yo no plorar, si ara lo meu seruir aquista no altre que ingratitut? Cosa se troba tant molesta ꝛ penosa, quant seruir ꝛ [*f.* 17] no esser grayt. E*ara ¿quina sperança a mi pot may releuar vna minima part de mos mals, pus quels temps, quals ab tant desig sperauen a nosaltres, Deifira mia, plens de plaers ꝛ solaços, aquells matexos a mi son ab tanta tristesa ꝛ desplaer passats? O, ffortuna mia amarissima! quels lochs los quals yom fiaua fossen a nostres delits mas apparellats ꝛ vberts, aquells matexos son a mi stats closos ꝛ plens de repulsa; ay de mi, Pallimacro jnfortunat! ꝛ aquelles perçones quals yom pençava fossen a les nostres sperances ꝛ desiges quant deuien promptes ꝛ vtils, trist de mi! o trist de mi! aquelles matexes son stades occasio de tota la mia miseria ara. O, dolor meu cruelissim! ¿da qui puch yo sperar pus may aiuda alguna, pus que de qui mes me fiu mes me

nou? O, Deu! ꝛ quant amor fuig * en petit temps! [*f. 17v.*]

FFILARCO. Trist Pallimacro! ¿aquella tua Deifira
515 qual tant amaue tu, no ama mes com solia?

PALLIMACRO. No amas pus, no, Deifira mia! no amas a mi, no! y es me ab tu sdeuengut com souint se veu qui de luny te lo toro alaçat: seguint si força fuig el; lançant se aterra si el se gira; e si ell se
520 ferma, en moltes maneras lo incita a moure; e axi lo jnfesta, fins a tant que ell liga la corda a algun ferm loch, hon, apres lunyantse, riu vehent lo toro ligat, sols noure assi mateix, ara çotant al vent, ara apparellantse en ua a nous combatiments. Axi tu a mi, Dei-
525 fira mia, apres que agui a mi liguat en aquella ferma promesa qual fins ara me te a tu subiecte, tu subitament comencist a pendre ioch de tota la mia pena; tu, sobte, comencist desdenyar*me; tu, Deifira mia, [*f. 18*] qual de primer tant eres alegra veent me, e la qual
530 en lo principi, tement star algun jorn sense souint reueurem, lagrimist; tu ara per prouarme fuigs; e a mi tens sense occasio alguna en fastig molt y en odi; tu quant me veus molt te torbes; tu encara, hay de mi! no atart a gran tort me flastomes. O, Pallima-
535 cro fortunat! aquella nostra Deifira qual viu lagrimar, dolense força quant cert deuia, prenent yo a jniuria vna ꝛ vnaltra sua desdenyosa paraula, aquella mateixa, aquella Deifira que tant me amaue, ara may se farta de creixer cascun dia mes ꝛ mes
540 dolors.

FFILARCO. Pallimacro, en la vida dels mortals neguna se troba a qui no sia aparellat lo seu fy: Troya fou gran ꝛ alta, Babilonia fou rica ꝛ potent, ffou Athenas ornatissima * ꝛ famosissima, e Roma [*f. 18v.*]
545 fou temuda, reuerida ꝛ obeida, quant temps lo cel ꝛ la sua sort a cada vna permes. Ni tu, a donques, pença sino es degut, si vn animo mudable ꝛ feme-

nil deuers tu no es aquell que solia, foll est ꝛ mes
que foll, qui creu en dona may esser costancia
alguna; ꝛ cert, quant be en aquesta fos tota fermesa, 550
pur al uostro amor quant que sia se conuenia lo seu
fi; stima, Pallimacro meu, que may lonch amor fou
sensa molta abundancia de sospirs, lagrimes ꝛ varies
dolors. E qual se vulla aduerç cars, en lo amor,
quant mes ve tart, tant se segueix ab maior ruyna. 555
E uol se reputar en bona part ço que es fi de tots
mals, desliure de tot altre, quals en tal punt venen,
entre los enfellonits amants grandissims scandols ꝛ
[*f. 19*] miseries. E cert, sempre me ha apa*regut ver quel
amor sia fet com la let: qual tant plau quant ella es 560
ben frescha, apres vn poch stant, pren molt vicis. Axi
en amar, quant los amants studian posarse accepts ꝛ
ben mirats, tan alegres viuhen, plens de solaç, jochs
ꝛ festeiants rahonaments; apres, fermat lo amor,
sobte sobreuenen sospites, ꝛ de les sospites la gelo- 565
sia, ꝛ de la gelosia naixen desdenyes. E de aqui
creix lo veniarse; ꝛ les inimicicies dels amants se
prouan esser cruelissimes. E son les dones, quant
de menys conceyll ꝛ raho, tant mes quels homens
molt poch fiants, sospitoses, despitoses; de hon, per 570
minima cosa, se troban ayrades, e apres, per mos-
trarse iustament esser fellones, perseueran ꝛ creixen
a inimistat. Ni trobaras inimich tant capital que,
[*f. 19v.*] força alguna uolta, ab vna tua *paraula nos mogua
a pietat: sols lo cor de la dona desdenyat, jndureix 575
per lagrimes de quil ama, e apenes ab lo sanch
remet vn seu concebut desdeny. Perço se uol no
may descobrirse amant, sino quant veus poder
sopte primer satisferte quel amor prengua sos
vicis. E coue, ab lo temps, hauer ardiment molt mes 580
que demanar: natura es de les dones que, de tota
cosa en que pugua exirne roior, a elles molt aiuda

poder dir «yo no ho volia»; z alegranse, vençudes, vna z vnaltra uolta donar aquella cosa que mes
585 elles negan.

PALLIMACRO. A, Ffilarco meu! ¿z qui no sab quant poch se pugua qual se vulla cosa qui molt se desija?

FFILARCO. Ay de mi! no plors mes, Pallimacro
590 meu, no plors mes. E digues me: ¿qual grandissima occasio may fou aquella que en ella apaguas tant gran z ardent amor? *Solen les flames amoroses [f. 20] souint diminuirse, mas no sens grandissima occasio apagarse: placiet narrarme tota la cosa; no faces lo
595 que fan aquests altres amants, los quals aflicts, atribulats, soptement se enclouen en solitut; de hon, ab lo molt repençar, cansats ixen sens hauer pençat alguna cosa. Als animos congoxats nou tota solitut, z molt ajuda, entre los amichs, rahonant posar la
600 grauesa de les sues cures. ¿E que fas, Pallimacro, que pur mires a terra ferm z mut? respon, prechte, z rahonant oblidaras en part lo teu mal. ¿Fou teu, o pur seu error occasio de tanta uostra discordia?

PALLIMACRO. No fou meu, no, ne en tot teu
605 error, Deifira, no; ans, la iniga fortuna mia axi fa a tu deuers mi esser ombrosa z squiua, z be men preueya z digui aquesta ruyna, qual *ara me te opres [f. 20v.] en tanta miseria. Mas ¿pot se may tancar totes les vies al mal que deu venir? E com a laygua, tu quant
610 mes rius li tanques, tant ab mes força romp en altre cors; axi la aduersa fortuna, quant mes a ella te contraposes, tant mes se carregua z romp hon may hauries duptat, z avn punt tornara en aquelles parts hon primer se desfogaua.

615 FFILARCO. Neguna fortuna, negun cars aduerç may ualgue furtar la beniuolencia de qui verament ama, ne qui sia en argument a altri que tu mateix,

la qual, soferint tant dolor, pur segueix amant. E aquella tua Deifira, axi, deuers tu seria cert lo semblant, si en ella fos, quant en tu, fe ꝛ ferm amor. Mas ¿qual cars fon aquest uostro, tant de maldirlo?

PALLIMACRO. Certes: si de mal dir paregueli,
[*f.* 21] Ffilarco meu, que vna ꝛ altra, * força mes bella de ella, molt a mi se oferis, com ella en part a altri se proferia, paregueli, trist de mi! esser jniuria del nostre amor si altre encenia lo seu lum al nostre foch. Ay de mi! quant son breus ꝛ molt fallibles los dolços deports damor! ¿Par te, Deifira mia, de creure a quit refermaue tota la tua sospita? O, miserables amants! apreneu de mi, creeu a mi lo qual, moltes lagrimes ꝛ moltes dolors, me han en aço ja fet esser maestre; fugiu a tant mal; teniu la alegria uostra amorosa dintre los uostros pits amagada, a fi que enueia alguna no la us pugua perturbar. E sien los hulls uostres sempre girats no en altre loch, sino avn lanimo reposa; ni may moure lo acostumat setge al ja ferm amor. Sia en uosaltres vn sol pençament, vn sol seruir, vn sol amor, si no
[*f.* 21 *v.*] voleu apres, * com yo, adolorats plorar lo vostre amor. E si yo axi planch, no hauent errat en alrre que sols en no proueyr a tot altra sospita, quanta sera punicio en aquell lo qual del seu peccat haura neguna scusa!

FFILARCO. E aquest encara sera no poch error en qui ama, si forsa stimara deslealtat no hauerse del tot dedicat a qui uers ell serua ni fe ni pietat. Foll qui para tots los laços seus a vn sol pas! Volse hauer molts ports ahon reduirse de contraris vents; y, en amar, me plau hauer quim reba, si altri forsa me dona comiat. Ni pot correr sino spau qui no haura ab qui garreig; ꝛ mira quanta vtilitat asi seria

a tu, si quis proferia agues de seruar car la sua part del teu amor; primer tu ab art auries aquell
655 amor guiat, quant aquell de Deifira secret be ꝛ amagat; de hon *sospita en ella may seria ferma, e [*f.* 22]
apres hauries ab qui, ara iugant, oblidaras tota altra rebuda jniuria. Mas, pus que la fortuna tua aqui ta conduyt, mesqui Pallimacro! resta quant que sia
660 esser a tu mateix jnimich, ꝛ judica perdut lo ques perdut. Prou has vists molts ꝛ molts jorns en lo teu amor alegres ꝛ benauenturats: tu lauors amaues ꝛ staues avn Deifira uolia; allis feyen ꝛ deyen coses jogoses ꝛ alegres, quant a ella playa ꝛ a tu no des-
665 pleya. E axi, cert, foren aquells dies pus clars ꝛ serens: ara ella torbada sen fastija; sens raho ꝛ occasio alguna te desdenya; donchs tu, Pallimacro meu, ab molta raho no seguescas hauent tant en hodi la tua libertat, que tu pur dons tu mateix a quit des-
670 denya. Si a ella no dol perdre vn *fael amant, ne a [*f.* 22*v.*]
tu paregua dolor exir de tanta seruitut. Semblam iniuria pur seruir a qui no vulla esser seruit. No pot sino dolerte vna ꝛ vnaltra uolta, en tal manera lexar lo que a tu solia esser grat ꝛ car; mes venç a tu
675 mateix, ꝛ vencras amor. No curs veure quit mira ab despit, no saludar qui dins si te flastoma, no esser seruidor a qui no sap esser huma senyor; resta duymes desser subiugat a qui se alegra de tota ta dolor ꝛ miseria.

680 Pallimacro. ¿Que uols tu de mi que yo fassa, Ffilarco? io may poria jnduyrme en lanimo fer o dir coses quen aquesta desplagues, y es me turment veurela sino alegra ꝛ contenta; si ella es iniusta deuers mi, quant que sia sen penedira ꝛ li dolra; en-
685 tre tant yo dins mi james abandonare de amar*la, [*f.* 23]
e, en qual se vulla modo, seruarli honor.

Ffilarco. Loute, Pallimacro, ꝛ cert en asso

mostras quant en tu sia gentilesa ⁊ costum; ⁊ molt
te maldira si tu, com aquests altres vilans ⁊ despi-
tosos amants, no seguint los totes les coses quant 690
massa bestials serquen, sopte, ab desdeny ⁊ menaces
veniantnos, en vergonyam retre miseras ⁊ aflictes
les deseuenturades amades, qual pur ara a ells eren
cares; ne li par peccat a hobrar ab jniuria, lo que li
es stat donat per amor ⁊ cortesia; molt cert, sera 695
contrari a tota noble ⁊ bona natura, si del amor
neix inimistat. Leixen los gentils amants vsar des-
pits ⁊ desdenys als vertaders vilans, pus que genti-
lesa sempre fou plena de humanitat ⁊ facilitat, gen-
tilesa no serua desdeny, ⁊ tot desdeny deuers quit 700
[*f.* 23*v.*] ama sent de iniuria; *mas bet confort duna cosa,
Pallimacro, lo que veus esserte de la iniga fortuna
tua vedat: lo que tu proues, ab tot que facil se
puga, no pot vsar ab tu pietat alguna. Allo que tu
coneixs esserte de temps lochs ⁊ de totes les coses 705
denegat, nou deus voler: dellibera quant que sia
hauerte libert, o que beata cosa viure en si mateix,
vacuu de tota cura.

Pallimacro. Ay de mi, Ffilarco meu! ¿que
puch yo de mi, hon yo tot so daltri? Teu so, Deifira 710
mia, ⁊ teu vull esser; tu quant de mi vols, tant sia! o
placiet prouar la paciencia mia veniante, si may fui
no quant deuia prompte a amarte, o placiet glorieiar
dauer amant qui per negun ultratge reste de seruirte:
yo no perço may me oblidare les tues moltes ab mi 715
[*f.* 24] gentilesas; stan scriptas dintra lo *meu pits los teus
donosos sguarts, dolços continens ⁊ dolces paraules
ab les quals me vencist a amarte. Jo sempre, deuers
tu, sere fael qual sempre fuy; tal sera lo meu derrer
dia en lo nostro amor, quals stats son tots los altres, 720
quant volras, disposts en amor ⁊ prompts: vna hora
mateixa finira en mi vida ⁊ amor.

FFILARCO. E quant be: molt me par gentilesa, del port cridarte en nau, ꝛ apres leixarte sol en alt ꝛ
725 tempestos mar, e si reduirse al segur; hon, si ella fa en tal manera per veniarse, cert, poch merita esser amada: amor no vol veniança; veniança ve de enemistat; si ella axi sense occasio te maltracta, cert ella molt mereix esser odiada. Qui sense raho iniuria vn seu,
730 qual força sia enemich, aquest vsa tirannia, per tant cant noure a quit *ama vendria massa de crueltat ꝛ [f. 24v.] bestialitat. Mas, judica tu, Deifira, no dich quant de ella proues, mes quant a tu plau, e aci digues me qual a tu seria mes car, o exir en libertat, o viure
735 en aquests turments. No serien obehits los senyors, sino poguessen donar ꝛ leuar als seus los molts bens; a tu pot Deifira leuar no res que teu sia; qui resta de amar, pert lamor: no ley tol altre. E tu adonchs, si axi uols quant se deu voler libertat ꝛ
740 repos, disponte no voler de aquesta cosa que ella te puga donar, e seras franch; resta de uoler, ꝛ seras libert; ꝛ poca te sera fatiga no voler de aquesta ço que poria ella may donarte cosa digna a la tua virtut: no honor, no riquesa, no fama, no grau, no
745 dignitat alguna, quals totes ab menor treball aquistaries, si tu en aquelles lo teu temps *ꝛ enginy [f. 25] tant consumases. Lo temps ꝛ lo trebayll en ua despes, se pot nomenar perduda cosa; ꝛ cara tu, si tu de aquesta Deifira no rebesses pur jnfinits despleers;
750 que si força te plau veure vna bella cara, molt mes belles caras que la sua, souint te sabran alegres ꝛ dolces, quant la tua Deifira superba se tanca en molt desdeny. Sit plaura vn gracios sguart, molts mes donosos y angelicals hulls, tot lo dia bellament
755 ta firen, quant la tua Deifira despitosa te squiua. Sit plaura vn festejant moteiar, molt mes jugosos ꝛ cortesos que ella, te crideu souint rahonar te ꝛ riurs

ab tu, quant la tua Deifira obstinada, o sols calla
muda, o respon coses quit adoloran. Mas, yo veig
lerror teu en que encara pequen los amants: que 760
[*f.* 25 *v.*] tenen a viltat no seguir lonch * lamorosa empresa;
ffolls amants! si pur tendreu en la ma cosa qual, hon
mes la strenyeu, mes vos puny. Força encara tu,
ignocent Pallimacro, te creus de aquesta esser amat;
creume, Pallimacro: amant a tu Deifira, li dolrien les 765
penes tues; si ella no agues tu massa ha odi, ella cert
no poria no plorar veent te tant aflicte. Si aquesta
tua Deifira, Pallimacro meu, fos danimo vers tu no
molt inimicicim, ella no dupts james alegrarse de
axi mal tractarte. Pren argument de tu mateix: per- 770
que tu vertaderament ames a ella, te dol mirarla
sino alegra ꝛ contenta. A donchs, si ella poch ama
tu, si ella tant tes enemiga, tu de aço duy mes hix
de tanta seruitut, ꝛ pren viril animo de tu ꝛ bon
partit. Vna sola uolta te dolra tallar aquel menbre 775
[*f.* 26] * qual al continuu molt te aturmenta. Se yo si a tu
semblara aspre lexar, quant has en hus aquella y
aquellaltra hora veurela ꝛ saludarla; mas, stima
que negun carrech en amar es axi pesat, lo qual
no sia molt lauger a quil vulla soportar; ꝛ carrega 780
per fexuga ꝛ desmesurada que sia, torna laugera a
qui la posa. Lamor creix per hus, ꝛ per no hus
aminua; nos pot algun lonch amor perdre en vn
dia, mas aquella ma sera prescissima qual sia se-
gura; coue posar lo carrech amoros dextrament en 785
terra, si aqueix mal te aturmenta, ꝛ no lançarlo
en modo ques rompa sobre los teus peus en ven-
iança ꝛ inimistat. Comença, a donchs, a dexar vna
hora; apres dexa vn dia; e axi creix cascun dia mes
lo oblidarla, fins que tu mateix goses star molts 790
[*f.* 26 *v.*] * e molts dies, ꝛ encara mesos, sens veure quit es
enemiga.

PALLIMACRO. Ay de mi, Deifira mia! ¿com te veure may yo esser a Pallimacro teu inimiga, tu de
795 mi may no en dits no en fets ofesa, tu sempre de mi honrrada? Jo may a tu fuy enuios o jmportu, sino fos en molt amarte ab fe ꝛ mirable paciencia; ¿ꝛ que mes puch yo? ¿que vols tu de mi, Deifira mia, que vols tu de mi?

800 FFILARCO. Dichte yo, ella volria may recordarse de tu, sino quant te veu, et uolria sempre stiguesses adolorat, consumante ꝛ spasmant per massa amor. E tant te recort, Pallimacro, que la dona sab sols amar o molt odiar; prest sencen vn
805 cor femenil a amor, molt mes prest se enflama de follonia ꝛ odi; ne en altre serua costancia alguna, sino en mantenir baralles ꝛ fellonies. E recort te, Pallimacro, * que la dona ama sempre, ꝛ plau [*f.* 27] qual se vulla cosa fassa ꝛ diga qui ella ama, ꝛ de ell
810 acepta tota cosa sempre en millor part vertaderament; e axi desdenya ꝛ reb a despecte, ꝛ jnterpetra pur en mal, tot ço que faça qui li sia en odi. Tu, adonchs, quantes mes coses faras per plaureli, tantes mes te inimicara.

815 PALLIMACRO. ¿Sera james tanta aduersitat en lo nostre amor, que yo pugua creure tu esser a mi, Deifira mia, enemiga?

FFILARCO. Ans sera franca de tota cura ꝛ solicitut, la tua; no amaras, e sera miserable vida a Dei-
820 fira, quant en ella cremen les sues fellonies ꝛ sos desdenys.

PALLIMACRO. ¿E pore yo may restar de amarte, Deifira mia?

FFILARCO. Mal se sap lo ques pot, si nos proua.

825 PALLIMACRO. Ay de mi, Ffilarco meu! a mi sdeue com qui aporta en los pits ficat lo * ferro, [*f.* 27*v.*] hon ab ell viu morint en dolor, ne dupts que

soptadament sens el cauria en mort. A tu, Deifira mia, port yo dins lo meu pits; a tu, dia z nit, entre mi rahon; a tu sola veig en los hulls z front de qual se vulla altre bella; tu vna guia est de la mia vida; tu, Deifira, me consumes a mort; sens tu, no vull ni puch viure.

FFILARCO. Seruar obstinacio en lo mal seu, ve de furor; z solen los prudents, entre los primers remeys en aquest mal, axi recordar que les feynes maiors oblidan los ocis del amor.

PALLIMACRO. ¿E, Ffilarco, parte poca feyna contentar vna dona, parte poca feyna contentar si mateix amant?

FFILARCO. Ay! ans vna sola dona, a mi par, es per molt z molt mes mal que per dotze homens. [*f.* 28] Mas, per releuar del animo tants teus * pençaments greus z amarissims, aiuda pendre altra faena, z apartarse del animo aquestes flames quals a tu axi consuman. Volria yo a tu veure ab tos amichs en la torra, seguir, o lop, o onço, e axi fugint aquesta altra molt mes bestial bestia, no dich dona, mes amor.

PALLIMACRO. Aço conech yo per proua, Ffilarco; que quant mes se aparta la corda del arch collat, tant mes se cança a retenirla, z tant ab mes jmpectu retorna qual primer era.

FFILARCO. E avn aço no res aiudes, a mi par poca prudencia fugir a tots los altres delits: seriet vtil axi al continuu anar entre molts solaçosos amichs, prop los quals tu, ensemps alegra, oblidases qui tes molest.

PALLIMACRO. ¿Que creus, Ffilarco, per metre margarites z pedres precioses en un vexell ple [*f.* 28*v.*] daygua, * que per ventura menys sobraxis? En vn animo ple de tanta tristeza quant lo meu, no

res si pot metre que no fassa sobraxir lo dolor.

FFILARCO. Sia axi: ne yo perço me descobriria
865 tant adolorat. E aço, per no esser greu a quim ama, z per no fer content qui de mon mal se alegra; z uolse fingir no curar del que altri en despit fa, perque tu molt ne cures; axi, fallit lo seu pençament, cessara de serte en aquella part molt. Sempre fon
870 vtil en obscur stendre los seus filats.

PALLIMACRO. ¿Par te, força, millor vestirse de ortigues que parer nuu?

FFILARCO. Par a mi, cert, millor mostrarse fello deuers quit jniuria, que adolorat; z parme cosa
875 molt seruil, contre la jniuria hauer no alre sino lo doler seu; z alguns encendis son qui millor se apaguen ab ruyna que ab aygua. E quant yo fos ofes a tort, cert, ab raho * mostraria lo meu desdeny, [*f.* 29] per no dar de mi licencia a altri mes qui a mi
880 mateix.

PALLIMACRO. No cregues que ajut, Ffilarco, no portar en la ma enceses les brasas, per mes scaldar altri; z ab la mia fellonia jnflamar lira a qui pot en mi quant uol, seria creixerme turment.

885 FFILARCO. E per menys sentir aquest turment, pus ques diu «lum clau ne trau laltre» ¿perque no aceptes tu qual se vulla vna de tantes bellissimes z singulars dones, quals axi tot lo dia a tu molt se proferexen, z los nous delits lançaran los trists teus
890 pençaments?

PALLIMACRO. Jo no se de hon, a mi tant sia nat vn jncreyble fastig deuers totes les dones, que no puch, sence greu stomech, mirarne alguna: sols tu, Deifira mia, nom desplaus; sols Deifira es als
895 meus hulls no jngrata.

FFILARCO. E benauenturat tu, si, quant * les [*f.* 29*v.*] altres totes menys a tu plauhen que Deifira, axi tant

mes que les altres a tu aquesta vna Deifira desplagues: que hauries lanimo teu libert a maiors tues z molt mes eternes lahors. Mas, pusque en aço no dones loch altres mes facils remeys, vn sols ne resta, lo qual te pot restituyr en libertat: fuig, Pallimacro, luny, hon tu ni veges ni hoges recordar Deifira, ni mare, ni germana, ni dels seus algu. Quant mes te apartaras, tant mes se cançara lo amor a perseguirte; lamor, no molt nodrit en oci de plaents sguarts z graciosos rahonaments, parteix.

Pallimacro. Miserable Pallimacro! tu, a donques, fugires la patria tua, parents z amichs teus; ¿z quin teu vici de tant te priua, de axi tues carissimes z gratissimes coses? Ay de mi! amar massa a altri [f. 30] mes que a mi, axi de mon mal mes stat * occasio; z tu, adonchs, Pallimacro, en stranya terra fugiras desuiat, sol z molt plorant la tua miseria. Dessafortunat, molt dessafortunat! ¿z quin teu peccat a tu en aço james retribuex tanta jnfelicitat? Ay de mi! seruir ab molta fe a qui mes ingrata, fa a mi esser molt infortunat. O, mesqui Pallimacro! tu, adonchs, en exili staras, soferint en tu pena de la jniusticia de altri. E aquelles nostras, Deifira mia, entre abdosos letissimes rialles z cubertissims moteigs, ara la tua jniuria axi a mi fructifica manifestes lagrimes z dolors; z daquelles antiques entre nosaltres dulcissimes plazenteries, ara en tal modo per tua jmpietat me trop caygut en tanta miseria. O Deu! los altres amants, amant reben de lur fe alguna gracia, beniuolencia z [f. 30v.] cortesia: a mi sols, mes que les altres fidelissim, * en premi es datdesdeny, odi hi hexili. Adeu, patria mia! adeu, amichs meus! Pallimacro, molt fael z molt subiecte amant, fuig en terra stranya a uiure plorant en exili. E tu, Deifira mia, ara sens mi ¿quina vida sera la tua? ¿qui vendra saludarte? ¿qui tornara spes a

ferte alegre? ¿qui seguira a tu molt amant? ¿a qui te posaras tu ornada? ¿quit loara? ¿qui, quant yo, iames te retra honor? ¿tu, jouaneta ꝛ bella, seuras entre les altres sens hauer qui molt stim la tua bellesa? ¿ot plaura donar a nou amant, pus que tu axi a tort has sclus ꝛ lançat qui a tu mes que a si mateix amaua, ama y sempre amara? Adeu, Deifira!

FFINITO LIBRO GLORIA XPO

*COMENÇA LO PROHEMI DE [*f.* 32]

ECATHONFILA

EO Baptista Albert a Nerocci Albert saluts moltes diu. Aquests dies, en la torra (per retornar a mi qui staua flach de aquella febra en la qual alguns dies primer hauia iagut) me exercitaue sagetant; avn tu, Nerocci meu dulcissim, entre los altres quals yo am, me venguist a la pensa; z recordam quant, caualcant z en tota viril destresa, ab tu me solia jouenet exercitar, desijaue per qualque poch de poderte desliurar de aquest teu amor, qual crech tenen per cert occupat. Se yo que tot animo gentil amant, tant ama quant pot; mas apres que yo he tornat veure tota cosa poder lamant, saluant que durar sence spessament reueure qui ell ama, deliberi, per satisfer al plaer meu, no voler esser *enuios. [*f.* 32 *v.*] Mas, per poder en altre temps aci z en alrre alegrarse lamicicia nostra, tota alegra z franca, he pres aquest oci a descriure de hon sien en amar tots quals se troben dolors z mals, a fi que tu z qui força amas, legint sapiau z squiueu lo que us poria noure. No que yo duptes en tu no sia enginy z enteniment a tota prudencia z aptissim, mas parme que qui ama quant mi tu occupat de varis pençaments amorosos, puga no a tart errar; z sdeues que qui suau en mig del polç, en lo camp no be mira lo sol. Tu, adonchs, ab oci z attencio hoyras la nostra Ecathonfila, no

menys eloquent que pratiqua maestra de les coses 970
amatories, la qual tot ho recitara. Plauram, Francesch
meu, qual quant mi mateix am tu, ab mi ensemps,
[*f.* 33] la smena que sabs *de aquestes semblants coses: yo
so molt necligent scriptor, ꝛ pur, smenada, menys
desplaura a qui la legira. 975

PARME ofici de pietat ꝛ vmanitat, avn yo en vna
ꝛ vn altre de uosaltres, bellissimes donzelles,
veig mes senyals danimo opres de grauissimes
cures amatories, alli, ab quant en mi sia art ꝛ enginy,
retreles a uosaltres facils ꝛ leugeres. E ara, veent 980
part de uosaltres, filletes mies dulcissimes, sostenir
lo front ab la ma ꝛ les galtes, part strenyer los
braços als pits, part sospirant ajustar les mans a la
cara, part aci ꝛ alli per tot aquest teatro, hauer los
hulls sollicits a regonexer entre la multitut aquell 985
hu amat qual aci sperau ꝛ molt desijau veure; y en
[*f.* 33*v.*] aço no puch yo no *hauer pietat de qui axi conech
esser en aquelles penes, en les quals yo temps fuy
menys ensenyada a amar ꝛ langint viuia; ꝛ be que
en uosaltres sia optim enginy ꝛ singular prudencia 990
a ben regiruos amant, no pero dupteu, jouenetes
ornatissimes, menys de mi en aço spertes, que de
mi hoyreu coses quals vos seran gratissimes ꝛ vti-
lissimes hauerme scoltat. Negu se troba optim metge
quant aquell al qual se recorda hauer jagut en 995
aquella malaltia qual ara uol leuar a altri; jo pur
fins aci, entre lo meu ꝛ altre amor, iam trop hauer
sense penediment algun saciat lo desig meu ab hu
mes de cent amants; tals, que a cada auctumpne
puch contar dues amors: on per aço los literats 1000
homens, quals mes dels altres sempre a mi plague-
[*f.* 34] ren, entre lurs priuats ꝛ amorosos *rahonaments

me anomenan Ecathonfila, que diuhen uol dir: cent qual yo ab la mia companya nos som alegrats
1005 damor; ꝛ ara en mi sper sobre cent lo segon triumphe, en los solaços ꝛ dolcesa del amor. Per tant, animes mies, veciadures mies, mentre que los momos ꝛ personatges sobresean a uenir aci en lo teatro, ascoltau quant fareu ab diligencia ꝛ molta actencio,
1010 a mi, en aquesta art singular maestra, ꝛ cubdiciosa de feruos molt destres, e apendreu acabar les vostres amors ab jnfinit plaer ꝛ alegre contentament, senç temor de doleruos de algu desastrat cars, qual en amar pugua seguiruos.

1015 En totes les mies amors propies, quals fins aci son stades no mes de tres, y en aquell hon yo *mes posi la mia obra ꝛ jndustria, james sino del [*f.* 34*v.*] primer agui per mia jmprudencia molt de dolerme o de penedir de cosalguna: fon ell primer amor meu
1020 en aquella edat joueneta, quant yo molt stimaua la mia bellesa, ꝛ mes preaua vencre les mies baralles ꝛ proues que aiustar aquella vna cosa per la qual sola me yo aornaue, ꝛ molt studiaue mostrarme bella ꝛ delicada. Mes de aço sempre apres molt te retudes
1025 gracies a tu, Venus, ꝛ a tu, Cupido, que en aquell primer amor meu, regida per jouenils errors, donist a mi amant prudent, virtuos ꝛ modest, piedos, sufirent, y en tota lahor ornatissim del qual yo aprengui lo que molt aiuda: amar secret ꝛ sens altiuesa,
1030 de dia en dia smenant les mies errors, ꝛ sempre mes conexent coses a amar perfetissimes cert ꝛ necessaries, per fins *arrecitar largues ystories ab [*f.* 35] los hulls sol, ꝛ ab lo sguart. Benauenturada amada qual axis troba, fortunada de vn fidelissim ꝛ aman-
1035 tissim amich! dolç amor! dolç deport! dolç aquell

primer ardor, lo qual dona a qui ama pau ensemps
z doctrina da molt contentarse. May cau del animo
vn primer vertader z be pres amor, nis pot dir
quanta suauitat z quanta alegria sia, de infinides
parts, en qual se vulla vertader amor; mas, cert, en 1040
lo primer molt son desmesurades les dolceses z leti-
cies nostres, si ya, quant souint se sdeue, nou per-
turba: que nosaltres, dones, qual era yo leugera z
joueneta, molt som desdenyosas z molt stimam
tota minima nostra pressa baralla. Ffolles de nosal- 1045
tres! quants delits merauellosos perdem en proua, z
[f. 35 v.] quant apres soles y en pal[e]s ploram *la nostra dure-
sa! es ne causa principal nostre defecte; [ne] en nosal-
tres mancan les nostres continues dolors, sino quant
ab nostres moltes lacrimes retem madur z tractable el 1050
dur z aspre animo nostre. Aiuda be adonchs saber
sens superbia z desdeny amar, mas a tart se sdeue
poder, menys de aspresa, continuar lo principiat
amor, si ab prudencia primer no elegim a nosaltres
abte z condigne amador. Ascoltau adonques, don- 1055
zelles delicatissimes, e apreneu de mi viure alegres
amant ab pau z glorios repos.

Jo aci primer vos ensenyare elegir obtim amant;
apres vos fare maestres en quina manera z ab qual
art poreu pendrel z nodrirlo de gracia z beniuolen- 1060
cia; derrerament hoyreu quant facil z segur vos
mostrare, lonch temps triumphar en les vostres
amoroses sperances. E qual apres per aço a mi retreu
[f. 36] entre *uosaltres gracies! Deu bo! qual gracia retreu
a mi, donzelles amoroses, quant prouareu los meus 1065
manaments a vosaltres prestaran grandissima vtilitat!
Mes de uosaltres neguna altra sper, ne res deman,
sino que scolteu ab molta attencio los meus dits z
manaments: molt amau aquel hu de qui molt vos
sentireu amades. E cert aferm aço, que qual de 1070

uosaltres amant no seruara lo meu recort ꝛ amonestament, aquesta no sper may satisferse sense grandissima perturbacio, ne may stim poder viure amant no molt carregada ꝛ opresa dinfinida tristicia ꝛ
1075 dolor. Estau, adonques, atentes a apendre quant uos valra saber lo que molt vos nou no saber amar.

Hauem aci primer. a dir quals sien de elegir amants. En lo principi vos amonest, carissimes filletes, *elegiu amant ne vell de edat, ne molt jouenet. [*f.* 36*v.*]
1080 Neguna edat pus se troba a benauenturat amar abte, quant aquella dels ja ferms ꝛ robusts homens. Son los vells duydemes farts ꝛ judisposts als dolços deports damor. Estimau uosaltres quant sia turment amar qui molt nous ama! Verament aquests jouenets
1085 en lo primer florir de la lur virilitat son dulcissims daspecte, e a les longues vigilies força menys quels altres debils. Mas, per amor de Deu, prech uos posau aci lanimo ensemps ab mi a regonexer quants dampnatges aquests ab si aporten. No son sperts, e
1090 tota poca cosa a ells al animo fa gran hombra; son delicats, ꝛ per aço mal sofirents; aventats, barallosos, e, per que poch coneixen, jmprudents; de tota cosa sospitosos, subitament se desdenyan; ꝛ may los *veureu sens algun partesa amich, ab qui recitan [*f.* 37]
1095 tota la sua amatoria ystoria; ꝛ plauli, fingint, ab lo uer aiustar, ꝛ glorieiarse de falç. De ques segueix que, qui hou, refereix als altres; ne may se pot dir de nosaltres dones cosa axi falça, que no sia de algu bo creeguda; e axi primer som per aquests jouenets en
1100 veu ꝛ parlar del poble, que nosaltres sapiam lo nom de quins ama. E sdeue (quant be tota sinistra fama de nosaltres callas) com se dira, que la leonça joueneta, seguint lo seruo, massa juga ab ell ꝛ nol pren. E quant a mi, axi sdeuenint, mes plauria aceptar vn
1105 vell amant que vn axi joue! Sera lo vell sabut,

dextre, ꝛ prest a conexer ꝛ a obrar a temps ꝛ loch
ꝛ a tota occasio; lo jouenet no be conexera aço
quant sia vtil, ꝛ conexento no sabra hauer ardiment
[*f.* 37*v.*] ne ajudarsen. Veuras lo *vell amant secret, sofirent,
cubert, modest guardador, quant lo jouenet tot lo 1110
dia uoltara entorn la tua porta, com qui sols serca
fer cascun pas testimoni del uostre amor. E sino
per grandissima occasio, lo vell amant lexara la
empresa: amara a tu vna sola, ꝛ, restant de amarte,
no pero te inimicara ne sera enuers tu en fets o en 1115
paraules dur o molest. Lo jouenet, lo qual, com qui
nou ve a publich mercat, en tot loch bada, de tota
cosa se merauella, ço que veu volrria, tot petit
sguart ell pren a altra part. E neguna se troba
miseria a qui ver ama maior, que amar qui no ha ab 1120
si dedicat la sua voluntat ꝛ animo ensemps a seruir
tot a vn sol amor; apres encara aquests matexos jouenets, per qual se vulla minima occasio leixan damar;
[*f.* 38] ꝛ par a ells virilitat ꝛ valentia *encara, he degut,
hauerse a nosaltres quasi com a capitals enemichs. 1125
Mesquines de nosaltres, si, axi amant jouenets,
leugers per edat, superbos denginy, vans de consell, viuim en continua por ꝛ dolor! En vna cera
molla facil sempronta ꝛ facil se desfa qual se vulla
forma: axi en aquella primera virilitat tendra ꝛ de- 1130
licada molt mes, creeu a mi, se apagua prest lamor
que no sansen. E a qui pur alli plagues cansarse
sots aquell hun amoros solaç, recortse quant no
sia menys la rosada que cau en tot vn stiu, que
la pedra la qual en vn ꝛ vn altre dia se consuma. 1135
Son adonchs, com vaeu, donzelles gentilissimes, los
vells a amar no en tot abtissims, ꝛ son los jouanets
perillosos molt ꝛ da fugirlos. Mas aquells que florexen en edat ferma ꝛ madura poden lo que aquells
[*f.* 38*v.*] vells son debils, ꝛ saben *ço en que son los jouanets 1140

ignorants ꝛ grossers. Vna poma madura ꝛ sencera
mes sera odorificant ꝛ suau que quant era verda.
Mas aquesta massa madura sera buyda ꝛ podrida:
axi lamor dels jouanets sta ple de acerbitat ꝛ aspresa.
1145 Encara mes en amar son altres infinides no menors
dolceses molt marauelloses, mes que seure sols
dos de sobre vna spona: es hi lo moteiar festeiant;
son hi *sospirs* [descobrir] les sues dolors recomptant
les antigues passades molesties; es hi lo palesar de
1150 tota sospita smenant ꝛ ab dolç acusar reprenent lu
al altre; e axi alegrarse sospirant moltes hores, part
rient, part dolcement lagrimant. Neguna cosa tant
se troba suau a qui ver ama quant, sobre les galtes
sues ꝛ sobre los pits, sentir vnides les lagremes tues
1155 ab aquelles de quit ama. ¿E, qual mel de *abelles, [*f. 39*]
qual cinamomo d Arabia, qual nectar apparellat als
deus, ffilletes mies gentilissimes, qual se pot ymagi-
nar cosa tant plaent quant vna sola lagrimeta de
qui tu amas? Cosa jnextimable, dolcesa marauellosa;
1160 neguna tant se troba en amar preciosissima ꝛ de
molt extimar; no totes les pedres precioses apres
dels indis, no tot lor entre los persos, no tot lim-
peri dels latins tant son preciosissimes, o ffilletes
mies ornatissimes, quant vna sola lagrimeta de qui
1165 tu amas. O benauenturada donzella! o fortunada
amada! o beata amor qual en aquells hulls tant de
tu amats, veuras ensemps amor, fe, e pietat, e
dolor. Y en tal manera a semblants ꝛ molts altres
diuins plaers ꝛ delits, quals per molts respects ꝛ
1170 per breuitat aci no recompte, son molt apropiats, no
los jouenets, ne en tot encara *los vells, mas sol los [*f. 39v.*]
ja ferms ꝛ madurs enteniments. Ffius aqui haueu de
quina edat deuen esser los millors amants. Restan
altres coses vtilissimes en sguart de elegir lamant,
1175 quals recitare breument. May a mi paregue apte

a amar home molt rich, car aquests peccuniosos
compren lamor ꝛ no cambian la benivolença, ꝛ
poden de moltes satisferse no seruant fe avn ver
amor. E par me durissima cosa amar home molt
bell, car de moltes es request; de nosaltres molt 1180
amat, may podem viure de ells sens grandissim sos-
pecte. E par me perillos amar home de gran stat ꝛ
molta benauenturança, perço que nos poden do-
narse a amar sens molts domestichs ꝛ stranys testi-
monis; e may ixen sensa multitut de sos seruidors 1185
ꝛ amichs; e sempre de tots mes quels altres notats
[*f.* 40] ꝛ tenguts amants; e son *aquests mateixos danimo
superbo ꝛ pensa altiua; e souint mes coses volen
per força que per amor. E parme poca prudencia a
amar aquests occiosos ꝛ jnepts los quals per fretura 1190
de feynes fan lamor seu quaix exercici ꝛ art, e ab los
seus cabells rulls ab clenxa, ꝛ ornaments riques, ꝛ
liurees senyals de la lur leugeria, mudables ꝛ frase-
gosos per moltes partes discorren; fugiu aquests,
filletes mies, fugiulos, perço que aquests no aman, 1195
mes axi passan passeiant lo dia, no seguint a uosal-
tres, mas fugint enuig; e lo que diuhen a tu, sem-
blant diuhen a quantes encontran; ꝛ lo [que] de les
altres diuhen no dupteu, semblant diuen de tu, o
uer, [o] falç sia. E par me blasme qual força fan al- 1200
gunas, darse a pagesos ꝛ tregirs o seruidors, perço
que aquestes en aquesta manera fanse seruidores de
[*f.* 40*v.*] perçones vils *e vilanes; ꝛ stiman aquests jnfimos ꝛ
mercennaris homens de aço nobilitarse avn en pu-
blich diuulgan ells esser acepts a alguna gentil ꝛ 1205
magnifica senyora. E dejus hombra de religio amar
qui per cantons palesament cridant te publich et
maldigue lo de que en secret te pregua, a mi par no
blasme sol mas jnfortuni. Aquests adonchs quals he
recomptats, molt richs, molt bells, molt afortunats, 1210

molt adornats, molt vils, son a bell ⁊ ben amar no vtils. Ara jnuestigarem quals sien vtilissims amadors. No dupteu, donzelles molt gentilissimes, que vn amant no pobre, ne sutze, ne desonrriuol, ne vil,
1215 sera optim a qui fiem lo nostre amor; aço ver quant en ell sia prudencia, modestia, sufirencia e virtut; ⁊ fon natura ⁊ uoluntat mia sempre cubdiciosa *a [f. 41] amar perçona, qual hoys, studiosa de bona art, literada ⁊ ornada de moltes virtuts. Semblant aquell
1220 meu primer senyor de mi mes que mi mateixa molt amat. Ell, de persona ⁊ daspecte bell ⁊ gentil, senyoril, delicat ⁊ ple de merauellosa vmanitat; ell, de enginy sobre tots los mortals quasi diui; ell, copiosissim de totes virtuts a qual se vulla grandissim
1225 princep dignissimes, destre, robust de la perçona, animos, ardit, mansuet ⁊ reposat, callat, modest, moteiador e iugador, ⁊ avn, quant era necessari, ell eloquent, docte ⁊ liberal, amoros, piados ⁊ vergonyos, pratich ⁊, sobre tot, fedelissim; el a tota
1230 gentilesa prestantissim; sgremir, caualcar, lançar, sagetar, e a qual se vulla semblant cosa abtissim ⁊ destrissim; ell, en musica, en sciencia, en pintura, en sculpidura ⁊ en tota *bona ⁊ noble art spertissim, [f. 41 v.] ⁊ en aquestes, encara en moltes altres lahors, a quis
1235 vulla primer era ⁊ no segon. No poria aci recomptarvos la meytat de les sues merauelloses virtuts, per les quals lo senyor meu entre totes les gents era famosissim, amatissim ⁊ reuerendissim, nem par desonor nomenar ⁊ reputar senyor aquel dulcissim,
1240 vnich fael amich, per qui neguna seria axi dificil ⁊ fatigosa cosa, qual yo prompte no prengues per plaureli ⁊ hobeyrlo, ⁊ seriem en loch de carissim do, dir, donar ⁊ fer qual se vulla cosa el me manas. E ara ⁊ quant li plaura, de mi pot esser obeyt, certes, de mi
1245 senyor. O senyor meu! o fortunada mi, hon axi la

mia fortuna me dona a tu amant, al qual may se tro-
[f. 42] bara par ne semblant virtuos! Mas apres jn *fortunada
de mi que axim trop no hauer pogut en aquella lon-
gua terra, avn tu, senyor meu, stas, ab tu vn sol
viure en perpetuo ꝛ felicissim amor. Mas esme 1250
confort, pus que encara dura la fe en mi ab la
memoria de tu, que encara serue ꝛ seruare tots los
teus dons ꝛ recort de la nostra dolcissima beniuo-
lencia. Semblant (filletes mies amantissimes)
semblant amant si may algu se trobara, vos con- 1255
cell que elegiau ꝛ molt ameu. Sempre a amar
proproneu los literats virtuosos ꝛ modests. Aquests
son de qui rebreu amant jnfinit premi de la vostra
benuolença ꝛ fe, e dels quals [no] haureu may a dup-
tar desastre algu; aquests son aquells quals fan lo 1260
nostro nom apres dels nostres nets esser jnmortal;
aquests fan les nostres balleses splendidissimes ꝛ
[f. 42v.] diuines : encara viu Lesbia, Contia, Sintia ꝛ * les
altres ja mil anys passades amades daquells docts ꝛ
literats. Amau, donzelles, adonques los literats vir- 1265
tuosos ꝛ modests, ꝛ viureu alegres ꝛ honrrades en
dolç ꝛ perpetuo amor.

Dit quals sien de elegir amats, segueixse mostrar
de pendrels ꝛ nodrirlos amant. E primer uos amo-
nest, filletes mies suauissimes, que cosa neguna se 1270
troba presta ꝛ facil a uosaltres, donzelles fermosissi-
mes, quant afeleguar quius segueix remirant : vn sol
dolç sguart, vn presentaruos alegres, vn continent
amoros encen qual se vulla sia fret ꝛ pereros coratge
a dessijaruos. E perço no a tart he vist algunes vanes 1275
donzelles molt errar, stimantse amades de qual se vu-
lla, pusque vna uolta les guart; ꝛ a tots ferman los
hulls, ꝛ alegranse esser acercades de molts vaga-
[f. 43] bunts, e creuen tant esser *belles quant de molts son
molestades. No es lahor de bellesa, no, filletes mies, 1280

hauer gran exercit de qui us asetge, mas saber
ornarse no menys de humanitat ꝛ facilitat que dor
ꝛ de porpra, ꝛ ferse amar ꝛ reuerir. Vn sol lum fa
vera ꝛ antegra ombra qual molts lums entorn la
1285 guastan. Axi no de molts, mes de vn sol ferm ꝛ
fael amant, se segueix entegra ꝛ dolç amor. E sde-
ues quel poll qual continuu va gratant per tot
tarreny, apres la nit dorm mal sadoll. Ajuda adonchs
a qui ama despendre la sua obra en part avn trob
1290 de nodrir lo seu amor; ¿ꝛ qual poch prudent no
concidera quantes incomoditats ꝛ dampnatges sian
al seu amor aver lanimo a mes de vn sol affeccio-
natissim? Sapiau, donzelles, lo perfet amor esser
cosa jnmortal, ne poderse diuidir, que si sen *feya [f. 43 v.]
1295 part a altri lo que mancaria lo retria jmperfet ꝛ mal
jntegra. E qui en esta manera ne fa mes parts, romp
lamor ꝛ no ama, e qui no concerua amor, merita
no esser amada; ꝛ beneuenturada aquella donzella
qual, amant vn sol, may haura lo seu pits vacuu
1300 damoros pençament, continuu amor, continuu solaç
a qui sab amar. E quant tota altra raho aci fos vana
ꝛ falsa, pens en aço ara cascuna de uosaltres en
tanta multitut de seguidors, quant may puga perse-
uerar amant, no dich tots homens, mes encara vn
1305 sol. Si tu prestes hulls ꝛ cara a tots, aquesta obra
tes quasi jnfinida fahena ꝛ seruitut; avn si tu man-
ques mes avn que avn altre, soptement entre ells
neix enueia, hodi e inimistat. Sentanse apres entorn
la tua porta ꝛ per tu fetes remors, bregues, *colpes, [f. 44]
1310 senyals en blasme del poble, mal grata als teus ꝛ
desonrrada. Despues apres no manca en aço o per
donar molestia al seu aduersari o per glorieiarse de
tu, quasi veniantse que menys laceptes que a ell no
par de tu meritar, falçament aferma hauer rebut de
1315 tu dons ꝛ letres ꝛ altres encara mes secretes ama-

tories coses. Creuhen se, diuhen entre si «a Deu reclam», viuen ab desdeny ꝛ tristesa. E en esta manera de la inimicicia del altre tota la veniança torna pur en ton dan. Encara que tots aquests fossen modestissims amants ꝛ de ells no res a la tua fama ꝛ reposat viure 1320 *no cesse* [nogues], encara trobaras a continuar amor aquesta multitut esserte molt dampnosa. Stan, ara lu, ara laltre, com enemichs aguaytadors, ne pot a tu [*f.* 44*v.*] fer vtil temps o loch algu: *axi te sents asetiada de continuus vigilantissims testimonis ꝛ destorbada en 1325 totes les tues amoroses empreses. Per tant vos confort ꝛ amonest elegiau de tota la multitut no mes de hu, qual he dit amant, al qual vos posareu ornades no menys de gentilesa que dabit ꝛ arreaments. Apres als altres totes sereu ab los vostres 1330 sguarts auars ꝛ retengudes, e axi tots, en pochs dies, vehentse no acceptes, vos leixaran triumphar qual be nodrireu vn sol dolç amor; negu no ama longuament si ell no spera de esser acepta. Si mostrareu no hauer lo acepte, de cert lerrara la empresa. 1335 Ne placia a uosaltres la oppinio daquelles vanes jouenetes, quals persuaden axi mateixes gracia ꝛ força per ferse amar hauerla en lurs ornaments ꝛ [*f.* 45] vestirs: aferm vos, filletes mies, que ni pedres *precioses, ne or, ne nostres cabells o cara, mes los gen- 1340 tilissims costums, la vmanitat, la graciositat, la pietat, son les armes ab que triumpham damor. Moltes mes he vistes leges, gracioses, alegres ꝛ modestes, esser amades, que belles, altiues ꝛ superbes: enginy superbo pot may dolç amar. E aci pençau entre 1345 uosaltres, o jouenetes, qual cosa primer vos ences a amar, crech yo fou no porpra, ne pedres precioses o qual se vulla ornament de la fortuna, mas be lo costum de virtut, la modestia ꝛ vmanitat de quius serueix. Semblant qual a uosaltres, axi sdeue a qui 1350

us ama. Adonchs posau uos a vn sol virtuos ꝛ
modest, no com algunes, suentades ꝛ ardides, mes
ab dolça presencia, ab dolç costum, ab entegra vma-
nitat, ab simple fa*lici*[cili]tat, alegres ꝛ festeiants. *E [*f. 45 v.*]
1355 en aquell modo quant volrreu aquistareu gracia ꝛ
beniuolença ꝛ prompte seruir de qui uosaltres
desijau. E axi haueu vist com se coue elegir vn sol
amant, quant de sobre he dit, virtuos ꝛ modest, de
madura hedat ꝛ entegres costums, al qual hu, vull
1360 vos dispongau tant amar quant de ell desijau esser
amades. Recordam en aquest preposit en aquell
meu primer amor, moltes uoltes plorant en la falda
de la mia carissima mare dolerme, com a mi no paria
que lo meu senyor, aquell hu egual de lanima mia,
1365 aquel hu sol al qual hauia tota donada mi mateixa,
fos vers mi grat a recambiar, quant de ell desijaue,
molt apertissim amor. E axi molt encesa damoros
desig sol vn confort trobaue al meu martir, quant
podia ab la mi mare *plorant racomptar les mies [*f. 46*]
1370 dolors, e acusar quant me paria esser dur lo meu
amantissim senyor. Si axi poch a mi ajudaue ab
lagrimes ꝛ sospirs meus lançats de dins lo meu cor,
moltes uoltas pregarlo no desdenyas ne fugis a mi,
da qui vehia manifest ell esser amat. Apres recomp-
1375 taua les madurissimes quant ara les conech, mas en
aquella edat aspres respostes, quals a mi feya lo
meu preciosissim senyor, ab molta prudencia cor-
regint les mies errors. Jo que joueneta ꝛ de molt
ardentissimes flames encesa, tota (qual fa qui ama)
1380 contra a mi giraue sempre en pijor part, ploraue ꝛ a
mi mateixa tota hora stimulant a amar, mes mence-
nia, dolentme amar ꝛ no esser amada; qual huna
coentissima cura feu que apres de totes les magiques
ꝛ jncantatrices romas, no erbes, *no versos, no vnts, [*f. 46 v.*]
1385 no cosalguna disposta a metre en los animos amoro-

sos pençaments, los quals yo no recullis per vencre
a amarme aquell hu per qui yo peria amant. Mas
de aço primer ab la mia sapientissima mare ab
moltes lagrimes descobrintme z aconcellantme,
molt me blasma en semblants paraules: «Ffilleta mia, 1390
»los hulls [*ffilleta mia los hulls*] son guia del amor;
»neguna erba, negun encant, no aquella Circes, no
»aquells *marins* [Moeri] quals a si ho altres cossos
»humans conuertiren en varis mostruos, tant porien
»a ferse amar ab lurs verços z encants, quant sol 1395
»mostrar amar. E qui uol parer amant, ame: negu
»mostrara esser musich sino sona o canta; axi negu
»pot parer ver amador sino ama; uolse mostrar amar
»quant mes pots, e encara mes amant que tu no
[*f.* 47] »mostres. E axi *amant certes seras amada; may 1400
»fon amat qui no amas.» Aiustaue aci ella moltes
mes occasions, mas aquesta a mi massa sempre pla-
gue; digue: «Proua en tu, filleta mia, que de negu
»sera a tu referit quet maldigua ot aport hodi, al
»qual tu soptement no ages semblant dintre tu 1405
»animo jnimich z odios. Ne dupts que de natura mes
»cascu se inclina a amar que a inimicar, perço quel
»amor en si te dolceza, z lodi sta ple de aspresa. Per
»tant quant digui, negu sentira de tu esser amat al
»qual de sobte no sia necessitat semblantment 1410
»amarte; (z dehia, digue la mia mare) dexa aquestes
»males arts a qui mal viu; z aquell axi viuint merita
»hodi z no amor. Ama tu, seras amada; representat
»alegra z graciosa z tal, que tu merits esser amada
[*f.* 47*v.*] »ensemps, z molt ama. E en esta manera *cert prest 1415
»sentiras enceses las flames amoroses en qui tu
»ames. E reputa en bona part si aquell que tu desijas
»seguex lentament z reposada a descobrirse amant;
»e judica que qui ue reposat a amar, aquell tart en
»amar se desfa; e may fou tart amor [si] no molt per- 1420

»petuo ꝛ etern; atart pren gran colp qui corra »retengut; ꝛ tot arbre qui tart creix tart pereix.» O perfetissims amonestaments, quals yo proui apres esser verissims! quants desdenys, quants fastigs, mes
1425 a mi que a ell dampnosos, quantes jniuries, no *gueren* [per als que] per mon poch saber amar, soferi de mi lo meu senyor; may pero cessa de molt amarme, may començа de esserme en alguna cosa molest; ꝛ en ell proui lo que a mi dehia lauia,
1430 maestra mia, en altres coses ꝛ primer en amar spertissima, que home sofirent *sempre fou callat ꝛ [*f.* 48] copertissim. May lo senyor meu, be que per mies jniuries adolorat, may pero ab altri descobri lo seu dolor, o meu algun error. Adonchs, donzelletes,
1435 siaus al recort aquests que fins aci he recomptats obtims manaments: durau seruint ꝛ amant, ꝛ axi sereu amades. Via breuissima a ferse mal voler sempre fou mostrar de mal voler : molt mes breuissima a aquistar amor sera aquesta vn sol amar; amau adonchs ꝛ
1440 aquistareu amor.

Hoyt haueu fins aci, donzelletes delicatissimes, quals son de elegir amants virtuosos ꝛ modests, com se prenen ab bons costums ꝛ molt mostrar amarlos. Resta aquella vltima part, en quin modo
1445 se pot nodrir benuolença, ꝛ molt durar en los dolços deports damor, la qual cosa uull no dupteu esser molt necessaria. Diuse *trabayll no esser menor [*f.* 48*v.*] conseruar lo aquistat que de nou aquistarlo: aquistant a nosaltres souint aiuda la fortuna, e cas a
1450 conseruarlo quasi sol la prudencia, diligencia, e encara jndustria. E cert, en amor son los nostres bens no a tart torbats, part de temps ꝛ discurs de les coses, part de la jniuria ꝛ iniquitat dels maliciosos ꝛ enueiosos, part de moltes altres occasions ꝛ asalt
1455 de la fortuna, part per no saber ben regirse ꝛ

guiarse amant. Los temps, donzelles, ꝛ la fortuna se coue obeyr e soferir. E com qui spera de passar lo riu tant alli star fins sia menys turbulent, e axi en l[o]s turbulents contrast dels temps no lançarse en mig del perill, me[s] sobre ceure, perço que dema se 1460 pora lo que força vuy nos poria. E cami per lonch que sia pur si arriba qui non hix. No yscau del cors [f. 49] *damor, seguiu amant, e axi als mals passos sperant, ꝛ arribareu a temps del que desijau. Apres lenuege dels maliciosos [se] fuig amant secret ꝛ cubert, 1465 perço que de tota part sta fort de infinides ꝛ obtimes scuses, lo cubert ꝛ secret amor. Mas tots los casos aduersos a nosaltres amants, quant per proua en mi molts altres me recorda hauer prouat, conech principi a nostres mals venir no de altre loch que de 1470 nosaltres: on per nostra poqua costancia, ab nostra molta superbia ꝛ desdeny, som a nosaltres ꝛ a quins ama jmportunes ꝛ dures. E creeu a mi: cosa neguna tant nou al delitos nodrir de amor, quant lo nostre [esperit] qual natura hauem de tota cosa 1475 pendre ꝛ seguir longuissimes ꝛ eternes baralles. Sol la nostra duresa, donzelles, sol lo nostre obstinat guarreiar nos fa apres axi star, quant de uosal- [f. 49v.] tres alguna *veig trista ꝛ penedida. E neix aquest vici, no tant de jmprudencia, mas primer de super- 1480 bia ꝛ altiuesa. E perço sempre me haueu hoyt dir que dona superba pot may benauenturadament amar : may fon amor sence suspita; ꝛ [suspita] neix de no coneixer la cosa ꝛ de poch fiarse; e a la sospita segueix desdeny, e axi desdenyades jniuriam quins 1485 ama. Fugiam les fellonies, squiuemles de hon se reten eguals a nosaltres : quals en nosaltres dones troben front ꝛ cara, may nos sentim saciades en vencrels de superbia, yra ꝛ onta. E de aci se segueix entre nosaltres discordia ꝛ greu odi, cosa iniquissi- 1490

ma que del seu amor algu en premi reba inimicicia;
mas [a]qui lo desdeny ꝛ superbia longuament perse-
uera sempre, creixent ab iniuria inich animo. Aque-
lla verament que sera de enginyi noble ꝛ vma*na, [*f.* 50]
1495 danimo dolç ꝛ mansuet, de costum gentil ꝛ gracios,
per qual se vulla humil pregaria ꝛ per tota scusa o
raho se refrenara, ꝛ declinarsa a ferse amar, lexara lo
desdeny, tornara al amor, exira, de dolor viura, en
los dolços amorosos deports. Pertant, filletes mies
1500 carissimes, ꝛ uosaltres axi siau no superbes ꝛ altiues
amant, mes humanissimes ꝛ perdonadores; ꝛ qual
de uosaltres amant no donas a qui ella ama qual se
vulla sua carissima cosa, molt mes deueu donar ꝛ
creure vna minima vostra oppinion ꝛ pressa baralla.
1505 E feu lo que lo meu pietosissim senyor en lo meu
primer amor a mi ensenya : en esta manera squiuar
ꝛ deposar tanta aduercitat. Plaume, donzelles delica-
tissimes, en qual se vulla cosa yo puga loaruos
aquell hu sol qual yo *conech en tota virtut ꝛ bona [*f.* 50*v.*]
1510 art, ꝛ en aquesta vna primer esser sols prestantissim
maestre; ne a uosaltres stim sia enuios, si yo, loant
aquell meu primer senyor qual yo tant ami ꝛ
sempre amare, vos seguesch descobrint les mies
antigues errors, en les quals uosaltres força sou
1515 caygudes per jmprudencia, o porieu poch sabudes
amant caure. Yo, filletes mies viciadetes (per que
molt abans, molt nos pot molt no amar qui us ama
mes) molt amaue, joueneta simple, jnsperta, superba:
per aço, trista a mi, per tota minima cosa sospitaue
1520 em desdenyaue. Era lo meu senyor bellissim, vir-
tuosissim, eloquentissim, de moltes souint demanat,
cridat ꝛ amat ꝛ loat. O mesquina, quals eren per
aço les mies dolors! On yo stimaue qual se vulla lo
miras subitament lom furtes, may *era segura ne [*f.* 51]
1525 danimo no ple dinfinit sospecte, sino quant en la

mia presencia lo veya, ꝛ alli encara desijaue qual
se vulla altra dona mes duna uolta lo remiras,
aquella sopte se aseguas. Jo may me saciaue molt
entre mi loarlo, fixos tenint sempre en ell los
meus hulls fermament. Quant retornaue a saludar- 1530
me, neguna mes de mi esser podia alegra, e quant
[seguia] sens saludarme, neguna mes de mi estar
podia trista ꝛ dolenta. No se com, la mia molta
deuers ell fe, mi a mi mateixa fehia esser fiada. Dura
lo nostre amor molt temps, be que de vans sospec- 1535
tes spessament molestat, pur voluptuosissim o dol-
cissim, hon a mi per aço reputaue, quant yo cert
era entre les altres felicissima, alegrauem ꝛ quant
podia en mi prenia solaç ꝛ delit. Seguirenme en
[*f. 51 v.*] esta manera molts jorns pur * letissims, plens de 1540
merauellos goig, fins que [per] nostre jnfortuni no se
qual [dona] jo viu, no pero indigne desser amada, pos-
sarse al meu senyor molt segons lauors se podia iudicar
familiar ꝛ ab parlar de amicicia. Subitament, ay, ay,
trista de mi! com de mortal colp ferida, caygui en 1545
tanta pallidesa en la cara mia ꝛ en tanta tristesa en
lo meu front ꝛ en lo meu animo en tant dolor,
quel senyor meu qui era present quasi vençut de
pietat, ꝛ saui que be conexia quant aquesta plagua
al nostre amor fos perillosa ꝛ mortal, lacrima ꝛ 1550
partis adolorat. Jo resti dolentme ꝛ quant fon loch
plorant prop la mia carissima mare, la qual per
mostrarse molt stuta ꝛ a les mies amors quant era
despertada ꝛ curosa, tantost me confirma de tot
esser se auista ꝛ marauellarse molt, mostrant ab mi 1555
[*f.* 52] pendra * a jniuria que tots dits ꝛ moteigs, ab los
quals lo meu senyor, mes per plaure a mi que per
solaçar a altri, alli a totes sa era presentat gracios ꝛ
festeiant. Stimi yo aço a jniuria molt grandissima, ꝛ
en mi ne prengui odi occult ꝛ marauellos desdeny, 1560

disponentme del tot a negu may pus voler amar, acusant a mi mateixa que tant fos stade a altri afectada. E axi me comenci encloure en solitut ab proposit de pus may mirar la cara a hom; eram en fastig
1565 amor, en odi qui amaue, ꝛ enuios qui ensemps ab mi no fos adolorat ꝛ trist; *e yo se* [o Deu] que nosaltres amant som folles dones! ꝛ que non fiu yo per durar en aquest proposit! donim a consumar cascun dia moltes ꝛ moltes hores apres los sacerdots adorant ꝛ
1570 sobre stant en los temples, renouant cada hora mes uots a cascun * sant quem leuas de la pença aquell [*f. 52 v.*] hu per qui yo dormint ꝛ uetlant sempre mi mateixa solicitaue; ꝛ per no rahonarme ab los vius, dura ꝛ obstinada, badoqueiaue ab les pintures; e [*no*] volgui
1575 a hon fos amor alli posar a mi en religio, quasi com me fos licit sobergaiar ꝛ vencre aquell quem hauia ja ꝛ tenia uençuda ꝛ sotmesa. Amor, filletes mies, amor me vedaue sentir o ben seruar alguna duresa de religio. E axi afligida de vna molestia,
1580 aiusti sobre la segona, creent ab aquella leuarme la primera: no menys en mi amaue ans cremaue amant, ꝛ pur molt desijaue posar lo carrech amoros. Ne empero volia perdre lo continuat seruir de quim pleya souint veure, mas callaue ꝛ simulaue, o de no
1585 res dolerme, o esser a les mies dolors altre occasio; fugia * en solitut, enclohiem en scur ꝛ tenebros, [*f. 53*] ploraue ꝛ mi mateixa turmentaue. A la fi, combatuda ꝛ de les mies laugereses vençuda, exia ꝛ desijaue lo meu senyor sempre, no en altre part esser que en
1590 aquells vsats lochs hon yo solia ab tant contentament may saciarme de molt reguardarlo. E quant yo cert sabia alli ell fos, poch lo honrraua, ꝛ alegrauem per darli pena si veya yo a ell fugia, hon apres per veure pur a ell yo moltes ꝛ en molts lochs anaue ꝛ
1595 retornaue. E si encontrantlo me saludaua, yo poch

mostraua prearlo; si a mi nos representaua quant
lusat alegre, jo mesquina me adoloraue; ꝛ axi uiuia,
a mi mateixa en manera molt mes que ell greu ꝛ
molesta. No se de hon tanta perturbacio mi a mi
mateixa tingues axi spantable ꝛ saluatge; may lo 1600
[f. 53v.] vehia que tot *mon spirit ꝛ sanch no cambias ꝛ
perturbas; spessament me tremolauen tots los niruis;
enpallidiua ꝛ queya en pal[e]s dolor ꝛ tristesa tal,
quel senyor meu preciosissim moltes uoltes veent-
me en tal manera cambiada en la cara ꝛ trista, 1605
sentintse deuers mi en cosa neguna hauer errat, ab
moltes lagrimes me pregaue si en cosa alguna mi
de ell sentis ofesa lay palesas. Aço per no seguirme
desplaent, ꝛ per smenar totes les sues errors; e si
deuers altri era aci la mia fellonia encesa, pregauem 1610
no hobres en ell aquelles armes quals yo ab la mia
yra axi smollaua per veniarme, ꝛ aiustaue esser
merit damorosa fe descobrir lo animo nostro a
quins ama, ꝛ esser licit manar a quit ama, ꝛ degut
obeyr a qui ama, deure entre los amans negun 1615
amoros pençament esser amagat. E axi, ab moltes
[f. 54] *altres persuasions, longament me pregaue li per-
dones. Jo, com es nostra consuetut, dones que may
nos sentim saciadas diniuriar no menys ꝛ de uen-
iarse, part malegraue lo senyor meu se sotmets, part 1620
me dolia a tort darli dolor, part me delitaue axi per
mi veurel en dolor ꝛ afany. E aguera volgut endi-
uines lo meu sospecte. E si rahonant ho deuinaue
ab molta cara ꝛ juraments loy negaua, deya de no
res esser del fellona, per altra part esser en mi greus 1625
mos pençaments. Apres pur mostraua no honrrarlo,
no amarlo. E quasi no haguera volgut entre nosal-
tres mancas aquesta o altra semblant baralla, per be
stracarlo ꝛ sobergueiarlo, be que yo cremas, ab
obstinat desdeny vencre les sues lagremes ꝛ prega- 1630

ries. E axi de fora ab lo front ꝛ cara altiua, dintre
ver en mi vençuda ꝛ *subiugada a amar, flameiaue; [*f.* 54*v.*]
ne menys a mi que a ell turmentaue. El pero may
a tantes de mi rebudes jniuries deuers mi se posaua
1635 sino plaentissim ꝛ fidelissim. Doliam no poder ab
mos vltratges ꝛ desdenys prouocarlo a yra; aguera
volgut vencrel enfellonit, ꝛ, per retral mes apacionat,
yo part simuli, part me reduy a amar hu ꝛ altre
jouenets, y en presencia del senyor meu me alegraue
1640 mostrarme a aquests nous amants tal quem stimes
alienada de ell ꝛ transferida a amar altri. Per que lo
senyor qual neguna de primer jniuria auia pogut
moure a no molt seruirme ꝛ complaurem, ay, ay,
mesquina! aci comença menys amarme, ꝛ ab vn
1645 poch presentarse a mi mostrarme quant la mia
altiuesa li fos descara. Asom fon vna jnstimable
dolor : no res may digui, no res fiu, no res tempti,
*no res penci per desplaureli, de que ara ensemps [*f.* 55]
molt nom penedis. E lo que mes me adoloraue, era
1650 que yo judicaue aquest penedir de ara no res may
poderme aiudar. Speraue jnfinides veniances : tantes
eren les mies deuers quim amaue a tort fetes
jniuries; mil veguades lo dia requeria ꝛ cridaua la
mort. Axi dura lo meu ꝛ lo seu jnfinit dolor (per mia
1655 occasio) molt ꝛ molt temps. Infilicicima! mas no us
poria dir quantes lagremes ꝛ turments, en tal manera
viuint, fossen los meus. Eren les mies nits longues
molt, stracades de molts uoltaments, ꝛ repenedi-
ments, ꝛ varies ꝛ doloroses recordances. Era lo jorn
1660 a mi scur, ple de tenebres ꝛ solitut. Era lo pen-
çament meu al continuu carregat de grauissimes cu-
res. Era lanimo, la pença mia tota hora carregada ꝛ
compremuda, *ara de dolor, ara de penedirme, ara [*f.* 55*v.*]
de desdeny, ara damor, ara de pietat de mi mateixa ꝛ
1665 de qui me amaue; volia, no volia, acusaua, ploraua,

e may entre mi restaue de recitar la mia passada
ystoria : doliem hauer perdut lo dolç temps, do-
liem viure en plant, doliam hauer per ma occasio
perduda tota sperança a pus may recobrarla, spes-
maua, ne sino spesament me lançaue de sobre lo 1670
lit sospirant, plorant, abrassant z besant qui ab mi
no era. O miseria mia! O vida! O infilicicima!
O enginy meu dur, stranyissim, que yo de tanta
calamitat mia·me fos occasio! Ia pogues ab breu
remey finirla. E pur obstinada per sobre ceure lo 1675
desdeny, a mi mateixa e a qui amaue consumas.
Eren les nostres galtes en altre temps fresques,
[f. 56] plenes z aco*lorades : en aquella hora per molt
continuada dolor, pallides z attenuades y smortides;
tal que quim veya podia en si de mi hauer pietat, z 1680
molt mour[e]s a compacio. Sols tant a mi fou nociua
aquesta cert folla mia empresa, donzelles, quant que
apres seria lonch recitar com moltes voltes me so, ab
infinit desplaer z penediment, dolguda hauer axi
per ma jniuria perdut aquell temps qual a uosaltres 1685
podia esser stat complit de mereuellos plaer z tris-
tissim contentament. E yo, folla, lo fiu esser com
haueu hoyt ple de lamentacions, sospirs z lacrimes.
Pur apres plague a la mia fins en aquella hora
iniquissima fortuna, que yo de cert entengui la 1690
nostra duresa esser del tot iniusta, e la mia sospita
[f. 56v.] esser falça : per tant yo soptement me reti *al meu
pacientissim senyor humana e quant deuia sub-
iecte. Ell, com ver era danimo gentil, z gentileza may
serua desdeny, de sopte vers mi se posa quant solia 1695
alegre z pietosissim : descobrili lo meu passat error,
z manifest li confesi axi deuers amant quant ell
souint mauia recordat que subitament nexent lo
sospecte aiuda palesarlo; perço que com, o pruden-
tissim senyor meu, tu a mi deyes lanimo z cor de 1700

qui ama esta tendrissim, mas apres que entra en-
clos sospecte o desdeny, fa com lou que quant mes
lo scaldes mes endureix : axi lamant sospitos, quant
mes loncens ab amoros seruir, tant mes dintre si en-
1705 crueleix. E proui yo aço en mi, que quant lo meu
senyor se donaue humil z subiecte, tant mes a mi
paria hauer del meu desdeny raho. On sdeuingue
que, *perseuerant en desdeny quant yo podia, no [f. 57]
volgui satisfer a la mia amorosa sperança. Apres,
1710 quant yo volia z desijaue, nom fou licit satisferme,
perço quel meu senyor (per les jniuries de temps
passat) se transferi a viure luny de mi en stranya
terra. E axi cert sdeue, filletes, que com podem no
volem, [e sempre volem] lo que a nosaltres es difficil
1715 poder. E aço sol se seguex per lo nostre pendre en
nosaltres sospecte, perço que del sospecte neix lo
desdeny, per lo desdeny lo veniarse, per lo veniarse
les iniuries, per les jniuries lo perdre del dolç deport
z solaç damor; on, apres, infinit dolor esta en lanimo
1720 de nosaltres z de qui amam. E lo nostre dolç amor se
conuerteix en dolor z miseria, z lo nostre riure en
plant, z lo nostre moteiar en flastomies : cosa odio-
sissima z de molt fugir, la qual *de cert fugirem si [f. 57v.]
fugim a tot sospecte. Adonchs volse no fer com
1725 moltes les quals sempre solicites cerquen lo que
apres elles se dolen hauer trobat, z de totes jnuesti-
guen tots los passos, actes z fets de qui elles aman.
Dich uos, donzelles, z creheu a mi, lo amoros
plaer qual hage qui a uosaltres ama, e en altra
1730 part poria a uosaltres noure; si nou sabeu, fugiu a
saberho z nous noura. E a qui no fallira ab uosal-
tres darse delit, aquest, creheu a mi, no sercara en
altre loch saciarse. E recort uos que vna agulla
sens fill no cus, e axi qual se vulla sia deport
1735 amoros sens amor no aprofita. E be que força en

vna agulla sien dos o mes forats per los quals ixen
molts fils, no empero fara sino vn forat, mas be li-
guara pus ferm lo cusit : axi vn animo de molts
[f. 58] ences mes ferm si mateix * ligua damor a qui sabra
fer lo seu. E benauenturada aquella qual sabra esser 1740
primera, e adelitarse ab aquell hu qual moltes
altres desigen ꝛ qui asi sab esser primera : aquesta
facilment pora sempre en aquell amor esser sola ꝛ
fortunada. Amau, donzelles, amau qui a uosaltres
ama, e estau contentes del uostre amor, ne cureu 1745
saber lo que apres vos nou saber, fugiu a tota
sospita, a tot desdeny, e a tot superbo costum, ꝛ
fiauuos de qui us ama e de uosaltres mateixes.
Stimau : quant amareu tant sereu amades, e quant
seruareu fe tant a uosaltres sera seruada entegra 1750
beniuolença ꝛ seruici. Ne dupteu lanimo del hom
molt mes que el nostre esser amant ferm ꝛ constant.
Son los homens menys que nosaltres sospitosos,
per que mes prudents ꝛ conexents. E son mes que
[f. 58v.] nosaltres *amant perseuerants, perque, menys bara- 1755
llosos, no prenen com nosaltres tota cosa a jniuria,
perque de mes viril ꝛ releuat animo no seruen
perpetuo desdeny, per que de pus magnifich ꝛ
generos coratge no resten per qual se vulla contrast
seguir lur amorosa enpresa, per que de mes costant 1760
entegra fermesa. Nosaltres, dones, temoroses de tota
cosa sospitam, sospitoses de tot altre minim error
nos desdenyam ꝛ reputam lo jncomportable, des-
denyades per tota poqua ofesa nos veniam, ꝛ ve-
niant may sabem finir o posar manera a la ini- 1765
micicia ꝛ jniuria nostra. E viuim ab quins ama
quasi com a vn capital enemich. A mesquina! fille-
tes mies, per amor de Deu, fugiu a aquestes sospi-
tes quals quant hoyu, e quant en alguna de uos-
[f. 59] altres descobre, a mi par no proueyau *son damp- 1770

noses a qui ama. E si pur sospita alguna a uosaltres
se ofereix, no perço subitament vos desdenyeu, ne
en allo refermeu; no la tingau secreta, ans prestissim
la descobriu a qui us ama. Sempre fou la sospita
1775 veri de la amicicia. E, com dehia lo senyor meu,
prouas la sospita esser no dessemblant a la talpa,
(qual es vn animal) deius terra, en scur ꝛ profunde,
en tota part, per tot penetrant, comou ꝛ desfa qual
se uol dur ꝛ fort terreny; apres, soptement exit en
1780 claror, pert tota la sua força en los niruis. Axi la
sospita en scur ꝛ amagat dintre lo pits, may reposa
de comoure lanimo en tota perturbacio; de sopte
feta palesa, cessa; e sdeues que, descobrint la tua
sospita, quit ama ab rahons hi scuses esmena les
1785 sues quals tu stimes errors. E per aquesta *fe en [*f. 59v.*]
vers tu li creix amor molt ardentissim; perço que
sent quant te fies en ell a tu, [quant] seruar lo vostre
amor tens en lo cor. Apres fuig en tota semblant cosa
esserte greu; e axi descuberta la sospita viuim en
1790 dolça ꝛ continua amicicia; avn, en contrari, tenint la
sospita occulta ensemps ꝛ conseruant desdenys ꝛ
baralles, vos fas certes de quant vos seguira : que qui
us ama moltes ꝛ moltes uoltes hofes ꝛ per moltes
jniuries de moltes parts ferit, per vna qual a uosal-
1795 tres força semblara minima ofesa, se rompra a ira ꝛ
enfestijaruos ha ꝛ mudara lo seu amor en altra
part. Vosaltres alli soles desertes plorareu, e desija-
reu en va aquell que ara no quant deueu honrrau.
Seguiruos ha encara que qui sabra les vostres
1800 amors vos reputara jngrata o vilana, ꝛ maldiruos ha
hon haureu per vostra *duresa apartat qui tant vos [*f. 60*]
seruia, ꝛ aquells als quals era uostre amor primer no
conegut, ara molt marauellantse no quant de primer
spessament veure lamant vostre en aquelles hores ꝛ
1805 lochs hon solia saludaruos ꝛ honrraruos, aquests

marauellantse, o que saciat abando lo content amor,
o que en vos sia natura molt stranyissima ꝛ de no
poderla comportar. Seguiruos ha encara, quel
amant vostre, adolorat per vostra ofença, dolense de
vostra jniuria, força ab alguna vostra jnfamia se 1810
veniara. Ne sia qui stim que, qui per duresa ꝛ jm-
pietat de altri sia conduyt al obtim dolor e quasi
pres de la mort, en tal cas de ell o del seu honor
aga mes que ell de ell compacio o reguart. E axi
superbes, iniustes, ingrates, perdreu fama, amant ꝛ 1815
amoros solaç; rebreu jnfamia, dolor ꝛ tristeza; tro-
[*f.60v.*] baruos heu soles, *abandonades, sens amant qui us
seruescha hous lohe; viureu ab dolors, lagrimes ꝛ
sospirs. E avn primer la vostra sospita era que lo
senyor vostre amas altri ensemps ab uos, ara certis- 1820
sima que mes no ama uos, may sereu sença grauis-
sima ꝛ *certa per* [paor] sempre tement que quit pot no
venge. Tota ferma passiencia, filletes mies, spessa-
ment hofesa, torna furor : e si uosaltres de tota mini-
ma jniuria tant vos indignau, stimau que qui de uo- 1825
saltres moltes uoltes sia ab gran jniuria ofes, aquest
quant que sia se rompra a fellonia, furios ꝛ a ira; ne
sera mes amor en qui uosaltres spessament haureu
offes, mas furor. E vn amant furios mes sera de
tembre que qual se vulla rabiosa fera o mostruo. 1830
E aiustau[*e*] a aquests dits coses altres encara de no
[*f. 61*] poch stimar los dampnatges, quals *a uosaltres
seguexen de uostres desdenys : que veureu aquells
lochs on de primer en aquest ꝛ en aquell altre die
soliau riure ꝛ solaçaruos, ara per uostre mal tractar 1835
esser solitaris ꝛ sense aquell hu que axi a uosaltres
fehia ab la sua presencia ꝛ festeiar esser alegres ꝛ
contentes. A mesquina! plorareu veure aquells
temps en lo qual de primer era vostre hus dar als
amorosos delits ꝛ dolços jochs ꝛ graciosissims 1840

rahonaments, ara no trobant qui per uosaltres tant com primer se presentaue solicit ꝛ prompte a feruos alegres. A mesquina! a mesquina! catiuetes stareu soles, prementuos de tristesa ꝛ dolor; misera-
1845 bles plorareu ꝛ viureu en grandissima miseria ꝛ vltima jnfilicitat, abandonades ꝛ lançades odiosament de qui tant vos amaue. Per tant, filletes mies gentilissimes, siau no *altiues, no superbes, no obs- [*f.61v.*]
tinades, no sospitoses, no baralloses per vencre don-
1850 ta; ni sanomena victoria jniuriant perdre vn fidelissim amant: volse vencre ꝛ sobergueiar damor ꝛ fe a qui tu ames, ꝛ no de desdeny; ꝛ sera senyoria amant ferse amar, molt mes que stracant quit ama, ꝛ turmentant si mateix fersa mal uoler a qui tu sola
1855 vna ab tota fe ꝛ diligencia serueix; ꝛ en cosa neguna tant se coneix vn animo senyoril ꝛ noble, quant en la vmanitat, facilitat ꝛ pietat: desdeny sempre sent de vilania. Sol vila animo serua desdeny, perque no sap ni veniarse ni perdonar; e seruar desdeny
1860 parteix de jnhumanitat; perseuerar en desdeny contra quit ama, sera impietat ꝛ crueltat. Adonchs vosaltres, per no caure en tant jnfortuni ꝛ blasme, per no viure en axi pessim mal, en tal manera feu com *de sobre he dit, donantuos a amar. E elegiu [*f. 62*]
1865 qual digui amant modest, virtuos; preneulo a amaruos ab molta mansuetut ꝛ gracios costum, tant amant quant mes poreu; axi sseguiu nodrint lo dolç amor de pau ꝛ repos. E recordauuos que sempre entre uosaltres sera tranquilissim repos ꝛ pau, si de
1870 sopte començant la sospita, no perseuerau estant greu a uosaltres e a qui us ama; mas tant prest, primer que desdeny sen seguescha, descobrireu la vostra en lanimo presa hombra. E en tal forma amant ab entegra fe, promtissim seruir ꝛ graciosissim aceptar
1875 la beniuolença de qui us ama, seguint los vostros

solaços amorosos, ꝛ fugiu caure en tanta miseria
quant manifest veheu aquestes baralles ab si apor-
teu; ni dupteu tota baralla esser vltima destruccio
[*f.62v.*] del amor. Amau, sereu amades; *seruau en uosaltres
fe, ꝛ may sera ver amant qui us rompa fe; tot des- 1880
deny soferra qui ama, tot vltratge, tota iniuria, tot
despit, sol hu lo fa rompre a ira, inimistat ꝛ venian-
ça : cert quant coneix en qui ell ama no esser fe.
Volse adonchs sols amar hu quant pots, ꝛ a ell
sempre fer pals, sempre, tot amoros teu pençament. 1885
E axi amant viuras alegra, benauenturada ꝛ conten-
tissima. Volrria que aci lo temps bastas en ensenyar
uos moltes ꝛ moltes altres coses vtilissimes a amar.
Mas veig ja lo spectacle preparat, e aci comencen
entrar los reuestits ꝛ personatges. Altre adonques 1890
temps ꝛ loch sera de feruos en amoroses stucies
mes enteses : uosaltres, entre tant, filletes mies sua-
uissimes, posauuos alegres a vostros amats, ne siau
ab aquesta tristesa, a uosaltres greu ꝛ a qui us ama;
[*f. 63*] *mas reteniu los sguarts vostros en tanta multitut 1895
de testimonis : en altra part, en mes dispost ꝛ solitari
loch, cambiareu entre uosaltres lo riure ꝛ dolç
amoros gest ꝛ sguart. Ara disponeu vos tant amar
quant desijau esser amades : neguna erba, negun
encant, neguna malicia mes se troba potent a feruos 1900
amar, quant molt amar. Amau, donques, ꝛ fiauos
de qui us ama; e qui uosaltres amau seruara a uosal-
tres egualment fe ꝛ amor. Deposau sospites, ꝛ des-
denys, ꝛ baralles, ꝛ en tal manera viureu amant
felicissimes ꝛ contentissimes. 1905

FFINITO LIBRO GLORIA XPO.

El manuscrit de la traducció catalana dels dos tractadets de l'italià Lleó Batista Alberti, «DEIFIRA» *y* «ECATHONFILA», *se troba descrit en el* «*Catálogo razonado de los manuscritos españoles*», *del Sr. Eugeni de Ochoa (Paris, 1844), pàgina 671: es un hermós còdex de la Biblioteca de l'Arsenal* (Lettres, n.° 5902), *del segle* XV, *molt ben conservat encara avuy, compost de 63 fulles.*

El traductor anònim declara en un breu pròlech les rahons per les quals s'ha près el trevall de posar en català les dues obretes: era, tot plegat, una ofrena d'amor, destinada a una dama tant desconeguda pera nosaltres com el meteix autor de la traducció. Ens fem perfectament càrrech, donchs, de que assistim, a la distancia de quatre centuries, a un idili amatori entre un cavaller català (qui degué haver passat algunes temporades a Italia, fins al punt de coneixer-ne prou bé l'idioma) y una senyora que aquell desitjava inclinar en el sentit de les seves pretensions. Val a dir que les obres de l'Alberti son ja fetes a posta pera tal obgecte.

No es aqui el lloch oportù d'estudiar aquestes dues produccións de l'arquitecte-literat florentí, qui visqué entre 'ls anys de 1404 y 1472. Son obres, avuy per avuy, quasi del tot oblidades fins a Italia meteix, a judicar pel fet de que apenes s'han reprodubit desde 'l segle XVII *ençà (hi ha una edició de les obres en llengua vulgar de l'Alberti, en cinch volums, Florença, 1843-1849). En cambi el* «*Manuel du Libraire*» *d'en Brunet posa de manifest les repetides estampacions, en francès y en italià, que 's feren dels tractadets qui 'ns ocupen, en el segle* XVI. *El meteix Brunet dóna noticia de una edició, feta en 1471, de dos opúscols, en llengua italiana malgrat el titol llatí (*«*Opus præclarum in amoris remedio*»*), en la qual hem de reconeixer la primera estampació de* «DEIFIRA» *y* «ECATHONFILA», *ja reunides aleshores com filles bessones d'un meteix sentiment y tendint a uno finalitat també única. Axi*

les considerà, inseparables, el traductor català, fent-ne de totes dues una sola presentalla a la dama obgecte del seu amor.

La present edició catalana de «DEIFIRA» *y* «ECATHONFILA» *feya molt de temps qu'era desitjada, no havent estat may imprès el còdex de l'Arsenal, unich manuscrit que se 'n coneix. Havent-nos procurades fotocopies de l'original, el nostre interès ha consistit singularment en donar d'aquell una fidel reproducció. Emperò, pera la més cómoda inteligencia dels textes, hem procedit, com de costum, a puntuar-los, havent-ho fet, respecte de la* «DEIFIRA», *segons el nostre propri criteri, y ajudant-nos, pera la* «ECATHONFILA», *d'una edició bilingüe (francès y italià) de 1597* (A Paris, chez Lucas Breyel) *que 'ns n'havem pogut procurar, després de moltes recerques. Com hem dit, no son llibres abundants aquests: del primer no n'hem pogut arribar, donchs, a obtenir el text original italià, lo qual ens ha privat de fer el coteig de la versió catalana, com ho hem pogut fer de la* «ECATHONFILA», *rectificant de passada* [*entre claudators*] *alguns passatges mal compresos pel traductor (vègin-se les linees 1148, 1321, 1566 y 1822).*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 7 d'Abril per «L'Avenç», de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALA *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volum ó més de la «Biblioteca Catalana», que 's completaràn oportunament ab un estudi preliminar y ab les portades y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. (agotat)

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

CANÇONER SATÍRICH VALENCIÁ DELS SEGLES XV Y XVI, *publicat, ab una introducció y notes, per R. Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI.*

Formen part d'aquest CANÇONER les obres següents: *Lo Procés de les Olives, Lo somni de Joan Joan, Procés de Viudes y Donzelles La Brama dels Llauradors, Obra pera'ls vells, Coloqui de dames*, etc.

Un volúm de XXXVI + 370 pàgines, ab facsímils ... ... 20 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.

Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. .. .. 6'40 pessetes.

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

Publicat el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines . . .. 10 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*

Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Dotze fascicles publicats ... 24 pessetes.

Els fascicles solts:

PIERRES DE PROVENÇA	(no's ven)	
JACOB XALABÍN...	3'20	pessetes.
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ ...	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA...	3'20	—
PARIS Y VIANA...	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE	1'40	—
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA	0'50	—
PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER... ...	1	—
DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL.	1	—
TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL	2'40	—
LO FILL DEL SENESCAL	0'50	—

LLEGENDES DE L'ALTRA VIDA:

Fascicle I: *Viatge del cavaller Owein al Purgatori de Sant Patrici; Visió de Tundal (tres versions).* — 120 pàgines ... . 6 pessetes.

En prempsa'ls fascicles segón y tercer.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Casa MIQUEL-RIUS, carrer de Mallorca, 207, Barcelona

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. Miquel y Planas

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

FAULA DE NEPTUNO Y DIANA

DIRECCIÓ
Carrer de Mallorca, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 1 pesseta.

FAULA DE LES AMORS

DE

NEPTUNO Y DIANA

* FAULA DE LES AMORS DE Naptuno y Dyana, ab la transformacio de aquella en rocha per la ira de Cupido, feta per Claudiano poeta, y transladada en vulgar de cathalana lengua. [f. 105]

ANSAT de sostenir los continuus treballs que sota lo jou de amor me ha fet tant conexer la largue experiencia, ja tenia en oy les falses speranses, y les folles crehenses ja menys nom enlessauen que si en algun temps no haguessen pascut lo meu leuger entendre, ni les tristes absencies en res me offenien, ni menys sentia los çels plens de sospites; e, per no allergar, tant quiti me trobaua de la cremor passada, que, com a pestilencia auorria lo nom de qui, per lo passat, ab plaer seguit hauia.

E per mes refermar me en semblant delliber, vn dia, passeiant per lo meu pensament, e reuoltant los passos de la mia memoria en les coses passades, no se si mos vlls reportant cosa vera, o si la fantasia, moguda del pensar, fahent apparer en acte ço que ella alterada * hauia fabricat, me causaren tal vista, que de nou me parech ser en vn gran prat, per lo mig de qui passaua vn riu, ab suaus ones regants les tendres erbes de aquella planura; de hon, aquelles criauen flors de tantes natures, que, ab diuersitat de tantes olors y colors, als dos senys tant vehins plenament satisfeyen. [f. 105 v]

Segui les sues ribes per a veure lo comens del naxer de tal aygue: e en tot aquell pla solament algunes murteres deffensauen lo sol, y de les flors les roses mostrauen maior nombre, y entre veus de molts altres aucells, murmurar los coloms, qui en gran multitud per aquell pla [cri]auen, era so[u]int sentit.

Hon, detengut de vista tant plaent, viu per lo riu amunt nadar dos signes grans, molt blanchs en la color, qui, girants se vers mi mostrant quem sperauen, me feren oblidar tot altre pensament per seguir lur nadar. Ja sospitant, per los coloms y signes, per los murters y roses, que en tal prat tenia senyoria la enamorada reyna de la ylla de Xipra, mare del gran Cupido, y tal pensar no enganant, me aporta, seguint aquells dos signes, al peu de vna gran torre de qui lo riu axia, hon los ocells entraren e yo, seguint aquells. Dins lo pati primer de aquella gran torre, lo qual, segons lo titol que viu en la vna taula, era nomenat Oci, vna scala molt [*f. 106*] gran se amostraue, * feta de nou grahons, per la qual vns puiauen e altres deuallauen. Per be que poch curi de mirar los les cares, ni compendre qui eren, occupat en mirar los titols dels grahons, representant per orde los noms ab los effectes ab qui, de grau en grau, puien los que sotmeten lur francha voluntat a la fort pacio que anomenam amor, yo en aquella hora tengui be en recort com, puiant, los hauia altre volta passats, sentint los lurs effectes, sens mirar en los titols; e per ço ara, quiti [de] semblant frenesia, pugi legint aquells; dels quals lo primer se anomenaue Vista, qui es lo primer acte quens porta en amar, reportant la gentilesa que los vlls han apresa, fins en la fantasia, hon, sobre lo fantasma que resta de aquella, lo

pensar se endressa; e per ço lo segon pren nom de
70 Pensament, qui, per que a tart dura si no si pren
Delit, lo delitar mouent lo terçer pas, dona nom al
tercer. Lo quart es Speransa, sobre qui lo sinque,
que es nomenat Amor, pren lo seu fonament, per
que no pot sens sperar criar se ni durar. E, fins açi,
75 lo qui puia, ab los vlls enbanats, passa rient ab
pler, sens saber ahon entra; mes, en posar lo peu en
lo sise ques anomena Temor, comensa a sentir dels
endrets los enuersos, tements tots temps que en res
de ses obres no puxa fer offença a la que mes sti-
80 ma*; e lo sete, qui es dit Gelosia, va crexent lo [*f. 106 v*]
anuig, de manera que lo vuyte nos porta en Oblit
de tota altre cosa; e lo noue, qui es dit Oradura,
nos fa disposts a cridar y respondre al nom de
enamorats.

85 Aquest fou lo derrer que pugi e legi, entrant en
vna sala, hon viu, de totes leys y lengues, a tants
homens y dones singulars y tengudes en preu per
los del mortal segla, que recitar los publichs seria
obra vana, y als secrets seria fer offença, que desige
90 squiuar per no incorrer blasme de tenir mala len-
ga, no callant vna cosa: que moltes auensades viu
en la cort de Venus, a qui lo mon, enganat per fals
creure, fa honra com a verges; e molts dels mes
ypocrits caber en los consells mes strets de la Rey-
95 na, qui, com a tudriu de son fill, en lo Regne dels
qui han bandaiada la reho de ses obres, tenia
audiencia a tots dins la gran sala. No deslibere per
ara recitar diuersitat de tantes causes com alli viu
tractar, totes ab mil clamors de no respondre a les
100 fins los principis; mes descriure hun acte molt
strany que segui durant aquella tresca, don totes se
arremoren.

Entra linfant Cupido ab les ales caygudes y ab

larch descollat, e qui nol conegues, vahent lo gest
[*f.* 107] de la mare, lo stimare fill fugint de algun mal * 105
tracte; de que, ab tals paraules, fet scilenci per tots,
rete certs los hoynts: « Nous mulleu vostres galtes
» de piedoses lagrimes a la clamor del fill, que la
» offença mia, mare mes excellent, ans demana
» veniança que femenil complanta. Despertau la 110
» stucia del vostre antich saber, y mogues la poten-
» cia del meu adormit bras al consell de aquell, en
» reparar la falta del dan que he rebut, mesclat ab
» tal vergonya, que lo parlar me empatxa. » E, des-
fogat del pessat cansament, cobrant ale, segui ab 115
tals paraules: « No se si refermant lo dir de aquells
» antichs qui posaren, passada la reuolucio de tant
» nombre de segles per millenars, tornar a hun cert
» e fer les coses ja passades, seria en lo mon tor-
» nada, per confondra y delir de la terra lo nom de 120
» nostre Cort, la enueyosa Diana, treballant, per
» exempla de sos frets vots y aspres castedats,
» amortitzar y apagar lo foch que, per la obra nos-
» tre, acostuma encendra lo tendre cor de les gen-
» tils donzelles. No es mes gentil ques mostra aque- 125
» lla en lo temps que viuia, y, com ella, ab vot
» segueix virginitat. Aço deuia bastar en fer me aui-
» sat de no luytar ab ella; mes, enganat per la pra-
» ticha sua, vahent la delitar en esser fastaiada, y
» pendre pler de mirar y ser vista, he asseiat cosa 130
[*f.* 107 *v*] » don reste confus. * E, per que tart penedir nom
» pogues inculpar de no hauer vsat totes mes for-
» ses, vull que sentau que no he perdonat a sta-
» ment o grau de persones reals, nobles y de
» menys titol, prelats y altres homens auensats en 135
» la sglesia, qui, tots per mi enpesos, han senyalat
» tal gana de seruirla, y prouada per obre, que ab
» molt menors actes he vist en lo secret de vostres

» plaers entrar altres de vida mes honesta: ja port
140 » la aljaua buyda de les mies deurades fletxes, entre
» les que, farint, tenen los cors naffrats de tants
» homens notables, y les que spuntades resten, sens
» fer li dan, en lo seu dur scut. Y mire vostre altesa
» a quant bastan ses arts, que a tots te contents
145 » sens dar alguna paga, y, cosa a tart vista, que
» ensemps la festeian e viuen sens contesa. Aço me
» ha enganat, com lombre a Na[r]ciso, que, anuiada
» ab ells, ensemps se amostraue, alegra si alegres
» los vehia. Mes, volent la strenyer, quant mes si
150 » acostauen la trobauen mes luny; si li donauen
» prenia, e les laors ab molt plaer acceptaua de
» tots; de hon han procehit mil clamors de nos-
» altres e tanta desestima, que per tota Europa hon
» ella habita, es ja publich prouerbi, que pot mes
155 » honestat, que les flames de Venus ni lo arch de
» Cupido. Ara pensau, senyora, en hoyr * tals [*f. 108*]
» rehons, com enuergonyit resti, forsat a menys-
» presar tant mes lo meu poder, quant maior cona-
» xença tinch de la forsa sua; e per ço vench a vos
160 » per vn de dos partits: o que, per reparar tant imi-
» nent iniuria, amostreu quant sabeu, o que, en-
» semps confusos, retregam nostra vida en la om-
» brosa silua del alt munt de Pernaso, y no siam
» mes vists per los vlls dels qui viuen. » E calla.

165 Dissimula la mare, per confortar lo fill, lo greu-
ge que sentia de hoyr tals rehons; y, ab veu repo-
sada interrogant aquell, comensa semblants noues:
« Per millor prouehir al dan que tots sentim, hoya
» de vos, fill car, de ses condicions las per qui mes
170 » pensau degu[a] esser vensuda. ¿Dieu es molt ente-
» sa? » « Si, mes no tant com pensa, — respos lo
» indignat — ans la presumpcio en tan alt grau
» abrassa, que pensa no poder de res ques apo-

» senta en lo seu desliber, esser de algu represa; y
» ab aço te tanta vanitat, e fa tant gran stima de 175
» aquella falça gloria que sent en ser loada, que a
» tota lahor acala les horelles, y mes pren la cubdi-
» cia tant gran loch en son cor, que fa empres de
» prescriura aquella ley antiga, qui los prenents
» obliga a satisfaccio. Estas condicions ab lo saber 180
» y tractas dels qui la han seguida, me dauen spe-
[*f.108 v*] » ransa de veura la vensuda; mes, en tot ha fallit *
» ma jouenil stucia. »

E ab tal relacio funda lo seu consell la molt
sauia Reyna, en la forma seguent: « No es gran 185
» marauella, si tals condicions, en dona fastaiada
» per tans homens de preu, la han tant conseruada,
» per que crexia tots jorns en presumir; e la gloria
» vana que rebia [sens] descans, fins aci la tenguda
» de satisfer algu, maiorment satisfent ab tots a sa 190
» cubdicia, mes que no fera, per molt que li donas,
» la hu daquells a soles. Açi es necessari vsar noua
» cautela: ab altres tantes fletxes de aquelles de
» plom, qui causen maluolença, y ab laygue del riu
» qui aporta oblit, mon fill, fareu dos coses, ço es, 195
» que desanamorats se deixan de saguir la los qui
» la han seguida, y oblidats del que mes stimauen,
» menys se recorden della que si en algun temps
» no la haguessen vista. Y en asso posada, per que
» volen les vanes no sol homens honrats, mes diffa- 200
» mats de altres stimades, serchareu a Neptuno,
» ques potent en la mar e rich per moltes preses
» que en ella ha fetas, dispost a trestaiar lo seu
» stat mouible de vnes ribes en altres; e mes, que
» en tots los deus, algu no te mes fama de hauer 205
» aportades tantes de les squiues a seguir lo stan-
[*f. 109*] » dart de la nostre conquesta: aquest * vense Medu-
» sa, Malencha y Eleyda, Bisalpida y Seres, per

» molt que presumissen de no dar loch a la casta
210 » Diana; e, si viuint aquella hi haguessem pensat,
» aquest, ab lo seu poder y tractes, la haguera con-
» duhida a son pler y a nostre domini; com sper
» que fara, a la presumptuosa quins ha tant mal
» tractat. »

215 Mou les leugeres ales, per mil colors distinctes, lo potent fill de Venus, hoydes tals rehons de la sauia mare; e per cami contrari, com la lansa de Achilles, sana ab lo seu arch les naffres que poch ans ab ell hauia fetes; e, donat orde, com begueren
220 de la aygue del primer riu de Infern, tots los enamorats en tal oblit vengueren de aquella senyora, que no bastaran manyes, missatges, ne publichs o parencers senyals de voluntat encesa, tornar algu a conduhir a mes voler seguir la; altres, de nou
225 enlassats, se trobaren en la gran bonarescha que tania parada als que eren de passada, mes, scullit lo engan, e hoyda la fama el exemple dels altres, molt prest se refredaren; de manera, quel presumir manchant, ja lalta fantasia de la gloria vana staua
230 per a caura, cessant lo sacriffici del fum de lehor falça, e sola la cubdicia staue fabricant camins de reparar al manchament de les offertes e inmolacions que en son altar cessauen.

Quant, per obre del principal offes, la * fama [*f.109 v*]
235 murmurant porta a les horelles del potent en les hones, inuinctissim Neptuno, los actes de aquesta, creixent la quantitat de la sua bellesa y la gloria que, vensent la, sperave daquella; qui, dexant lo seruey del valent Rey Dausonia, en les ribes de Spe-
240 ria dressa son nauegar, per veura si la fama veritat reportaue dequesta tant gentil. E ja plegant les veles, del viatge cansat, en la noble ciutat que fundal fill de Jupiter, lo tro de les bombardes el

so de les trompetes auisaren Dyana de la sua venguda.

E de tot aço era yo auisat, stant dins la gran sala mirant hun clar spill que en mig della peniaue, hon se representauen de les parts del mon los actes que obrauen tots los enamorats; y les veus si hoyen si era fet scilenci. Jas eren vists Neptuno y Dyana, y ja lo foch de Cupido crexia en tots la gana de tornar se a veura, quant, la qui ans squiua no tractable als altres se mostraue, comensa a sentir amollir lo seu cor; y, en nou penser entrada, en les nits poch dormia; ans, aquell temps que la son occupaue en parlar despanent, rehons de tal manera hoym que splicaua; tots callant, per hoyr la:

« Tristal ¿que es aço que tants no han pogut, e » aquest basta en fer me sentir pena? ¿pot esser que [*f. 110*] » yo ame, ne senta passio, qui tant me so burlada? * » Si be, pus he trobat qui satisfa a quant ma con- » dicio vol. ¿E qui men assegura? La sua bona cara » y les clares rehons, no tals com he hoydes fictes » y colorades de altres parencers. Daquest sere » honrada y tenguda secret, qui es home callat, e » pot sobrar ab do diuers a la mia cubdicia; mes se » que ame tantes, que ma part valra menys per lo » que vol les altres, y a tart, los que ab perills com » aquest han gonyat lo que tenen en mar, se *no ben* » [troben?] liberals. ¿Com gosare mirar los altres en » la care, qui tant me han seguida, si satisfas aquest » de la primera vista? Y si rest enganada ¿ab quins » vlls gosare mirar yo a les altres dames qui son de » algun preu, que totes me reputen com a llur prin- » cipal? Vage sen en bona hora, y reste yo honrada » en la mia stima, y dels qui jutgeran lo sacret de » mos actes. »

Ab tals y semblants contraris pensaments es-

plicats per la lengua, passa la nit Dyana, sens
280 acullir lo son; quant trespun[ta] lo dia viu entrar
per la cambre lo seu fael saserdot, digne ministre
de sos sacrets misteris, anomenat Dion, qui pre-
uengut venia y pagat de Neptuno, parlant en tal
manera: « ¿En que pensau, Senyora? Ara vench
285 » de la mar, hon he trobat Neptuno, quim ha parlat
» de vos y fetes * grans offertes, per la gana que te [*f. 110 v*]
» de seruir y complaureus. » « No men parleu, de
» gracia, — respos la desdenyosa — que mala nit
» me ha dada. » « Com! — dix lantich Dion — ¿y es
290 » stat açi? » « Stat! — respos cridant — Deu me
» guard de tant mal! ¿y tendrieu men vos per be
» aconsellada, quel acullis axi? » « No so per acon-
» sellar vos, — li digue responent — mes, per lo be
» queus vull, jo pense en moltes coses; y deurieu
295 » pensar ¿queus resta de tantes festes vanes com
» fins açi de molts haueu rebudes, y de tant com
» tots vos han donat? Y ab aço, posat aquest no
» valer menys que vallien aquells, y que basta en
» dar vos tant com haueu master, y que es acustu-
300 » mat axi tractar les altres de qui es complagut, que
» lo nombre de moltes no fa menor la quantitat del
» donar a quiscuna; y, si tenieu vergonya ques
» digue que tant prest lo haiau satisfet, podeu
» assegurar vos en aquesta manera: que ell jur ab
305 » sagrament no dir ho de gran temps, y no dexe
» mostrar la gana de seruir queus ha assenyalada. »
E tals rehons acabaua lo sacerdot, quant respos la
senyora: « Angel sou per a mi, que en quant mes
» duptaue haueu dat tal remey, que fora de tots
310 » duptes stich delliberada de fer tot quant dieu,
» y en res no pertir me del saui consell vostre.
» Vos veheu lo meu temple quanta pompa aporta * [*f. 111*]
» en lo honrar del altar y parets, y dels lums qui

» acompanyen les solemnitats mies, en les quals
» fas gran gast; e si no prouehia ab que pogues 315
» mantanir tal despesa, hauria a mancar, quem
» seria vergonya e perdr[i]a la extima en que vuy
» so tenguda. »

Yo viu en aquell punt enuergonyir Cupido, que lo pes dels diners tengue maior poder en la volun- 320 tat della, que les rehons de homens auisats ni del mateix Neptuno, no desacompanyades de gest e voluntat bastants per a causar grat en qualseuol altre, no hauien; e fon en punt de deixar la empre- sa. Pero tant gran desig tengue de derrochar la pre- 325 sumpcio sua, que no cura sino de atiar lo foch de la cupdicia. E viu la nit saguent Neptuno, transfor- mat en aygue de or, fins entrar dins lo retret hon ella reposaue, com lo fill de Saturno entra, en temps passat, a la filla de Acrisio; ab esta diffaren- 330 cia: que aquell ploent entra per la teulada, y com a bras de aygue puiant de vna font, Neptuno viu puiar y entrar per lo loch hon ella palsigaue. Mes, voler sercar de que se alegra mes la auariciosa, o de veura lo riu dor entrar per son retret, o de mirar 335 aquell apres tornat en forma que podia sentir e fer sentir delit, es cosa scusada; perque quiscu pot [*f.111 v*] creure que mes se alegra del que mes satisfahia * a la sua cubdicia; pero, vahent lo galant, no scusa lo encontra, ni hague molt treball de mostrar ele- 340 gria com la que sab molt be dissimular ses ganes. E no deslibere, per are, recitar lo secret de les no- ues que entre ells passaran, per que la fi de totes y del obrar dels dos fou, della lo offerir, y dell lo acceptar la femenil vergonya, portant aquella per 345 collocar entre les sues opimes en lo loch hon tenia reseruat les insignies de les altres victories. E per la mina quel or hauia feta, continua la secreta

entrada lo enamorat Neptuno, saluant lo jurament
350 de tenir ho sacret que ans hauia fet.

Don vench en maior erra la presumpcio de la folla Dyana, que, desigant cobrir esta culpa secreta, de que molts sospitauen, treballa ab les antigues arts tornar aconduhir molts dels qui en passat la
355 hauien ensaguida, a mes voler seguir la. Y las que no pogueren res acabar ab aquells scaminats, bastaren fer baixar del alt munt de Olimpo lo gran tronador Jupiter, e calar la dignitat del reyal ceptre, a rehonar amor, assegut en la falda de la dissimulada.
360 Lo que vahent Triton, fael araut de Neptuno, recita per menut a son noble senyor; qui, indignat de hoyr tals rehons de la que mes amaue, staue per jurar y pendre en testimoni del vot irreuocable la aygue de Estigia, paluda infernal * dels deus no [*f. 112*]
365 coneguda, de james acostar se al loch hon fos Dyana; quant arriba Dion, molt destre sercidor de enamorats squinsos, y tant ab ses rehons y prechs pogue ab lo deu de les ones, que torna afrontar los que romputs stauen. A hon, ¿qui bastara a dignament descriura les lagrimes fingides, los stroncats
370 sospirs, les jures spantables que ella profferia deuant lo enamorat? Tantes foren, per cert, que fou mesa en oblit, per aquell qui hoya prechs de tant gran instancia, qualseuulla offença que della hagues re-
375 buda; ab tal condicio, quel simulat dexat, publicament hagues a confessar lo que entre ells passaue. Y en aço mostra maior força la negra auaricia, que, per no perdre lo que tania en cert, derroca la presumpcio sua; y ja aconortada de la ficta vergo-
380 nya que hauia mostrat hun temps tant stimar, a pales preposaue que amaue Neptuno. Mes, quant lo mariner, ensemps ab lo perill, se oblida del vot, encare ab alguns vsa lo dissimular.

Pero, dexant aço, de que tots stimauem, quants eram en la sala, deuer axir vna de dues fins: o que 385 apercebint se de la praticha sua la dexara Neptuno, o que ella vensent la discrecio sua li fera comportar encare maiors coses, dire lo que feu Jupiter, per ella desdenyat. Qui, apres de hauer ab si debatut sobre la pena que merexia lo cuydar de aquella, ab 390 la grandesa del animo reyal vensent la ira que hauia concebuda, dellibera lo punir de tal crim [*f. 112 v*] remetre al vs del Fat. * E recordant se que hauia legit en les antigues taules, qui no temen resura per lo discurs del temps, los mals que sperauen a la 395 tant mal fadada en pague de ses obres, sols volgue que de aquells li fos donat auis. E per ço, fet cridar lo seu fill, nat de Mayafel, denunciador de son sacret voler, trames aquell a la antigue sala a hon les tres germanes, qui, per no perdonar a la vida de 400 algu, son nomenades Parchas, disponen dels stats, dels regnes e prouincies, e ab ley indelible promulguen lo discurs de la vida dels homens, per que mogues aquelles, ab lo seu manament, nunciar lo fat a la presumptuosa, qui staue pensant de fermar 405 son stat fundat sobre arena.

E mentre treballaue en cosa inpossible, guiades de Mercuri viu entrar per la cambre les tres germanes dites, de que resta torbada en la primera vista; e mes en hoyr la dolçor de la veu que, en temps 410 passat, hauia adormit los cent vlls qui senyien la redonesa del prudent cap de Argo, ab so de tals paraules: « Dexa, presumptuosa, ja los vans pensa» ments, e per que mes te anujen ab lo temps quels » tembras, los mals, ans que not venguen, scolta de 415 » aquells, per manament de Jupiter, lo determenar » cert en boca de aquelles qui disponen lo fat. » A tals rehons acabaue Mercuri, quant Cloto, la pri-

mera de les que diuen Fades, profferi * en strams [*f. 113*]
420 vna cruel sentencia de la tenor seguent:

« Cayga del cel — foch cremant ta persona;
» Obrint se [prest?] — la terra tabsorbescha;
» Cercar repos — sia lo teu offici,
» Tant quant viuras — en la mundana spera;
425 » Apres la mort, — los Inferns not acullen,
» Nada per mal, — confusio de bones,
» Car has confus — damor la vera regla,
» Ab preu venent — ço que per grat se compre. »

E dat algun spay a la sentencia dada, de pesar
430 les paraules que hauia hoydes, Lachtesis, la segona, denunciant com, en juy acusada, comparrien ab ella les liberals qui, vsat lo contrari del que vsat hauia, darien clamor de la sua cubdicia, ab lo mateix stil segui semplants paraules:

435 « Ab tu vendran — en juy a comparexer
» La liberal — filla del rey Hoetes
» Y la gentil — Cilla, filla de Niso,
» Qui, per fer richs — los que mes stimauen,
» No han dubtat — buydar los reyals coffrens,
440 » * E donar mort — a germa y a pare; [*f. 113 v*]
» E, ab clamor — de ta negra cubdicia,
» Ffaran pales — ton crim abominable. »

No dexa Antropos, la tercera de les germanes dites, lo compas de les altres, denunciant com, en juy
445 condempnada, restarien per eterna memoria al peu de la scala, la pedra de son nom el record de sos actes:

« Crexeral foch — de la tua gran ira,
» Quant te veuras — en lo juy condempnada;

» E trasformat — ton cors en negra rocha,
» Rastara baix, — al peu de la scala, 450
» Per no hauer — endrat per dreta senda
» En la gran Cort — hon te Venus lo ceptra;
» E diral mot, — scrit sobre la pedra:
» *Perque vene — ab preu ço quel grat compra.* »

Volia replicar al dir de les tres nimphes, quant 455
viu, ensemps aquelles ab lo qui les guiaue, lunyades de sa vista; e tirada del fat que fugir no podia,
[*f. 114*] entra dins lo gran prat quim hauia portat * en la
torre de Venus, don miraue tals coses: la terra hon
posaue los peus, restaue secha, sens mes criar erba 460
ni suau flor; los murtres li alsauen les branques, si
les mans alargaue a pendre de lurs brots; les roses
se cloien, si los giraue lull a mirar ne alguna; e los
coloms, ab gran remor de ales, girauen de sa vista
com de algun cassador. E, si no stigues tant fora de 465
bon juy, ab aço poguera clar conexer com, per ira
de Venus, los arbres y les flors, ab los ocells consegrats a aquella, la tenien en oy; mes, ab los vlls
segats, seguia lo cami de sa trista ventura, e, no
guiats dels signes los seus passos errats, guiaran 470
son cami fins en lo primer pati de aquella gran torre, qui es nomenat Oçi; a hon, per no saber lo
cami de la sala, ni esser may passada per aquells
nou grahons, qui son dret cami de scusar les erras
que fem sobrats de amor, staue passeiant per lo 475
clos de aquell, sens saber ahon era, ni rasselaue del
seu mal tant vey. Quant arriba Cupido, ab veus de
molt gran cuyta, sollicitant la mare per axir a cloure lo proces de aquella acusada, y hoyr les clamors
que Medea y Cilla volien proposar contra la sua 480
vida.

Hisque la noble Reyna, per complaure lo fill,

fins al cap de la scala; e tots seguint a ella per
veure que faria, Medea a la dret[a] * e Cilla a la [f. 114 v]
485 squerra, ab *la ficta* [laflicta?] Dyana al mig, se pre-
sentaren al peu de la scala. E hoy la primera comen-
sar en tal forma: « Aquesta presumint ha comesa
» tal erra, que, desdenyant les armes de Cupido, ha
» abrassat les riqueses de Pluto; y no ha conegut, la
490 » folla, la parada de quin loch li venia, ni ha pensat
» que es honcle del fill vostre lo deu de les riqueses,
» y que es tant be sotmes al poder del seu arch;
» pero beu senti Ceres quant li furta Proserpina.
» Simulada ypocrita! maleyta sies tu de quantes
495 » per amor han may sentida pena, o publica infamia
» del femenil stat! Ja no fosses tu nada per fer nos
» tal vergonya, que la tua auaricia passa la de Eurifi-
» le, muller de Amphiaraho, qui, per hauer lo collar
» de Herimona, que tenia Argia, descobri son ma-
500 » rit e procura per hon mori en lo citi de Tebas;
» car aquella mes a sort la vida del marit, per
» hauer vna joya tenguda en gran preu, y tu, en
» cert, has morta la fama per qui dura eternalment
» la vida, per nombre de diners qui als vlls no
505 » amostren. Yo so tenguda en lo mon per cruel,
» per hauer dade mort a mon petit germa y robat
» a mon pare; mes en la Cort de Venus se fa de mi
» gran festa, don tu est bendeiada, y del mon auo-
» rrida, per la tua cubdicia; * resta confusio de [f. 115]
510 » quantes serquen honra, aci en aquest pati, hon
» may no sen troba; e tots quants entraran, impro-
» perant te diguen la seguent latenia: « Maleyta
» sies tu de les xiques infantes, pus que per ton
» exemple a mal son conuidades; maleyta de les
515 » vergens, perque hun temps ab abit simulat has
» tachat llur collegi; maleyta de casades, torbant a
» sos marits; maleyta de les viudes, vsurpant los

» delits que son mes propris delles; maleyta de les
» monges qui a Deu be seruexan, per que has ser-
» uit infern; maleyta de aquelles qui amen en pu- 520
» blich, per que has peruertit lorde de les festes;
» maleyta de les altres qui vsen la cautela pera
» saluar la honra, per que la has vsada per procu-
» rar diners. »

E tals rehons acabaua Medea, quant Cilla co- 525
mensa: « ¿Que puch mes dir de aquesta, maleyta
» del ample cel qui liberal dispensa per vs dels
» vius les fruytes de la terra, ni ques pot mes aius-
» tar a sa pena? Yo fiu mes que Medea, tant com
» es mes donar mort a son pare, asubiugar al ini- 530
» mich la patria, que, fugint de aquella, matar lo
» xich germa; e tot aço gosi, empesa per lo grat
» que tania de Minos. E per ço, alta Reyna, mes
» que ella auensada me trobe en vostre Cort, hon,
[*f.115 v*] » per lo loch quey tinch, vos demane en gracia * 535
» que, refermant tot quant ha dit Medea, rest trans-
» format en rocha negra lo cors de la auariciosa,
» com fou lo de Aglaures per obra de Mercuri,
» pus que les dos, tenint vn concorde parer, ans
» delliberaren acceptar los diners que admetre los 540
» prechs dels apassionats. »

E ja per obra de Cupido ans de semblants re-
hons se eran apartades del animo de Venus pietat
e clemencia, e per ço la rigor de la pura justicia
condempna la acusada de hauer star al peu de la 545
scala, transformada en rocha negra, per testimoni
de la sua malicia. E com volgues Dyana, indig-
nada de hoyr tals rehons a que de gran senyora no
volgue may respondre, tornarsen per lo loch per
hon era venguda, nos pogue moure; per que les 550
parts del seu cors, que ans mouia a son pler, eren
fetes inmobles, e les junctures dels jenols enduri-

des, no seguien en res lo mouiment dels peus; ans, lo fret que en les vngles mostra el primer senyal, se era tant stes, que, descolorides apparien les venes perduda la lur sanch, de manera que, a poch a poch, la fredor y duricia tota la occuparen, tancant a sos frets polsos cami de mes polsar ni dar senyal de vida.

No volgue may * parlar, ne, com hagues volgut, tenia ja cami per a traure la veu: ja era tota rocha, e no blancha, que lo veri que en son cor se era tant tancat, scampant se deffora, la hauia feta negra; e, per que no manchas alguna part del dir de les tres Fades, hun titol nouament sculpit, de mostra de gotigas, per lorla de aquella noua pedra, ahon tots quants entrauen legian tals paraules: «*Perque vene ab preu ço quel grat compra*»; denunciant a tots la causa de son mal. [*f. 116*]

E, acabat la susdita letania que ordena Medea, isqui de aquella Cort, molt refermat en lo primer proposit de no tornar hich pus, per tants desordes com hauia vists.

FFINIS

La traducció catalana de la FAULA DE NEPTUNO Y DIANA *que per primera vegada publiquèm avuy, apareix esmentada per en Torres Amat en el seu Diccionari d'escriptors catalans, dins l'article dedicat a mossèn Pere Joan Ferrer (pàg. 246), al qual s'atribueix, no sabèm ab quin fonament, la paternitat d'aytal producció.*

Lo que hi ha ben bé de cert es que l'únich text que coneixèm de la FAULA *ocupa'ls folis 104 a 116 del «Jardinet d'Orats», manuscrit del XV^èn segle, prou conegut, que posseheix la nostra Universitat. L'obra hi apareix anònima, ab la rúbrica meteixa qui figura al començament de la present edició, hont se declara esser l'autor de la consabuda* FAULA'*l poeta llatí Claudià, entre les obres del qual, ab tot, no hem pas sabut retrobar el pretès original de la historia de les amors de* NEPTUNO Y DIANA. *Això no'ns ha pogut extranyar, car es prou sabut que'ls traductors de la edat mitja sovint feyen obra personal, glosant ab tota llibertat el tema literari que pretenien trelladar. Gloses d'aquesta mena són les traduccions d'episodis mitològichs del valencià mossèn Roiç de Corella, al qui ens haurtem inclinat a atribuir la* FAULA DE LES AMORS DE NEPTUNO Y DIANA *primer que a ningú, tant per esser els procediments seguits en aquesta traducció'ls meteixos que aquell practicava, com també per figurar en el «Jardinet d'Orats» algunes d'aquelles produccions, quiscuna de les quals declara'l nom de mossèn Corella. Emperò la circumstancia de no esser la* FAULA *explícita en aquest punt, y la de no figurar aytal text entre les obres d'en Corella en el manuscrit de Valencia, fan creure que no degué esser aquell l'autor d'una consemblant traducció, feta en «cathalana lengua», cosa que no s'haurta dit en aquell temps de l'obra d'un escriptor valencià.*

Encara cabria atribuir la FAULA *al nostre Fran-*

cesch Alegre, de qui hi han altres obres en prosa en el meteix manuscrit, essent precisament d'aquest autor la qui's troba a continuació de la FAULA DE LES AMORS DE NEPTUNO Y DIANA. *Mes, com sta això una mera hipòtesis, ens guardarèm prou d'insistir sobre aquest punt, contentant-nos no més de deixar establert el nostre dubte sobre l'atribució d'en Torres Amat: tant dret hi ha a creure la* FAULA *obra d'en P. J. Ferrer, com d'en Francesch Alegre, com d'en Romeu Lull (altre dels autors del « Jardinet »), tots ells conreadors d'un genre literari qui té en Roiç de Corella sa més alta representació. Per altra part, ja no es cosa d'insistir respecte la influencia italiana de que'són fruyt totes aquestes produccions, en les quals es visible ademés el renaixement del classicisme a Catalunya.*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 7 de novembre de 1911, per Fidel Giró, estamper de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÁ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari un volúm o més de la « Biblioteca Catalana » que's completaràn oportunament ab un estudi preliminar y ab les portades y les taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. (agotat)

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

CANÇONER SATÍRICH VALENCIÁ DELS SEGLES XV Y XVI, *publicat, ab una introducció y notes, per R. Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI.*

Formen part d'aquest CANÇONER les obres següents: *Lo Procés de les Olives, Lo somni de Joan Joan, Procés de Viudes y Donzelles, La Brama dels Llauradors, Obra pera'ls vells, Coloqui de dames*, etc

Un vol. de XXXVI + 376 pàgines, ab facsímils 20 pessetes.

LA IMITACIÓ DE JESUCRIST *del Venerable Tomàs de Kempis. Traducció catalana de Miquel Perez, novament publicada per R Miquel y Planas, segons la edició de l'any 1482. Barcelona, MCMXI.*

Un volum de XX + 300 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

Publicat el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines . . .. 10 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Quinze fascicles publicats ... 32 pessetes.

Els fascicles solts:

PIERRES DE PROVENÇA...	(no's ven)	
JACOB XALABÍN...	3'20	pessetes.
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ ...	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA...	3'20	—
PARIS Y VIANA...	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE	1'40	—
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA	0'50	—
PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER... ...	1	—
DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL.	1	—
TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL	2'40	—
LO FILL DEL SENESCAL	0'50	—
DEIFIRA. ECATHONFILA. *(L. B. Alberti)* ...	5	—
FAULA DE NEPTUNO Y DIANA	1	—
RONDALLA DE RONDALLES	2	—

LLEGENDES DE L'ALTRA VIDA:

Fascicle I: *Viatge del cavaller Owein al Purgatori de Sant Patrici; Visió de Tundal (tres versions).* - 120 pàgines	6	pessetes.
Fascicle II: *Visió de Trictelm; Viatge d'en Perellós al Purgatori de Sant Patrici; Aparició del sperit de G de Corvo; Viatge d'en Pere Portes a l'infern* — 120 pàgines ...	6	—

En prempsa el tercer fascicle.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Casa MIQUEL-RIUS, carrer de Mallorca, 207, Barcelona

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

SOMNI
DE
FRANCESCH ALEGRE

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

El present fascicle, si bé conté un text complet, no dèu esser fet enquadernar sol; constituheix un títol no més dintre'l NOVELARI CATALÀ, *del qual veuràn la llum oportunament les portaaes y les taules pera la formació aels volums.*

SOMNI

DE

FRANCESCH ALEGRE

*SOMNI DE FFRANCESCH ALEGRE [*f.* 239.]
recitant lo proces de vna questio anemorade

VENGUT lo jorn, quim ta recort de aquell quant vos singular me catiuas, pensant ab continuats serueys, ferm amor, execuçio de perills e durade de temps no poder vinclar vostre cruesa, (lès quals coses bastan, no sols apersona mortal, mas als infernals sperits de tots bens separats gonyar la voluntat) en strem me anuge; sobre que, hauent pensat qual, seguir ho dexar, fore per mi mes bo, trobe tantes esser les singularitats, qui tenir, no dexar, ans ab maior treball seguir vos me obligan, posat mal tractat sia; tans dela part altre desdenys y pratiques, destrouidores de ma speransa, abandonar y desfiar de tot vostre concert me obli*den*[guen], que entre dos strems no se a qual declinar; per hon, conbatut de ancia mon congoxat pensament, cansat de tal pensar, acostant se la hora que al vn dia fi y al altre comens dona, cloent los vlls ab son, pensi repos attenyer los membres tots, qui no mes del corporal que del mental treball agreuiats resten. Mes lo contrari prouant tant de treball qui desigant repos ell alegir me feya, com ha deuenir sol que de molt pensar se causa en la fantesia continuu recort del ymaginat, parechme esser en vn loch tant plasent que, tot altre oblidat, * digne se mostraue [*v.*] de ver avantage ser mencionat. No lo noble Ilion del gran es ver lo Jerdi fabricat, no Teatre Roma, ni Cise de Minerua, de bellesa seren gosats conten-

dre: qui velat era de vn porpre ordit dels treballs presehint al amor y reblit dels delits de satisfacio (e tant, axi stant, millor se mostraue quant val mes lo possehir del que al treball se ateny, que aquell, sis vol gran be, de qui sens afany se ha pocessio) circuhit de draps presentant los actes grans dels Romans Cesar Octouia, Proteselau, Achilles, Pompeu, Eneas lo troya, aqui seguien Creusa, Dido, y Lauina. Ab los dos babilonichs qui comensat finaran condempnats, apparian Teseu, Jason, lo fill del gran propheta qui en vn punt ama y desama, com axellats del gran collegi dels seruidors de Amor. Lo peyment de aquella noble plassa era dun porfis bell, designant la firmesa dels qui lealment amen; tanta, que ans lo sol aturat staria en lo Tartich pol no consentint anosaltres ser die, que ells de llur amor dupte encorreguessen. En lo cap de la casa viu allogat vn siti, qual tenir acustumaue lo Pape en Consistori, e banchns entorn quim senyelauen de alguna gran cosa hauer si atractar. Dupta*ue*[nt] no fos repres, volgui men partir, mes ab portes tencades dins enclos me trobi. Assegurauem lo aparat [a]qui noble gent deuer venir; dutaue, entre los quals, de venga me feria digna la bona intencio qui no per mal en tal loch me guiaue. Axi, duptant, [*f.* 240.] viu les portes* vbertes, entra[r] flota de gent, ab processos en ma; aqui seguia vn forn, sobre vn carro, hon de continuu adues parts obrauen e acabauen vna sort de segetes, part fetes de or, e part fetes de ferro aspre e mal limat; anant li pres aquell famos tosca qui fins anostre temps honrat renom conserue, fadigant, sens esser ascoltat, dar entanent al mestre dela fabra, vna segeta qual feri al gran Centauoru, mostrant lin vna altre spuntada, e lo cor qui a ell gouernaue, per que, dela primera

seguint lo valer y daltre squiuant lo defalt, ne
acabas vna ab complim[ent], dant fi al treball
quaranta anys ja durat. No poch content resti, pus
viu aquell esser present qui mon viura guiaue,
70 Ffrancischo Petrarcha, companyia plasen[t] en les
prosperitats e sol reffugi en les aduersitats; cona-
guil, no per que vist lo hagues james, mes per les
pacions que reonaue recitant la pelleya de Amor y
de Laura, de que era informat per lo primer trihun-
75 fo dels sinch seus excellents. Acostant mi donchs,
comensil arequerir de aiuda, dient: «O laureat poeta!
si veres son les leos que de vos la fama scampe,
prenent, no testimonis stranys, mes les obres que a
vos sobreuiuen, socoreu me declarant que es aço
80 que, mos vlls occupant, mon cor en dupte te, no
sabent desernir per hon, ni hon arribat sia.» E si
pensau la sentida alegria, com per lantich tosca fos
informat del esser del Amor; y dells que aell* se- [v.]
guien no tardaren respondre al demanat. No tenian
85 mos serueys merescut tant digna resposta com das-
so; mes pus son de mals no ignorant, als affligits
socorer nunqua sesse: «Es aquest loch hon de
Amor se disisexen causes, e per ço van primers los
aduocats, jutges y scriuans apendra loch en la
90 gran audiencia, apres de aquest carro portant lo
forn, hon se obren stralles per qui lo sentenciat
se axecuta: tirant ab larch que porta aquell patge,
e si de deurades los dos ferits se troben, para-
ment amant y satisfent se entracambiadament lurs
95 voluntats, beneuenturada vida passen. Aquest em-
pero axi potent Senyor qui, nat de oci, se cria des-
plasents pensaments, no desperansa buyts ans pro-
matent tot consert en breu portar affi, crescut es
fet senyor, com se yo sentir dins. Si veritat es e
100 rehons assenyalen, ne tant en son seruey amples

te trobes com tinch cregut. Plau sperimentar molts
qui, dela deurade ferits, ço es ab algun gracios sguart
detenguts, ab vista braua son mirats de aquells vlls
qui voler los mostrauen: e es aço la ferra segeta,
causant als tals vida no reposade. Si nom engan, 105
lo mal que atu anuge al meu seruey; quant amant
satisfent te desiges, atens atal desig scassa speransa;
e per ço, quant en la gran cadira veuras assegurat
lo Rey, de ajude lagremes dels primers soplicaras,
requerint ser citada la qui tan mal te tracta; dauant 110
[*f.* 241.] aqui vinguda, * fundaras te querela, y sentenciant
donara fi aton debat; per la qual si aiudat seras,
stimaras hauer la seguida, e los passats affanys sino
contentacio te portaran; e si aton desig contraria se
mostra, seguint lo cami de oblidar, derrer remey 115
per asempre, tos cansaments descansaran.» Retent
li gracies del bon consell quem done, lo pregui ser-
ves el demi lo empar: qui acaba responent acceptar
ma demanda, quant entraua per la Sala vn noble
Rey de molta gent acompanyat (de aquells qui en 120
los draps istoriats stauen) mostrant se ab continensa
noble dignes de gran renom que en lo mon conser-
uen. «Mestre — digui girant me en aquell lum de
saber, en qui se recolsaue mon ignorant entani-
ment — si aquest es aquell potent Senyor qui avos 125
se mostra en lo triunphal carro, Infant ornat sol
de dos ales portant arch y sagetes ¿com sta ara no
jove, ans ab son continent senyalant grauitat, no
porta ales, ans mostra que es cansat, e ja abundo-
nades les offensiu[es] armes, es fet de reho, no 130
lunyat de justicia, porta septre, qui atant scarn del
desigual, egualtat en les amors no guarda?» E calli;
per hon no tarde la resposta: «Acustuma lo Amor
en diuerses maneres mostrar, y aço assenyalen va-
[*v.*] rietat de colors en les ales: sibet record[a], * quant a 135

ma vista se presenta, ven*ga*[ia] per fer armes contra aquella que de mi es gouern, eno malla ni scut cobrian sa persona com ano tement res, mas, arch en ma, fletxes per offendre als mirants amostraua; ara no per offendre mas per jutgar arriba, mostrant se [a]tal acte conforme.» E ja asseguts eren, quant per scrits ma resposta formi dela tenor seguent:

Suplicacio presentade en la audiencia de Amor.

«Senyor molt excellent:

»A vostre Maiestat venir me força la cruesa de »vna en qui mon be termena, de tanta bellesa, auisa»ment y gracia, que basta los molt grans asentir e »oblidar. Con sent per lo que en mi ha pogut, ne de »amar la me penidiria, si lo principi lo mig trobaue »concertat; car no ab mes cuyta ma voluntat reho»nar li comensi, que ella tenir desig mostraue fos »satisfet; e continuant, refermant ma speransa, tant »auant ma portat, que atras voler tornar no mes »possible; e vahent me en tal stat, vltraiosa, ab con»tinensa braua, lo passat oblidant, tant la he trobade »cruel e enemigue, quant de primer singular sti»maue Senyora. Moltes vegades he temptat si, obli»dant e lunyant de mi tal pensar, remey attenyaria; »* mes ella ab stucia la partar nom consent, no dant [*f.* 242]. »me de algu dels dos firmesa, sperar, o dexar; e »axi, hauent gran temps passat no trobant en lo »segle Jutge qui anostre debat fos bastant posar fi, »hoyda la fama de vostre noble Cort (hon com »asola se trobe multitud de gent no de consell fre»turant prelongua speriensia) y confiant del acos»tumat y vertader Judici de vostre altesa, mi e ma »salut en vostre ma deppose; qui prouehint fareu »mi e mos cansats pensaments reposats. Et licet etc.»

«§ Altissimus etc.»

E per grat dela gran Cort conseller fou refferida 170
ma suplicacio al noble Rey, sobre lo qual hagut
colloqui, en scrits tal prouisio mana:

«Nos Cupido, Rey del collegi d Amor per dret
»hereditari de nostre mare Venus, attenent spedir
»justicia, no consentint reho esser determenat in- 175
»hoyda la part, volent de justicia seguir la pure
»regle, manam la suplicacio intimat esser ala qui
»es absent, contra qui, si comparer recusara, sera
»sentenciat, ab prouisio de nostre gran consell.»

No tarde, pus li fou intimat arribar, e entrant 180
per la sal[a], mes mirade stech que lo fort Ercules
[v.] tornant dels * scurs Regne[s] hon aquella sola forsa
hon ell restaue acabada. Aconpanyada venia de
Laura, de qui sola duptaue emparada no fos; e
dant li loch digne della, lo Rey atots dir comensa: 185

§ *Parle lo gran Rey Cupido.*

«¿Qui de vostre gran empresa nos mereuellara
promatent sentenciar entre los dos, com Patrarcha
y Laura dells sien aduocats, qui quaranta anys fan
durar questio sens res determenar? E per ço no mes 190
de hun replicar puga cascu dells fer, e ab lo parer
dels mes sera sentenciat. Per ço, n Alegre, fundau
vostre demande, y sereu desenpatxat.»

Yo, obeynt sens tarde, ab breus paraules la jus-
tificacio de ma demande exposant, digui: «Illustris- 195
sim Senyor, vull mon desig ser satisfet, com pro-
mes ha, o tret de speransa.» Ella respos:

«Si veritat ses rehons affermauen, no dupte de
vostre Cort, mes que tot altre ami plaent, con-
dempnade hauer partir; mas veig no te oblidades 200
les ficcions, senyalans tans mals que del menor
Samso sobrat seria, los quals amaga lo fiblo ab que
pica, quant veu auinentesa; no sol li plau lo ver

glorieiar, * ans ab aquell be souint lo fals mesclant, [*f.* 243.]
205 tant trihunfo de moltes, qui son desorde complaura no volent, son per ell diffamades. Si donchns, Justissim Senyor, tanta gracia [puch] en vos hauer trobada, que [m] fassau quitia de encorrer tal blasme, sentenciau de ses rehons sia yo desliurade. » E feu fi
210 aqui ab humilitat, bastant tot altre placar; respongui:

« Qual irada passio subuerteix vostre juy, qui ab veritat consertat sempre staue, non tenen mos serueys: on ere stat yo diligent, en lo que seus pot plaure; content ami desplaure, pus avos [fos] en
215 plaer; de vostre fame zeledor parcial, no mal dient: ¿de que imposau culpa? Si lo comun vsar de nostre Ciutat tal nom gonyat me te, vida solitaria no duptare alegir, posat mal parlat sia; ordonau donchs de mi, y nom trobareu tal com ara stimau. Si voleu
220 nous saguesca, senyala[u] no voler me, y en cars que la mort se attengue, me lunyare de vos; mes si per tan larch speriment dela firmesa de mon amor sou certa, no sera satisfeta ma voluntat. Creure no poch nom sia fauorable aquest nostre ajust. »

225 E, acabant aytals rehons, Patrarcha començа:

§ *Ffrancisco Patrarcha.*

« Atorch vostre justicia, Senyor, no passient, ans contra los rebelles de vostre Senyoria cruelment: exequint a aquest * lo demanat, no consentint la [*v.*]
230 presumtuosa cuydar de vna flaqua dona contra vos preualer qui tanta gent senyoraiau. E si Laura de grat scusada haueu, satisfent ala dignitat de vostre noblesa, no sa atrauescha algun altre mortal contra ella pugnar qui de tal presumir no castigat ro-
235 mangue; conegue lo bras fort de vostre virtut, e sia spant atots los venints al segles. Aquest, no descomplaent la de res, ans tots temps obeynt, ella ades

mostre li plau esser seguida, ara desdenyosa de si la parta; volent occupar septre anegu consentint qual de tans pares ignora, contra vostre fort arch res no poder durar; si femenils rehons han de ser scoltades, no dupte enuiats de aci partirem. Sien per ço, excellent princep, oppremuts los superbos, e ab laor exalsats los humils, sentenciant ser aquest complagut, qui sol per la humilitat ara mostrada mereix lo premi de satisfaccio.»

E, acabant ell, Laura comença:

§ *Laura.*

«Mereuellarem de tant affectat rehonar, si de vos, Ffrancisco, no tingues leuat judici vertader, qui per la vostre molta bondat pensau esser tots tals, ignorant cambiada la praticha esser vuy en [*f.* 244.] los viuints: tots,* de parenceries acompanyats, ne en altre que contra bona fama llurs treballs tots endreçen; aquells empeny lo mal vniuersal, trobant qui lurs desordes complau, per esser satisfets de vna altre jornada. E vinguen avostre recort, clementissim Senyor, quantes per tals ficcions enganades se clamen vuy de vos; que si ales fictes rehons dels inhumans Teseu y Jason no haguessen cregut Ariadna y Medea, no peregrinants ni en stranyes terres per amor portades foren, qui ab moltes altres de continuu se clamen; e per que es lur cas irreparable, desigen mostrant la gentilesa de lur animo, atals mals obuiar, ensemps ab mi soplicant vostre altesa no sien admeses de aquest les rehons falses, tallant la via de tal presumir als qui vindran.»

Acalla a ella responent Patrarcha en tal manera:

270 § *Patrarcha.*

«Si per reho, com acustuma, es gouernada aquesta noble Cort, no deuem per la culpa de pochs tan justs condempnats esser, ni es de nou entre molts reprouats esser trobat hun just; per que no fa al fet
275 alleguar los mes homens amal dir inclinats, si ab euidens rehons nos es amostrat esser aquesta del nombre lur, ans tan lunyat se troba quant del alt cel la terra; ne vos, Laura, sobre totes entesa, tingau amerauel[la]* si vuy los homens amal dir se empe- [*v.*]
280 nyen, com los ne sia dada bastant occassio; ne cregau altre ne fasse aquest retret sino les virtuts dela que ame, que tantes son, que del recort li leuen les culpes deles altres. Per ço, cessan de dar li culpa de crim no perpetrat, no sien forts deuant vostre
285 entendre, molt alt Senyor, les scuses posades, qui no contra aquest, mes contra vos son fetes; la qual sola presumpcio mereix condempnant ser punida.»

Aperellaues per arespondre lo exemple de virtut, quant atots fou posat silenci per lo noble Senyor,
290 manant sobre lo altercat votassen tots los que eren presents. Dels quals primer se adressa aquell gran Patriarcha de qui pren lo nom lo poble de Israel; e rompent lo callament, presa del Rey licencia, rehonar comensa:

295 § *Jacob.*

«No vol reho mes priuilegiada ser vna flaca dona, que yo, pare de tans, qui ferit ab vostre potent arch, y en flemat en la amor de Ratxel, no dubti, enganat per mon sogre Laban, de nou tornar
300 lo ja passat treball, parent me poch segons lo que amaue; per que so de parer que ella condempnade y ell satisfet resten en vostre Cort.»

No pocha contentacio me aporta lo dir de aquest

gran pare, tant ami parcial, aqui segui aquell humil
[*f.* 245.] Dauid abondonant lo johalm.* 305

§ *Dauid.*

« Per lo molt que en mi han pogut vostres torçes, Senyor potent, fent me no sol de mon Deu apartar, mas en dos greus peccats enpes, stime nengu contra vos preualer, si de beniplacit consentit nols 310 sera; la qual gracia no mereix lo vltraios desdeny ab que parlar ha gosat la per Laura emparada; protesta, donchs, de assi [sia] condempnade. »

Apres parla aquell sobre tots saui Rey,

§ *Salamo.* 315

« Aquella noble fama que per lonch temps hauia conseruade, tu, Amor, lem leuist en la fi de mos dies, e tu est causa que en lo mon no ha certesa de ma saluacio; per que, no de tu contra qui res no puch, mes de aquelles ab qui peccar mas fet, 320 venga desig; per hon crech, quant aquesta rehona, subude delles la sua malicia, que lo que volen fan mes valer que or, desestimant la valua del sol, pus nols vengua en plaer, e quils consent hun poch, ne prenen molt. E per ço, si sobre tu [no] vols hauer se- 325 nyor, condampna de aquesta la error comensade, ans que vinint ames sia anichilada la tua gran potencia. »

[*v.*] *Acaba, seguint a ell lo fort Samso, qui dix ab cara braue:

§ *Samso.* 330

« Tans millenas de philisteus nom han pogut vencer, ne les portes tencades amon axir contrestaren, ne brau leo desuia mon cami, e tu Senyor est sol stat lo vencedor. ¿ Donchs que sera algu mes fort de mi, que atu contradigue? » 335

E ple de ira e de desdeny, calla, dant fi als vots dela judayca nacio. E atorgat loch de parlar als seruidors de ydoles, comensa aquell strolech Phebo, qui molts han stimat ser lo gran pleneta illuminant
340 lo mon, rehons que tal forma:

§ *Phebo.*

«Vol Natura, de nostre vide infalible gouern, seguint orde degut, que les coses menos sien dedicades al seruir lur maior; e per ço, com apres
345 del diluui, feta la humane reparacio per Daucalione e Pirra, dels homens de ma edat me stimas maior, ensuperbit per la mort de Ph[i]ton, gran serpent per mi vensut, creya, seguint ami la dita regla, totes coses ami deuer ser subdites; e tal cuydar me enpes
350 en despresar lo vostre potent* arch, del qual no [*f.* 246.] molt apres ferit, fuy forçat seguir la inhumana e dampnada, no volent me mirar, per hon se quin es lo mal del qui sens esser amat a algu ama. Si donchs, aquelles lagrimes quescamp[i] en lo temps
355 que amaue, me fan digna que sia compl[a]gut, e sia sentenciat en fauor de qui ama. E si, a[ura] dupte la contraria part de ser enganada, pus altre no la te, atorch li vostre justicia algun spay de temps qui, ab continuats speriments, del contrari serta la fassa.»
360 Dressas lo gran troya, cap dela gent romana, seguint lo so deles sues paraules:

§ *Eneas.*

«Natural justicia força acade hu voler per altre lo que per si pendria, e per ço atorgar no puch a
365 aquest lo que vol, recordant me que ans consenti morir ala Regina Di[do], que permates a ella fer stage; e pens tant pler haura la acusada quant dell pus acost no li plau se veur[e] apartade, com pren-

gui yo, abundonada Dido, anant aleu ab qui, com ames volent, finar volia lo restant de ma vida.» 370

Axi parlaue quant en peus viu aquell insigne [v.] grech qui sol Ector sobra, comensant aparlar:*

§ *Achilles.*

«Lo rehonat deuant vostre altesa me fa recort dela mal vista Troya, a hon ne Ector, ne multitud 375 de cauallers armats sobre mi res pugueren: ans, al desigat ma mort, sobreseguint, fuy vensut per Policena, noble donzella filla del Rey Priam. Treues eren fermades per spay de dos mesos, quant, no mes per desig de veure que de ser vist, entri en la 380 ciutat, ab companyia daltres grechs y troyans arribant al temple de Apollo, hont dones y donzelles se dolien ygualment dela mort del gran Ector, en trihunpho posat al mig del templa, sota lo qual aienollades stauen Ecuba e Policena; no tant prest 385 los vlls per amirar alsi, quant me tench enses en amor aquesta; parague a vos, Noble Senyor, disposta auinentesa per trihunphar de mon superbo argull. Partint, donchs, del gran Ilion, tornant en ma tenda, variats pensaments me asaltaren tota la 390 vinent nit, dels quals lo desliber seguint, hun missatge tremesi ala Regina Ecuba, qui stesament li rehonas aquant la bellesa de sa filla obligat me tenia, prometent li, si per muller lam atorgas, cosa ami no possible, ço es: los grechs del citi fer leuar, 395 [f. 247.] ab* tant diferents affanys y scampament de sanch nou anys continuant. No cruelment, com della per ser ma enemiga esperaua, fou rebut mon missatge, ans ab benigna resposta: pus per mi lo promes fos attes, se mostra voluntaria complaura mon voler. E 400 fou per mi sens acabar, comensat los grechs apartir; per hon, de tot consert desfiat, pessaue en ma tenda

ma vida no reposade, no volent contra los troyans batallar per amor de aquella qui, ab stusia y malicia, me tremes ademanar promatent mon desig satisfer; e yo sens dupte, en la Ciutat intrant, fuy mort per Paris, cosa per ella consertade. Y si per venge no fos reintegrat, mes anuiat seria, nem basta ella de sanch hauer mon vas regat; ans contra aquelles qui tenen tal ira vull sempre ymaginar, e com ne sia aquesta vna, qui senyalant voler ser amade maltracte aqui la ama, so de parer que per vostre Justicia sia forçade complaure a aquest.»

Vota apres lo ingrat Demoffon:

§ *Demoffon.*

«Senyor molt excellent: forcem lo propri interes no atorgar a aquest lo que vol, recordant me de Phille: de mi pus resti satisfet, nunqua curi, ans ales humils rehons de ses letres se enduria mon cru[el];* per que no sera mereuella si aquesta no [*v.*] complau aqui no loy mereix; ne contraste a vostre dignitat lo seu parlar qui de ser amade no la scusa; mes aquest no li plau, asaig vostre Senyoria si voldra amar altre, dant li eleccio; y com alegir no vulla, vol la reho que sia condepnade.»

E ja hauian compliment los vots del segon banch, quant fou atorgat loch als christians anemorats per avotar; dels quals primer se leua Lansolot, aquell noble errant, qui comensa adir:

§ *Lansolot.*

«O, com presumptuosa stime la vida dels homens, qui pensen que per sol arehonar lur vot han de esser satisfets! Venint me arecort los perills grans e scampaments de sanch sostenguts per alcansar Ginebre, de qui, si desdenyat me sentia, no ab cita-

cio ne ab plena audiencia requeria smena, mes ab propris serueys recomptaue la benuolença sua; y es aquest cami de gonyar voluntats, pladeiar, acusar y malmenar per lengua, no cert, ans miga de perdre les gonyades.» 440

E calla; aqui respos lo noble Rey en Pere Segon en Arago, y de son nom primer, dient:

§ *Lo Rey Pere primer de Arago.*

«Lansalot: si pensant aquest (ala deffensio del qual me enpeny naturalesa) com es assi arribat, 445
[*f.* 248.] cessareu* dar li culpa; que no per propri mouiment, mes per Amor tirat contra qui res fort no pot durar, assi portant se troba; de que ella no tant com vos se troba enuiade, ans si be parlar he entes, senyale mes que tot altre plaure li aquesta Cort. Si 450 donchs vostres desord[es] priuanse porten dela per vos tant amade Ginebre, e sercau altre cami, sençe culpar aquest, per que repos attengua vostre soberch anuig. Ne vos, dona gentil, siau ves ell stranya, qui per lonch speriment tant merescut vos te; 455 e vengen a vostre recort quante[s] coses desestimades, no essent tals dassi, han parit noble fruyt, com per mi ne tinch certesa, qui de la menys presade dona de Monpaller fiu nexer aquell Janchme, no menor de Alexandre en grandesa de animo, qui 460 conquista Valencia, e lilla de Mallorques; e si penedir hagues bastat satisfer ala dita dona lo que te merescut, reposat stigra: no crech del Purgatori hagues sentit lo foch, sino per la ingretitut ab ella praticade. E perç[o] pregue complegau aquius ama, 465 conformat se digna qui per axemple de altre obuia asos mals; la qual cosa si voluntaria recusareu obrar, so deparer que condempnade siau per lo molt alt Prince[p], y james complaguda per lo qui

470 araus pregue; ans co[m] aterrade conquesta tractada, siau spant atots l[os] * viuints qui de tal presumir perdran lasperansa.» [v.]

Acabaue lo noble Rey axi parlar, quant comensa lo ffrançes Paris dressar ami la fi de ses rehons:

475 § *Paris.*

«Nom mereuell si tan en satisfer se atura la acusade dona, ne si de mal dient vos inculpa, car de continuu veig treballen en reffermar son comensat proposit, publicant, no sols als qui vius son, mes
480 anosaltres qui ho ignoram, vostre desorde que anomenau amor. Yo, quant Viana comensi amar, no tal cami seguia, mes ab tan cautelosa manera son amor preuengui, que ans los conquistats joyells ma voluntat li palesaren que ma lengue prengues
485 atreuiment deuant ella parlar. Just Senyor ¿tals desordes impunits restaran?»

E feu fi; dressant se, per aparlar derrer, aquell leal Massias, qui per firmesa leal es de Spanya lum, dient:

490 § *Massias.*

«Vos, Paris, com affrances staueu aturat en rehonar ala noble Viana, no per que de secret volguesseu gonyar fama, mes fallint vos rehons de que los nostres spanyols * no freturen; enculpau aquest [f. 249.]
495 de mal dient de qui no teniu conegut la praticha, e no sabeu que cade hu deu leuar judici del altre stimant si mateix, e que es vici gran, sens nota de culpa presedent, judicar de algu; car no puch yo, per lo molt que so amat, pensar algun menys de
500 mi amar pugue. Per que so de parer, que apres mes sperime[nts] del ja passat, sia forçade la acusade satisfer aqui lame.»

Ffi dela present obra endressant la [a] Anthonio Vidal, e demanant li consell.

Complits los vots en la gran audiencia, mostrant los mes ser me fauorables, tanta alegria per la sperade sentencia amon cor assolta, que del alt son rompent los nuus meus, me desperti, retenint vestigis qui cose certa, no somni, esser stat duptauem; e axi anuiat reste, duptant desplaure ala que ame per lo cc mensat plet. Per ço haure amolta gracia de vos, Ani[honi] Vidal, com de persona avisada e de qui en tal cas se deu fer compte, me sente ajudat, consella[nt] ab vostres scrits, quin [v.] cami seguint, attenyer pug[ua]* aquelle part de voluntat sua que mes serueys de continuu demane; e que no mon merexer vos obligue, mes vostre virtut, qui als oppresos nunca socors denega.

§ *Resposta y Consell de Anthoni Vidal.*

«Lo difficil contrestar ales forces de Venus, Ffrancesch Alegre, e ordonat temps del edat vostre, me par que nol scusa de aquell delit en qui lo be de vos aterma voler tenir desige: qui offert al vostre merit complaureus acostume, no cruel obligue mes atenyer lo promes. D Amor, per los tans mals en lo mon per mostra dexats, consellant atals empreses, ales intrades resistir diria. Per millor smerçar lo temps vostre, per molts vtils mijans no impossibles, damar vos aparteu, si del loch hon posat sou, lo passar mes quel retraure vos das treball, e la qui tingue los vostres mals, vensuda, sens acabar vostre desig, restar pogues. Mes mirant quel dolor turmenta aquell animo qui, desi gentil, per fallir desfors se torna del començat; e quant, desisdetent, [f. 250.] poch se stima lo qui, sotmes* de cosa flaca, passa

confus, son vencer satisfent al qui tant desige; seguint Amor, qui en lo mig de tans mals souint los ja soptils aprima per laxercici de cosa treballada, me semble que de hun punir, quels es seruir, 540 subiugar poreu la qui pres vos creu tenir. Per que de aquella força qui avostre desig sperar tardant es feta, *hon* [un?] no vist foch en elles tan excellent se cria, que, mitigant aquella duricia que sens merce es fa eser, dispon vna part per hun los seruicis sens 545 nombre, lo desig de molts, mes lo tant vos amar, la culpa sua del fals creure en lo mal dir, en la veritat vostre lo continuu pensar qui del somni fou causa, lo desplaure a vos per fer la contenta, lo selar de sa fama aqui vida deserta vos fa attenir, e tals 550 altres actes qui de Amor lo cet donen en los qui nos cansen, presentas al voler fan que del durar de aquestes obres hauer aconsentir se causa. Qui per grat se endressa al plaure (que lo Infant hereter de Venus diem) ab benigne comport, tirant lo 555 seu arch de deurades tretes, par aquell seu bras de tant sfors se veu, que les primeres* in humanes, [*v.*] *si quiues* [squiues?] y temoroses, no tractables, dexats los ressels y totes temenses, al nou delliber dilitoses vies e aspres deserts troben. E per que aço com 560 he rehonat e los que viuen segueix volenter mon desig (souint qui te mal sguart leuar vos la pena) que los prechs que feu mostrant vostre mal, desig es aiudar vos, repos com comporten; y aço [no] per mija com diem, mas per vostre virtut tant complide, 565 vull dir vos com ne per hon aquest amar sostendreu. E veig per lo causat, lo ymaginar dela fantesia dormint en sompni passa en molts delicats passos y de gran sentencia; lescriure vostre mostre que no de cert amor aquesta senyora te lo seu tento. Dire de- 570 les ficcions, senyalant tans mals, que del menor

lo pus fort dels qui per fama viuen mogut seria;
dient que, del ver y fals gloriar desigant, alguns
son causa del mal, nom se les qui be primer hamen.
Per apartar vos ço qui de son recort damnar
[*f.* 251.] vos pot, me semble cami tenir deueu que lo dit* 575
sentiment, vostres rehons veritat affermar[nt], tal
repos pretica que lanugat de vos; lo dupte qui
lo delit vos dete senta, amant sol lo que veritat
sperimenta; apres conegue que desigant honra sua,
mes que dela, que cosa que stimeu, vos recordau, 580
rehonant les specials causes qui atal strem de amar
vos aporten; apartant vos los qui mal dients son
creguts esser; auorrint lur desorde lohau tota vir-
tut hont que sia; asenyalant hones[t] viure, per
que compren de tots fets vsar discret; mostrant de 585
aquell la honor vostre voleu visca, exercitau tot acte
qui honrar vos pot; siau valent, si de algun cars
honor gosar vos presenta; libera[litats] quant son
master o digne scusa en ella tal emp... vergo-
nya no sperant; dela cosa aque basteu del poder 590
vo[stre], dupte attengue rés de son plaure avos no
es difficil; [no li] recordeu lo que fet haueu per
ella, per que no cregua speransa de satisfaccio
hauer vos empes al seruici; vege amor sol esser lo
mouiment qui vostre voler li dona; teniu desig tots 595
temps voler la veura; parlau souint ab los qui la
pratiquen, y mes ab aquells qui penseu vostre dir
li retrauhen. James digau seguir no la vullau, per
molt queus do gran pena, per que no es mal, en
[*v.*] lasguart de quil soffer, aq[uell]* qui maior be dell 600
se spera, com tota dolor, com mes gran es stade,
deix pus content repos al soportant lo pes della.
E per consellador de so que tristicia fer vos pot,
quant veureu aquell anuios desdeny qui tanta anyo-
rança dona, contra ço quel voler vos inclina, se- 605

guiu la voluntat sua, mostrant li lo adolorit continent del que dins vos se stima; e en cars, en molts passos, plos desesper vos vegan. No sia james sol lo pensament qui la dolor vos porta: posau tantost
610 en companyia sua lo voler per qui lo treball sosteniu esser tal, que de gentils condicions abundade, pietat pus facilment se pren en tota part mes noble; recitau lo que dormint vos segui, cridant congoxat la parcial deffencio de Patrarcha, e mostrant los
615 vots dels qui per Cupido de les deurades totes tocats, justament en fauor de vos parlaren; no mencioneu los que foren contraris, per que fallits de aquelles coses ques demanen atal seruir, fora de bon juy votaren. Lo restant del que en vos per
620 molts sguarts de virtuts fos bon indici, ab la pena qui aplanyer men feu, manifest li sia; com tota tal senyora, volent lo que complau, de tant possehir digna sia. Quant pus acostat ases virtuts sereu, amor acceptant sou conforme, tant mes fiat y de
625 vertader amar* tenint vos, no Justicia sentenciant, [*f.* 252.] mes sola veritat diffinit, tinch en asert hun seruici de sos delits, entrels bons per lo millor avos alegira. E aço lo quen trobe, dins aquella voluntat qui per judici nous comporta; ab hun desig: que tal
630 sia lo respondre que avostre demanar ne fas, que pagat per mi lo deute y vos dela fi satisfet, restant recordant de ma benuolença. »

FINIS

El SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE, *may abans d'ara estampat que nosaltres sapiguem, ocupa els folis 239 a 252 del* Jardinet d'Orats, *manuscrit prou anomenat y conegut que 's conserva en la nostra Biblioteca Universitaria.*

La present edició reproduheix ab minuciosa exactitut la lliçó manuscrita. La nostra atenció s'es aplicada, d'una manera especial, a establir una puntuació qui, donada la construcció excessivament retòrica y ofegada d'hipèrbaton de l'obra de l'Alegre, havia d'esser la clau pera facilitar la comprensió de la meteixa; cosa poch menys que impossible demunt del manuscrit original, en que la puntuació escassa y arbitraria, les majúscules fóra de lloch, y altres deficiencies de l'antich tresllat (unich conegut fins ara) acusen a l'autor d'aquest de veritable copista d'esma, qui no entenia pas un borrall de lo que escrivia y 's passava mots, probablement, per l'ausencia dels quals resta ara en la obscuritat més d'un passatge del SOMNI.

No pretenem pas, ab tot y el bon zel esmerçat, que aquesta primera versió impresa de la novela alegòrica d'en Francesch Alegre pugui donar-se per cosa perfeta y definitiva: hem de confessar que no sempre hem conseguit entendre els arguments rebuscats qui apareixen en el singular procés. Per això en alguns indrets hem cregut del cas proposar [entre claudators] certes correccions de vocables, y alguna que altra interpolació, pera completar el sentit de la redacció tal com nosaltres l'hem creguda interpretar. Prengui-s tot això ab les degudes reserves, y perdóni-se'ns els mancaments en gracia a haver posat en circulació una obreta al nostre entendre ben interessant per les varies alusions historiques y literaries que conté.

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 24 de febrer de 1910 per «L'Avenç», de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÀ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest* NOVELARI *un o més volums de la «Biblioteca Catalana», que's completaràn oportunament ab un estudi preliminar y ab les portades y taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.
Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. ... ... 6'40 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines. ... 4'60 pessetes.
JACOB XALABÍN.— 64 pàgines ... ... 3'20 —
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.— 36 pàgines ... ... 1'80 —
FRONDINO Y BRISONA.—32 pàgines... ... 1'60 —
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA.—64 pàgs... 3'20 —
PARIS Y VIANA. — 64 pàgines ... ... 2'40 —
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE. — 24 pàgs... 1'40 —

EN PREPARACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de constar de més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes. No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca*. Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existencia de coleccions completes. Hi ha, donchs, ventatge en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; así y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esser-los-hi entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben bé l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

El proxim repartiment correspondrà al NOVELARI CATALÁ y contindrà la obra, encara inèdita, intitulada

RAHONAMENT ENTRE
FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

RAHONAMENT
ENTRE
FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

El present fascicle, si bé conté un text complet, no dèu esser fet enquadernar sol; constituheix un títol no més dintre'l NOVELARI CATALÀ, *del qual veuràn la llum oportunament les portaaes y les taules pera la formació aels volums.*

RAHONAMENT

ENTRE

FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA

*REHONAMENT FINGIT ENTRE [f. 253 v.] Ffrancesh Alegre y Speransa trames per ell a vna dama.

5 GRANS son les forçes de amor, Senyora de ma vida, com sperimentat tenen los que passen per lo cars en quem trobe, de infinides ancies combatut per vostre mal tractar: demana la censera voluntat ser satisfeta; treballa lo entendre entre molts
10 aparents trobar lo asolat, lo ver; spantes la memoria recordant los perills grans; sels, duptes, e dublades congoxas en que lo qui ama se troba, offenen les horelles ab crues respostes e falsos reports; los vlls se entristexan, e quasi eclipsats, perden lus
15 dela forana lum, per continuats vltratges y desdenys rebre de qui infinidament mirar se adeliten; e per que en largues rehons nom detengue, nengun sentiment resta sens lesio, nenguna part en la anima sens rebre gran offensa. Del durar de aquestes
20 obres, Senyora, tan amon dan en mi souint prouades, vn dia me segui que, sol retret, e mon cansat pensament ymaginant qual fi pendra deuien tant cansats pensaments; recordant tantes offenses com he passat poch merexent, hauia de amor rebudes;
25 vahent fallir aquella speransa qui al desig anemorat hauia dats tan aguts sperons, que aretraurem ja *mes forçes no basten; fora de tot arbitre, portant [f. 254.] quasi en desper, comensi tals paraules: «Vida ¿per que detens amon trist sperit? ¿com no consents lo

seu desig se complescha? De aquella cruel en qui 30
seruicis moren, sia yo per atant, que pus viuint no
bast adar li conaxensa del que reho la obligua,
almenys morint li atrassen algun tart penediment;
ara veig son fallides aquelles prometenses que ab
cara tan certa de veritat me feya Sperança, quant 35
comensi amar; y per tenir tal hora la voluntat en-
pesa en fer deguda stima, dela que mes stim no
recordi metre men en segur, per be que nanguna
seguretat della pot procurar desauciada vida: tan
fictes son sos actes de aquesta falaguera e engana- 40
dora Sperança de qui yom clam. Tots temps parla
ab figures, e tantes coses crehen que poques ab lo
ver se troben consertades; cruel ficta maluada!
may tagues conegude, que ara nom dolguera dela
perdua del temps que mas fet sperar!» E mentre que 45
en tant congoxades rehons me detenia, viu denant
mi vna dona star, del venir dela qual nom era per-
sabut, abillade de vna manta (e si nom engan era
de hun drap burell, de ceti vert folrade) ab lo gest
tant strany, que bon spay tingue ma comprensiua 50
sens poder la conexer; fins que, vberts los vlls de
mon entendre, conegui Speransa, recordant me ja
altre vegade hauer la vista. Volia li parlar, mas ella,
preuenint ames rehons, axi dir comensa: «Sino
[v.] que mes* orelles son ja tant avesades de hoyr tals 55
clamors, sens dexar te mes dir haguera tal barrera
mesa atos desigs que la culpa quem dones poria es-
ser vera.» «Nous hi cal mes debatre — respongui yo,
stroncant son parlar — que ya no tenen credit vos-
tres rehons ami, per tans speriments vos trobe en 60
falcia: lull teniu en grandeses, la lengua prompte
en dar, mes may en repartir gracies, ni attendre
promeses; portau la ma streta; dona ab pocha ver-
gonya ¿queus porta en prometra? Si gana teniu de

65 burlar me, restau ja satisfeta; si desig de attendre, satisfet restare, ans que ma voluntat cregua esser pagada.» Com ya Speransa que anuiade per mon dir sen anas, aseguda y ab vna rialla la cara aclarint, en tal manera rahonar comensa: «Nom offe-
70 nen iniuries, ni manasses me spanten, ni per ingratituts dexe encorrer mos amichs sens aiuda. Aço conexeras, si, aleuiada algun poch la passio, dones loch ames rehons.» «Vostres rehons—li respongui —Senyora, me han tant amansat, que jam trobe dis-
75 post a scoltar quant volreu, ab hun desig que en res nous decomplangue.» Alegras Speransa de hoyr resposta tant humil, y seguint lo so de tals paraules, comensa: «Acustuma lo amor esser criat de plasents pensaments, e per que atart duren sens tenir
80 speransa, molts en sos fets sens mon voler me mesclen; qui si souint vehen fallir* lo que sens [*f.* 255.] rehonable occasio han sperat, per cert de mi ab poque reho se clamen. May he fallit aqui voluntariament hage feta offerta; per hon poden star repo-
85 sades tes ancias, mes com be sabs, algunes coses ab poch treball se acaben, altres son tan difficils, que souint porten dupte de may attenyer; e per ço si tos desigs honestat nols guiaue, per esser endreçats atal que sol stima la virtut, tendria per
90 millor te dexasses de amar y pendre plaer si per tu es auisade. Si ton voler es tant ab virtut consertat com tes rehons assenyalen, per que pugua mes cert dar consell al que vols.» E calla, aqui responent digui: «Seguint la força de aquella natural regla
95 qui nega dos contraris ensemps poder star, es forsat mon voler ha desigar virtut, per que la voluntat en cesa en amar, en la cosa amada mes que en si reposa; e per ço, si taca de desonest desig enfosquia la mia, no seria acullida ab pler de aquella,

qui tot vici auorreix; nem falta conaxensa del que 100
sesguarda avirtuos amar, ans vull que siau certa
que no se, qual culpa mia o pocha amor della,
empatxan axi la conaxensa sua, que no compren
tan limitats desigs.» Hauia de tal manera dit quant
respos Sperança: «Tan souint se troben les dones 105
enganades, que no es merauella si en satisfer se
aturen acord; y les mes per dos duptes se troben
detengudes, tals que apochs lo desigat consenten.
[v.] *Aquests son: por de vergonya; dubte de esser ama-
des. Del primer tes rehons me asseguren, per que, 110
seguint lo cami per hon passegen tos desigs, noy
pot vergonya encorrer; laltre resta sospes, e per
que lo maior credit done yo aton dir que tu no has
al mon, mos treballs ten metran en sagur: partint
me de aci, men ire yo ala dona que vols, e ab 115
tantes rehons la fare certa de ton degut voler, que
no dupte, al que vull, conduhir la, dient li com
tos desigs tenen virtut per guia; al deuant li po-
sare quants treballs per ella has passats, dient li que
amor nous consent, ala largue, desamor aqui ama; 120
li fare clar conexer que es spedient anticipar se en
amar, o almenys satisfer aqui degudament ama.
Alegret de mirar me, per que en mon vestir te
monstrat ans lo burell quel vert, en senyal que,
apres de molts treballs, plasent repos tos serueys 125
hauran; not detengues mes entre vans pensaments;
reposet en mon dir, e per que maior força atten-
guen mes rehons en portar lo comensat affi, donem
algun recort per que li pugua fer present lanuig
que has pessat.» Yo per que res tant prompte no 130
trobi com vna desesperada canso que fiu la hora
que de Speransa era mes mal content, dant ley, y
ella de mi partint, reste ab mil desiguals pensa-
ments, dels quals no spere repos sino per aclarir

135 de vostre gentil care. La canso es dela tenor seguent: * [*f.* 256]

Mi dolor es de tal mena
Que Speransas la dolescen;
Mis males quando fenessen
140 Entolsces dan mayor pena.
En mirar muchos descansan
Y en ser vistos han plaser;
Mis desseos y querer
Por la vista no se amansen,
145 Que mis males son de mena
Quentre los remedios cressen
Y quando menos paressen,
Entonces dan mayor pena.

FINIS.

(29) (Tempil. 1)

Ben poch coneguda y quasi may esmentada dels tractadistes, es romasa a judici nostre inèdita fins al present la composició alegòrica den Francesch Alegre qui du per titol RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA; *essent de creure que pera alguns qui han fullejat el manuscrit* Jardinet d'Orats, *ha pogut passar desapercebuda per trobar-se a continuació del* Somni, *del meteix Alegre; autor, per altre part, ben conegut per sa traducció catalana de les* Metamorfosis *d'Ovidi, estampada en 1494 a Barcelona.*

El RAHONAMENT *ocupa sis planes del* Jardinet, *y en sa reproducció hi hem posades les meteixes precaucions qu' en la del tractat precedent, tenint gran compte de la puntuació, no gayre facil d'establir tractant-se d'un estil tan complicat com el de que fa gala 'l nostre autor.*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 24 de febrer de 1910 per «L'Avenç», de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÀ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest* NOVELARI *un o més volums de la «Biblioteca Catalana», que's completaràn oportunament ab un estudi preliminar y ab les portades y taules pera la ordenació dels fascicles y llur enquadernació.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV+280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.
Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. ... ... 6'40 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA.—92 pàgines. ... 4'60 pessetes.
JACOB XALABÍN.—64 pàgines ... ... 3'20 —
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ.—30 pàgines ... ... 1'80 —
FRONDINO Y BRISONA.—32 pàgines... ... 1'60 —
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA. — 64 pàgines. ... ... 3'20 —
PARIS Y VIANA. — 64 pàgines ... ... 2'40 —

SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE. — 24 pàgs... 1'40 pessetes.
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE
Y SPERANÇA. — 8 pàgines... ... ... 0'50 —

EN PREPARACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudenciu; Valter y Griselda; Lo Somni.*

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de constar de més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca*. Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existencia de coleccions completes Hi ha, donchs, ventatge en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; axí y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esser-los-hi entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben bé l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

El proxim repartiment correspondrà al NOVELARI CATALÁ y contindrà la obra intitulada *Pensament set per Mossèn Pere Joan Ferrer*.

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

DESPROPRIAMENT D'AMOR

DE

ROMEU LULL

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

El present fascicle, si bé conté un text complet, no dèu esser fet enquadernar sol; constituheix un títol no més dintre'l NOVELARI CATALÁ, *del qual veuràn la llum oportunament les portades y les taules pera la formació dels volums.*

DESPROPRIAMENT D'AMOR

DE

ROMEU LULL

*PROSA FETA PER ROMEU LULL [*f.* 258] intitulada lo Despropriament de Amor.

COMUNA opinio es, no solament dels naturals
5 mes encara dels teolechs doctors, que tota
racional e humana creatura en la creacio sua es in-
clinada a certa natural inclinacio, la qual, mes que
tota altre, en ella domina, e asseguir e obehir es
voluntariament forçada. E com aquella massa (o
10 embrio per mes propri parlar), de la qual conplits
aquells determenats dies, e organizat lo meu cors
fos apte e dispost ha amar, en .j. instant infusa en
aquell la anima, lo amar per natural instint li fou
anneix. De que, seguint se lo principi, que fou la
15 mia creacio, seguint lo medi, se segui apres lo fi,
so es, la mia natiuitat; en la qual, en [un] moment
Natura, voluntaria e ab summa sollicitut, cura e dili-
gencia, recordant se per la molta aptitud del amable
instint, per ella a mi a principi donat, les primeres
20 insinies de Amor me vesti, disponent en mi que lo
temps de ma vida, seruint Amor, la religio de
aquell seruas. Nodrit de infantesa de aquell no-
driment del qual los infants esser nodrits solen,
no res menys Amor en los spirits de continuu tal
25 refeccio me daua, que en tot lo que tal edat me
consentia e atorgaue amable era. Vengut, per na-
tural discurs, en la puericia e part de la adolescen-
cia, * sempre los vestigis de Amor abundonadament [*v.*]
seguint, e per continua assiduitat e frequentacio
30 de mon viure en tal edat ja quasi expert; com aquell
seruir se vol, mereix e deu, longa, approuada e
certa experiencia de mos serueys feta (per be que,

per causa de la poca edat, algun tant inabil me mostras); vist quant ma voluntat en seruir lo abundonada tenia, de gracia volch, promes e mana, sens 35 mes ne altre examen voler de mi, per abil pres e per la voluntat guiat, dret cami, segons apres viu, deuant lo gran temple de Amor portat fos. Era lo loch vna gran e plana praderia, ab moltes verdes erbes e diuerses flors, ab fonts e aygues suaus que 40 en aquelles nodriment dauen. E poch auant, per ten delitosa vista, e per vn ample e molt batut cami sol caminant, en vista de vn gran e bell palau arribi; lo portal del qual, per esser de erbes e flos delicadement entrelissat e aptament compost, e gran suaui- 45 tat de fragancia lansant, algun tant aturat me tench. Pero, puys en lo portal portes no viu, ne persona alguna que la entrada me obstas ne contradis, gosadament e ab animo gran per aquell men entri. Entrat que fuy dins, aturat si algu veura poria que yo, 50 com stranger en aquell loch, per guia pendre pogues, mirant quant la vista me acompanyaua; e vist aquell de alts e forts murs circuhit, e lo terreny esser tot altre del que deffora vist hauia, de tornar atras, per la aspresa e sollitut del loch al quant 55 temptat, si lo gran portal per hon entrat era veure [*f* .259] pogues me volti. E no vahent * aquell, en instant penedit e pres sfors, ab lanimo del sol amoros desig inpres acompanyat, sen trobar ne veure cami algu, per aquell loch desert, tot pensos e fatigat, ab los 60 vlls baxos errant anaua. No hagui molt caminat, que promptament al deuant me apparech vna bella dama, de vert molt scur e rodona vestida; e en lo cap vn xipellet dorfabreria, molt galant e delicat, sobre los rossos cabells portaue. La qual, acostant 65 se a mi, ab gest molt gracios e affable sguard, lo cap e lo cors ab sanyal de saluts enclinat, me feu

tal parlar: «Yo so aquella Speransa en la qual tu has tant e tant ferm sperat, e qui ab mes delicades
70 viandes lo teu amable voler fins assi e nodrit. E nagu en va en mi spere: per ço vinch a tu, com a desuiat, sies per mi guiat hon ton desig se termena.» E acabat que hague tals paraules, sens sperar que de tant e tal beniffici dignes gracies lin
75 retes, tira son cami. De que yo, hoida sa offerta, no ab pereros ni suau pas, presa per la falda la segui. Caminant per tal guisa per bon spay, los dos sempre en terre mirant (e com fa lo sech que per altri es guiat per no desuiar se), alçant los vlls
80 viu erem arribats deuant vn gran e bell ediffici, segons deffora se mostraue: lo portal del qual era tant petit, stret e baix, e tal que, attes la noblesa del loch, a la vista desproporcionat e molt diforme me semblaue. Arribats a la porta, empesa la mia
85 guia aquella, ab treball *ensemps dins entrats, per [*v.*] la vista de vn Infant nuu (ab los vlls velats, ab dos ales, e larch en les mans fletxat, e lo carcaix al costat sint) qui per tribunal defront segut staua, al primer pas, seguint yo la mia guia, los dos ab molta
90 reuerencia nos prostam. Alçats de peus, ab altra e altra reuerencia, al peu del talem arribam a hon innumerable gent, homens e dames e de tots staments, al entorn stauen; quasi tots mirant a mi, com ha stranger e nou en aquella llur noble companyia.
95 De que, per tots alli presents fet general scilençi, la mia guia ab alta veu, tenint me per la ma, axi parlar comensa: «Molt alt, poderos e trihunphant Senyor: yo so aquella tua seruenta Speransa (com no ignores) que acostum a tots aquells qui a tu ser-
100 uir desigen e en mi ferm e constant speren, no solament conseruar los en lo teu seruici, mes encara nodrint e pexent los souint dels meus pasts, de tot

*

confort plens abundonadament, sino sols la catiuada voluntat se aturen, e vuy en lo mon quasi per deu te adoren. E per tant, conegut e per longa experiencia feta certa, de natiuitat aquest teu seruidor Romeu Lull quant a tu effectat deuot e proprici es stat, tot altre desig al teu seruey post posant, e sempre sens en res james preuericar, en mi ferm sperant; vehent lo errant, al teu noble temple per complir son desigat fi, molt desigos en aquell entrar, a port saluo fins assi le guiat. Per quet suplich de gracia que, com aquell que ab tanta fermetat e ten
[*f.* 260] longament la tua religio ha obseruada, * encara que la sua edat algun tant y contraste, te placia per merçe voler dispensar que lo abit de aquella vestit li sia; e conegua per obre, lo que yo en fe tua promes li tinch, atorgat li sia. E axi a tu desdara lo offir en aquest teu temple, que com adeuot de aquell en lo nombre dels teus deuots religiosos sia per tu de grat admes.» Hoida aquell gran Cupido, deu de Amor, la preposta e demanda que la mia guia en fauor de mi feta li hauia, en breus paraules axi li respos «ja gran temps era, ell no ignoraua yo esser scrit e continuat en lo capbreu de amor; e que molts bons e fels reports, per ella e per altri, de mi haguts ne hauia». E mana als ministres que açò expres carrech tenien, ab totes les degudes serimonies tal abit vestit me fos. Sens tarda alguna, per obeir son manament, quatre (de dos en dos) ves mi que aienollat staua, venir viu: les dos primeres, Temor e Gelosia; les altres, Treball e Ffermetat. E tots ensemps, despullant me les vestidures fins ala nuha carn que vestides portaua, Temor primer vna camisa de drap de lana, molt gros e de diuerses colors, en loch de salici me vesti; apres Gelosia me vesti vna roba longa restrant de drat

blau scur, e per lo mig vn sinyel de groch e vermell diuisat me senyi; Treball apres me vesti sobre
140 aquella lo manto de burell, al deuant e atotes parts clos; e Fermetat vna barreta negre al cap me posa. Ffet aço, per que la mia professio compliment hagues, la mia guia james de mon costat partida, de peus leuada, vna stola de drap vert dels pits se tra-
145 gue: * en lo mig de la qual quatre letres, ab lo mateix [*v.*] drap ensemps texides, separadament se mostrauen; la qual stola de empresa sobre lo musclo squerre me lança, e en lo costat fortment streta me liga. Eren les quatre letres T. G. T. FF., ço es, Temor, Ge-
150 losia, Treball e Ffermetat; a significança que lo abit de la religio de Amor es fundat sobre aquestes quatre pacions, de les quals speransa de galardo es lo sol gouern de aquelles. E per aquesta forma, en edat de .xvj. anys hagut la mia professio tot degut
155 compliment, leuat yo de peus, abrassant me la mia guia e de mi comiat pres, a tota aquella noble companyia me acomana, ffent me promesa que a nenguna necessitat mia tota volta a mi fauorable se mostraria; e de mi se parti. Molta alegria mostraren los
160 deuots e deuotes religioses de Amor, per la mia venguda e professio en la lur congregacio; dient me, alguns entichs en la religio, que gran prerogatiua era stada la mia que en tal edat fos stat profes, com encara, fins en aquell temps, de negu vist
165 ho haguessen; e que meritament per ells en aquell templa de Amor venerat esser merexia; e no sol de paraula, mes ab amigables e amorosos gests, honra me procurauen. Ffet aço, com aquell desigos si per la vista per los passats treballs algun
170 descans pendre pogues, per lo temple sol passeiar me delliberi; de que, encontrant me ab moltes belles dames (les quals, qui ab companyia de galants e

qui a soles, se passaiauen) entre les altres vna als
meus vlls tal se presenta, la qual a mon grat, de ga-
tant gest, molta gracia e de integra bellesa, de quan- 175
les vistes ne hauia era mes complida. Per la qual
[*f. 261*] vist, per los [desigs] incitat, acompanyant * aquells lo
grat, e consentint y la voluntat, executant aquella
dels tres lo tal delliber, a la dama que sola passaiaua,
humilment e reuerent saludada, presa la per lo bras 180
a ella me acosti. La dama, mostrant tal acte hauer de
grat pres, lo semblant graciosament me rete; pero no
axi prest li començi a parlar quant seruir la desi-
gaue, que, ho fos per que nouici era les degudes
pratiques de vertader amor ignorant e poch seruant, 185
o força per lo meu demesiat gosar reffrenar, o per
qual seuol altre causa fos lo seu arch lo gran Cu-
pido desfletxat, en lo cor de vna deurada segeta
sentint me de mort naffrat, tan gran crit e no ab
sorda veu lansi, que, sino per la presta aiuda dela 190
dama, sobrat de no poch dolor enterra caygut seria.
Ne per lo meu doloros crit (que a quants hoit me
haguessen spant donas cregut tenia) molts galants e
dames que prop me stauen de no pendre llur acos-
tumat solas se stigueren; ans, alguns de aquells, 195
mirant me en la cara: «Amich, tal fom nosaltres
qual ara vos sou», ab vn sot ris e quasi burlant,
me digueren. Pur la dama, del meu no poch dolre
la causa de aquell saber desigosa se mostraua. De
que, per lo perlar e demanda de la qual algun tant 200
refrigerat, pres animo (no pero ab aquell ten libert
gosar que primer tenia mes ab baxa e temorosa
veu) axi parlar li començi: «Senyora de la vida
[*v.*] mia: tant es * lo grat que del molt que merexeu en
la primera vista de vos he pres, que vnits en mi 205
los sentiments, donant y reho son decret, tots con-
cordablament que de la mia vida vos fassa offerta

largue e bastant, procura a la lengua han feta; la qual vos soplich desdara accepteu, e de grat per
210 vostre tingau, com sol seruir vos lo terme e fi de mon desigat desig sera, e dir lo vostre nom me fassau digna.» La dama, hoit mon parlar, ab serena cara e molt alegra feu tal resposta: «Galant enamorat: ans de totes coses vos dich mon nom es
215 Serena; e si lo vostre parlar ver rehona, segons crehensa me persuadeix, de molt vos reste obligada haie tant bastant lo grat que de mi teniu, que feta en vos ten gran impressio, axi abundonadament amar me delliberau. Si be de vosaltres los
220 primers mouiments solen sempre esser tals per fer nos de leuger e facilment creure lo que sperimentat no tenim, fent vos cert que ans que de mi promesa alguna haiau, que lo temps ensemps ab la speriencia ne sia mestre, delliberat tinch.» E no axi
225 predites hague tals paraules, que encara lo derrer accent de aquelles en les horelles me sonauen, que ab cuyta de mi partida ensemps e perduda de vista, sol doloros me leixa. No fou res lo dolor que primer senti al que per causa de la sua absencia me
230 procura; ne per be que sobrat de molta passio fos, no resti que de continent no partis saguint la si trobar la pogues, guiat de noua passio, crehent lo cami fos tot altre del que trobi, car per lochs *as- [*f.* 262]
pres, scurs e tenebrosos caminant, souint cahent e
235 leuant, de tots treballs, perills e fadigues oblidat, sol lo desig de trobar e veura la mia dolça enemiga present tenia. Exit de tantes tenebres e arribat en loch hon algun tant de claror se mostraue, ab lo gest e vestidures la conegui que al deuant no molt luny
240 de mi sola caminaua; la qual, ab cuytat pas supplicant que speras, per son nom la cridi; e aquella, al meu apassionat crit ab cara e sguart gracios e effa-

ble voltant se, me mira: en tant que, en poch instant ten prop della arribat que per la falda pendra la volia, estesa la ma per pendre aquella, ab ten irada e furiosa cara ves mi se volta, e ab ten ingrat gest e orribles sutris me mira, que fret e quasi exanimat aturat, la vista per gran spay perdi; e ab molta mes passio que la primera e segona volta stat no era resti. Moltes e infinides voltes de aquest amorgos past fuy pascut, lo qual ab dents e sabor de amor e passiencia meniaua, pur per attenyer al desigat fi. Durat per lonch temps en lo seruey de aquesta Senyora la semblant vida, sens altre galardo james hauer, sino a tart algun breu mirar, de no pochs desdenys, desconaxensas e ingratituds acompanyat; recordant me esser christia e en les obres
[v.] de mon *viura ydoletrar, e de tants e tan grans benificis del Creador rebuts de aquells del tot oblidat; de la divina voluntat inspirat lentaniment que per lo mal e vicios viura offuscat tenia, per procuredor pres la memoria de tota virtut oblidada, e la reho malalta per aduocats, e la consiencia per jutge; tornat cascu en lo primer e virtuos stat, aconsellat per ells e ordenada vna suplicacio, la tenor de la qual fou que de tots los bens de vana amor, per dar repos a ma vida me despropias; ffeta tal delliberacio, de aquests, present lo perfido, cruel e ingrat Senyor, acompanyat men ani. Al qual fetes mes justes clamors e justificada ma querela, lo que ab incomutable voluntat delliberat hauia, la suplicacio li presenti. Molt se mereuella aquell Senyor que ab tant gosar e arrogants paraules axi li parlas; e feta pendra ma suplicacio, rematent la a justicia, irat mana a Grat com a secretari seu, aquella publicament legis. La qual legida e mesa en disputa si de justicia prouehida esser deuia, fuy de mos

aduocats, jutge e procuredor axi be rehonat e deffes, que fon sentenciat ma suplicacio fos proue-
280 hida e decretada. Haguda tal fauorable sentencia e publicada aquella, decontinent Desdeny, com a notari maior del templa, per inuentari pendre dels bens dels quals des[pro]priar me hauia, ab ploma e paper en ma ves mi vingue; e foren aquells los
285 que per orde axi se segueixen. Primerament, varies cogitacions, vanes speranses, fols pensaments, viciosos desigs, ingrats serueys, penosos delits, e daltres *semblants passions: nombre infinit. E a la [*f.* 263] conclusio, temps perdut e vida dampnada. Desdeny,
290 tal inuentari pres, ja fou aqui prop mi Ingratitud, que les vestidures les quals .xxiiij. anys, set mesos e nou dies guardades me hauia, e aquelles me vesti. Agut complit fi lo meu despropriament, trobant me libert e fora lo coll de aquell penos e penat jou de
295 fol amor, aconsellat per la sana reho, e axecutant ho la vera voluntat, en aquell lo meti, del qual parle lo Euangeliste sant Luch en boca de Deu: «*Iugum enim meum suaue est et onus meum leue.*» E axi entrant en la sancta religio del matrimoni, pres aquell
300 honrat e glorios abit de virtuosa amor, acompanyat de companyia tal, que vn si e vn no vnits nos te, e segons per Deu es dit: «*Et erunt duo in carne vna*», tot altre fol pensament apart lansat, de honests desigs, honrats delits, grats plers, e de temprats anuigs
305 no freturos, lo restant de ma vida ab proposit ferm en aquest virtuos stament longament, plasent a Deu, desig viure. Adonchs qui a ten infortunat, miserable e vicios stat, com es foll amor seruir, fugir volra, legint aquest meu despropiament, de mi, com speri-
310 mentat en aquell, exemplar prengue, affi que lo mes saludable parer a despeses mies delliberar pugue.

FFINIS.

La composició alegòrica d'en Romeu Lull, intitulada DESPROPRIAMENT D'AMOR, *que avuy publiquem per primera vegada es, ab tot y'l seu gran interès, completament desconeguda del públich. No tant solament es romasa inèdita fins a l'hora actual, més encara no sabem de cap tractadista qui n'hagi fet el menor esment, si exceptuem el senyor Sanvisenti («I primi influssi di Dante, del Petrarca e del Boccaccio sulla letteratura Spagnuola») qui, al transcriure les rúbriques del* Jardinet d'Orats *en son llibre, deixà anotat el títol del* DESPROPRIAMENT. *En efecte, aquesta composició d'en Lull hi ocupa, en el tal* Jardinet, *sis fulles foliades de 258 a 263; la circumstancia de trobar-se la obreta tant cap a la fi del manuscrit, pot esser la sola rahó de que, ni en Briz ni en Bulbena, en sengles fragments per ells publicats del* Jardinet, *no atinessin a fer-hi entrar la prosa del* DESPROPRIAMENT *qui n'es potser una de les peces capdals.*

Una particularitat d'aquest text, que s'observa de bones a primeres, es el seu caracter d'autobiografia de l'autor: en Romeu Lull sembla haver escrit el DESPROPRIAMENT *pera pendre comiat de son fadrinatge, un xich en excés perllongat si hem de computar-lo, com sembla, per la soma dels* «setze anys», *época d'un seu primer enamorament (vegis ratlla 154) y dels* «vintiquatre anys, set mesos e nou dies» *(ratlla 291) durant els quals vestí l'habit del foll Amor, ans d'entrar* «en la sancta religió del matrimoni».

Si haguessim noticia de l'época precisa del naixement d'en Romeu Lull, podriem, ab aquelles xifres, determinar l'any just en que fou escrit el DESPROPRIAMENT D'AMOR, *acceptant el valor personal d'aquest curiós document literari.*

R. M. P.

Estampat el dia 27 d'abril de 1910 per «L'Avenç», de Barcelona, aquest fascicle forma part del NOVELARI CATALÀ *que publica en R. Miquel y Planas.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. 20 pessetes.

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LA HISTORIA DE L'ESFORÇAT CAVALLER PARTINOBLES, COMTE DE BLES.
Publicat el primer fascicle ab el text català de 1588. — 128 pàgines. ... ... 6'40 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenàts y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Fascicles publicats:

PIERRES DE PROVENÇA — 92 pàgines. ...	4'60 pessetes.	
JACOB XALABÍN. — 64 pàgines	3'20	—
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ. — 36 pàgines	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA. — 32 pàgines... ...	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA. — 64 pàgines.	3'20	—
PARIS Y VIANA. — 64 pàgines	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE. — 24 pàgs...	1'40	—
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA. — 8 pàgines...	0'50	—

PENSAMENT, DE PERE JOAN FERRER. — 12 pàgines ... ... 1 pesseta.
DESPROPRIAMENT D'AMOR, DE ROMEU LULL. — 12 pàgines .. .. 1 —

EN PREPARACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

LLIBRE APELLAT VALERI MAXIMO, *transladat de llatí en romanç per Frare Antoni Canals, de l'orde dels frares preycadors.*

FORMA DE PUBLICACIÓ

Durant l'any 1910 la publicació de la BIBLIOTECA CATALANA continuarà sots forma de repartiments mensuals, de preu variable (may superior a 5 pessetes) segons el nombre de planes de que consti cada quadern.

Cada repartiment contindrà un text complet; y si, per la seva extensió, una sola obra hagués de constar de més d'un quadern, el nombre d'aquests correspondría a un nombre igual de mesades, a rahó de 5 pessetes com a maxim cada una. Emperò, sovint, les obres seràn de cost inferior al dit límit, y podràn baixar fins al preu de 0'50 pessetes. No serà, donchs, onerós pera ningú l'esser comprador constant dels quaderns de la *Biblioteca*. Per altra part, l'editor no podrà respondre de que'ls exemplars d'algún dels quaderns deguin esser retirats de la venda poch després de la llur aparició, a fí d'assegurar-se la existeńcia de coleccions completes. Hi ha, donchs, ventatge en fer-se inscriure com a suscriptor en alguna llibrería acreditada pera rebre'ls quaderns al punt que surtin a la llum; així y tot, els suscriptors no s'obliguen respecte de l'editor a res absolutament, llevat d'abonar els quaderns al temps d'esser-los-hi entregats: podràn donar-se de baixa sempre que vulguin, si bé se'ls agrahirà molt que no ho fassin, perque la nostra empresa està molt lluny d'esser un negoci editorial, y necessita ben bé l'encoratjament públich pera poder assolir la realisació del nostre programa.

El proxim repartiment correspondrà al NOVELARI CATALÁ y contindrà la obra intitulada *Tractat sobre Scipio y Aníbal*, per *Frare Antoni Canals.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA

DELS SEGLES XIV A XVIII

PENSAMENT
DE
PERE JOAN FERRER

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 1 pesseta.

PENSAMENT

DE

PERE JOAN FERRER

* PENSAMENT FET PER MOSSEN [f. 92]
Pere Joan Ferrer, caualler.

VEHENT les coses qui volen tenir alguna força en deslibertar los qui libertat tenen, volgui
5 entrar vn jorn en pensament per descansar me de alguns anuigs, si poguere sentir qual es la causa qui conuertir fa de sen fer de altre persona, com sia de mereuella dengu vulla dar loch en aquella cosa que per tots es desijade tenir sua. E axi passant per la
10 mia pensa la occasio qual de aço era, crech yo per dar me destorp, com forçada de passio me fon denant vna dona axi singular, quem parague elle esser vna de aquelles en qui lo cars de mon pensar se seguia, dient me ab continença molt congoxada
15 e quasi senyalant de mi esser descontenta: «Per quet mets en pensament de aço que tant clar sta, e del que nengu nos pot deffendre? No sabs tu que aquella libertat qui ab grat se dona alguna bona disposicio nes causa, e que no es nengu, qui tots
20 los senys en sa propria virtut tingue, qui disfugir hi puxa? Digues me qual es aquell qui, si veu cosa que li placia retrague la vista de aquella, ni que si hou res qui adelit lenteniment seu, se apparte del repos quen pot attenyer? Ni, per lo semblant,
25 de tots aquells delits que per los altres senys hauer se poden, nos te nengu, * tant enemich de si mateix [v.] sia, que vulla tal passio pendra. Car cosa natural es a cascu acostar se en la part hon delit troba. Donchs fem plaer quem digues, quet mou voler ignorar ço
30 que speriencia per tu e los altres passa, pus ignorar voluntari not porta sino mes culpa? Car linteres de

aquelles que la libertat de molts tenen gonyade, e per lo que a mim tocha, me so volguda a tu mostrar per quant del dupte teu prenim offensa. E not anuies com, sens dexar te dir, en parlar me so tant stesa. Car persona posade en congoxa tota largue reho li es scassa.» ¡Ho quant fon cosa de molt delit a mi hoyr lo parlar de aquesta tant auisade dona, que com a passionade de algun interes se mostraue! Yo hagui molt bona sort que per lo mija seu fos aiudat en trobar lo ver del que desijaue; e aço per que sens contrari la veritat de cosa alguna nos pot veure. E volent, axi com es degut, saber ab qui parlaue, digui: «Feu me gracia que ans de hauer vos a respondre sapia vostre nom, per que mils vers vos regir me puxa.» La qual, no gens caristiosa, aclarint me algun tant la cara (crech yo per portar me a sa opinio) me dix: «No es tant poch lo que per tu faria. Yo so Amor qui gouern tot aquest mon, e satisfas als qui lèalment me seruexen; e a tu he donada tal part de mos bens que, sit recordes, te tinch en obligacio. E per quet veig algun tant fret, dolent me de ton treball, com lo vols en va despendre, y de la lealtat tua qui al meu [f. 93] *seruey molt satisfeya, te so venguda present per tornar te en lestat quet tenia. E per çō, plaura a mi saber lo cars qui en aço te porta, per que, si per ventura alguna, mal tenint ma regla ten es causa, nom es difficil fer ten dar smena.» E com aquell qui mils satisfer no podia, a pler della, que promptament dir li mon dan, hoynt yo lo parlar de aquesta dona qui en noua obligacio posar me volia, digui: «Senyora, de vos no vull altre smena sino sols que de hoyr me fassau gracia, car mon cars satisfaccio no demana. Yo so aquell qui molt vos he seruit, e qui stimaue lo viure tal esser

lo beneuenturat repos de quant se pot attenyer. E amant e essent volgut, he trobat lo contrari, sino tant com per hun fet en que vingui, sens saber
70 com. Ab poch voler me viu amat, e ab tot que lo delit meu no pogues esser tant gran, per que lo grat nous hauia dat loch de poder emprar tant la vostre força, basta que no conexia de aquella passio que, en lo temps que molt amaue, en strem he
75 sentida; ans passaua, com molts fan, tal vida sens aconseguir pena. Don yo vingui a pensar que, pus alli hon era maior amor la passio era mes gran, que nos deuia algu tant obligar en plaure a altre que enemich seu ne degues esser. Aconsellant me
80 ab la reho, qui es vostre contrari, trobi esser bon cami desuiar me de vostre seruey. E per tant, si en la mia pensa acull per hon alcansar * pore aquell [*v.*] repos que vos nom poriau dar, pensau que nom es tanta ignorancia dels delits vostres, car experiencia
85 ma dada de aquells complida conexensa. Mes lo defalt que trob en ells, qui ans de dexar se conexer se mostren maiors que, en ver, ne son mes occasio. E si vinch a mareuellar me per tal sguard del home qui en aço deffall, es cosa degude e rehonable. Car,
90 com dit he, cade hu desija naturalment sa libertat, e que per altre desposehesca de aquella no trobara reho que en aço consentir dega. Y posat pugue dir que molts ho han fet, e los pus sauis, discrets e forts cayguts son, crech yo que lo conexer de
95 aquells en tal hora era enpatxat de alguna passio quils tolia la conexensa del ver. E aço sen ha de creure, pus la perdua dells era maior que lo beniffici, com sia de presumir, conexent la erra, ells cayguessen en aquella. E si les bones disposicions
100 son causa, ab mija de grat, deslibertar se com dieu, e que no es nengu, qui tots los senys en sa propria

*

virtut tingue, que deffugir hi puxa, dich yo es lo
contrari. Car si, en la hora queus es dada tal occa-
sio, veniu a seruir vos de aquella virtut ques gua-
nya en contrestar a tals coses, de la qual seruir nos 105
podem, aconseguim maior delit que no poriem
hauer en la possessio delles: car si hauem lo delit
quens hi dona lo ben obrar, hauem la fama qui
[f. 94] *contenta, hauem speransa del sobira be, qui tot en
si dona vn reposat viure. No dich yo nous haiam 110
adelitar en cascun dels senys forsadament segons
la necessitat porta, mes no en tal strem e fora de
reho, quens fassam daltri. E no dupte que qui en
lo comens fa aquest sfors no tropia la mia reho
vera. Es veritat que molts, qui stimen los bens se- 115
gons apparen, van seguint la vostre regla, de que
les mes voltes a penedir se venen, hoc encare a vos
ne mal diuen dient los ne sou causa. Pero, digau
me qual es lo temps que los enemorats reposats
viuen? Direu que en la hora que comensan amar; 120
e aço per quant, seguint lo grat e desig que tenen
en mostrar amor, continuament se deliten. No par
a mi que tal viura sia sino de molta congoxa. Car
en lora que tal voler teniu, la pensa vostre es en
contesa per la vna part, apassionant vos lo desig 125
de mostrar lo quant amau; per laltre, es en vos la
temensa qui, duptant tal demostracio li placia,
no gosau axecutar ço a que lo desig vos conuida:
don se segueix lo desig e temor tant contrariar la
hu del altre, que, de pena, apertar nos podeu. E si 130
cars lo desig vença la tal temensa, volent mostrar
lo voler vostre, vos parlau ab tal quis fa de casa
qui sol noy entra, e algu donau que per ventura
[v.] per si o per altre parla; *o no prenint vos ella en
grat lo quant la voleu, ab desdenyade continença 135
reheb les enamorades demostracions vostres. E axi

anant de hun descontentament a altra, no trobant lo que vostre voler demana, restau ab extrema pena sens attenyer negun remey a la passio vostre. Si
140 dieu que, havent vos dade ella alguna conaxensa de la voluntat sua, stau en speransa, e que tenint aquesta, sentiu algun descans en les penes e treballs que passau, sembla a mi lo tal viure esser de maior passio que no laltre. Car, tant com de les coses
145 amades se veu alguna demostracio de voluntat, es mes gran lo desig del qui ama en alcansar lo que desija, semblant james arribar aquell temps lo qual ab desig spera. Don se segueix que la pensa sua james se reposa. Dupte e tem que la speransa li
150 isque certa, com moltes voltes se veia aquella venir a menys del que assegura. ¿E qual es aquell qui en vos se reposa, qui no sia stat alguna hora enganat del que aquella li prometia? No se algu qui passat sia per vostre seruey, no haie sentit de aquella do-
155 lor quis ateny quant lesperança ve fallida. E posat lasperansa do algun descans en los treballs, que pus aquella es occasio de fer nos mes desijar e de sentir maior dolor quant lo contrari del que speram nos sdeue, que aquesta vida no sia de maior pena
160 que la primera. Diem donchs, que passats per aquests dos, aconseguint aquell contentament * que [*f.* 95] entre los enemorats mes sestima, es lo viura de repos, essent les voluntats junctes e conformes cascuna al contentament del altre: no se veure que
165 si les dues vides queus he dit son causa de passio, que aquesta sola no sia mes de les dos penade. Car com lo enemorat alcança la cosa que vol, trobant en aquella lo que nom de content li done, sino tant com li es present james se reposa, e com maior de-
170 lit li causa sa presencia, tant lespay que no la veu, maior treball li porta; nos troba luny, que tornar

desija, e com no pot per algun contrari, desmesuradament se congoxa. No veu persona apres de la que vol, que lo recel qui per granesa de amor en los qui amen venir *acascuna* [acostuma], duptant aquella perdre, nos torn en sobergue gelosia. E axi ell se turmenta, apacionant se en tan stranya manera, que de tristor james se aparta. E si per ventura volreu dir, aço sesdeue com lo qui ama encerta en alguna de aquelles qui, poch stimant llur honra, en vanes demostracions se adeliten, yo dich que de les tals, posat sia molta passio veura tal desatent, es mes gran la pena quant ella es de tal discrecio, que la honra sua molt stima, e pus difficil al qui vol portar discretament la voluntat sua: car com lanemorat, content, desig conseruar la contentacio, continuament mira lo seu obrar no torn a offensa de la honra dequella que ama. E axi, vist yo lestar apartat es de mayor entrenyor, apres de conegut lo contentament, e lo desig gran de tornar en aquell, e lo dupta de la honra della, ab la gelosia e temor de perdre qui el tal nuncha desempara, [*v.*]* e per cert sens comparacio esser de maior dolor e pena que nenguna de les altres la tal vida: donchs ¿com voleu Amor que yo, qui tal conexer tinch del que per mija vostre se alcanse, seguescha ço que, com es aconseguit lo maior be, es causa de maior pena? No vullau pus rompre la mia pensa ne smerçar vostre treball en mi, que yo no so pus per a seguir lo desig vostre. Anau en aquells qui, ignorant los bens que vos donau, a vos adoren, e yo passare lo viure en aquelles coses que son conuenibles. Car cade hu deu saguir aquell axercici en que lo stament seu lo obligue. Totes les coses es bo conexer, per ço com per contrari es la virtut mils conegude; mes seguir lo que desestima porta,

no torna sino en gran offensa de qui en tal obrar perseuere.» Hoyint aquesta les tantes rehons qui contra ella eran fetes, ab stranya ira repres mes
210 paraules dient me: «O desconexent e ingrat! E com est poch recordant daquells delits que sobre totes coses te vist stimar! Aquelles hores, tenint los genolls a terre, hauies a molta gracia que sols te fes hoyr, y de vna bona continença me feyes grat.
215 E ara, oblidat de tots los bens que per mi has atesos, reffuses los meus consells, prenint fantesies que los cossos humans sostenir no poden. Pensar degueres, ans de tal desliberar, que molts son stats que, apres de esser meus, hauian fet tal * desliber, [*f.* 96]
220 e no podent ho sostenir tornauen al meu seruici, maldient lo temps que, sens mi, viscut hauien. E yo agreuiada del greuia que era fet, feyels sentir lo merit de la offensa que dignels feia. No fies tant en la virtut tua, que segur de tals contraris te
225 penses esser, car nenguna cosa no sperimentade no es feta certa. E record te que les mies forces han bastat en fer dexar als contemplatius aquell delit ques atteny lo sobira be, e que es a mi pus facil de derrocar a tu, qui en les coses del mōn occupat te
230 trobes. E posat a tos contraris yo tingues infinides rehons per a destrouir aquells, la offensa quēn tens feta me aporta tant gran greuge, que sols de mes paraules not vull fer pus digne; ans so contenta que restes ab la presumpcio tua, per que sentes
235 maior dolor quant lo contrari del quet penses te seguira.» E axi partint se de mi, yo entri en vn tant gran pensament, per lo record dels delits que deuant me hauia posats, representant me lo valer de aquelles a qui yo hauia seruit, e ab dupte del
240 que dit me hauia, que en stranya congoxa entra la mia pensa, semblant me esser duptos lo viure que

elegit hauia. E axi com aquell qui sens ajuda daltre algun acte no pot fer, desliberi de acorrer en aquell glorios caualler sant Jordi, de qui, segons lestament meu, era pus propri demanar aiuda, al qual digui: 245
«O Caualler militar, qui per la virtut tua has attes gran loch en lo cell, e en lo mon sen fa tan solem-
[v.] ne festa, vulles a mi * donar virtut e sfors per asseguir aquell viure en que es obligat tot caualler o gentil home. E pus la singularitat tua es tanta, que 250
sols ab lo teu nom los animos dels cauallers en les batalles dobladament se sforçen, fe lo animo meu ferm en resistir als contraris, de que combatut me trobe; car sens aiuda de tu, no fiu de ma força.»
Yo conegui, apenes hagui dites les tals paraules, 255
que aquest sant Caualler, com a cap e patro dels militars, me dona tant gran sfors, que dos tants ma voluntat fon ferma en seguir aquell viura que a mon stat se conuenia. E axi, dexant aquelles fantesies en que Amor me hauia mes, ordeni lo viura 260
meu en obrar aquelles coses que al stament militar son degudes. E per que lo propri axercici de tals es lo batallar e axercir la guerre, desliberi pendra los treballs que per aquella se alcansa, semblant me
lo tal viure esser aquell que los cauallers e gentils 265
homens mes seguir deuen, com la virtut llur, si per tal ni ha, sia mils mostrada. E posat per speriencia sia cert les passions de la guerre esser molt grans, axi per lo dupte de les victories com per los perills
e treballs que en aquella entreuenen, hauent sentit 270
algunes vegades la gloria del vençre, altres lo contrari, yo [he] trobat que lo delit de la victoria es de tant contentament, que tots perills e treballs que
[f. 97] * passar se poden son causa de maior contentacio quant aquella se alcansa. E axi, vist la fi termenar 275
en tanta gloria, estim lo viure del gentil home esser

millor lo de la guerre que nengun altre, maiorment que per aquell son conegudes e experimentades totes aquelles virtuts que a tot virtuos se pertanyen. Car com lo caualler o gentil home haie ha metre la vide e honre en perill, per causa de aquelles coses en que lo tal stament lo obligue, tot temps te la fe sua maior en aquell Creador don totes gracies venen; te la speransa tota en ell, essent cert nenguna victoria sens aiuda sua no poder se attenyer; te la caritat pus fort, amant lo no sol per lo que es tengut, mes encare per que sab que sens ell no te poder de fer cose nenguna. Vsa lo militar de prudencia, ordenant ses hobres e paraules en ço que la reho consella, e de justicia, dant lo degut a cade hu; modera las passions sues ab temperansa; vsa de fortelesa contra les coses perilloses, e de magnaminitat, emprenent les mes difficils, temprant aquelles ab humilitat; vsa de magnificencia, distribuint los bens en fer grans actes, e de liberalitat, satisfent a cade hu segons lo merit seu.

Totes aquestes virtuts, e altres que son degudes a tot virtuos, per lo viure del militar son exercitades. E posat alguns falleguen en no hauer se en totes aquestes * tant com deurian, per la difficultat [v.] llur, no resta que en part o en tot lo militar en elles nos exercita. Per que vist yo que en los actes mes difficils la virtut mes se reposa: e per cert que aquest es aquell viura que tot militar deu pendra, com sia del maior premi e de inmortal renom en aquesta vide. E no penseu vosaltres, enamorats, qui sols en loch de amor vos reposau, que per tenir aquest viure fosseu menys volguts de vostres dames: car si per speriencia de amor vos aconpanya, trobareu que elles son de tanta virtut que, posat los placia veure present la persona, molt

mes la presencia de la virtut les contenta. E axi com cade hu desige la que ama fos de totes mes virtuosa stimade, e axi elles de nosaltres lo semblant desijen. E posat vos mostre lo contrari, mostrant vos stimar mes la presencia, no caygau en tal creure: car si dama es de valer, en cars que tal senyal vos fassa, en maior stima us tindra no falliau en cosa virtuosa. E axi, si desigau esser volguts e conseruats en lo grat delles, siau pus contents de esser amats per alguna virtut, que per algun altre menor be. Car nenguna benuolensa no es de durade sino aquella la qual alguna virtut conserua.

[*f.* 98] Vist yo, donchs, *lo viura militar esser causa no sol de inmortal renom en aquells qui en la tal viure virtuosament obren, mes encare fer nos esser molt volguts de aquelles a qui per llur stima e valer infinidament desijam plaure, he desliberat drassar a tots los militars lo pensament meu. Per que si algu, no essent passat per tals speriencies, anaua desuiat de aquell orde en que tot gentil home es tingut, vingue a ressalar los contraris que Amor porta e seguir ço que la virtut obligua.

FINIS.

El PENSAMENT FET PER MOSSÈN PERE JOAN FERRER, *ocupa'ls folis 92 a 98 del manuscrit intitulat* Jardinet d'Orats *de l'Universitat de Barcelona. El nostre text es puntual reproducció d'aquell unich original conegut.*

R. M. P.

Estampat per «L'Avenç», de Barcelona, pera'l NOVELARI CATALÀ *d'en R. Miquel y Planas, el dia 27 d'abril de 1910.*

El present fascicle, si bé conté un text complet, no dèu esser fet enquadernar sol; constituheix un títol no més dintre'l NOVELARI CATALÁ, *del qual veuràn la llum opportunament les portades y les taules pera la formació dels volums.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA
DELS SEGLES XIV A XVIII

RONDALLA DE RONDALLES

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

Preu d'aquest fascicle: 2 pessetes.

RONDALLA DE RONDALLES

(Valencia, 1769)

RONDALLA
DE RONDALLES,

A IMITACIÒ

DEL CUENTO DE CUENTOS
de Don Francisco de Quevedo,

Y

DE LA HISTORIA DE HISTORIES
de Don Diego de Torres;

COMPOSTA

PER UN CURIÒS APASSIONAT
à la Llengua Llemosina:

Y TRETA A LLUM

PER CARLOS RÒS,

Notari publich per Autoritats Apostolica y Real, natural de esta mòlt Noble, Insigne, y Coronada Ciutat de Valencia.

AB LES LLICENCIES DELS SUPERIORS.

En Valencia: Per Benèt Monfort, any 1769.

*ADVERTENCIA DE CARLOS ROS [*p.* 3]

AVENT segut tostemps los meus desigs de pulir y adelantar la llengua Valenciana, com se deixa entendre de les Obres que a este fi tinch estampades, pareixeria cosa estranya, si no maprofitara daquells migs que entench ser molt del cas pera llograr ma pretensio. Per tant done a la prensa esta RONDALLA DE RONDALLES, Obra certament mes util de lo que santoixarà als qui no acostumen sino a mirar les coses per damunt : perque encara que no pareix mes que un ensart dels modos de parlar sens art, que usa la gent comu, no obstant, com esta coleccio sha treballat pera fer patens al mon les moltes bajanades que parlen uns y altres, dasi es que es dèu mirar com un escrit molt profitos, que pot servir de desengany als mes inadvertits. Y esta ha segut sens dubte la intencio de son Autor, lo qui, (com *home que non te altres, que de aprofitar y fer be [*p.* 4] al Comu en tot quant puga) no tant ha pres aquest treball pera divertir al Publich, quant pera veure si mourà a alguns altres, a que traten mes seria y cumplidament daquest assumpt. No tinch mes que advertir, per veure que, aixi en la *Carta* quem dirig l Autor, com en la *Prefacio* que fa enapres, se dona conte de tot quant hia digne de atencio en la Obra; la que no em vullch possar a alabar, com se mereix, pera que els Lletors nos queixen de que els

he llevat laccio, sent dells mes propia que no mehua, per ser yo tan intim del Autor. Y aixi, amichs, (parlant en lo comu) baste de advertencies, perque nous vullch retardar lo gust que tindreu en la RONDALLA. Lligiula donchs y repassaula be, y bon profit queus faça, que pera vostra diversio y utilitat sha fet, ab lo treball que enjamay pagarèu a son Autor.

[*p.* 5]

*CARTA A CARLOS ROS

QUE POT SERVIR A UN MATEIX TEMPS DE DEDICATORIA Y PROLECH

AMICH y Senyor meu. Encara que la llengua Valenciana sia capàs de tota aquella perfeccio y primor que pot tindre qualsevol altre idioma, no obstant, es cosa certa, que primer deu netejarse de mes de quatre taques que la fan ridicula, lleja y plena de llunars. Perque voste nom pot negar que te moltes expressions indignes y groseres, y molts modos de parlar que directament sopossen a lo civil y politich de les gents. Y sino, digam : ¿Que vol dir *fer figa* y *fer la pruna? Gastar les olives, portar bona randa* y *pendre la barcella,* ¿son frasses pera usar davant persones?

[*p.* 6] *¿Puix que dirèm dels que *se les menjen folgades?* Tota ma vida vaig darrere de saber què son estes *folgades*, y no hia forma de poderho averiguar.

Dir que hu *no es de Deu ni del diable,* es dir mentira; perque ha de ser precissament de hu o de altre.

Pera alabar a algu de gran discurs dihuen que
60 *te un enteniment que li bola.* ¿Qui ha vist bolar enteniments? Y quan nhaguera dells ab ales, ¿no serien molt millors los que sestigueren en lo cap recullidets, pera discurrir ab mes acert, quels que sen anaren per los ayres a possarse en lo perill de
65 quels bolcaren ab una escopetada?

No tindre pèls en la llengua es comu a tots : y aixi es simplicitat volerho dir tan solament daquells que son desvergonyits. *Quedarse daci,* no deixa de ser cosa de veure; pero fins al dia de huí ningu la
70 ha vista. *Per mes senyes,* quant enans no sen ha donat alguna, es per demes; y cada dia ens ixen en senyes y mes senyes, com si forem muts. Puix ¿quin altra *tallarli a hu el melich?* ¿Que qui nol té tallat? *Amés, [p. 7] que seria llevar lofici a les comares.

75 *Traure such de les pedres,* no mes es perals quimichs, y han pegat en aplicarho a mes de quatre que no tenen tal ardit. *Tindre la mà en la farinera,* dihuen que es tindre valiment. Yo ho he provat en molts molins, y no es mes que embrutarse de
80 farina.

Puix ¿quin altra picardia fer a la *plata* capatorera de qualsevol comparacio? No es pense que em burle, que ben de veres parle : y sino, obriga els ulls y advertirà, que *Fulà menja com una plata,*
85 *Sutà canta com una plata,* éste dasi *bèu com una plata,* aquell dallà *juga com una plata,* y no hia ningu que *no ho faça tot com una plata.* ¿No es prou desgracia de la plata, que no shan de contentar de ferla correr de ma en ma, acaçantla tots y perse-
90 guintla, sino que encara lhan de portar entre llen-

gues sens deixarli fil eixut? No se com puga tindre lor pacencia pera sufrir aço; y mes oint que a una dòna hermosa dihuen que *es bonica com una plata,*
[*p. 8*] no fent mes*cas del or que de una pinya. Y a fe mehua que ho fan mal; perque si ell senfada, be sé 95 yo que haurà grapats.

Pagar lo pato per morir, y *compondre la estamenya* per rependre o castigar a algu, tampoch son molt del cas. No sé a que ve anar dient, per gran ponderacio, que *sen tornà en la cúa feta,* qui no ha 100 obtingut lo que volia. ¿No seria molt pitjor que lai desferen, y tornara desgreñat?

Tambe es cosa de riure, veure a una senyora *ferse ayre,* y dir : *una que men cab,* com si a les altres en caberen dos. 105

¿Puix que, aquestes veus *perdentjeret, fure de Deu, giquirrijach, ya ho dia yo, sense such ni much, en un sopòls, a burrubarra, con que, diu, menten, y tal,* se moquen en la mànega? Aço de *mocarse en la mànega,* y *tindre la paella del manech,* tambe val lo 110 que pesa. Y aixi de moltes altres maneres de esplicarse, que si volguera referir, seria començar y no acabar.

[*p. 9*] No es la nostra llengua a soles la *que està compressa de aquest mal, perque es tan transcendent, 115 que no hia idioma en tot lo mon que shaja escapat dell. Pera no buscar eixemples estrangers, digaho la Castellana, que es una de les mes plagades y plenes desta escoria, de qui sha apegat no poch a la nostra Valenciana. Tot provè de no tindre una 120 y altra una *Gramatica* o *Vocabulari* ben copiós, hon se faça crisi de les veus que podem usar en les materies series, y de les que devem abandonar de les conversacions politiques; fent al mateix temps un escorcóll ben riguros, de quines expressions y 125

maneres de parlar son circunspectes y dignes de homens sabis, y quines son vulgars y proporcionades solament pera la gent mes baixa y ordinaria.

Considerant esta gran falta el célebre *Quevedo,* li vingué al cap lo pensament de fer un *Cuento,* hon ajuntà les vulgaritats de la llengua Castellana, pera ferles despreciables y ridicules. Enaprés lo seu deixeble *Torres,* com a fel imitador de les sehues in*vencions, arreplegant les badomíes que es deixà [*p. 10*] *Quevedo* en lo tinter, y les que ha inventat lo vulgo anant lo temps, ha compost y publicat la *Historia de Histories,* que tots saben. En estes dos obretes tingueren sos Autors la mira de afrontar a aquells que usen de les veus y modos de parlar que en elles se contenen; pero si ells hagueren dat eixemple en tots los seus escrits, parlant mes seriament, y no gastant tanta bufonada, sens dubte hagueren fet al Comu matjor servey; y si en aquests de qui tratam, aixi com mostraren lingeni que tenien, hagueren descubert matjor juí, no fentlos tan inverosímils y confusos, serien molt mes dignes de llaor.

Vent yo tan bona idea pera fer abominables les baixées de la llengua, he volgut fer mona de hu y de altre, recullint les jabacanes expressions de la nostra Llemosina, y fent una RONDALLA DE RONDALLES, a imitacio del *Cuento de Cuentos* de *Quevedo,* y de la *Historia de Histories* de *Torres:* exceptant, que yo he possat matjor cuidado en *fer mes verosímils [*p. 11*] los llanços que en ella es referixen, procedint ab claritat, y acomodant a les Persones lo geni y modo de parlar que es propi de cascuna; no perque aquells dos homens grans no hajen sabut fer lo mateix, sino perque, creent que quant mes vulgaritats ensartarien, tant mes seria el Tratat graciós y

digne de acceptarse, feren una calça de diable ab tanta confusio, que casi casi no es vol deixar compendre. Be que *Torres* no ha caigut tant en esta falta, com *Quevedo*. Tambe he sigut escrupulós en no tornar a repetir segona volta una mateixa frasse o locucio; cosa que tampoch han fet los dos Autors ya dits, y que es molt mes dificultosa de lo que es pot imaginar. Pero entengamse, que en quant als estrivillos y partícules, que a cada pas se repetixen en les conversacions del vulgo, no guarde este rigor; perque seria no ajustarme al intent que he tingut en la formacio de la RONDALLA.

Ultimament dech advertir, que encara que he [*p.* 12] procurat possar ensemps *en este Escrit tots los modos de esplicarse rustichs, no vullch yo que ningu entenga que em fisgue y burle de totes les maneres de parlar que en ell sencontren : perque nhià moltes, que pareixent a primer vista vulgars y condenables, no son sino molt bones, encara que figurades y plenes de metàfores. Y aixi seria bo que es treballara un *Diccionari* ab molta crítica y gran discerniment, tan de les veus bones y castiçes, com de les ruins y bàrbares : perque deste modo no sols se llograria la ensenyança del Llemosi millor, sino tambe perque molts preciats de cults sabstindrien de burlarse de mes de huit vocables, que per no saber que son valencians per tots los quatre quartos, los ahúquen a cara descuberta.

Per tant, yo be conech que aço de desterrar los modos de parlar vulgars que hià en lo mon, y de apartar les veus castiçes de les novament introduides, demana obra mes seria, y de molt matjor treball : pero ya que al present no puch desem- [*p.* 13] penyar*me en esta empressa, no tinga ningu a

mal que per ara matrevixca a traure a la vergonya les grosseres expressions, y les vulgaritats indignes de la llengua Valenciana; perque tal volta deste modo mouré a algun altre de mes habilitat y millor us del Idioma, a que prenga este treball ab lo teçó que es necessita. Voste be em pot satisfer este desig, per lo molt versat que està en la Llengua, com ho donen a coneixer les obres que te impresses : y per aço he pensat en dedicarli ésta, confiant que es te de moure a tratar de aquest assumpt, ab matjor satisfaccio del Publich y gloria de la Patria, que la que de mi es pot esperar. No el canse mes, y Deu lo guart. De la Torre de Paterna, a 3 de Juliol de 1767.

* PREFACIÓ, [p. 14]

(O COM VULLGUEN DIRLI)

A LA RONDALLA DE RONDALLES

Es tan necessari aquest capsal que vaig a fer a la RONDALLA DE RONDALLES, que, sens ell, no sasentaria be a ningu, ni es podria formar della el concepte que mereix. Es puix de saber, que encontrantme yo entecat y ple de hipocondríes, per lo mes de Juny de aquest any, que contam 1767, determiní anarmen a una Quinta, a veure si, fugint lo ruidós barbull del mon, y buscant la quietut y tranquilitat del anim, me sen anerien les quimeres que nom

deixaven viure. Fiuho aixi : y lo mateix fonch arreglarme una vida sossegada y lliure de la importunacio dels meges, que sentirme ya millor. Fea
[*p. 15*] leixercici necessari, em ficava per los *barranchs a 230
registrar les cavorques que tenien, gitavam baix los arbres, y prenia la fresca a mon plaer, masentava a les fontetes, y llegia a la regalada alguns llibrets de especies bones y de gust delicadissim : coses quem feen olvidar tots los altres passatemps y vanes diver- 235
sions, que tant busca y desitja la mal aconsellada gent. Aço es viure, y no anar abofegats per eixe mon, fent lo gasmonyo, y plegant los pets a aquells de qui sespera algun poquet de honra o interes. A aquests divertiments, que mentretenien 240
per lo dia, sen seguien altres per la nit; perque sajuntaven tots los segadors y mijers de la Heretat, y movien unes bulles, que es caía hu de riure. Unes vegades jugaven a penyores, altres ballaven com a folls al sò de la pandorga y guitarró, y quant 245
menys sen adonava hu, ya eixien en coloquis y entremesos, que era un gust. Pero lo que mes me diverti fonch les Rondalles que contaven; perque ademes de ser gustoses, les dien ab tanta sal y
[*p. 16*] gracia, que *era un embeles oirles referir. Totes 250
foren bones, totes molt gracioses; pero la que semportà la palma fonch una quen digué un Llaurador ya ranci, daquells que parlen escoltantse, y ab la matjor satisfaccio del mon. Quan començà a contarla, no estava yo atenent, pensantme que 255
era cosa de per ahí : pero aixi com vaig reflecciònar en lestilet que usava tan garrit, me paragué tresor molt bo, pera que es quedara sepultat entre aquelles tosques gents. Per lo qual li supliquí quem fera gust de tornarla a començar, a fi de 260
escriurela y donarla a la llum pública. Oixgué mos

prechs, y tantost traguí de la boljaca un tinteret que tostemps porte damunt; y atenent ab gran repar a lo que dia, tot ho vaig possar al peu de la lletra en
265 un quadern, perque com parlava ab tanta fleuma, tinguí lloch pera seguirlo. Vaix ser tan remirat y escrupulos en no anyadir ni llevar res, que finsa les paraules que digué en una descançada que va fer, y les que proferí anintseli el concepte una vega*da, [*p.* 17]
270 fins aquestes paraules, torne a dir, escriguí ab gran diligencia, sens deixarmen tan sols una : pera que entenga tot lo mon que en la RONDALLA yo no he possat de ma casa altre treball que copiarla en bona lletra y ferla pública; y aixi, a qui no li pareguen
275 be algunes expressions o veus que en ella es troben, que acudixca al Llaurador que la contà, que yo no vullch moure bronquines. Lo cert es, que si yo poguera treslladar felment en lo paper la postura, les accions, y el modo de contarla, aixi
280 com ho he fet en les paraules, be se yo que havia de pegar molt mes gran colp; perque hia tanta diferencia de llegirla a oirla referir a son Autor, com de lo viu a lo pintat. Crech quels Letors se faràn carch de tot aço, y aquest es lo motiu
285 perque no he reparat en publicarla. Si algu pega en menjar terra, y es figura que ha de fer una gran cosa en ficar sa cullerada, censurantla y reprenintla, ha de entendre que el Llaurador que dich, té ja els calls * molt durs de treballar, y que no fa cas dels [*p.* 18]
290 móços y pesichs. Per fi, sia lo que vullga, alla va; y Deu que li done bon viatge.

[*p.* 19] *RONDALLA DE RONDALLES

Lo que shaja de fer, pronte; que a mi tant me si dona bif, com baf. Ell sha de contar, y no té cura : pos fòra cumpliments, y anem anant.

Diu que era un Jove, y este Jove, estan vostes, començà a topetar que topetaràs, que havia de casarse; perque tenia un tros de pa, y no era raho que vixquera sense sombra. «Yo (dia el pobret), »tinch en que passar molt decentment : dons ¿quim »fica a mi en carrer que no trau cap? Sim quede »per casar, tot serà polls, y no tindré quim pegue »un punt. ¿Y si estich mal? A, Mare de Deu, »quina desdija! Tot sen va entre guapos y valents.
[*p.* 20] »Si busque dona, *tinch quim calfe el llit, y puch »esperar bona vellea. ¿Pera que vullch los dinerets? »A mi ningu em fa el conte. Dos germans tinch, »poro ells se daràn ayre; y acampe qui puga; que »al dia de hui no hia mes bons germans, quels reals »castellans, ni millors coneguts, quels papers de »menuts. Casarme vullch, y prenguenho com vull»guen; que cadascu estornuda com Deu li ajuda. »Y dasi nom trauràn, encara quem prediquen tea»tinos. ¿No me la encaixquetada yo? Pos be se la »poden raure del cap; que aixi fare de la boca cul, »com ara plohuen ginjols : y mal es que yo ho diga.»

Era lhome, com ara digam, destos que sels calfa la tafarra a cada trico; poro, per atra part, baix

320 de dabant, y fet a les bones fusades : perque encara que li anaren fent tres tres, nunca dia, *esta boca es mehua*, ni es posava alt de polcéra; ans be sempre pareixia no tocar en cel ni en terra, pensant en la móna de Pascua, y com si nunca
325 haguera vist cul en finestra.

A este bon Juan, vostes mentenen, *que, com [*p.* 21] dich, pareixia dels que ballaren en Belem, li dien *Pep de Quelo,* y tenia dos germans, segons tinch dit, si no menganye. Eren estos molt taúrs, y tan
330 brivons, que li donaven quinse y falta, perque tostemps que volien, lay pegaven, y lenganyaven en ginges y marranges. Lú picava de valent, volentho tot matar y degollar; perque era home de fums, y li pujava en cinch en tres la mosca al nas.
335 Poro latre era mes guilòpo que polit, en mes raboseries que mana la lley, gran escarbacalius y aguayta cosos, trabucánt, y matutéro, fisgó y gayta, asta ahi pot aplegar. O qué era gran tomo! Per fi, de la pell del diable, y dels que plogueren
340 y no feren fanch. Vostes reparen: tots dun ventre, y cadascu de son temple!

¿Pos per aon no volgué el Dimoni (Jesus, María, Jusep) quels tres sencarabacináren a la una? Aci fonch ella : *Tres al sach, y el sach en terra,* com diu
345 latre. El cas fonch molt rodat, y daquells que susuixen una volta en la vida y atra en la mort; per*que sempre me he criat que lo que no passa en [*p.* 22] cent anys, passa en un dia : y be día mahuela (Deu la haja abraçada, y a fe que era bona dona) que
350 quan mes va, mes sab hú, y que bo es viure pera veure; y si no, oixguen vostes, y voran en que paren les coses del mon, y diran que calcigue yo rao.

Com dich pues, lo pijor de la enfrascada no fonch

que senviscaren tots a un temps, sino quels tres 355
caygueren en una mateixa ratera, com si sagueren
aconsellat; sent aixi que cadascu volia ser a sòles,
com lo junch.

Fonch aço, quen certa part del mon (que nom
ve mes a la memoria que la neu de ara cent anys) 360
habia una Gica, filla de bons pares, y la que sem-
portava la palma de la terra; perque en la una galta
tenia el sol, y en latra la lluna. Cabells com a fils
dor, ulls inquietadors, boqueta de sigró, cos dagu-
lla, manetes de plata, y peus de perdiueta. Era 365
com unes lleteroles, tenia un gra de cara molt
[*p.* 23] garrit, y en lo parlar pa*reixia una mel cuita. Es
componia com un monyo de novensana, y quant
anava pel carrer, *tipitip*, no igualava un pardalet.
En dos paraules: Gica de gall, y pera un tot; que 370
alçava palleta a la lley, y no mes, com qui diu,
ahi maplegue.

Era esta doneta, com tinch dit, una pintura;
poro a tan rampina y carecéra, que per tres y
no res girava la casaca; y salegrava tant de áureles 375
en qualsevol, que en ferli algu memèus, o anarli
ballant laygua davant, sestovava com un filadís, se
desfea com la sal en laygua, y es derretia com un
greix. Per abreviar raons: veleta de campanar,
y tot lo demes que vostes vullguen. Y aixo quen- 380
cara portava babosall, y tenia la llet als morros.
Aixi menestich de veure lo que passa: perque abans
les dones no eren tan boltaries, y la que parava
cara a tots, be podien dir que era tan honrada com
les beses, y de les que van a tres en lliura. Ara veu 385
un home per estos ulls pecadors, que no hia
[*p.* 24] ninguna que li sapia mal que *la pavegen; ans
be, aturadament totes ho busquen, posant esbara-
dórs, tinte no caygues. Qui no les conega, que les

390 compre; que a mi no mhan de dar a entendre cistelles per llanternes. Tot esta bolat! De mon recort els fadrins no festejaven, asta que no foren ben cerrats de barba; y funsa quel queixal del seny nols apuntara, no tinguen que pensar que ningu dells
395 moguera bromes. Ara uns taperots quencara puden a bolquers, y tenen les corfes del ou al cul (en perdo de vostes), ya volen fer pinets, y possarho tot en un costal. Si senyors : la pipeta va que bola, montera a lo virulé, yo so y no atre, y tot lo
400 dia giugiu a la orelleta. Aço no mes es dir a vostes com esta el mon.

Tornant pues a pendre el fil, dich, que com la bona de la *Eufracia* (que aixi es dia el dianyo de la Gica), era tan gitana y falaguera, portava a
405 molts torbats com un alliòli, y entre ells a nostron *Pep de Quelo* (que a Deu no siga retret) y als atres dos ger*mans, ques dien *Pere el Guapo* y *Gimo* [*p.* 25] *del Portal.* Tots tiraven al rey, que val dos; poro ningu dels tres sabé enfilarla, perque cadascu volia
410 pelar la pava a son sabor, y ningu pogue eixir en la sehua. A poch a poch, cavallers, no tinguen que espantarse; quel negoci era de pèls, y no tots tenen caletre pera jugarla de taúr : y diguen que yo ho dich.

415 Lo nostre *Pep,* com tenia bon cagiporro y força de doblons, anava a la descuberta, y entrava en casa de *Eufracieta* al ple del dia, com Pere per la sehua : y a qui li parega mal, que sunte y passarà Mallorca, que a ell molt be que li sabia : y *arre*
420 *burro y deixa dir.* Entrava de rondón a ferli del ullèt, y a parlarli de languila; y sent aixi que jamay se li feu tart estant en ella, en tot aixo no se li tancà nunca la porta, ni li feren morros; ans be, sempre que anava, tots ballaven en un peu, rebentlo

en palmes, menjantselo a festes y mes festes, y 425
tirant la casa per la finestra, com si no tingueren
[*p. 26*] blat en la cam*brà de mes amunt. Tot era, com hia
Deu, perque li rellulen les espales, y no mes; que
aço del or es mes golós, que no sé quem diga;
y per aixo dihuen molt be, que *qui te dinès te tot* 430
adrés, y la filla del Rey si la volgués. ¿Que no? No
mes en los dits.

Pos com dich, ¿qui sabía de pensar quel Pare fe-
ra de alcavot? Vostes nou voldran creure, poro
creguen vostes quell era la capa torera de tot; 435
perque partiría un diner per quatre parts, y anava
en un pam de llengua, darrere dencontrar un gen-
dre que li fera bullir lolla.

La bona de la Gica (que no li ficaria ningu el
dit en la boca, y era viva com lo pensament) 440
be coneixia per aon anava laygua al moli, y del peu
que coixejava el mesquinot de son Pare : poro
ni per eixes pogue may inclinarse a *Pep de Quelo*,
ni volgue casarse en ell; perque encara que aguan-
tava la meja, no li entrava de les dents en adins, y 445
si algunes voltes li fea el rendibú, era pera dar
[*p. 27*] co*lor al drap, y pera que nos moguera un infern
en la caseta y eixa cosa.

En aço, pensa lo que pensa, y ¿que fa? sena-
móra asta les gajes de *Gimo del Portal*, latre 450
germa, que tambe estava fet grulla per ella, y
anava com un llam, fent laguileta, pera veure
demportarsela.

Era este, com ya han oit vostes, dels que solen
fer dimonis sense mole, y en bonhora ho diga, 455
mes belitre que atre tant; perque sempre la portava
baix la ungla, y vendria en terra plana al mes pintat.
Y no mallargue, quencara hia qui diu que era el
mes gran esgarrabanderes que havia baix la capa

460 del cel, y el major bergant que mantenia la farina. Daço li caía la baba a la giquela y sen anava pel descusit sense sentirso; perque *tal es Alí com Camali, y Deu los cria y ells sajunten.*

Mes aixi com començà son Pare a tindre olors
465 que no anava lorgue bo, vent que li eixiria el porch mesell si nos casava en qui ell volia, es possà *fet [*p. 28*] un fideu, molt barifundo; y llançant foch y flames per la boca, li feu un sermo com pera ella : «Vine »açi, taymada (li digué); si no mirara Deu, te les
470 »havia de fer engulir tan grosses com lo puny. »¿Qui et mana a tu eixirten del regat, y ficarte »en camisa de dotse vares? ¿Que dimonis ta passat »pel cap, de voler a eixe galdúf y estrafalari que no »te aon caures mort, ni un diner sisvola pera fer
475 »cantar a un cego? ¿Un homenet, que no poden »veurel pintat de mascàra, y que no val una »pipada de tabaco, ni que es bo pera portar llum »a una preso? ¿No es quant lo diable puga fer, que »vomite yo la fel treballant com un negre, espen-
480 »tolantme y acabantme la salut, pera que vaja feta »un vinticinch y no li falte res del mon, y ha de »pegar ella de cap a traves per eixos andurrials, no »mes a lo quel cul li done gana; sense ferse carrech »que son pare te ya un peu en la sepultura, y que
485 »sa mare esta feta una carraca, en mes matadures »y alifachs que una mula de lloguer? Per dengerèt, »quet tinch de fer passar la garrofa, y *ham de veure [*p. 29*] »qui pot mes, Toni o Manena. No, si no ferse hu »de mel, y sel menjaràn les mosques! Una porra
490 »pera elles, que no ha de ser hu tan calbo que se »li veja el cerbell. Ola que estem bons! De hui en »avant yo et fare passar pel cercolet, o podre poch. »Una de dos, o casarse en *Pep de Quelo,* o fer claus »de a quaranta; que la vida quet tinch de fer passar

»no sera res menys. Yo ya estich de tu funs açi dalt, 495
»y si em vas fent la mosqueta, no les tindré totes
»algun dia, y et compondré el coleto de manera
»que ya no has de estar pera solfes en ta vida;
»perque si et mamprench, te trauré els nyitols,
»y el mes gran tros quet deixaré sera la orella.» 500
Y dient y fent, se la possa entre les cames, y comen-
çà a donarli *çis ças* pera peres : de tal conformitat,
que la pobra de la *Eufracia* no podent desllapiçarse,
y ventse ya entre larch y la paret, hague de llançarse
als abalots, que son les mes terribles armes de les 505
dones, y a pur esgarrifar ho possà tot en un peu.

[*p. 30*] Sa Mare (que la volia mes que a *les ninetes
dels seus ulls, y que asta entonces havia mirat los
bous del carafal, callant com una morta) ella que
ou tant de gillít, ¿que es pogue detindre? Devés la 510
ma del tos. Ixqué com un cuet, rabicalenta y plena
de fiçons, y aferrantse de son Marit com una
llapaça, qui damunt, qui daball, sarpa a la grenya
y a tombo de llentillo, se les feen tindre teses,
y vaja la bulla. 515

La Gica, que pensava batre els peus, y es vegue
solta, cames y a fugir. Y be li poden fer un nuch al
rabo, que tan apresa sen eixia, com els diables
(Deu nos lliure) semporten als notaris.

En aço, vostes mentenen, passava pel carrer un 520
Oncle seu, y oint tanta algaçara, y que pareixien
moros en taverna, va, torna y ¿que fa? Es fica en un
punt prest, y sense dir oste ni moste, de primeres a
primeres agafa unes samugues, y *tip* per açi, *top*
per aila, feu una entrada de pavana, que deixenho 525
estar, perque si no saguera possat ell de per mig,
[*p. 31*] alora *dara be estaria el matrimoni podrint terra,
y nou se yo. Poro els feu caure de son ase, y Deu
volgue que no sacabara tot en un dia, com en

530 la Venta de Tello; perque al peu que portaven, milacre no en susuí una de Sen Quintin, y tal.

Ara pues, aixi com sapaciguà la cosa y es cosiren tots la boca, l Oncle, que no vea hores ni punts pera saber el motiu daquella broma, preguntà que
535 quera allo. «Que ha de ser, (digue el Germa) »que ta neboda no te mes cap que una oroneta; »perque buscantli yo un comodo que ens sabria »a tots de perles, està *erre que erre*, y efeta en que »no sha de casar en qui yo vullch. Ella no te mes
540 »que la sombra de sos pares, y tal qual una robeta »de ma sogra, que li deixà en lo tastament: pos si »en un bell en sech nos toca a la porta la Pelada, »esta Gica ¿que ha de fer? Diu, una en la esquena y »atra en la pedra, diu, ¿es bastant pera que vixca
545 »com Deu mana? Les mans possaré en lo foch, y que »si la deixaren anar sense cabestre, aplegaria a ser »daquelles que no so ta*pen sino pera les mosques. [*p.* 32] »Per aço so mal, perque dich les veritats. Vegen »vostes, yo que no mataque per ningu, si em cau-
550 »ria bona cara de no dir a ma filla quants fan »quinse, y de no donarli la carda que mereix! »En mos tretse tinch de estar, y avejam quim fara »tornar un peu arrere. Y no tinga que pensar que »fent la gata moixa ma de dar a entendre blanch
555 »per negre; perque yo se aon se joca el Diable, y »pera mi no hia embolichs, candongues ni mantafu»les: que no menge bovina com alguns. Lo que »mane sha de fer, y no res mes, que aci no ham »de viure de bobilis en bobilis, y com si forem
560 »denguany, sense ser de Deu ni del Diable. Ara »digues, ¿no es aço molta rao? Pos eixe dimoni de »dona (tot siga en remissio de mes culpes y peccats) »eixe dimoni de dona, torne a dir, que Deu mha »dat pera ferme veure les estreles, y no mes...»

¿Dimoni has dit? Ella que ou *dimoni,* salta pel 565
rey de França, y : «¿Ques dimoni a mos bigots?
»Ell es lo Dimoni, y dahi en avant, que ha pegat
»en malcorar al ull dret y esquerre de sa mare,
[*p.* 33] »*que tot aço es ma filla. Y sapia el molt guilopo
»que pera nomenarnos tant a ella com a mi, sha de 570
»banyar ans la llengua en aygua ros, y encara sera
»indigne el tal y el qual, quem fa passar una vida
»com una esclava, sent aixi que per mi te que
»menjar. Si yo en molta noramala li haguera mos-
»trat les dents desdel principi, nom tindria ara el 575
»peu sobre la gola, poro com me deixí passar les
»rodes per damunt, fa de mi tot lo que vol. El dot
»que li portí, tot lacabat, sense deixar pisca ni
»mitja, ni un remey de Deu; asta unes arracades
»molt maquetes, que eren de ma mare (en gloria 580
»siga) y man dolgut lo que yo se. No vullch
»fer alçaprems, ni guste de ramalloles y marors,
»perque encara que nou havia de dir yo, so mes
»mirada en mes coses que no ell; poro entenga el
»molt brivo, que si no popa a una dona honrada 585
»que te en casa, li ha de eixir el conte car; perque
»li dire dos per tres y al peu de la lletra (sense
»deixarme res en lo tinter) lo que fa al cas, y
»avejam qui podra mes. Ell se pensava, si senyor,
[*p.* 34] »possarme les cabres en lo corral, sense quem *dara 590
»per sentida; com si yo no sabera tornarli les
»pilotes al joch, y donarli sabateta de son peu.
»Pos ha pegat en pedra, perque yo, una volta en lo
»fanch y que tire la robeta al mar, me les apostaré
»en qualsevol y sufocaré al mes estirat, que pera 595
»mi no hia galls, ni rey, ni roch. Al sol de
»mig dia li plantaré en los bigots qui es cadaú:
»y tot siga que yo mi posse, que be se yo que
»dirien : *El diable es esta dona!* Si : a mi que

600 »so simpleta! ¿No ha de ser latra? Possenli el dit en
»la boca, a veure si mocega : y bem poden fer
»la pruna, bem poden tirar gosos, que tot sera
»treballar en ferro bell. ¿Ell se figurava, el molt
»belitre (no mes alla va, y sense to ni so, basto-
605 »nada de cego), que mhavia de traure de casetes, y
»que yo callaria com en missa, sense llevarme
»la palla de damunt? Cuch, chuch, que nom trobes!
»Be pots dir que portes bona randa, y a bona part
»vas a fer llenya.»

610 Son Marit, que ou aquell desgabellament (sense cap ni centener, en menys sustancia que una broma de caragol, y que no parlava sino a bulto, *una en lo martell y atra en la encrusa, de mal [*p. 35*] y mala manera, aburrabarra, y no pegant res en
615 terrer), nos pogué contindre, y en dos brincos, quan menys sen adonaren, se li plantà damunt, camaci camallà, y, vaja la trompada!

«Tato, tato (digue l Oncle), ¿que no shan de »respetar les mehues barbes?» «No conech a ningu
620 »(respongue latre), funsa que menje dels fetges »desta butsa. A lo menys deixenmela açaonar a »mon plaer, que *la figa y la dona, quant tors lo coll »es bona*, y *al ase y mala muller, bastonades huan de »fer.*» «No, no (replicà l Oncle), baste, ques posse
625 »de per mig un home blanch.» Y a dos anades y vengudes, el feu fugir com al pel de la pasta, y bese a vostes les mans.

Tots quedaren fets de pedra, al veure layre en que l Oncle el bandejà; y agarrant este llavors
630 la ocasio de la polcera, començà molt si senyor a parlarlos desta forma : «¿No acabarèm de traure la »cua del forat? Si han de ser o no han de ser »tisoretes, si aço, si allo, si yo, si tu, y tiquitich, »y tofna y va*ja. ¿Açi que hia que fer? ¿Pera que [*p. 36*]

»son estes cantéres? Lo que shaja de menjar la 635
»Justicia (mentenen vostes), menjemso nosatros, y
»tingam la festa en pau. Lo passat siga passat, y
»fora borinots, que la merda, quant mes se reme-
»neja mes put. Aço es lo Diablet que sha soltat, y
»creguenme, que yo estich cuit destes bulletes.» 640

«¿Tu que vols? (digue al Germa) ¿Ques case en
»*Pep de Quelo?* Bem pareix. Poro sha de guiar de
»atra manera; perque boci per força, costa dengu-
»lir. Poch a poch fila la vella el cop. Hia saps quel
»pare et dia tribulina y escopeta de cul calent, 645
»perque vas sempre en curruixes, y res no fas a
»dretes prenint mil cabs de corda. Aço de voler
»matafullarho tot, no porta cosa bona. Pacencia y
»*non gurriñatis*, que dies y olles curen les coses.
»Trata a ta filla en cotonets, y voras com tocantli 650
»la barbeta la tindras dels nasos a demanar de
»boca.»

Y girantse a la cunyada, tan repantigat que
pareixia ell y atre no, unflat com un cuiro, y en
[*p.* 37] tantes reverendes com un pare de provincia, *pro- 655
seguí desta manera : «¿Y voste, perque ha de
»pendre el cel en les dents ara y ades, fabricant
»castells en layre, sense haver de que, ni pera
»que? Parla mes que fetge en brases, pensantse
»menejar molta rao, y si sespulga be la cosa, 660
»mes puja el matras que la ballesta.»

Dir *matras* y encendres ella com un lluquet,
possarse de quadrat, fer anses de canter y pujarsenli
la sanch al cap, tot va ser hu : y pera servir a
vostes y a Deu que paga be, anava ya a tornarli la 665
bolera el diable de la dona; y huaguera fet (tant
cert, com estem aci en salut), si l Onclas li haguera
deixat pendre la barcella. Poro, tementse de la
nugolada, y quel poder de tot linfern no bastaria

670 pera ferli parar la taravella, li feu quatre arromangos a tant forts, que la deixà fent cloch y piu, com un ou entresuat, y (no parlant honradament) en mes caguetes que vostes puguen pensar.

Per abreviar raons, la obligà a callar com un
675 cartuix, y tornant a sa seguida, passà avant en lo ser*mo, dientli tantes coses y tratantla de tal modo, [*p. 38*] que no haguera fet mes en una gosa. Per fi, pogue llograr deixarla quieta com una baça doli, y alcançà dels dos que perdonaren a sa filla : y
680 eixinsen al estudi aon ella estava, lagafà del braç, y la portà de la orelleta a la presencia de sos pares.

La Gica, vostes mhan de supondre, que com estava entribajoch, y en tant lloch com lo puny de oir el rebombori y la comedia que passava, entrà
685 tan assustada y plena de cerones, com si li hagueren eixit animes y no li haguera quedat sanch en la bojaca; de manera que arribà anarsen de copes, de tan esglayada com estava. Tot era menergia, llagrimetes y suspirs, que se li partia el cor a hu; mes
690 son Pare, com era home tan brofech, en lloch de acaronarla lo que feu fonch tirarli esta arruixada: «¿Vols quet diga, *pluja destiu y plor de bagasa, presto* »*passa?*» Y de ahi ahi la possà pera pelar, y com un guant, que era una compassio mirarla; encara que
695 ella nou *prengué tant fort com tot aixo : perque [*p. 39*] al cab y a la darreria ixque en la camada, que primer la farien pepitoria, com al *Marques de Billena,* o la cremarien, com al *Pare Mandé,* que deixaria de casarse en qui portava entre celles;
700 y que li entren mosques!

«Bona va la dança (diguè l Oncle) ¿no ha pegat »en menjar terra? Pos be pudirà aço. Mes mesti»maria yo plantar una llança en Alger, que sufrir »tanta camorra.»

«¿Nou dia yo? (replicà el Pare, fet de penques y »en uns ulls envinagrats, que donava por mirarlo). »Si no hia com cluixa el canem, lligarla ben »curteta, ferli passar la quarantena, y, vaja la gaçuça »asta que rabie. A estes aço vol: que no sen »prenguen, bastó, y cabe que pinte.»

«Aixo es ganes de parlar adefesits (digué la »Mare tota ya roja y encesa de una flamarada »que li pujà a la cara, y en dos orelles com dos »dotrinetes, que pareixia haverseles fregades en [p. 40] »ditets de pimentó); aixo es *ganes de fer giquirri- »jach, o tirria que li tens, per millor dir.»

L Onclas que veu lo joch ya mal parat, y ques tornava alborotar el galliner: «Ela! (va dir a tot »cridar, y en aquella gran bornia que tenia) anem »callant, perque si me sen puja el fum al nas, »encara ens oiran los sorts, y sen voran de blan- »ques y de negres. Parlem a pams, y deixemos de »jufetes, que no esta el forn pera rosques, ni »fa temps de jugar a sapoquédo. Punt y apart, »y gito tot lo mon; que ya mha vingut a mi una »bona especie, pera arreglar tot lo dançado sense »moure polç ni remoli. ¿No esta ahi la tia *Bajuana*, »que sab mes que Merlin sobre aço de tirar mane- »gues, y ha compost mes casaments que patenetes »hia en Roma y que cabells tinch yo en lo cap? »Pos que vinga eixa mateixa, que parle dos parau- »les a la Gica, y, dins o fora!»

Els feu parar en sech, com Deu esta en lo cel, y dient *ya vaig per ella*, aúr, girà la grupa y sen ana a carrera uberta a buscarla, com aquell que diu, en candeleta; y bon viatge.

[p. 41] *Pos, senyors meus de la mehua anima, anat que fonch nostron bon Oncle, buscà per açi y buscà per alla, encontrà a la tia *Bajuana* que eixia

740 de la Esglesia, tota geperuda y arruada com un cuch de perola, tremolant y refermantse sobre una gayateta, en un rosari tan gros com a pilotes de trinquet, y en mes moquita que una ovella encatarrada. Descobri son pit en ella, y agafantla
745 de la ma, hagueren vist vostes que pareixien Marta y Gargori, *ringo rango* cap a casa. Tots estaven esperantlos, com si esperaren lo perdo; perque la Auela tenia mes nom que Mateu Benet, y estava reputada en tot lo poble per *larco ilis* de les
750 bregues.

Aplegà dons, y en tan bon punt possà els peus en lo portal, puto el darrer qui aniria a pegarli una abraçada. «Sègas!» dia lu; latre li prenia la gayata; no faltà qui li llevà la mantellina; y tots no sabien
755 que ferse en la bona de la Auela. Poro ella, no donantse per entesa, la primer paraula en que desplegà la boca, fonch que es*tava cansadeta, y [*p. 42*] aixi que li faria be un traguet; perque, com dia, *alls crus y vinet pur, passen lo port segur.*

760 Carot per la Auelona, si sabia! ¿No dich yo? Si pareixia la que anà a enganyar a Sen Antoni : y aço que tots estaven en que pixava aygua beneyta. En tota la vida, Auela mes taymada! Aquell nas de ganjo de cresol, que no me li deixava alçar la
765 barba, no volia dir res menys; al qual encara viuen molts que nom deixaràn mentir, que yo no parle per boca de canter, ni conech les janes per ma casa.

Veritat es (no es pot negar) que anava a tom-
770 bollons, y safofava en les paraules, perque la bancada de dalt li avia caygut tota, y sols tenia baix dos dents y tres queixals, que servien pera apontalarli el nas : poro tot aço era pa y mel, respecte de que pareixia una centella, y que al mateix Dimoni

li faria eixir els cabells blanchs, no mes que la 775
possara en eixos trots. Que mes volen vostes!
Sempre que parlava, anaven els refranys a punta-
[p. 43] peus, *y tots estaven en la boca obrida, com uns
enganyapastors, ointli aquells repents y flautades
en que eixia. 780

¿No era la Aueleta de mi alma, y daquelles que non fan los ferrers a martellades? Pos a esta Auela que yo dich (estan vostes) li tragueren un got de vi, ple de gom a gom; y dient : *a gran seca, gran arremullada,* sel pipà com un be de Deu, a la 785
salut de tots; y bon profit!

Domprés que descançà aosades, saltà el Pare (que, ara que men recorde, es dia *Pere el Gros)*, y prenint la tava, com tenia de costum, començà a informarla deste modo : «Aço es aço! Tot lo 790
»barbull y laberinto de ma casa es per eixe folleto »de giqueta, que contra la mehua voluntat y son »profit, se vol casar en un perdut y un homenet de »mala mort, que no te mes quel sol que li naix »sobre la cara; y no hia qui la traga desta andro- 795
»mina. Voste ha de pensar y creure, senyora »*Bajuana*...»

«Ascolte (digué ella), y perdone que li trenque »el dir : yo tinch el cap molt debil, y no vullch
[p. 44] »que mel ompliga mes *de ayre ans de dinar. Pel si 800
»o pel no, menjèm primer en gracia de Deu, y »aconortèm la bartòla, y dempues tot lo que vull- »guen : perque cal dir que yo tinch de estar pera »cuentos y falories, clarejant com un cuch de filar, »y tenint els budells buits y el ventre com una 805
»tapa de guitarra, es parlar al ayre, y sense peu ni »fonament. No hia refrany que no siga verdader, y »sempre mhan criat en esta llet, que es un trocet »de Evangeli cada hu. Pos oixguen vostes este, y

810 »voran com diu : que *be canta Marta despues de farta.*
»Yo ya tinch vist molt, y creguenme, que no
»menganyarà ningu tan facilment ni tan ahina;
»perque *primer vaig ser bagasa que bona dona,* y
»*a gos vell no hia sus sus.*»
815 «Li salta la rao per dalt lo cap, a la tia
»*Bajuana!*» digue entonces la Mare de *Eufracieta,*
que li dien *Lleudomia de la Trena.* Y traent les
sarpes com una condenada, anava per aquella casa
com unes debanadores, que pareixia un rabo de
820 ayre : y, lloch a la balladora! En un sopóls, que
dihuen, ho tingue tot apanyat; y parant tau*la, els [*p. 45*]
feu seure com pogue : perque el lloch era apretat,
y tots estaven com a panses en cofí, o sardinetes
en estiba.
825 Sagrat, y que funcio! Es podia entrar a real
dahuit a veure com dinaven. Primer de tot tragueren un grandissim plat de pólla, ple de troços de
llomello a coromull, que un gat nol saltaria; y en
un santiamen sel embocaren tot en la garjola, com
830 si foren uns alarbs. La Auela (com menjava de
baldraga) apretava el suret que era un encant, y tot
eren tenallades sense temor de Deu, que pareixia
una gran escaramuça, dient a dos per tres : *a carn
dura, dent aguda,* y vaja el moç.
835 Domprés ixque un perol darroç al forn (quels
angels li cantaven y el rey li fea so), y aplicantse
tots a ell, en menys dun *Credo* el deixaren tremolant y en pinganelles, sense un gra tan solament
pera un pardal.
840 «¿Com va, tia Bajuana (dia Loncle), hia ganetes?» Y ella responia : «Tot siga per amor de Deu,
»pa y trocets. No en *falten, que digam.» De quan [*p. 46*]
en quan soía *Pere el Gros* (que era un galdirot y un
embuder, ques menjaria els ferros de la preso) y

dia: «*Ego me colo*. Fam nom deixes.» *Eufracieta* no 845
sesplicava datre modo, sino que estava bo el suquet. Y sa Mare, *Lleudomia de la Trena*: «Sopa, »caume en la boca.»

En estes y estatres, la carabaça anava que rabiava de ma en ma, sense deixarla resollar. Ningu 850
li fea tantes festes com la Auela *Bajuana*, dient, sempre que acabava de besarla: «Bo, poquet y »assuvintet, es al cos profitoset.» Latre la prenia, y a la salut de vostes, tocava la trompeta que era un gust; y dempues dia: «El vi fa sanch, y lay- 855
»gua fanch.» Y pera no cansarlos mes, tots tiraven al negret com a penèques, y la jugaven de *quodore, asta verte, buen Quesus!* y no vol mes India que esta, perque tot lo demes es borrajera; com saben vostes que dia aquell. 860

Tambe tragueren una ollaça de condumio, que tenia una cafila de coses, y un olor tan bo que
[*p.* 47] podia re*tornar un malalt pernoliat: y agarrantse de bell nou, no en deixaren pentol, ni quedà rastre ningu, ni tal queu feu. Uns als nabs, que sels 865
engulien sense tocar en aros, tan apresa com qui amortalla sogres; atres als sigrons y a la verdura, com a llobs; y tots arreu als troços, y el darrer que escure el plat. Ultimament treren per postres meló y figues; y havent begut a la darreria alguns 870
traguets de palladeta, allo de bo, quedaren casi pirris, fentlos els ulls llanternetes, y parlant tots en llati, sense haverne estudiat. No obstant, donaren gracies com pogueren; y asta latra volta, que entonces sera mes. 875

En aço, com tots havien menejat tan be el bigot y estaven bons de ventre, presto sanaren adormint per les cadires; y ya que estos fadrins se giten en la càrrega, y dormen en la cama en

880 alt com uns jarnegos, tambe sera rao que yo descançe un poch; y aixi, tragàm la tabaquera y forniquèm els nasos, que esta es ma de polvo.

¿Quels pareix de la RONDALLA? ¿No va *bona? [*p. 48*]
Un poch llargueta es, poro per fi, si algu es cança,
885 que sen vaja en molta la que corre, que per un nab nos deixa de cuinar lolla, y en aplegant al forat, mija quarta. Mes val quem diguen *xo* que *arre*. Yo sempre mhe fet carrech, que boca que no parla Deu no la ou. ¿No es aço? Bo seria que dompues
890 manaren eixeringant la pacencia en preguntetes. Tot els ho vullch contar punt per agulla, a us y costum de bon llaurador; y a qui li parega mal, quem rode y quem deixe en mig, que a mi tant me si dona de lo que poden dir, com de lo que
895 mhe trobat yo hui. Y sobre tot, ¿que mos cansem? Vullch despajar la sardineta, y qui no vullga polç que no vaja a la era. Aço no mes de passo. Deixenme ara escupir, y tornem a la RONDALLA, que ya es hora.

900 Nugant dons el fil atra vegada, es despertaren en uns ulls tan botinflats, y dompres de fer algunes proves pera estar en amo, començaren a parlar sobre lasunte en grandissima heregia; perque era cosa quels coía, y *anava ya el negoci molt calent. [*p. 49*]
905 Per no cansar a vostes en repetir lo mateix que ya han oit, facense conte que informaren a la tia *Bajuana* de tota la traquèria : y busca qui les despare, que no ham de ser tan porres, que tot ho hagem de donar en cullereta.

910 Com dich pues, la Auela (que no es mamava el dit ni saforrava per ningu), com tampoch tenia pels en la llengua ni aguantava cabronades (fure de Deu!), es possà al nugols, y llanzant per aquella boca sapos y culebres : «Vostes sempre han de

»tindre un forat quels faça ayre!» (digue al Pare, 915
que era el que shavia destemplat mes que ningu).
«Pos encara que so vella, so dona sense arrua,
»y passaré a la part de dirli lo que sent; perque
»mes mestime estar un ratet roja que tot lany
»groga : y sab voste tambe que mes val vergonya 920
»en la cara que dolor en lo cor. Y ha de saber que
»yo no fas compares ni comares, y lo mateix que
»vaig a dirli li diria al Pare Sant en tot mon
»cor sancer, y sense mudarme de color, que yo el
»pamet que Deu mha dat, el tinch pera traurel 925
[*p.* 50] »davant de qualsevol. Dichli pues, *que si voste
»barrina molt y fica la banyeta masa adins, pedrà
»lenteniment, y sa filla en farà una, y els afrontarà
»el llinyage; perque tant expremixen la taronja,
»que ixen los pinyols; tan unflen al cuiro, que es 930
»rebenta; y tant li punjen al bou, que pega una
»embestida. Com voste proseguixca en eixa rufla y
»nos deixe de fer la contumacia, be se yo que
»no farà mes que tirarse terra als ulls; y al cap y a
»la fi res traurà a carregador, y es quedarà a la 935
»lluna de Valencia, com si ho vera. Deixenme
»primer a mi apretar de contes a la gica, y cantarli
»el cant de la Serrana; y una volta que la tingam
»a mija requesta, li farem dir *cacaracach,* y facil-
»ment la tornarèm al solch, que en bones mans 940
»esta el pandero. Tot lo demes serà batre per la
»palla y bufar en caldo fret; y no te quite, que yo
»quan parle alguna cosa dich.»

Con que, senyor, cridaren a *Eufraciela* (que
sen havia entrat en lo corral a fer sos fets) y agar- 945
ranmela la Auela, li digué que com estava. «A dos
»y ralla (respongué); y no tinguen que cansarse,
[*p.* 51] »que so caixa tancada. Pri*mer me deixaré fer tro-
»sos, que casarme a desgust meu.» Canviaume eixe

950 quinset! Llam per la gica! Be podem dir que pareixia *la Senyora de Benasau, que tanca en clau:* poro yo li alabe el gust, que aço dels matrimonis mes volen manya que forza.

El Pare, que ou allo, es tornà a fumar, y estigué
955 en un tris de ferne una, perque com era home que no tenia els pels seguits, cada volta que li gastaven les olives, sencenia com una trompa y es possava a pique de embocar els huits y els nous.

Poro com la Auela tenia aquella cajaça (anem
960 nos pera dir), el sossegà a mes no poder : y encarantse atra vegada en *Eufracieta*, li va persuadir en gran febror que volguera a *Pep de Quelo*, que era un gich de molt bon geni, triat a pols, devot y quiet: y que tirara de reves a *Gimo del Portal*, que era un
965 japucér, un llepacrestes, un fajendis, tot cosetes, vivèa de rata, y al brosquil. Que el primer, ademes dels groguets que li cantaven (millorant lo present), era * un jove com un jonech, refet, gros y de bons [*p.* 52] magres; y que sent ella tambe una gica com un pi,
970 y de bones tragaderes (conforme el pardal, la gabia), traurien unes cries ques podrien deixar veure: mes, que latre era un pobrus, esgarrat com un cep de trepadell, un girlis mirlis, banyeta de visch y glop darrop, fluix com una estopa, revellit y ali-
975 trencat, que a la primera ya no estaria pera festes; perque *home giquet*, *home de pet*, y lo atre que yo em calle. Y era llastima que una fadrina com ella, tan de crisma, que era pera ser muller dun rey, es malograra de colp y bolta, sense ques poguera
980 remediar.

Ultimament li feu un cap com un tabal, dientli que li diràs, que sos pares eren uns tarrosos, y que sols ella podia aconortarlos; que mirara pel profit dels pobres vells, que estaven ya a la saltadora, no

fora que Deu li assentara be la ma, que entonces 985
serien els grapats.

Al *hiquinunc,* que diu lastudiant (¿que es pen-
[*p.* 53] saven vostes que yo em mo*que en la manega?
tambe sé mos llatinets ben concertats!) al *hicqui-*
nunch, els torne a dir, que acabà la Auela de ferli 990
el romiatge, saltà ella (estan vostes) ni mes ni
menys, com una blanca, tan doctà y remirada com
Deu lhavia feta, y diu : «Oy, Ave Maria! ¿Que
»puga dirme aixo? Voste em voldrà arguir que
»a la Mare de Deu li dien Juana : poro ¿vol que li 995
»diga? Que lo mateix me les urdiràn a mi que als
»nanos. Encara que so una bava, se molt be aon,
»com y de quina manera es mata el peix. Y sino
»anem a la prova. Eixe madur de *Pep de Quelo,* tan
»gran com hui y dema, ¿es mes que un mama, 1000
»y un animal ben acabat de cap a peus? Pos
»mire ara a *Gimo del Portal,* y vorà que gich
»al post del atre, tan garrit, tan ben plantat, tan
»saladet y rejuplós. Auela, voste crega que beu
»en bota y que te els papers banyats; per quel 1005
»meu *Gimo* es la mampla del mon, y no ens can-
»sèm. ¿Que tinch de traure yo que siga un poch
»baixet, si per gich pilar no cau la casa? Els
»homens no shan de medir a vares, sino a pams.
[*p.* 54] »Yo no bullch badula*ques ni afarams, al meu costat; 1010
»que mes mestime poch y bo, que molt y ruin. Si
»latre te moneda, este te jolla; y a lo que dihuen
»que no te un fil de roba que possarse, responch,
»que en pel lo vullch : y yo mentench y balle
»a soles. Y sobre tot, Deu provirà, que ell dona la 1015
»plaga y la medicina.»

«Si! Deu provirà y la panja patirà!» digué entonces son Pare, en una veu molt fosca y melancolica. Y prosegui, en les llagrimes als ulls : «Criau a

1020 »corbs : Deu que to pague.» Y, no podent passar avant, esclatà un plor, que tots se varen enternir, menys l Onclas, que sen havia anat a la francesa, acabat el *gaudeamus*.

Vostes vagen mirant. Asta aquell punt estigue 1025 *Eufracieta* enterca y forta com un bronce, sense que ningu li poguera fer soltar el moç. Poro aixi com son Pare es deixà de tacos y revesos, y prengué el mig verb de afluixarli el ramalèt (fes lo que vullgues!) es possà a plorar com una criatura; y 1030 digue, en suma, que ella no deixava de coneixer que devia lle*varse els bocins de la boca pera darlos [*p.* 55] a sos pares, y que faria quant fora de rao pera portarlos al coll, mentres tinguera els ulls uberts: poro que una passio costava molt de anarsen, y mes 1035 si era a sanch freda; que tingueren una poca de pacencia, que primer havia de passar molta aygua pel riu, y dempues ella es faria de darrere, y embiaria al seu *Gimo* a Tetuan; encara que fora menester pegarse dos sangries, o pendre una porgueta 1040 pera que linyor se lin anara per les venes o pel cul, salvant lo puesto, ya que es poch y mal parlat.

«Aço es atre cantar!» digue la Auela, al veure que la gica sanava ya ablanint. «¿Nou dia yo? Si 1045 »entre Deu y bones gents, tot se compon.» Pobra tia *Bajuana!* No tan de valdre coples. ¿Quet pensaves tindre ya la gica a ton manar? Agafala del rabo, si es quen te. Y cuidado, que ara ve lo bo.

Pos vostes han de pensar, com dich, que la 1050 *Eufracieta* passà tota la nit de clar en clar, sense poder ple*gar los ulls, plorant fil a fil com una [*p.* 56] Madalena, menjantse les mans a moços y tremolant com la fulla en lalbre, de pensar que havia de aborrir, com qui no diu res, a *Gimo del Portal*. ¿Que

no hia mes? Posses cadascu la ma en son pit, y vorà 1055
si es bona codonyeta. Pera agarrarli un batistot ni
havia, y encara em quede curt. Pos senyors, lo
que feu fonch, que aixi com se llevà, prengué
la ploma, y *tris tras*, en dos plomades li desparà
una carta, quel possà mes blanet que una bacóra. 1060
Oixguenla vostes, que ya es de fantasia.

Carta de Eufracieta a Gimo del Portal

«Sol meu de la meua anima: lamor quet tinch sha
»fet tan gran, que sen passa ya de ralla; de tal modo,
»que nom deixa viure ni aturar, y al ultim vindré 1065
»a pedre la japeta, si nom traus ensagristada, o te se
»mamportes a la grupa; perque mon Pare, com es
[*p.* 57] »*home que saufega en poqueta aygua, y que par-
»tirà un cabell per mig, vol quem case en ton
»germa el major, per tocar coure, y tindre bon 1070
»pesebre a la vellea. Poro yo aixo nou faré, en-
»cara quem maten, perque sols tu mas ballat en
»lull y mas donat servell de ase; y sim tocara atre
»un fil de roba, tota ma vida viuria en este escru-
»pol. Con que, aixi, sim tens amor y nom vols 1075
»deixar mocada, no et descuides, y vine sense
»falta esta nit, alla eli eli de les dotse, que ya
»mencontraràs a peu ferm en la finestra. Y tavise
»que no siga a hora horada, que ya sabs quels
»instants que no et tinch en ma presencia, em se 1080
»fan sigles. Poro tem que atres Marietes tentrete-
»nen; y aixo em fa a mi portar la corda arrastrant,
»y pegar de cap per les parets. Ara tinch de veure
»si eres home de farfolles, y si les promeses que
»mhas fet eren de veres. Menejar sabs los bartulos: 1085
»y be, no tens escusa. A ta honra va. La traça
[*p.* 58] »ma*ta la caça; y prou te dich. No vullch matra-

»quejarte mes, perque ya estas en lo rostit, encara
»que (sobre ma paraula) no sabs de la missa la
1090 »mitat, a causa de que ya molt que traure de rama,
»y que encara queda el rabo per desollar. Perdo-
»nam de la lletra, y de tots los garavatos, que va la
»ploma grossa y no es per culpa meua. La carta
»tambe anira sense orde ni concert, perque no he
1095 »pogut aure mes que una talleruca de paper, y tot
»ha anat de bolta bolúm y amagatontes. La mala
»ventura ho vol, ¿quin remey te? Pacencia y bara-
»llar. Este temps atre en portarà. Deu que ho faça,
»y quens done fortuna, pesetes y salut pera cum-
1100 »plir nostros desigs.»

¿Els pareix a vostes si la carteta pot passar? Catcimeta, que esta molt de repinfilis! A fe de Deu, que pot anar pel mon a soles, sense por que ningu li diga res. Pos ¿y la firma? Fit de lladre! Si vostes
1105 volen saber com dia, nos matiguen, que yo els con*tentaré. ¿Saben com dia? *La teua indigna escla-* [*p. 59*]
va; y busca qui tha pegat, si no tens atre quefer. ¿Pos ques pensen que ya no havia mes? Aixo pendrien pera riures. No es dir que mon contat,
1110 que yo hue vist. Avia pues tambe un cor atravessat en la espasa de Roldan, mes llastimos que que se yo, y tot ple de cadenes y grillons, que pareixia larsenal de Cartagena. ¿Han vist que coses? Deu nos lliure, com de febra, de estar enamorats, pera no
1115 caure en semejants mamarrajades, amen!

Tornem ara als tres germans, que ya pareix que dormen massa, y prenguam laygua de mes arrere... Ochque no men recorde aon estava! Vostes mhauran de perdonar : perque ya saben ques
1120 mes facil que beures un ou, pedre el concepte. Cap de Sen! Boto al jijo! Tot me roda ara mateix.

Poro ya estich. Com dich pues, com els tres se miraven de gaydó, encara quel menor... Quin cuento este! Ya estich de quatre atra vegada. Desde latre any, que no mhavia susuit semejant
[*p. 60*] cosa. ¿Vostes saben *que ho fa? No estar un home a plom; anar tot lo dia fet un burro de forner, sense tindre tot laliament quel cos demana; y no valdre ya una pinya. Pos ell sha de acabar, o han de dir per que. Y aci no hia dolors. Deu quem torne en bona memoria, y que no siga menester aporrejarme el front a força de palmades. A la punta de la llengua ho tinch y no puch dirho : y aixo que se pels caps dels dits tota lastoria! Que siga yo tan ase y tan gran tros de collera, que no acerte a recordarmen! Baya que esta bo! No men puch avindre. Poro esperense vostes, que ya estich en lo formatje atra vegada. Ara si : gracis a Deu que nam eixit! Pos toquem avant, passet que dure.

Con que, com dich, els tres calents de cascos (com han oit vostes) corrien de etiqueta per la polla; be que *Gimo del Portal* era el tu acte, el que quedava tostems rosa, y el que anava sempre per damunt, com loli sobre laygua. Aço no obstant, los tres procuraven tirar gra, y dir al cau, sense
[*p. 61*] parar, y tan apresa com qui *furta herba, que no veu si fa rastoll; perque ell sha de dir tot : tambe tenien son drapet en la roscada, y estaven enamorats de la giqueta astaci dalt; de tal manera, que si perdut estava lu, mes perdut estava latre : de modo que no havia una punta de cuerno de diferencia; per mes senyes, que era tanta la desinquetut dels dos, que pareixien culs de mal sossiego, y que estigueren ferits de la tarantula; y aixi, nunca paraven en torreta ni feen cosa en cosa, sino que sempre anaven com a orats, amunt y

avall, fets uns soliguérs, calents de orella y plens de trafechs.

Poro com *Gimo del Portal* era lamo del carjofar,
1160 y tenia la paella del manech perque havia sabut assentar millor les bases, may pogueren ells alçar lo cap, encara que no pararen de fer la palometa, ya rodant de nit les portes de la casa, ya fent cantalets, enramades y musiques.

1165 Vostes vajen mirant, que coses tan estranyes! Pos ara ve el llanys mes apretat. Com *Eufracieta* avisà a *Gimo* * *del Portal,* que viu o mort no fera [*p. 62*] falta a lora senyalada, y els atres estaven sempre alerta, com a gosos perdiguers, passà un cas tan
1170 llastimos, que li tremolen a hu les cames, y li pega el cor safanoriades, de pensar en ell tan solament. Poro, perque nom tinguen per gallina, y no diguen que no so pera traure una lloca de un regat, el contaré tot com susui, de rabo a rabo.

1175 Pos amigo, aquella nit tardà un poch lhome de marres. Yo no se perque ni perque no : poro males llengües hia que dihuen, que com era guilopo asta els molls del osos, lligava a dos caps la botifarra, tenintne un atra al caure, que li dien
1180 *Roseta de Pacàlo,* tan bona canya y pua com la que mes, madeixeta de filadis tambe com latra, y daquelles que non venen a dinades. Yo en aço nom fique, alla so vajen : poro lo cert es, que com feu tart, va *Pep de Quelo,* (que pareix que no sabia res)
1185 y guanyali la ma, no mes aixi burlant, deixantselo daci, y cagantli el basto * ben cagat; perque com [*p. 63*] estava de plantó davant la casa, fent lo burro del Almodí, y aguardant la seua pera lograr el gust de Eustaqui Micó... Y ara que parlam de escopetes:
1190 no es rao que vostes vixquen a la babalà, y ques queden dejuns com a bitsochs; y aixi els auré

de dir, entre *parentis* y *clavatis*, encara que no ve al cas, qui era este pardal.

Pos senyors, este pardal era un home de certes condicions, perque haventse enquillotrat en una 1195
gica, (poro que gica!) es vingué a possar tan lelo en ella, que cada nit anava *jano jano* tres o quatre llegues, sols per besar lanella de sa casa, y sentornava molt content de que havia pegat la morradeta, sense que ningu ho sabera. Y encara els dire mes, 1200
quel dia de la novia nos volgue jitar en ella, per no jafarli les randes ni espalarli la camisa.

Com dich pues, com aguardava, ara no, sino ara eixirà, aixi com sasomà *Eufracieta* y escombrà, es
[*p. 64*] pensà el tros de animal menjarseles folga*des, y sa- 1205
costà a la reixa. La Gica (com fea la nit fosca com una gola de llob, y ell anava arrebosat) nol conegué, y pensantse qne era *Gimo*, començà a fer tataratats y a dirli en gran blandura : *Llum de les meues llanternes y alegria del meu cor...* 1210

No be havia acabat de dir aço, quant hagueren vist vostes que pel carrer venia un bulto, ert com un boix, armat de punta en blanch, y fent del home. Era este el nostre *Gimo*, que arribava com les palmes de Ells; y vent moros en la costa, 1215
y que la barca fea aygua a son entendre, y que havia en la terreta qui li cagava el gust, pensantselo traure a caixes destemplades no mes en dirli *¿qui va allà?* (per ser ell lo caporal, y el que portava la bandera) agafa y diu : *Egèm!* 1220

En aço per atre cap nentraven dos, tambe de emboço, que qualsevol quels vera diria que eren sense ducte homens de jarpa y gent de esgrima, guapos com la espasa de Bernardo, que pera servir
[*p. 65*] a vostes venien *de buscar picos pardos, y eren 1225
Pere el Guapo y *Cento del Guarà*, com si diguerem,

carn y ungla, la corda y el poal, dos cosos en una anima, els sans de la pedra y els mes amichs del mon. *Cento*, que ou *egèm* (cap sagranat!), com era
1230 home de pel en pit, que per aixo corria tant en *Pere el Guapo*, retrucà, mofantse y fentne befa : «No »hia que fer *egèm*, que ya te amo este belem.» Ara pues, aixi com *Pep de Quelo* oixgué aço, y sen recordà dallo que solen dir, que *al home a soles, per bas-*
1235 *tos*, ¿que feu? malicià com un dimoni que li volien tocar la retaguardia; y encara que sen anava com a merda de lladre, pren, y en dos brincos ya sha possat a veure vindre, arrimat a la paret, mes tes que un all, a tot lo que ixca.

1240 Vent *Gimo del Portal* ques disponia la cosa de mal ayre, y que pararia en joch de matagins, es deixà de bones noves, y diulos esta arenga : «No »anem fent la gatacumba, que yo no sufrixch »puses. Qui no vullga pedre no jugue, perque
1245 »yo en un carrer dho*mens non tinch prou pera un [*p. 66*]
»rentadens, y encara. Ya lavise : dompres nom »vinguen en si foren o no foren. No em vagen »tocant la guitarreta, perque en se encaixar de »bones. Hastàra ningu ma dit *¿Perot, vols correr?*
1250 »Conque, si volen acertarho, cadascu passe a son »cami; y lo que no tages de menjar, deixau »cremar.»

Pep de Quelo, no mes de oir aço y pensar que sacabaria el cuento com el ball de Moixent (com
1255 era curt de gambals), es possà groch com un pa de cera; y cusit en la paret, com se deixa entendre, sense gistar paraula, dia entre ell mateix : «¿A mija »nit mosques? Qui be sestà, nos moga.»

Poro com los atres dos diables tenien pels
1260 en lo cor, y eren homens de capa y espasa, y que feen rogle (com diu latre), sen van dret deves

lo bulto parlador (que enjamay pogueren distinguir, perque de nit tots los gats son pardos), y possantse casi a boca de cano, li diuen clarament que era lo mateix que londronch, y que les gallines 1265
[*p.* 67] de Margarita, que * caquegen y no ponen. Bufar molt, y aventar poch. Que si estava ya cansat de viure en lo mon, que anara tirant ronques. Y per ultim, que tratara de buidar pronte el carrer, si no volia fer boca de títaro; perque ells ho farien millor 1270 que ho dien, y guardes qui guardat siga.

Es pensaven ya els matons haver possat les peres a tres a nostron *Gimo,* perque com tot ho portaven a rabo de borrego, feren conte que abaixaria el cap, quels deixaria el camp per seu, y 1275 que deste modo salsarien ells en lo sant y la limosno; o a lo menys que farien el joch taules, y qui la te que la tinga. Poro els ixqué el conte al reves : perque *Gimo* es deixà de dimes y diretes, y com era home que no la pensava que no la fera, encarà 1280 una pistola al que parlava, li afluixà el gatillo, y *top!* el bolcà com un pollet; y la callada per resposta.

Latre, que veu al companyero que anava fent taleca, cajo per Deu! el tentà tambe el Diable, 1285
[*p.* 68] y com no gastava la polvora en salves, tragué * un trabuch, li alçà les barres, y, al brosquil! feu una gran ensarrellada, perque passà de part a part a *Gimo del Portal,* sense deixarli dir *Jesus* tan solament. Ya en tenim dos! toca, Peret. Deu quels haja per- 1290 donat, y avant.

Com la pendencia sensenía a rem y a vela, y els trons y escopetades anaven per alli en tots los diables, salborotà el carrer, de modo que no quedà gat ni gos que no ixquera a la busbèrria. 1295 Totes les finestres estaven cuallades de gentola,

que era una confusio de confusions. Tin per aci! tin per alla! ahin va hu! favor al Rey! a eixe que sen fuig! y uns plors y llastimes, que no igualava
1300 un dia de jui. Al mateix temps una cerrada de gicots (que portava el fusil a nostron *Gimo,* y shavia descarriat per atre puesto fent la enséta, pera deixarlo encavar a son espay), aixi com ou els trons, agafa y sen va a tot correr a veure quin
1305 adsar havia susuit. Mare de Deu! ells que vehuen a *Gimo del Portal,* ell per ell, fent lo quatre de bastos: quin dolor! * Deixenme estar, que nos pera [*p. 69*] contarho.

Pos senyors meus, vent que aplicarli melicines
1310 pera poderlo retornar, era lo mateix que un pegat al banch, perque ya li havia entrat el sincopar y estava en les ultimes barrades, en despich del atentat armen atra brega, a tan terrible, que si no hagueren fet figa alguns trabuchs, sagueren mort
1315 com a mosques, y no havera agut remey.

Poro com dich, en tot aixo amorraren una boca negra als bultos drets, que no feu mala prova, perque en larruixada que tirà, en bolcà asta uns tres o quatre, y, al bordell! En aço picà la mosca, y
1320 hagueren vist vostes galavardeus a capollet, que no igualava un trip real, tirant plantes y arromangos, que pareixia que shavia de abrasar el mon aquella nit. Ara si que nhia de grochs : la ronda del espigol!

1325 «Tinguense al Rey!», digue l Alcalde, que venia alla darrere, ert com un ciriclossi, y unflat que rebentava, com si fora el Bale de Otos. ¿Al Rey *has dit? [*p. 70*] No shan de tindre! «Ara ens vorem les cares,» digué hu de la quadrilla : y li feu la salva en una escopeta-
1330 da, que de poch no li feu saltar la tapa del cervell.

El pobre Alcalde (ques pensava ser mes guapo

que Quirineldos, y que a tots tindria a ralla no mes en dir *quisque?)*, ell que sou passar els jojos toch non toch de la mollera, pren, y me la juga de *Qui tollis;* y diu, *fills meus, aci nom criden.* Y picant de 1335 sola tan apressa que li cruixien los genolls, caent aci y alçantse alla, ya va de callada que lhome possà terra de per mig, y sen tornà en la cua feta. Y si no, que shaguera estat alli, que ya loi hagueren dit de misses! Perque, la veritat ques diga, no era mes 1340 el ruido que les anous.

Poro els bergants dels Aguacils (conten vostes), com tenen poch que pedre, aixi que oixgueren aquell tro, no tinguen que pensar sino que pareixien dimonis encarnats, buscant als brivonots de la 1345 pendencia; y, tan mateix, men engarbaren tres [*p.* 71] sobre la * marja, que lligantlos ben lligats los varen fer anar com a borregos a la casa de les creus.

Als atres senyorets de la casola els valgueren bones cames, y tingueren per be de fugirsen a 1350 recules, a la mau mau, o com pogueren, que en aço no estich formal; y deste modo, no sols se possaren en salvo els pobres homens, sino que quedà el carrer netet com una plata, de tota aquella jusma, sense haver un anima terna a qui dirli 1355 *guarde Dios.*

Vostes ya han vist larrebatacapes ques mogué pel diable del festeig, que nunca ni may que haguera paregut. Pos, y ara ¿que direm de la Gica que fon cap y causa de tot este embolich? Que 1360 ham de dir, sino que aixi com veu ques mataven com a jinjes, li agarrà una pataleta que la possà a les tres pedretes.

El Pare (ya sentén), com se despertà al ruido, y volgué assomarse a la finestra a veure quin mon 1365 corria per alli, pegà de nasos en la filla, que estava

espatarrada en mig lo cuarto, *y caygué un bach [*p. 72*]
(hai les banyes) que be se yo que tindrà que contar
tota sa vida.

1370 La muller, que nos volia quedar pera llavor,
(com a dona que era, y ya dich prou) volgué tambe
ficarse aon no la demanaven, y aixi encengué el
cresol, y en porreta com estava va eixir a la finestra
a pendre veu.

1375 Els demes del veinat feren lo mateix, com ya
tinch dit, sols que dompres quels Aguacils portaren
a la jaula al maquetons, ya no tingueren por deixir
tots al carrer, y en menys dun *Credo* fon tanta
la gent qne sajuntà, que no cauria en terra una
1380 agulleta.

Entre aço y allo, l Alcalde (que a la traça shavia
mamparat de algun raco, per ser daquells que
saufeguen en lo test de les gallines), aixi com li
donaren lo sant de que havien ya possat als matons
1385 *in domo Petri,* tornà per Deu tan ert, com si saguera
begut last, y feu apartar a tot lo mon : perque
encara que al principi *va correr un *rum rum* y un [*p. 73*]
tole tole, com manà a la gent del bronçe que ho
portaren tot a sanch y a foch, hagueren de possar lo
1390 cap entre les cames, y *jitón, que la bayoneta tot ho
aquieta.*

Ara caminen vostes sobre el segur, que com lo
dit Alcalde volia usar justicia seca, y compondre el
bulto als belitrasos que havien fet les morts, donà
1395 disposicio pera que es veren els calavits, y que
baix ma es feren els informes que en semejants
casos sacostumen. Féuse aixi *de in continenti,* y
lo que pogueren traure en net, fonch, que eren
tres o quatre els que havien pagat el pato ben pagat,
1400 y cinch o sis nafrats, poch mes o menys; y que
aquells eren *Blay Talens, Pere el Guapo* y *Gimo del*

Portal (que de Deu gojen!) y estos, *Cento del Guarà* y *Cosme Antella,* sense els atres que no tinch ara en memoria.

Com tots ells tenien parents en cort, y la sanch 1405
nos pot tornar aygua (conforme solen dir), hague-
[*p. 74*] ren vist, que plors! y quin aquell ques mo*gué
entonces mateix; perque la una dia : «Yo havia
»de ser la desdijada»; latra : «Qui mo havia de dir
»a mi, Mare de Deu!»; y totes un quefer com si 1410
sacabara el mon, allo per allo pintiparat.

En este *intrim,* com los esbirros anaren escarbant tots los racons, pegaren de pits en lo pobre *Pep de Quelo,* que estava baix dun porje en merda
a la correja, demanant confessio sense parar, perque 1415
li havien passat les pantorrilles, y el dolor era tan gran que nol deixava viure. Aixi com lo portaren al Alcalde (catarroja descuberta), tots caygueren en lo conte, y tingueren per molt cert que no
sauria mogut de bades la bronquina : perque era 1420
notori en tot lo Poble els tracalets que havia agut per causa dell, y lo demes que tinch contat. Poro com la Justicia nos fica may en buchs, sino sempre al anima del negoci, es deixà de cuentos y entrà a
fer son ofici, dich, a pendre ses mesures y averi- 1425
guar la quartata, pera fer un eixemplar.

[*p. 75*] Mes ans shan de fer carrech (si vo*len quels acabe la RONDALLA) que el Notari era un castellà jarrayre, que embolicaria el *Credo,* perque tenia una
parola que encantava, y, per fi, era daquells que la 1430
juguen a dos mans, y que pareixen mirar al plat y miren les tallades.

Pos senyors, este Notari, estan vostes, que no mes que si possava trahia such de les pedres (y no
es llarga, perque sabia per les puntes dels dits 1435
la carta de navegar y un poquet mes), este Notari

pues, com dich, començà : tres per amunt, tres per avall; començà, com diu allo, jita callando, y en mes malicia que un bou, a fer preguntes y a pendre
1440 juraments, per esta, a uns y atres. Poro com si predicara en lo desert, motiu de que, com no eren boquimolls ni tenien lloses en lo ventre, ans be mes sestimaven ser martyrs que confessors, feen el *non sabo*, y no havia quils traguera una pa-
1445 raula.

Be que al ultim, tant un dia y tant atre, o fora, si ma ve, perque pegà en ventres de cocos, o perque * ell no parà de pendre caps, lo que no te ducte [*p.* 76] es que ya pegà en lo viu, y dien llisament pel
1450 Poble quels presos no anirien a Roma per la penitencia : y ningu es volia trobar de la pell dells, perque tots creien que farien coll de figa o algo mes.

Poro en aço be podem dir que possà la gent lo
1455 carro davant dels bous com acostuma; perque estigué tan llunt de que feren penjolls de ells, com de ser yo Pare Sant. El motiu tinch por que fonch perque untaren be les mans al Carceler, y haventlos este dat escapatoria, feren salt de mata, y *bolave-*
1460 *runt;* encara que alguns dihuen que ells arrancaren la reixa, y, *tinatana tinatana,* picaren de talo com uns pobrets. Poro vostes nos deixen embutir lambut per lample, perque yo ho se de bona tinta, y primer faltarà el sol.

1465 Mes siga aixi o com los sastres vullguen (que per aço no es rao que perda yo el dormir), lo cert es que als presos els ixqué la Mare de Deu, y que feren lanada del fum; y el No*tariet, que estava al [*p.* 77] ultim vale y pobre com la Criada de Senta Ana, es
1470 quedà *in albis* y *asperques;* y fonch tal lo pesadumbre que prengué perque els pardals se limbo-

laren de la gabia, que li faltà un es no es pera pedre lesme y els menuts. Tot eren ronques, y bufits, que havia de fer sentencia dells, y que lay havien de pagar per les setenes. Que truchs y 1475 retruchs no encaixava el pobret home! Poro, o fora perque els dropos tenien os de judio y cordeta de penjat, o perque aixi estava de Deu, ell nols pogue tocar la llémena, ni fundà missa de onse de la mosca ques possà en la faltriquera. 1480

¿Pos que feu llavores lo bergant? Com no li estava be eixir a un cami real a demanar limosna en un trabuch, es llançà sobre nostron *Pep de Quelo,* pera que es verificara que tots tiraven al de les calces esgarrades; y com a la ocasió la pinten calba, 1485 amigo, es possà a buscar els tres peus al molto, y a ferne de les sehues; y hagueren vist que alçà un [*p. 78*] capell, y *apretà el manoll de modo, que solament lo gasto dels seus drets pujava mil ducats en clau.

Yo no se com so traçava aquell gandayo; poro 1490 tinch pera mi, que nou podia fer sense canut; perque, que vinguera, que no, a pel, en sos enredros y maranyes ell prenia la bruixola, y possava les senderes de manera que tot ho fea vindre al ull de la mola, y trahía molt bons reals. Nou comprench, 1495 ni ganes; poro en dos o tres plomades, y uns quants termens (que son : *Auto, Traslado, en testimonio, Ecètera,* y *triquibarrach),* toquen ferro a manta, a bondo, y sense temor de Deu; y mosatros ham de esclafar tarrosos tot lo dia pera tindre un 1500 trist menjar. Poro a fe mehua, que no els reçarà lasglesia, ni els arrende la ganancia : que bona palla arrastren, y son conte tindràn que dar a Deu; que alla es fila molt prim, y dompres tot son grapats en les calderes de Pere Botella, torrant castanyes per *secula sin fin.* 1505

Mes alla so vajen, que a mi nom *va nim ve, ni [*p. 79*]
tinch art ni part en esta cosa; perque aon no hia
sanch, nos fan botifarres; y a lo teu, tu, y cada cabró
1510 savénte; y girali el rech. Y supuesto que ya es hora
que vejam el cul a la taléca, y que anem donant
carena a la RONDALLA, fort y a ella; no siga cosa
quem diguen (y en rao) que parle per les hillades,
y que no done tanda als atres, sent aixi que no se
1515 la beabà, ni lo quem peixque : y aço sense adular,
perque so mes clar que laygua. Be tinch a la punta
de la llengua mes de quatre coses que vindrien
com anell en dit, y em va rodant lalbarda de en-
caixarles no mes aixi, dolcet dolcet : poro, giton, que
1520 la rabosa ve pel mon, y qui tinga cuchs que pele
fulla; que a mi tan me si dona blanch com negre,
y passa, galana. Ells contents, yo pagat, y en la serra
apedrega, com solia dir mon sogre, que ya esta
en la veritat y yo en la mentira.

1525 Ara *sus,* tornant al nostre assumte (que ya conech
quel trenque masa); dich y torne a dir que, tani-
men*tres quel Notari anava embolicant la cosa en [*p. 80*]
raons y miges lliures, pera fer la barba a uns
quants, susui quel pobre *Pep* (Deu que li ayde!)
1530 o siga per la tragantona que li daren, o perque en
realitat estava fet un albeurador de coloms, per
tan forat com tenia de les bales, sense ser ponde-
racio, dich que no pareixia sino un Sen Llaser, tot
esbalait, com si tinguera el mon damunt : de tal
1535 manera, que be podien dir que havia caygut de la
paella en les brases, y quel feen anar de Rodes
a Pilars.

Per esta causa, estan vostes, se mogueren
molts (y els mes de capa llarga, y peixos grossos
1540 daquells que nos poden seure de valents), a veure
com lliurar al pobre que estava en lo garlito, y

tapar la boca als maliciosos; perque encara que era veritat quel cas era molt fort, y que havia pegat gran campanada, era cosa que enternia asta les penyes, veure que sols nostron pobre *Pep de Quelo* 1545 estava a les banyes del bou, y com un got entre [*p. 81*] dos pedres; y mes quant tots *sabien que si no era home sense *pero*, a lo menys no tenia la cua de palla y havia vixcut sempre redó : perque el major mal que podia acumularseli, venia a reduirse a 1550 que era algo mulench, y *boló golondrina*.

No obstant ¿creuran vostes, quel sacre del Notari es fea dur dorella, y que va tindre descaro pera dirlos que *hoc* es neutro? Pos ell no cal dir que aço es cuento de vella, ni que mo trach de 1555 mon capújo; que yo conech subjecte que sencontrà en la embarrerada, y conta lo mateix : pera que vostes pensen de ahi quan gran penyora era, y com anava darrere dels peluques. Poro, boto al dos de basto, que lay entengueren ben entesa! perque 1560 lamenaçaren quatre o cinch animes de canter, daquells mes ventolers y braus (que tant sels dona menjar el pa aci com en les Indies), que com se fera de regalar, y no tratara de jafar del tris al tras aquell negoci, de son conte anava el donarli de 1565 calent, y açaonarlo de *potenti*. Y encara hagué qui [*p. 82*] apretà mes la cla*villa, dientli, clar y ras, o que fera els amposibles pera ferlo eixir per baix la corda, o que anara aparellant latèt; perque, per lleu, li daría pera salça, aixi com qui nou fa. 1570

Lhome, que oixgué allo, li va caure la gota mortal de ple a ple, y shagué de deixar munyir; y moltes gracies! perque la cosa anava ya de mala data, y el portaven sobre lull. Munyit que fonch, vostes mentenen, es seguix com una bala que 1575 possaren draps calents, y es tirà terra per damunt,

com si fora adobar còsins [y] llibrells, y no sen parle mes.

Girem ara la fulla, y tornem a la delicada de
1580 Gandia, a veure com li va en son batistot. Vostes ya sen recordaràn (y si no facenme merce de recordarsen) com se quedà en lo cuarto estamordida y sense polsos : pos ara han de saber vostes mateixos, que aixi com entengué, per recos mecos, que
1585 *Gimo del Portal* (bon pos que tinga!) feu boca de bolsillo, y que estava ya guardant la llantia, li tornà a pendre el desmay, doble mes fort *que la- [*p. 83*]
tra volta : de tal modo, que sis descuida un poch tambe haguera petat, y desta forma (parlant de
1590 teulades en avall) auriem acabat en los torrons; perque, mort lo gos, morta la rabia. Poro volgué la malaventura (per no dir ara atra cosa) que poquet a poquet reviscolà, y per fi es possà bona atra vegada, y tornali la trompa al gich; perque la
1595 mateixa dona, els mateixos pecats; y aço no hia ningu que ho puga remediar.

Es dir en bon romanç, que encara que se li feu la pasta agra, morintseli el seu *Gimo*, no per aixo volia obrir els ulls, ni juntar los berenars en
1600 *Pep de Quelo;* perque (com han oit vostes) sempre se li antoixà un bovo de Coria y un ase dret y fet, y lo menys que ella pensava era en coses bafaneres.

No obstant, com tenia a la tia *Bajuana* penjada
1605 de la orella, y esta li predicava tot lo dia, que ya 'que li venia el pich a la escampilla, que li botara foch; que lo que esta en lo cove es peix; que no tinguera que ser *simpla de panja; que [*p. 84*]
mirara quels pardals se lin bolaven ya del niu, y
1610 que pronte seria menester ferli fumet de cansalada; que dompres auria de anar a besar lastola a algun

pollós, y placia Deu que lencontrara; y, pera remajar el clau, que nos ficara en si era guapo o no el que havia de pendre per marit, que en apagar la llum tots son iguals; y encara anyadía un granet de 1615
sal, y era : que a ella y a totes les demes, lo quels importa es tindre un home al sa y al pla, y que no sen adone de si li roda o no el sombrero. Com dich pues, com li embocà tota esta carrega cerrada, y encara moltes atres qne no reça lastoria, la gica feu 1620
de les tripes cor, y tingué de be a be el deixarse capdellar, y no respirar per la ferida, asta veure en que paraven coses.

En mig de tot aço, vostes nos pensen quel Retor dormia; perque tambe estava en la dança, y 1625
feu molt bon paper *respective,* tocant a lo mateix. Vullch dir, que com no era capellà de campaneta
[*p. 85*] ni algun dotor de secà, si*no un home de gran quedo, que parlava en molt acort y que sabia sa ma dreta, me li donà una felpa a la jicuela, que 1630
la possà de bolta y mija.

Poro qui mes apretà el *quid* de la dificultat, y feu eixir lo such de la taronja, fonch l Alcalde, que Deu guarde molts anys : perque vostes han de saber, que encara que era un quimich que no 1635
faria un gust de la merda que cagava (en perdó de qui mascolta), per ser mol estrambotich y ridicul, com el dijós casorio tenia a tot lo Poble fet un bordell ben acabat, ¿que no hia mes? lhome es volgué espolsar les puses y llevarse la carrega de 1640
damunt; y aixi, ¿que feu? Aguardense y vorán.

Prenguè, com dich, y obrant de sa absoluta, cridà a so de trompeta als parents de *Pep de Quelo* y de la Gica; y congregats que foren, com era farfallós, en aquella llengua de draps que Deu li 1645
havia dat, els pegà una estufarrada, que no te

remey, sino que els la tinch de referir; y fonch desta manera :

* «A, cavallers! vostes ya saben que entre amichs [*p. 86*]
1650 »no cal tovalles; y aixi, vullch cantarlos la cartilla,
»pera que dompues nom prenguen el rabe per les
»fulles, y em se queixen de que nols he parlat
»en plata. Baix deste presupost, de mi tot lo que
»vullguen; poro de la vara non allargaré dos dits,
1655 »encara que siga a mon germa : perque primer yo,
»dompres yo, y sempre yo; que a mi ningu mha de
»traure la pusa de la orella. El poble esta pera pegar
»un esclafit, y a punt de que mos perdam tots en un
»dia, no mes per eixe diablet de les beceroles que
1660 »tant de temps quem porta a la jovenalla rebolta y
»desinquieta. Pos yo estich embarretat en que, o sha
»de casar dins de quinse dies, *velis nolis*, o li han
»de eixir a la cara les morts que shan fet per culpa
»della : y avejam si una vegada trauré els peus de la
1665 »alforja! que aço, si hu de quan en quan no llançara
»alguns rejiús y nos donara ayre, em pareix a mi
»que li pujarien a cavall y quel tindrien per un
»escurapous, o com si fora de la Alcòra. Vostes
»vegen de arreglarho, perque ho fare millor que ho
1670 »dich, y aci no haurà *Tio, pas*seme el rio,* que prou [*p. 87*]
»cabronades tinch sufrides. La terreta esta plena de
»marors, com vostes saben molt be, y no sera rao
»que dempues ens vinga el mal de les rates, que
»ho fan uns y ho paguen atres. Y a fe, que no pixe
1675 »fora rogle, no! que be conech orines, y ya saben
»vostes que so profeta de mal any. Conque, aci lo
»que ham de fer es llançarnos el gos mort, y empa-
»rellar a *Pep de Quelo* en *Eufracieta,* y al bordell
»quimeres y ruidos. Sino, desde ara dich que mal
1680 »rascany tindran, tant uns com atres, perque els car-
»reguaré la lley a males penes, y alteraré als jutges

»de Valencia; y voràn com se descobri lampanada y »el bou empiulat que ix, y entonces serà ella. Esta »es la aldea que yo porte, y no fas conte de retra- »tarme, per quant val lo mon. Si alguns tenen que 1685 »dir en contra de esta cosa, que parlen per Saturno, »que yo els escoltaré de bona gana.»

¿Vostes parlen? Anem, obriguen la boca! Pos lo mateix parlaren aquells proms; perque fentse carrech que l Alcalde dia l Evangeli, y quels estava 1690 molt a conte el obeirlo sense replica, ni jistaren ni [p. 88] mistaren : sino lo que fe*ren fonch, abaixar lo cap, darli les gracies, y tratar de compondre el casament en lora, que es lo que tots volien.

Anaren pues, com dich, a casa de *Eufracieta,* y 1695 li apretaren los dogals ben apretats; de modo que vent ella que la candela sapagava, y fentli força lo que la tia *Bajuana* li havia predicat, hagué de dar el *si*, y quedaren tots contents com uns rosinyolets. Poro qui es possà de gorja mes que tots, fonch *Pep de* 1700 *Quelo*, el pobre! que ya shavia fet el conte del perdut; y veures ara damunt de la roda de la fortuna, ¿que burlam? no mes que nos parlava en tots; y dins poch tems es posà tan bell y gros com si lhagueren unflat per la garreta. 1705

La Gica tambe es feu a la presa roja com un perdigot y lluenta com una espasa; perque com els pesadumbres no crien bona sanch, shavia possat com una canya, y tan perduda, que donava compassio : mes aixi que es resolgué a dir *amen* a tot, com 1710 si hagueren possat oli en lo cresol.

[p. 89] Poro, lo que son les coses del mon! *No obstant que shavia remat tant pel casament y que estava la cosa ya cuallada, en tot y aixo hagué dares y tomares, y estigué molt prim de desvanirse com el fum, y 1715 de parar en aygua de cerraques : perque, sobre

el dot y els interesos, y sobre els traques y vestits del abalot, hagué molts alts y baixos de una y atra part, y es tragueren les bragues fortament.

1720 Els parents de *Pep de Quelo* es deixaren dir que lhavien enganyat de barra a barra, y que *Eufracieta* no li arribava a la sola de la sabata, perque ells pixaven mes alt que ella. Y els atres, com tambe es pensaven tocar lo dit en lo cel, la costruien per
1725 la part contraria, y tot era llançar sanch, y dirlos, cara a cara, que nos pensaven ser gent de faldo gros, ans be entenien ser tan bons com ells; y que si la gica estava pobra, el novio era un home sense such ni much, y un tros de carn batejada que no
1730 servia pera res.

La cosa, estan vostes, passà encara mes avant y es feren varies quigotades, tirantse els uns als atres moltes flasto*mies; y si no haguera segut per un [*p. 90*] Frare Capugí, campana grossa de la seua Religio,
1735 que per acas estava alli y els llevà la bena dels ulls, tal volta y sense tal volta hagueren aplegat a les inmediates, y el casament shaguera quedat tan vert com ans. Poro, gracis a Deu, arribà a *venit,* y en lo dia de la Novia tots menjaren palla en un
1740 pesebre, y estigueren ben de tayna; perque tiraren el barret al foch, com aquell que diu, y hagué un *adolivit* y una Troya, que tot anava al bol, *y muerase la muerte*, que solia dir mon pare.

Convidaren a tota la terreta en junt y en crent,
1745 y hagueren vist vostes que es mogué una baraunda que no tenia fi. Mes que molt, si ampraren tots els astruperis, jarrachs y gatifells del poble, y feren una boda que no lhan vista els nats. De tot niagué *á tente bonete* y a porrillo, y pera dar y vendre. La
1750 broma, per lo consiguient, fonch tan borraja, que si dich que sen ixqueren fora to, no trauré llarch y

arrimat. El fandango y seréngue anaven calentets com a dimonis; y, ayre, ques socarra larroç!

[*p. 91*] * A *Pep de Quelo* li feren ballar lo paperet, y dompues li suplicaren que diguera la *Relació del Nas*, y els deixà en la mel en la boca y venent bamba. La Novia tambe feu diablures en lo ball, y ells cantà unes siguidilles, que de alli al cel. Asta els consogres tragueren forçes de flaquea, y digueren algunes matraques y coloquis dallo mes florejat. ¿Que mos cansem? En dir a vostes que tots soltaren les rodetes, que hagué canet en ple, y que la funcio durà asta alla al cul de la nit, quan volia ya rallar el dia, esta dit tot.

Poro, per ultim, sacabà, y aventsen anat tots per baix y a casa, els Novios se gitaren, *mano mano*, en la pau del Angel; y bona nit, cresol! Lo que es seguí dahi fonch, que com sabraçaren tan cumplidament en la creu del matrimoni, tots los anys hous y colomins; y, buscali la manta!

[*p. 92*] * *Se trobarà en les llibreries de Manuel Cabéro, en lo carrer de Campaners, y Pere Miró, junt al Colegi del Ven. Senyor Patriarca.*

La RONDALLA DE RONDALLES *que'l valencià Carles Ros donà a llum a nom de «un curios apassionat a la llengua llemosina», sembla efectivament no esser obra d'en Ros, com molts havien cregut, sino d'un frare dominicà, el P. Lluis Galiana, amich de l'editor.*

La intenció que mogué al «curiós apassionat» a compondre aquesta obreta, apareix ben clarament determinada en els preliminars del llibre : posar de manifest l'estat deplorable de l'idioma parlat a Valencia, en aquella època.

El llibre te, avuy per avuy, un gran interès pera l'estudi dialecial del valencià; y, apart el que li dóna la senzilla faula qui constitueix el seu fons novelistich (principal rahó que'ns ha mogut a incloure la RONDALLA *en el nostre «Novelari Català»), hem de creure que aquell interès devindrà major, en quant se demostri, com no ho dubtem, que una eliminació conscient, per part dels literats valenciàns, de les caracteristiques vicioses del llur dialecte (talment com ho anem fent a Catalunya ab el nostre dialecte ciutadà, o sia'l tristissim* català qu'ara's parla), *haurà necessariament de portar-nos al reconeixement d'una llengua literaria única; finalitat aquesta que ja's desprèn prou de l'estudi de la producció literaria de la nostra època nacional.*

El nostre text reprodueix puntualment el de la RONDALLA, *segons la edició de 1769; hem arreglada la puntuació, molt sovint arbitraria, de l'original, y hem descarregada l'accentuació, d'una prolixitat enfadosa, deixant-la unicament en els vocables y formes verbals hont pot esser encara util.*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 20 de janer de 1912, per «L'Avenç» de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÀ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari tres volums de la «Biblioteca Catalana» que's completaràn proximament ab un estudi preliminar y les portades pera la formació dels susdits volums.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. (agotat)

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

CANÇONER SATÍRICH VALENCIÁ DELS SEGLES XV Y XVI, *publicat, ab una introducció y notes, per R Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI.*

Formen part d'aquest CANÇONER les obres següents: *Lo Procés de les Olives, Lo somni de Joan Joan, Procés de Viudes y Donzelles, La Brama dels Llauradors, Obra pera'ls vells, Coloqui de dames*, etc.

Un vol. de XXXVI + 376 pàgines, ab facsímils 20 pessetes.

LA IMITACIÓ DE JESUCRIST *del Venerable Tomàs de Kempis. Traducció catalana de Miquel Perez, novament publicada per R Miquel y Planas, segons la edició de l'any 1482. Barcelona, MCMXI.*

Un volum de XX + 300 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

Publicat el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines . . .. 10 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*

Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Quinze fascicles publicats ... 32 pessetes.

Els fascicles solts:

PIERRES DE PROVENÇA...	(no's ven)	
JACOB XALABÍN...	3'20	pessetes.
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ ...	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA...	3'20	—
PARIS Y VIANA...	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE	1'40	—
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA	0'50	—
PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER... ...	1	—
DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL.	1	—
TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL	2'40	—
LO FILL DEL SENESCAL	0'50	—
DEIFIRA. ECATHONFILA. *(L. B. Alberti)* ...	5	—
FAULA DE NEPTUNO Y DIANA	1	—

LLEGENDES DE L'ALTRA VIDA:

Fascicle I: *Viatge del cavaller Owein al Purgatori de Sant Patrici; Visió de Tundal (tres versions).* — 120 pàgines ... . 6 pessetes.

Fascicle II: *Visió de Tricteim; Viatge d'en Perellós al Purgatori de Sant Patrici; Aparició del sperit de G de Corvo; Viatge d'en Pere Portes a l'infern* — 120 pàgines ... 6 —

En prempsa el tercer fascicle.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Casa MIQUEL-RIUS, carrer de Mallorca, 207, Barcelona

NOVA BIBLIOTECA CATALANA
publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

NOVELARI CATALA
DELS SEGLES XIV A XVIII

RONDAYA DE RONDAYES

EN MALLORQUÍ

DIRECCIÓ
CARRER DE MALLORCA, 207
BARCELONA

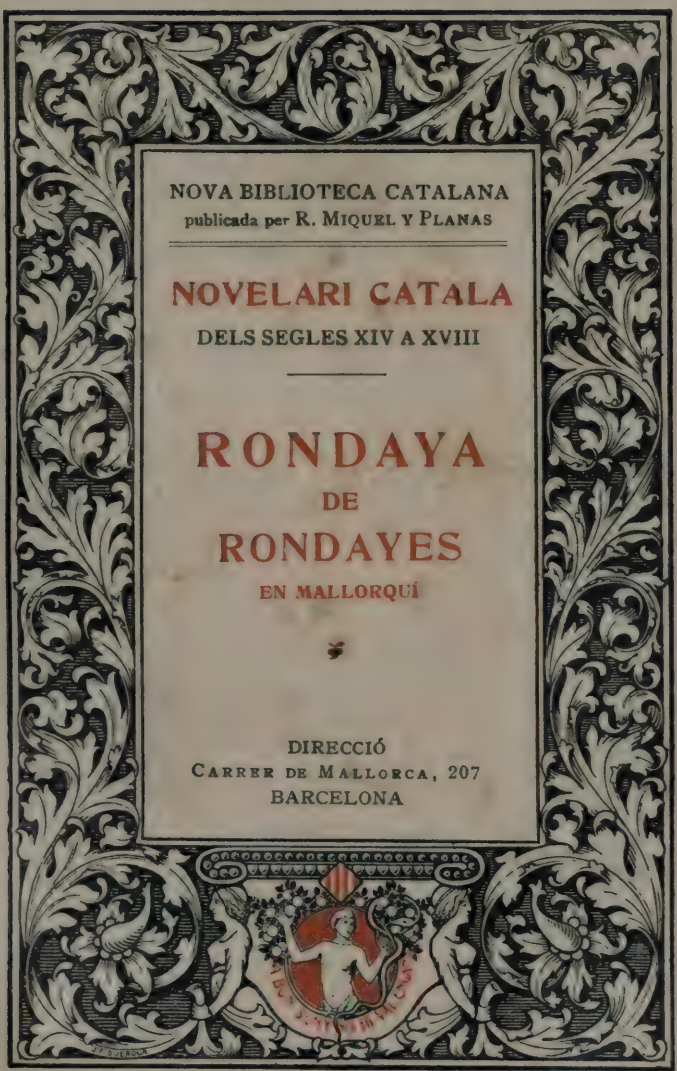

Preu d'aquest fascicle: 2 pessetes.

RONDAYA DE RONDAYES

EN MALLORQUÍ

(Palma, 1815-1817)

RONDAYA
DE RONDAYAS

EN MALLORQUI,

Per entretenir un poc la bòga . y fér la prètxa á ses nits de ivèrn sense embrutar se pasquera, ni fér mal tèrs á ningu.

Composta

per T. A. y C.

PALMA.
EN LA IMPRENTA DE FELIP GUASP,
AÑY 1815.

Portada de la Edició A

RONDAYA
DE RONDAYAS
EN MALLORQUI,

Per entretenir un pòc la bòga y fér la prètxa á ses nits de ivèrn sense embrutar se pasquèira, ni fer mal tèrs á ningu.

Composta

per T. A. y C.

SEGONA IMPRESIO.

PALMA

EN LA IMPRENTA DE FELIP GUASP DEVANT SA PRASÓ.

AÑY 1817.

Portada de la Edició B

*AVIS AL PÚBLIC [*B.* 3]

JA ha dos añys y buscas que vaig fer estampar se RONDAYA DE RONDAYAS EN MALLORQUÍ, y al punt fonc còm qui teyar
5 rama, que no s'hi veien ses mans de despecharne, de modo que dins quatre dias feran casa santa de totas qui no hen dexaren una per nat señal. Are m' ha passat per s' escudeller tornar de bell nòu á provarli es pañy, aumentade de frases una mayne,
10 y colcuna de aquellas de piñòl vermey qui val una barba d' un soldad, y encare dins es tinte n' hi han romases per llevor d' espereguera, qui es pecat que s' hagen de pèrdrer; pero colque dia será bòn dia, qui encare se fassen rollo de se coua, o sino tal dia
15 ferá un añy, que ell se perdan naus y galèras, y sens' un ai ferem s' eoli. Perque el dimontre qui es el dimontre no es capaz de esvehir tota aquesta falèra, qui n' ha més que herbei, y parex que n'hi nexan á forfollons, y sempre hey ha camp per
20 correr, qui no acabariam es que filá may.

De errors d'imprenta no hem perlem, que no n'hi faltarán á balquena, que axo es fruita, y ningu

---

1-33 *L'avís al públich fou escrit pera la segona edició de la* RONDAYA, *feta en 1817. Els passatges que dintre'l present text hem posat* [entre claudators], *provenen igualment de dita segona edició, y no's troben, per lo tant, en la de 1815, o primera. Les indicacións marginals indiquen el traspàs de pàgines d'abdúes edicións, entenent-se per A la primera y per B la segona.*

pot dir de aquesta aygo no beuré, perque tots hey tenim es pèus, y adames que no son unglas de sant, y tot s' hen pot anar emb aygo beneita. Y axi qui hen vòl que als es dit, que á ca en Felip Guasp ne venen, y en mitge pesseteta vos curereu se nafre, que es tai tirat y va tetxat com ses vuitenes, que no son feridas mortals, y mes care es una mortaye; y encare hey tendrá se ganancia de ne Pex frit, qui le se podrá lligar en es faldar de se camía, que vuy en dia s' es masté sebre treurer es bièxos; y axi, tirau des fòrro, qui es lo qui fa el cas.

[*A. 3*] *PROLEC AL LECTOR [*B. 4*

MIG lector: ja ha mes añys que es c.. den Baña, qui jò era atlot pussér, qui no m' alsave de se tèrra, quant me va pegar es flato d' escriurer aquesta RONDAYA per fer sortir á ròtlò tota aquesta faramalla de mallorquinades. Tant prest com vaig posar fil á la güya vaig veurer que hei havia òscas, y que no era bufar y fer ampollas, y que no seria cosa de durne un reteulet á sant Matgí si no hen fos sortit agüyé; perque es net de se pañora y es busillis está en no sortir may de se parada de ses sebes, y compondrer es bàrtulos per que ses frases hei caigan com á brusca, y hei vengan á plom [y justas] com l' anéll al dit, y sempre heya torrons per ferlos se garangòla, y es precis anarhi emb un señy de bistia veia per no pèrdrer es cap des fil, ni se tramuntana de vista, [ni dexar ses manades p' es

rostoi. Perque en comensar á prender cresta per ballestra, un còp en es may y s' altre á s' encruya, y escopir fòra de se tròna, un ase hei va en ses
55 quatre pòtas, y sortirá un potracòl qui tendrá tant de gust y sabó com fava perada freda]. Y es cap y la fi, á forsa de suc de cervell, y de gratarme es for-
[B. 5] *matge, vaig trèu*rer aquest papér qui tal com es [A. 4]
se representa.

60 Al punt que va sortir de se clósca de s' òu, [y comensá anar en rauge,] va ser com á pan beneit de se préssa que se daven per lletgirhó, que com que no hey haguesen de ser á tems, y ca meua era carreró fet de se gent qui m' ho treya de pòtas, y jo
65 de sol á sol escrivint copias á uf, perque tot hom sen feya llepadits, y jo mes content que un ca emb un òs, qui no tocave de peus en tèrra, ni m' haurian tapat emb una flassada de la gran sòrt. Moltas personas de que fa fer hem posaven grins en es cap
70 de estamparhó, pero per una oreia m' entrave y per s' altre m' axia, y hem feya tanta mélla com si hem tirassen payes de Menòrca. Perque jo no m' he pensat may tocar emb un dit al cel, ni que axò fos cosa tant per lo qual, y que tota aquesta pressa du-
75 raria de Nadal á sant Esteva, y que tant tost ne arribarían á fer estopins, y á la hora d' are ja no sen cantaria gall ni gallina. Y de mes á mes, que may ne faltan de prims de escaldums qui en es lléu hey troban òsos, *y en ets ous hey troban pels; y ells [A. 5]
80 no hen ténan en es cap de se llengo, y tot s'ho passen per se garrova, y allá ahont dexan caure ets cinc ossos no hey nexan pels. Pero com son estat tans qui m' han mogut aquest borino, es cap darrer m' han fet dexar d' historias y m' han giñat
85 com un vint y quatre, y jo hey som caygut, com se mosca en es bròu, sense pòr de frares ni gramane-

[*B. 6*] ras; *ó sortirá marge ó caramull de pedras, y ja heu veurem en Gelat ahont s' ajeurá.

En materia de ortografia l'hi he pégat per se descosida, axí com m' ha dictat es carabassòt: que aqui tots anam á las ultras, sense reglas ni un fòtil mort; y per pitjor, que de vegades de allá ahont hauriam de pendrer llum prenim fum, perque es millors mèstras tal vòlta duan es barret d' espart. Si te aperex que no he tocat pilòta, ni som sortit á Mallorca, het diré que no ni ha mes de fétas, ni mes cera que se qui crema, [y no cualc tan enrrera que no sapia de quans de puns me cals, y no me agrat de deurarme d' estañy, ni tench mastér que hem rentan se care emb un pedás d' estopa,] y per axò fas fèndi y het vuy servar colleret, perque no digan que som taruta, y ja sé que *quod*
[*A. 6*] *natura non dat nemo* **tutturulud*. Si m' ho miras de bon uy, encare n'estiré com un pasco y hem vendrá de mil oros; pero si m'ho barrufestetges emb un pam de morros, y heu llegeis com qui mestega fasòls, no hem ferás falló per axò, que jo ja tench s' esquena á dos aygovessos, y el mon m' ha pegat betcollada, y res m' alsa es ventrei; y axí quedarem sempre tan amigs com abans.

[*A.* 7] * RONDAYA [*B.* 7]

Diu que axò era un procuradorètxo de mala mort, qui era una bandúa, mes alt que la vida perdurable, mes sec que l' idol, y cara de *pocos amigos*. Ja havia voltad es cap de Calafiguera; pero encare fronsia emb bona casaca de paño del buf, espesete deurada d' or, calsas emb barrules y ses seuas sivellas al axár.

Era molt curt de gambals y en se vida havia estudiat palade; pero [ell se pensave ser del tresú de Mallorca, y tenia ets altres per uns nonèns, y deya que no eran mes que escolans d' amèn y que los ne daria emb una cuiereta, perque] era caigut á la faus y duya la balla de tot es collegi. Perque á forse de rossegar es c.. per la Audiencia, en se mònita y bona llabia que tenia, sabia embuyar un ram qui ningú n' era capaz de treuren cap ni trellat, [y s' era fet s' escala d' encortiná de tots es missèrs, qui l' havian pres per fill d' anima, y l' havian posat en creu de mar, qui el me tenian dalt la ròda, sense mirar que s' embercaven emb una barca de caña, perque no era capaz á destrevar es *cul á una gallina, y ells pensaven que [*B.* 8]
hey tenian es bras dret y que podian sortirne en mitge espase manco, perque era mes escabillós que la pesta, y es seria aferrat en s' emblanquinat, y en dos argumens de blitiri y quatre rahons foredades, qui no tenian cap ni centenér, mesclant cols en ca-

regols, hauria fet veurer des blanc negre, que es pensave haverles em babaluets, y que tots eran pitjors que en Sèm, que dave pau á vespres.

Pero mai tenia millor fava de son caxal que com las havia en còlque cap fèrro, tudòsa de casta forta, de aquells bañotas, y quant veia que havia fet ets òus en terra, qui el me tenian atecat de passos a un carreró qui no passa, qui no tenia forat per hont axir, mes travat que un escaravat entre borras, encare sortia com un piñol de cirera:

«Ja mos veurem ses caretas! Axò no son mes »que quatre petiscurris qui l' han enfilada per »se punta, y van calsats per aygo; sense sebre »que es metgencan, perque fan llegir de monja, y »no saben lletgir sino emb un breviari. Però canten »actes y mentan barbas; jo no hem dexaré passar es »carro per damunt, que mal òs tendrán que roégar, »qui los faré rentar llana negre, y no han de »trèure aquest caragol bufant, y serà precis des»calsarmi y treurer tot s' estam emb aquest as»sunto. Ells han de pagar s' estucha á tròssos de »fetja, y es dinés han de venir perfumats, y fins »aqui no es mes que pa y mèl; que despues des »mort vendrán ses antorchas, y no los ha de valer [B. 9] »*cera del *corpus*, que jo tench mala saliva, y heu »tench de arribar á s' enfront, y ja heu veurem qui »l' ha mamada bona.»

Y emb tota aquesta xètxara hem tenia la gent entobiada, y la mosca qui hey caye, perque s'ho feye pagar á un ui,] y treye ets atacs en es pobres pajesos, y á tots es malanats qui hey cayen, y pogué surar se case, qui la tenia plena de bigarnius, y pujar á galliner una catèrfa d' infans.

Però [may feu casas emb art, y tot hey venia

tant just com se llantia de Campos, perque men-
175 javen com uns trabucs, com si hey vangués la
mayna, y feyen es pams amples, y duian un
punt qui no estave en dau, qui feyen pleta de tot,
y tot erán compares y comares, y sen anave per ses
bardisses; y l' entretant, mestra Pera Juan escriviu,
180 y que ja heu dirán de missas baxas, y es darrer ten-
cará se porta.

Pero sempre hen bollave còlcuna, y en venir
s' estreñe s' enduya s' aumut p' es cap: perque es
Señors no li tenian massa la pia, y el m' havian
185 pres en vensó, y hel me duian per la búxola, y de
cop descuit l'hi esvergaven còlque multa qui sabia es
crèdo, y ell s' havia de beurer es còp com se figuera,
sense parlar ni motar; y de cop de cop,] *al punt que [*A. 8*]
li entengueran se flor, y li varen veurer se tela, [y
190 conegueran que no es òr tot lo qui lluu,] tot hom
el va dexar plantad, qui feya tant de paper com una
bulla veya, y ell hagué de acalar ses ales, y duya
tanta terra, que havia per*dut el mon de vista, y [*B. 10*]
no hey veya de cap bolla.

195 Pero sempre dugué tanta superbia com Rodri-
go dalt la forca, brevetjant de cames primes, qui se
feya de los Godos y ningu sabia de quines égos
venia; pero ell deya que à ca seua tots eran estat
gent de qui ha dalt y que no venian de ses arasses;
200 y no podia sufrir se genteta de portalet bax, y sem-
pre se aguantá p' el sant espinac, y no amolla-
ve á Mèco; [y li varen treurer *Don Querques*, y no
li va caure may.]

Aquest procurador de mos mals tenia dos fills
205 y duas fillas: ni havia una qui era una bona vòya,
trillo millo, y per axò era s' avassiada de cocous de
son pare y de se mare; pero se petita era una rama-
ròl, esburbada, trempallams, de ses igoladuras de

Judàs, y duya molt de vent á se flauta. No hey havia
pañy qui servás en aquella casa: son pare tot lo dia 210
mitg figa, mitg rém; se mare, hen veure se seua, pre-
[*A. 9*] nia ets atapits sense * dir ase ni bèstia; ets atlots no
hen feyan tròs, afectats de la vida pandera y de anar
de la parranda fins á la gran hora de la nit, [y á s' escò-
la continuament feyen véga, pèssims á se llissó, y á 215
se composició creu p' es mitg, qui ja eran garruts y
no sabian dos genetius, y es mèstra ja los havia ta-
pat es cap y no los deye mes que no esfondre-
rian massa tròmas ni matarian mòro qui hagués
nom Juan; y si algun dia li venia á la revéssa, y 220
los etsufava el señor onclo emb un bon fas de lle-
[*B. 11*] ña, encare sen duia ses tornas, y son pare pre*nia
ses massions per ells, y axi es criaren en so
cabrestre damunt es coll, qui arribaren à ser pitjors
que carn de xinxa.] 225

Y ses atlotas, just se mare escopida, qui res de-
xaven per vert, y tot lo dia delay delay, de sòn
Mèllo á son Catèllo, cercant qui té ous de vui,
y se case qui sen anave á la vela com una candela
cap avall, y las passaven tan tristes, y es torts 230
ne pasaven tan baxos, que arribaren á no tenir
trast que parar, mes endeutats que sant Pera y sant
Feliu, y los mes dias los passaven per aquesta santa
creu.

Tot era una casa de bobians, [qui ninguns llau- 235
raven d' un còll, y tans de caps, tans de berrets,]
qui parexia una gabi d' orats y el dimoni qui
hey ballava p' es mitg, y tot lo dia hey havia encar-
nat y blau, que no feyen mes que dar greix a n' en
Barrufet. 240

Perque es petit era un taravella de s' escuma de
se pesta, viu com una centella, qui hauria xepat
un cabei al aire; pero [dolent á s' ultima carta, qui

no tenia caire bó, y no ni havia altre bax de la
245 capa del sòl, y] pitjor que allò que tiran, qui no feye
petjada bona y los ne feye cent per un passòl y mes
que ses orugas, y passaven tots una vida de moros,
qui los ne feye veure y creure, y cada instant
los ne feye tòr*ce, qui hen passaven de verdes y de [*A. 10*]
250 madures, y ja n' eran passats tots es caps grossos, qui
el posaven á còst y llevadó, per ferlo entrar en
sella, y tant matex, en entrarlí en es viu, l'hy
feyan un poc de mélla; pero, *agoc! dins dos dias [*B. 12*]
tornave á ses primeras lletras, que tots es seus
255 proposits eran d' euforga, [y era com qui batre
fèrro fret, qui so mirava tot com se bòira, just com
si li perlasen de se néu d' entañy.

Y l' entre tant feya son cap envant seguint se
seua calèssa,] y arribá á ser tan fort de morro,
260 que ningu li podia tòrce s'oreya, qui parexia que
se havia begut es señy. Y no pará fins que se va
aplegar emb una garrullada d' *alàteres*, qui eran
uns astornélls de marca qui s' esplugaven tots emb
un llum, y mal be fase p' es milló, y la justicia
265 ja los havia pres d' uy y los cercave de nas á nas,
y la forca qui los feya mals avarañys á tots.

Son pare n' estave fins en es còll, y hen duya
una migraña dins es còs, qui el se menjave cru, y
es cap darrér va tirar una maleltía qui l' arribà
270 á ses tres pedretes, [qui per poc no fa es cuèc,] y
ja hen corrian malas nòves; pero el tregueren p' es
cabeis á miquetes de congret, y poc á poc co-
mensá á trèurer favas d' òlla; pero ja no fonch
homo pus.

275 *Per acabar de clourer se nòu un día vengué [*A. 11*]
á un trevés de cabei haverhy un dia de judici,
perque se petita estave señy á pèrder per un me-
nestrelet de mitg' hora pasar, qui era estat *gualla-*

reto, [y li deien en Toni Trò, y era mes conegut
que en Boira,] y s' era fet un pipiripando, qui 280
havia vist la Xèca y la Mèca, y no havia menester
esperons per correr; pero era un malfenerando
qui se feine li podia, y vivia esquena drete á
[*B. 13*] la barba d' altri, y si un dia **quando celi* prenia
es cabás, parexia que hey tenia un ca de bòu y güias 285
á se cadira; afectat de la tasseta, qui havia á la clotélla, y quant no hey veye de cap bolla no s'hy podian
acostar de mitg' hora lluñy, perque tot ho passave
per un desayre, emb una llengo de foc qui teyave
cantons, y en amollar en es xòt, tot eran botas 290
y carratélls y altres herbas, y sobre tot jugador á
la quinta essencia, qui hauria jugat ses claus de
sant Pera, y tenia uns uis en es cap des dits
que era capaz de fer veure carena en es mes
pintad de Mallorca, y tots quans se posaven emb 295
ell hen sortian escalebrats, qui es daveu la volta,
[*A. 12*] y retxaven ses *parets, y li tiraven còlque flastomía
qui alsave terreta, y devall devall corria rum rum
que tenia fullet.

Pero ell sen regalave y sen feye tres unsas de 300
tot, y l' entre tant en ses seuas magarrufas se feya
la barba d' or y los treye es moll des òssos, y
dins quatre dias feu ca seua, qui tenia ses parets
d' òr, campant com un patriarca, y hem posá s' atlòta com una Magalona, tota carregada de virim- 305
boias, emb uns pòndos tan alts, que no hey bastaven
ses rendas de ca Dòna Mira. Y ella se posá tans de
grins en es cap, que no li podian escupir devant, y
perexia que tot hom li era caigut des c..; y estave
per ell *ad omne quare*, que sen seria anade emb 310
un negre, sòls per treurese se panxa de mal añy,
que ja le tenian tots aferrade á s' espinade, mes
prims que la mort d' Itria, que parexia que ha-

vian vist *ánimas, y tota la santa nit perdian s' ase [*B. 14*]
315 y ses magranas festetjant p' es balcó, qui arribaren
á fersi sopas.

Es veinats al punt heu ensumaren y hen sabéran
la prima de tot, y tot era xep á xep, y deyen cinch
sous, tres sous; y co*mensaren á posarli calseta [y [*A. 13*]
320 á treurerli ses paparrugas, qui no li dexaven òs con-
dret, y colque llengo fresca se havia dexat dir si ha-
vian pres sa colade tèndra, y cent mil bataionades,]
qui hei posaven un pam de muya, y tot hom ne
feye gazetas.

325 Però son pare dormia á ses totas, y no sen
temia de ses cóssigas que li feyen tan pròp, y so-
lament no s' era empexat de sebrer de hont sortia
tanta fanfarria, ni si havia trobat negret, que ell ja
sabia be que l'auca no heu treia. Y la cosa l' entre
330 tant covave devall devall, com es foc de santa Qui-
tèria, y ja estave tot á la crema per pégarli un pe-
tardo, qui encare no hen sabia brot de tot aquest gar-
bull, [ni la havia moguda de son punt y ja mos
trobaven en es c.. des disapte, qui per poc arribá
335 á missas ditas,] y l' hey haurian feta com un mac
si el diantre no els hagués posat terra á s' escudella
per esbucarlos se potranca. Es que son pare havia
vist fresse, y una bona veinada qui anave rèl en
Deu, y molt tocada y posada, l' havia informat
340 á pedras menudas y li havia dat ses fitas netas de tot.

«Cregue (li digué) que la cosa va urugade y es
»fas será gròs: axò son favas conta*das, y mir quin [*B. 15*]
»dia ley dic, ses ampolletas corren, y Deu vuya
»que bon tems fasse, voste tendrá un dalt á bax
345 »s' hora que menos pensará; y axò no té espina
»*ni òs, [la cosa fa hora per llégo, y ja está mes en- [*A. 14*]
»vant que es pas des gerrers, y jo heu sé de bona
»tinta:] ja m' hen tornará resposta de aquí que plòga,

»y com tendrá es cap batud ja es poserá se cerve-
»llera.» 350

Don Querques estave en sos cabeis drets de sentirho, y no li agradave un pel, y comensá á badar uns uis com uns salers per afinar se magaña, y un vespre l'hem va atrapar el hort, y la agafá dins quatre parets, y emb uua cara de rais li va intimar 355 ses temporalidads:

«Mira (li digué) que jo estic informat del A »fins á la B de ses teuas ballandinas; es bast te »ròda, y xa fer l' orga, que còlque dia trobarás »sebata de ton pèu, y diras: oli mi ha caigut. Vetle 360 »es ble, que ningu t' ha de posar es ruc es porxo »sino jo.»

S' atlota quedá de pedra, qui no ni haurian tret gota, com se véu se ruxada damunt, emb una cara com un lléu, qui le haurian pogut encendrer 365 lluquets; pero encare si volgué alsar á majors y servarli ses téssas, y emb una cara de màscara li va esvergar es quatre mots de la veritad, y digué:

«Ja n' estic fins aquí de veurer morros, y de es- 370 »tar farislá com se berganta de Son Amatlér: jo
[*A. 15*] »no hem cas á *la bebetlá, y ja tenc tots es mèmèntos »fets, y no hem falta sino tirar el resto, y lo damés »son viòlas.»

[*B. 16*] *Son pare era curt com una monèa, [y en venirli 375 á repel prenia se figa p' es capoll, y era capáz a fer passar el mon per un cós de güia;] y com ja duia se mosca en es nas, emb aquesta va sortir de botadó, [tant volat, que ja no cernia en son cedás,] y l'hem agafá de pontet, y per *fas* ó por *nefas* l'hem 380

---

351 El pobre estave, *deya la ed. A; el nom de Don Querques no apareix fins a la ed. B.*

exibá dins la Misericordia; y contá en es Prior, fil per randa, tot lo qui passave, y li digué que dugués aquella pècora p' es sacorrat, perque tot lo dia li feya es saluet, qui ni havia de fer una com
385 un covo, per sortir de la seua parlamenta, [y li feya rotar sang viva;] que la posás en conró per ferli servar es llum dret.

Es Prior [no era colque capellá de caldereta qui n' estigués dejú, sino] un homo de que fa fer,
390 de aquells den tems primer, [qui sabia més que oli ranci,] y s' havia cremat ses seyes en çosas de aquestas, y hey podia dir de prim, y no anave de fetellerías ni de pòrros fuyas; sino que se agradave de posar es pèus plans, [y anave derrera llevarse ses buscas de
395 devant y sortir de perendengues: que altre pebre li feye còure ets uis, y li nexia un cabei blanc cada vegade que el me posaven emb aquets quinéntos. Y sobre tot volia fer un sayo mal teyat, que ja estave cansat de veuren, y sabia que aquesta gent
400 en prender se brilla en ses dens, tisoretas han de ser, y ningu es capáz a treurelos s' ase des cap, y tant matex tot quant se fasse no es mes que un pagat á un banc, com qui rentar es cap * á s' ase y [*B. 17*]
pèrdrer es llexiu, qui servex tant com se carebina de
405 Fa Ambròs, perque á mal de cagar no hey valen servas,] y volia posarhi auguènt de reblanir, per no dar aquesta campanade, que ja veia que era pegar toc á se paissa, y li deia que tot seria una plataforma, y que estave molt enrera d' òscas y
410 que seria mes llarc que un dine de fil: que * no [*A. 16*]
convenia posar s' arade devant es bòu, sino que li posás Deu devant la vista y que li fes veurer lo que havia devall es terròs, y que de no, allá hont ella posave es drap, bé hey podia posar ses
415 tisoras, y que des seu pa feria sopas.

[«¿Que n' has de fer (deie á se bergante, de
»boca á boca) de aquesta palamèca, qui no es mes
»que una ploma de cap d' ale, qui té tant de señy
»com se granera, sens ofici ni benefici, qui no es
»bo per empèlt de cagamutge, y tot quant te s' ha 420
»de fondre, per aygo vengut, per aygo tornat? Y tant
»matex dins dos dias vos menjereu ses unglas, y
»no tendreu ahont caure sechs, que tot está pintad
»en el dau y de mes verdes sen maduran, que jo ja
»se per cap sòus que tot s' aguante per virtud des 425
»vicari de Buja; y quant hey serás es mitx des ball
»las te ferá bourer rases, y het tractará lo matex
»que un pedás brut, qui hen ferá se pell den Tu-
»dèrris, y en estar dins se mata ten heurás de es-
»treñe es cap, que ne Seca heu ha de fer, y *trastis* 430
»*piulastis*.

Pero ella encare sortia emb aquella care de vaqueta:

«¡Quins fidèus tan clars! ¿Voste que es pense,
»que jo som nada de vui y batiada de ahi? Axò ja 435
[*B. 18*] »es mes véi * que es pastar, y me mare m' hen feya
»vòu-vòu, y ja heu saben ets allòts qui van á dur
»oli. Tant matex no hem donará entenent que la
»Mare de Deu ha nòm Juana, que á mi no hem
»combreguen en ròdas de molí. Jo no estic lliga- 440
»de en genetius, que qui foc ha de menester en
»sos dits lo cerca, y cadescú sap quin pa l' asassía,
»y no hem venga mes á romprer ses oracions emb
»tot aquest proangol, que ja n' estic florida: y tant

416-456 *Aquest passatge's reduía en la ed. A, a lo següent:* [Pero tantas còsas li sabé dir, que arribá a posarli un cap com una ferrada, y li florí es cuc de s'oreye en mil frioleras, qui no pujaven un grell d'òu, que es cap darré va mudar de cantet, y li va dir: «Axò ja son figas d'altre sostre; jo ja som es cap de allá, y] voste te rahó.....

445 »matex no s' hen desferán se pell, y tirará qui ten-
»drá bò, y es cap y la fi no será mes que codrillo,
»y fòris.»

Es Prior ja estave fòra des solc, en se care
qui li fumave, y no hey podia prende pèu, qui es
450 dave tòcs p' es cap, y tenia es joc per perdut, y
veia que tenia tant de remei com un ase volar, y
no feie mes que ventar s' espase y darli s' aygo
per escampat, y deie:

«El mon ja está cremat de cuit! Ell ja no
455 »heyá pañy qui sert! Ell ja no heyá tu ni vosse
»merce, qui ni ha per tirar es barret es foc.]
»Voste té raho que li véssa per damunt es cap: jo
»faré de *las tripas corazon* per servirlo; jo li aniré
»l' ui al bòu y li posaré se proua damunt perque
460 »no vaje de las seuas; [qui la faré mudar de sòl á rèl,
»y no tendrá massa llargas mánegues, ni un dit de
»vela, perque en darlos un dit se prenen tota se
»ma;] ó sino li daré las set qui pertañen, y fòra
»brots, que en mi no heyá xits ni xitas.»

465 S' allòta l' entretant feya es santo baxo emb una
care d' un pam, mentres que es Prior li va * dar un [*B. 19*]
axabuc qui la posave en es banc des negres, [qui
lin va dir pera salar. Peró ella el dexave esbrevar,
mes fresca que una camerròtge, y sen reye devall
470 es nas;] pero quedá com es blat del añy tretsa,
com se véu *in cobillis* [dins quatre parets, qui no
veia un pam de cel. Aqui ja no hey va haver Tòni
que nòva, y s'hi podian llogar cadiretas per sentir
es seu capet de llengo, qui hen passave un ayre:

475 «Axò ja son figas d' altre sostre.] Ja se jo per
»hont me *ve s' obblada, y qui me ha fet el [*A. 17*]
»favor. ¿No tenen mes feynas que anar á portar
»floretas? Pero ella no la durá á molí, que ha de
»venir á baláfi, y li tenc de trèurer es mèl de se

»care, y se crisme ha de venir en ses meuas mans.» 480
[Don Querques pensant señarse se tregué la vista, y] s' hen aná com un pasco, pensant haver conquistad Buda, com l' hagué feta d' ase y seca. Perque en Toni Trò brevetjave de cames primas, y còm era un taruta de aquells qui, en dir tretsa n' han 485 entrades, tretsa n' han axir, y com sabé se magarrufa, si va axencar y digué:

«¿Que son [aquestas endemeses y tots] aquets »emblevins? ¿Que pensen aquets morts de fam que »som jo colque homo de pèltris mèltris, y que 490 »tiran se fia dins un póu? En tant bon drap »l' hauria bolcade se mare, [y tant com mes lin »valdria es seu sayo! ¿Y ahont podria posar millo »s' espigolat? ¿Que es pèsta veurerse regalade com »el còs de sant Jordi, boca que vols, cor que de- 495 »sitges, sense que ningu li pugue dir fet ensá ni fet »enllá, qui tots la durian en paumas d' òr, qui no
[*B.* 20] »*tocaria de peus en terra, y no li faltaria mes que »roña per gratar, que ni hauria mes de vint y cinc »que pegarian sèt culades á un puat nòu? ¿Y encare 500 »hem fan s' estugós y bufan en es brou, emb un ne- »goci tan orb, emb tots aquets escrupols de Fa »Gragai es coll?] Pero, ells no les me empetarán, »ni hen ferán de mi en Juan Gentil. Jo hen faré una »de *populo barbaro* y heu tiraré tot á mòrbo, y ja hem 505 »ferán un nu á se coua, y que hem vengan darrera »emb un pa calent.»

¡Ja hei estave preciós! Ses cartas l' entretant corrian á forfollons, y es billets á uf.

[*A.* 18] Un vespre si va esvergar daxo daxo, á bo*ca de 510

481-482 *En A deya:* [Son pare] sen aná com un pasco....

484 *En A:* Perque es bergant brevetjave..... *El nom de Toni Tro no compareix fins la ed. B.*

sótlera, emb una aigo á portadoras [qui es carres venian de gom en gom, emb una fosca qui la podian teyar,] en se bèca á la biòrxa y tant de xafarrote devall xélla, y per *belliquis bellòquis* pogué
515 perlar emb ella, y li digué:

«Aferret fòrt en ses anellas de la sala [y no hem »fases fetxida,] que tot será fum de formetjade. Jo »he posat pèu á s' estrep y he de treure se llarga, »que no som jo homo qui [fasse came mènga, ni]
520 »se amoc en se mánega, ni hem fase de boca c.. »per ningu nat del mon. S' esclafit s' ha de fer »dins vint y quatre horas: ò romp, ò fa guènxo, y »no heyá vèl. Per denssarasèi! que tenc de mòurer »un desvèri, ó sino para esment á bollas, que no
525 »vui que hem tengan per un beninoni. [Y ja pòts »veurer de quin cap feim òscas, que no vui estar »empestenegat en so gall dins se pastérà. O bus, »ó barro, y lo que s'ha de empeñar que es vengue.]»

*El centdemá hey tocá comparació, mes sèrio [*B.* 21]
530 que el Pare Bestard, y fent se grémola, còm qui es riu de se prosesso, li va dir dos per tres lo que fa fer. Don Querques duya se mitge brusca, y encare enave fòra corda des rebumbori de se nit passada, y al punt va estar fòra d' orga, y li va dir:

535 «Altre boñy m' axit, y un que hen tenia, son »dos: tant de Péra vol dir ase. ¿Ahont me vé »aquest caspitè florit, qui ha quatre dias que es »sortit del *poi, y desque se veu dins la marròta [*A.* 19] »ses posat en tal prosopopeia que parex que tot
540 »hom li ha de fer réndibú? [Génto con génto, que »aquest lloc no es per vos, mestre Colom.]»

En Toni Trò era prim de escaldums [y estave

532 *En A:* L'homo duya la mitge brusca.....
542 *En A:* S'anemorat era prim d'escaldums.....

gelos de s' olla coléra,] y com véu que li havian tocat es potet, comensá á descapdellar, y ja foren si es tórt, si es mètlara, aquesta es meua, aquesta es teua, fins que arribaren á tu per tu, y mogueran uns canamuns y canavalls, qui no si entenian, y se pegaven á crema roba, qui se digueran *omnia mala pesima*. Ets atlòts feyen ets orbets, y com no anaven de aquellas sinalèfas, sols no sabian qui havia mogut tal polvoreda, y se mare s' estave dade á Mèco, com veia que una budeca de no res hels havia posat se came damunt. Es cap darrer si aficaren de bot y bolèi, y mogueran un cabermoni de tots los diantres; en Toni Trò era homo de la temparrentane, y es sabia desfer des trumfos, y doná recapte á tot hom.

L' entretant una carroña de asgotsinet feye se torniòla per allá, mirantse la fassessia, y anave dar-
[*B.* 22] * rera embuiar la boga, y que es fas fos gròs, y quant
[*A.* 20] veia que s' arròs ana*ve á grumeions, [y tans de esclips y esclòps,] feye ses corades de riure, y quant vengué se seua si tirá de quatre bollas, fent de Pera Mateu y de doctor de solei, jurant y perjurant que els havia de posar ses peres á quarto á tots, y que li pagarian se nova y se veia, y ja faye contas de señar en ses grellas, y plomarlos una bona tayada, y digué que es faria ballar s' aygo devant. Pero es cap darrer va fer s' arros per se trompa, perque es trumfos se giraren, y li vengué rinxo rinxo a pagarho á las sèt setenes, perque es bergant anave de gaita, y ja tenia envidad el resto, y li tocá s' eubernús de casta forta, fins que el me posá com un pobre de sopas, y ningu sino ell va

555 *En A:* es bergant era homo.....

575 dur se post es forn, qui li bestá per caldéra y per contarho espentós tota se vida.

El pobre, com véu que la cosa anave de rota batuda, estave fet un nèro, y girá cap en coua y prengué cametas amigas, dient:

580 «[¿Que en som jo de se mort den Berga?] Tot »ja va á dèu y á manco: qui la feta que l' en»grons, que jo estic bé en es padrissos de Mancòr, »y no hem vui posar en llibres de cavallerias.»

Finalment, es Toni Trò no *es dexà de darlos [*A.* 21]
585 tussas, fins que los me va posar com un pop; después se tirá á la Misericordia en so gat amegat, de modo que per devall came feu manganeta en es Prior, y li tregué de pòtas a s' atlota, qui ja estave en grans turons de pòr de no quedar *in*
590 *albis*, y ja comensave á fer se farina blana. *Es Prior, [*B.* 23]
bascas malas y quimeras pocas, se darrera pussa qui el picave, y no sen tamé fins que estigué fet es valdéu y hagué de sotjar com un chino, y aquells dos, com véran que la cosa anave per malas aygos,
595 volgueran prender pandillo y posarhi la mar es mitg.

S' alcalde de barrio era un poi entrat en custura, qui havia quatre dias que era sortit des cender, y s' era posat damunt es ratalons fent de *Dominus tecum*. [Però s' obligació anave á redòls, y encare que
600 no havia inventad se pólvora, sabia fer cabre'y auveye, y no estave emberessat de fer truc y baldufas.] S' anemorat l'hi va provar es pañy, tirantli payas de lluñy per ferli fer ancas; pero ell va conexer se maula, y li esvergá un no en rudas,
605 de modo que fonc precis posarli barra de cap,

---

584 *En A:* Finalment, es bergant no es dexá.....

599-602 *En A:* [No obstant que era com allò des mòll, y per axò las mes vegadas feye trucs y baldufas.]

[*A.* 22] emb un em*peño qui eran carn y ungla, per trèureli un certificat [y feu corre la metla, qui es el vertader modo de matar pussas, perque en tot hey ha mettáfora, fora en se llet qui hey posan aygo]. S' alcalde estave entre s' espase y se paret, y hey 610
anave de malas recrancas, perque veia que era una botillada qui tal vòlta li costaria des prebe; pero [s' interés es mala bestia, qui el me feye cloquetjar, y es cap darrer el sen dugué de volada, y hei caigué de morros, qui] la féu com en Parreta. 615

[Quant tengueran aquest cap teyat sen puyaren á majos, y acudiren en es qui duya es pondos de la cosa y li anaren en dos pareis de mànegues, qui li daven entenent figas per llantèrnas, y li duyen
[*B.* 24] carta *amagada, sense perlarli brot de tot aquest 620
bugat, qui paraxian dos santets de paisa; pero toparen en la ronda, y caigueran á se pica de se sanc, perque ell no hen tenia pel, y pesave es sòl antes de axir, y aguantava la métxa fent oreie de consul, qui ningu li podia fer boca. 625

«Ja conech jo (los deye) totas aquellas matu-»tas: voltros duis mane feta, y axò es bolla vista, »que ets uis qui no hei veuen son en es Camp »roig, que jo ja se ses matas qui fan llantrisca, y qui »m' ha de enganar no veurá la cara de Deu, y no 630
»teniu que venirme á pintar sant Christofol nan.»

En Toni Trò, qui ja pensave haver fet marro clòs y que ja tenia la Sèu plena d' òus, com véu que la cosa trotava y encare] hei havia oscas, heu

---

616-634 *Aquest passatge era aixi en la edició A:* [Despues acudiren en es Comendant, qui era un homo de bona fe, pero li anaren en dos pareis de manegues, y li daven entenent figas per llanternas; pero ell conexia ses matas qui fan llentrisca, y aguantava la métxa fent oreya de consul, y ningu li podia fer boca. S' anemorat com veu que] hei havia oscas.....

635 prengué mes á las barras, y tot lo dia hei feya camí
y carrera [per no perderho á s' enforna,] y li posá
tantas ballumas en ets uis, y ell, qui ja n' estave
fins á ses rels des cabeis de tots aquells coverbos,
[que li havian arribat á florir es cuc de s' oreia,]
640 que es cap darrer va dir *mèu;* y ells [qui no lligaven moscas, al punt tocaren el còrn, y] prangueran
porta fora, qui no sen torná veurer la pols, y quedaren tots com es gat del Pare Cañas, qui tot hom
feya xengleta de ells.

645 El pobre Don Querques quedá emb un dit
en es c... y s' altre á s' oreia, y com véu se pes*sa [*A.* 23]
que li havian jugat y tot aquest carroportal, torná
com un homo bisbétic, y s' ho aficá tan endins,
que arribá á pèrder es calendari, y tot lo dia
650 prenia un cap de fil y comensave á descapdellá,
sortint sempre *ad efesios,* *qui se dòna, per pa y [*B.* 25]
per sal, li deie que estave macaliá, y procurave ferlo
entrar en sivella, y may li pogué treurer es gat des
sac. [Y certa persona, qui era un *bonus virotus* de
655 se seua taifa, qui feyen la casoleta plegats, y perexian corda y poal, y el tenia per es seu *factotum,* qui hauria fet s' uyastre per ell, sempre li deie:

« Axò ja es precis darhi passade y tirars'ho dar-
» rera, que hey va se pell des diumenges: vosté
660 » procur á conservar el número ú, no sia còsa que
» de roña fassem mal frances, que en posar es cap
» damunt un coxí es mitg de quatre pilás, ja veurá
» quin estar hei fa á s' ombra. Jo no li diré que un
» homo hage de ser com allò des moll, qui es beu
665 » s' oli; pero una cosa es secorrar, s' altre dar
» ventosas, que un poc té tranc, y devegades s' es
» mesté tenir tres cortés d' ase y un de bòu. Vosté

645 *En A:* Es pobre Procurador quedá.....

»hei betrá es peus, y es seu mal no será estat res.»
Pero ell may sortia des seu cantet:
«¿Sap quina sanc fa axó, per un homo qui 670
»may l' han pogut estirar per se capa, qui es anat
»en so còr damunt se má, ni ha duit mal fèl
»en res? ¿Y are me havian de anar emb una
»quarta sobre vent, y sortirme en carta falsa,
»y dexarme plantad com un dos de basto? Pásse 675
»es ram per ca seua, y pòsse se má en es pits, y
»veurá quinas comendacions son aquestas.] Axó
»está fet, Sinéu: aquesta atlota m' ha arribat á
»piló; jò ja som á l' hospital en candela: una y oli.»
Se dòna també ja havia acalat es bèl, qui no se 680
asemblave un pel, y no hen molia d' altre sac:
[*B.* 26] *«¡Ay Señor! ¡Qui m' ha vista y hem veu! Quant
»jo podia sortir á ròtlo, y mostrar es meu pam de
»care, qui hem feye parlar de mos cabeis, y tenia
»arreconat es floret de tota la mosonèa, y en po- 685
»sar pèu en es carrer parexia que ses pedras m' ha-
»vian de fer lloc, y tot hom se destexinave per
»mi, y are qui no hey ha res que pelar, [oros mo-
»ros!] Tots me donen carn de espalle, y hem miran
[*A.* 24] »com es fasòls, qui ja no sen recordan *de quant 690
»tenian se gripia plena!»
Finalment, un y altre comensaren anar ranca
sega, *quod piu*, *quod piu*, y passaren tota la vida emb
una anca rossegant, qui no pogueran alsar xélla
may, y visqueran fins que morigueran, y si no son 695
morts encare son vius.

[*Edició A*] Palma, 12 Setiembre de 1815
V. B. Imprimase.
MARCH. MONTEMAYOR.

[*Edició B*] Imprimase.
VINUEZA.

La obreta que aqui reproduim es encara una joguina, entre literaria y folk-lòrica (potser més això que lo primer), per l'estil del famós «Cuento de Cuentos» de Quevedo, el qual volgué imitar, sens cap mena de dubte, en Tomás Aguiló y Cortés, al compondre aquesta RONDAYA DE RONDAYES EN MALLORQUÍ, *seguint també l'exemple de la «Rondalla de Rondalles» valenciana, tallada sots idèntich patró.*

Les rahóns de la inclusió d'aquest text en el nostre «Novelari Català» son les meteixes qui'ns determinaren a reproduir l'obra valenciana: el limitat interès d'abdós tractats desde'l punt de vista novelistich no lleva res a llur importancia com a documents dialectals, y es en aquest sentit, sobre tot, que creyem hauràn d'esser estudiades abdues manifestacions literaries, veritables tardanies d'un fruyterar ubèrrim que un mal ayre havia neulit feya estona.

El nostre text reprodueix fidelment la segona edició de la RONDAYA DE RONDAYES *que'l seu propri autor feu estampar en 1817, ampliant considerablement el primer text que havia publicat dos anys abans. Emperò, creyent util determinar els elements qui foren afegits a dita segona edició, hem cotejat aquesta ab la primera; indicant-se ab claudators, en el text que avuy publiquem, tot allò qui no figurava en la edició de 1815, y, a peu de plana, les principals variants de la meteixa.*

La ortografia difereix lleugerament entre una y altra de les dues edicións originals: ens hem atès absolutament a la segona, qui representava pera nosaltres la redacció definitiva de la RONDAYA; *havent cregut poder prescindir d'algunes innovacións sense importancia, qui apareixen en estampacións més modernes.*

R. M. P.

Acabat d'estampar el dia 3 d'abril de 1912, per «L'Avenç» de Barcelona, el present fascicle forma part del NOVELARI CATALÀ *que publica en R. Miquel y Planas. Constituhirà aquest Novelari tres volums de la «Biblioteca Catalana», que's completaràn proximament ab un estudi preliminar y les portades pera la formació dels susdits volums.*

NOVA BIBLIOTECA CATALANA

dirigida y publicada per R. MIQUEL Y PLANAS

Antichs textes catalans, curosament donats a llum segons les primitives edicions o en vista dels manuscrits. Edicions de bibliòfil, en excelent paper de fil, ilustrades ab facsímils y acompanyades d'estudis y notes bibliogràfiques y crítiques.

VOLUMS PUBLICATS

LLIBRE DEL SABI Y CLARISSIM FABULADOR ISOP, *historiat y notat als marges del llibre y ara novament corretgit per R. Miquel y Planas, en vista de les edicions de 1550 y 1576 y de les posteriorment en català publicades. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XVI + 336 pàgines, ab gravats. (agotat)

LA FIAMETA DE JOHAN BOCCACCI. *Traducció catalana del XV.èn segle, ara per primera volta publicada per R. Miquel y Planas, segons el manuscrit existent en l'Arxiu general de la Corona d'Aragó. Barcelona, MCMVIII.*

Un volúm de XXIV + 280 pàgines, ab facsímils. 16 pessetes.

CANÇONER SATÍRICH VALENCIÁ DELS SEGLES XV Y XVI, *publicat, ab una introducció y notes, per R. Miquel y Planas, en vista dels manuscrits y edicions primitives. Barcelona, MCMXI.*

Formen part d'aquest CANÇONER les obres següents: *Lo Procés de les Olives, Lo somni de Joan Joan, Procés de Viudes y Donzelles, La Brama dels Llauradors, Obra pera'ls vells, Coloqui de dames*, etc.

Un vol. de XXXVI + 376 pàgines, ab facsímils 20 pessetes.

LA IMITACIÓ DE JESUCRIST *del Venerable Tomàs de Kempis. Traducció catalana de Miquel Perez, novament publicada per R. Miquel y Planas, segons la edició de l'any 1482. Barcelona, MCMXI.*

Un volum de XX + 300 pàgines, ab facsímils 16 pessetes.

EN CURS DE PUBLICACIÓ

LES OBRES D'EN BERNAT METGE: *Llibre de mals amonestaments; Llibre de Fortuna y Prudencia; Valter y Griselda; Lo Somni.*

Publicat el primer fascicle ab els textes de les dites obres. — 252 pàgines ... ... 10 pessetes.

NOVELARI CATALÁ DELS SEGLES XIV A XVIII, *publicat en vista dels manuscrits y de les edicions primitives.*
Surt en forma de fascicles (contenint quiscún una obra independent y completa) pera esser després ordenats y enquadernats en un o més volums de la BIBLIOTECA CATALANA. Setze fascicles publicats ... 34 pessetes.

Els fascicles solts:

PIERRES DE PROVENÇA...	(no's ven)	
JACOB XALABÍN...	3'20	pessetes.
LA FILLA DE L'EMPERADOR CONTASTÍ ...	1'80	—
FRONDINO Y BRISONA	1'60	—
LA FILLA DEL REY D'HUNGRÍA...	3'20	—
PARIS Y VIANA...	2'80	—
SOMNI DE FRANCESCH ALEGRE	1'40	—
RAHONAMENT ENTRE FRANCESCH ALEGRE Y SPERANÇA	0'50	—
PENSAMENT DE PERE JOAN FERRER... ...	1	—
DESPROPRIAMENT D'AMOR DE ROMEU LULL.	1	—
TRACTAT SOBRE SCIPIO Y ANIBAL	2'40	—
LO FILL DEL SENESCAL	0'50	—
DEIFIRA. ECATHONFILA. *(L. B. Alberti)* ...	5	—
FAULA DE NEPTUNO Y DIANA	1	—
RONDALLA DE RONDALLES	2	—
RONDAYA DE RONDAYES EN MALLORQUÍ...	2	—

LLEGENDES DE L'ALTRA VIDA:

Fascicle I: *Viatge del cavaller Owein al Purgatori de Sant Patrici; Visió de Tundal (tres versions).* — 120 pàgines ... . 6 pessetes.

Fascicle II: *Visió de Trictelm; Viatge d'en Perellós al Purgatori de Sant Patrici; Aparició del sperit de G de Corvo; Viatge d'en Pere Portes a l'infern* — 120 pàgines ... 6 —

En prempsa el tercer fascicle.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Casa MIQUEL-RIUS, carrer de Mallorca, 207, Barcelona

PC
3925
N6
1908
v.3

Novelari catala dels segles
XIV a XVIII
v.3

PLEASE DO NOT REMOVE
SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

A BON SENY NO HI VAL GRAN